Dionýsos je na vině, že zalíbilo se nám ve víně

Víno ve výtvarných a básnických variacích

O vydání této knihy se zasloužily laskavou podporou firmy

Přemysl Veselý, stavební a inženýrská činnost s.r.o.,
Pražákova 60, 619 00 Brno

Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO, Tábor 43a, 612 00 Brno

Text © Jaroslav Malina, 2023
Typografie a sazba © Jiří Eliška, 2023
Obálka © Jiří Eliška, *Dionýsos*, 2022, kresba, 30 x 21 cm.
Obálka – zadní strana ©Ivana Olšanová, *Dialog u vína*, 2022, olej, plátno, 38 x 33 cm.
Ilustrace © Jiří Anderle, Tomáš Bím, Zuzana Bucholcerová, Jiří Eliška, Michal Halva, Jiří Hiršl, Helena Hlušičková, Zdena Höhmová, Boris Jirků, Alice Kopečková, Jaromír Kovárník, Zdeněk Macháček, Zdeněk Makovský, Dana Marková, Alois Mikulka, Mistr Vinologie, Jiří Neuwirt, Lucie Nováková, Ivana Olšanová, Alena Opletalová, Bořivoj Pejchal, Gabriela Sedláčková, Jiřina Strýčková, Jan Svoboda, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek, Marta Tabery, Pavel Tasovský, Vladislav Urban, Antonín Vojtek, Jitka Vojtková, Monika Vosyková, 2023
Recenzenti prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D. et DSc., doc. PhDr. Václav Soukup, CSc.
Vydala Nadace Universitas
Tisk Ing. Vladislav Pokorný, LITERA BRNO

ISBN 978-80-11-02590-8

Jaroslav Malina

Dionýsos je na vině, že zalíbilo se nám ve víně

Víno ve výtvarných a básnických variacích

Grácie a Charitky

jsou bohyně, ale taky ženy
umně spřádající nitě v jemné sítě,
v nichž uvízne téměř každičký muž,
ať jmenuje se Paris, Dionýsos či Bakchus.

Charitky (latinsky *Grātiae*, „Grácie, bohyně krásy a půvabu, počtem tři“) jsou v řecké mytologii dcery vládce bohů Dia a Ókeanovny Eurynomy (podle jiných pověstí prý byl jejich otcem bůh slunce Hélios nebo bůh vína Dionýsos); bohyně půvabu, průvodkyně bohyně krásy a smyslné lásky Afrodíty (latinsky *Venus*, „Venuše“). Podle tradice byly tři: *Aglaia* (Skvějící se), *Eufrosyné* (Utěšující srdce) a *Thaleia* (Kvetoucí). Počet symbolizuje trojí podobu dobrodiní – „dát“, „přijmout“, „vrátit“. Charitky byly plné líbeznosti. Ochraňovaly průběh slavností a hostin, obzvláště však dbaly o krásu umění. K bohům i lidem byly laskavé a poskytovaly jim mnohá dobrodiní. Za to byly antickými lidmi ctěny jako ostatní bohové a měly i své chrámy (například v řeckém Orchomenu). Charitky se staly od antického starověku až do současné doby častým námětem výtvarného umění (malby, vázové malby, rytiny, reliéfy, litografie, plastiky, sochy). Z ikonografických rozborů plyne, že byly dosud zobrazovány jako půvabné dívky vždy „ve trojici“ (vyjadřující zmíněné tři druhy dobrodiní), „drží se za ruce“ (dobrodiní jako řetězec přechází z ruky do ruky), „vyjadřují radost“ (tou se těší ten, kdo dává, i ten, kdo přijímá), „jsou mladé“ (vzpomínka na dobrodiní nemá zestárnout), „mají průsvitné roucho nebo jsou nahé“ (dobrodiní se nebojí pohledu). U Římanů byly ctěny pod jménem Grácie.

Přeneseně jsou jako Grácie označovány bohyně *Héra*, *Athéna* a *Afrodíté* vystupující ve sporu o jablko Eridino. Eris, řecká bohyně sváru, jako jediná nebyla pozvána na svatbu Pélea a Thetidy. Pomstila se tím, že hodila mezi svatebčany zlaté jablko s nápisem: „Té nejkrásnější!“ Spor, který o jablko vznikl mezi bohyněmi Hérou, Athénou a Afrodítou, měl rozhodnout Paris. Héra mu slibovala moc, Athéna válečnou slávu, Afrodíté nejkrásnější ženu. Paris dal jablko Afrodítě a ta mu pomohla unést Helenu. Tak Eris podnítila krutou a krvavou trójskou válku.

Grácie je také název značkového vína, které vyrábí akciová společnost Château Valtice. První víno značky bylo vyrobeno v roce 1964 v tehdejších Vinných sklepech Státního statku Valtice po nadúrodě hroznů. Vyrábí se v bílém, růžovém a červeném provedení. Design láhve pro Grácie navrhl akademický malíř Rudolf Gajdoš (1908–1975). V minulosti bylo obsahem lahví cuvée, v posledních letech jsou plněny odrůdovými víny. Další propojení s antickou mytologií v Lednicko-valtickém areálu představuje kryté sloupořadí *Tři Grácie* (také *Chrám Tří Grácií*) z první čtvrtiny 19. století, před nímž stojí sousoší, pro které se vžil název *Tři Grácie* (jde o Charitky).

Pavel Tasovský, *Tři Grácie*, 2022,
kovaná, kolorovaná ocel, mrákotínská žula, 307 × 95 × 95 cm.

Autor nechává na divákovi, aby se sám rozhodl, které ze dvou ženských trojic dá přednost, zda Aglaii, Eufrosyné, Thaleii nebo Héře, Athéně, Afrodítě. Beran, ctitel Mozartova díla, zejména jeho komické opery *Così fan tutte* („Takové jsou všechny“), nacházející se poblíž dam, na rozdíl od člověka zřejmě i díky Amadeovi ví své, že si mezi ženami vybrat nelze, a moudře se snaží vyklidit pole.

OBSAH

I. Dionýsos je na vině, že zalíbilo se nám ve víně 9

II. Víno ve výtvarných a básnických variacích od adamitů po žížněznalce 13

III. Víno v mudrosloví slavných od Agassiho po Žofii Bavorskou 133

IV. Dionýsos – akmé semper 205

Autor 214
Výtvarníci 216
Poděkování 227

I. Dionýsos je na vině, že zalíbilo se nám ve víně

Dionýsos

Snad z rozmaru prabohů zrozený,
běsem mytické žárlivosti stíhán,
bezmála skončil jako šílený.

Pubertou proplul na zčeřených vlnách,
přelévajících vody neklidné,
Inu mládí toho hodně navyvádí.
Připadá vám to údivné?

Vlnobití ho k ostrovu Naxos zahnalo,
zralým mužem třesou skotačivé vášně…
Tak dlouho se svou družinou hýřil,
vířil až prostopášně,
dokud se víno a veselí nevyčerpalo.

O kom je řeč?
Není to jen bezejmenný kdokoli,
nýbrž bůh Dionýsos/Bakchos
se svými stavovskými symboly:
množinou hroznů, thyrsem, kantharem vína
a věncem z břečťanu či révoví.

Mnohé se pro věčnost v jeho osobě sklene –
z přívalu jara přeběhne v léto zaoblené,
přes podzim smyslný ke smírné zimě pokračuje,
tak jako vinná réva se přírodě podvoluje.

Sledujte podněty smyšlenek ze zašlých dob,
ale i reálie, úponkem fantazie lstivě proplétané,
sledujte Bakchovy vlnité pramínky,
prodchnuté vínem a sklenuté v jeden cop.

Dionýsos (též *Bakchos*, latinsky *Bacchus*) byl původně asi thrácký bůh úrody a plodnosti, teprve později ho Řekové uctívali jako boha vína a nespoutaného až orgiastického veselí. Podle nejrozšířenějších mýtů byl synem boha Dia a dcery krále Kadma Semely. Žárlivá Héra, rozhořčená, že Semelé bude matkou dítěte jejího manžela, ji lstivě přemluvila, aby donutila svého milence k přísaze, že se jí zjeví v celé své božské vznešenosti. Zeus se objevil jako blesk; plameny blesků Semelu zahubily a dítě předčasně zrozené, neschopné života, musel si Zeus zašít do stehna, kde pak plod po tři měsíce dozrával. Nějaký čas vychovávala Dionýsa převlečeného za děvčátko královna Ínó, sestra Semelina. Héra však neustala v zášti, seslala na manžela Íny, krále Athamanta, šílenství a ten v záchvatu zuřivosti usmrtil svého syna Learcha. Na Diův rozkaz zanesl Hermés dítě k nýsejským vílám, které o něho dále pečovaly. Héra potrestala i Dionýsa šílenstvím.
Dionýsos se pak vydal se svou družinou, v níž byl jeho vychovatel Sílénos, Satyrové a mainady (bakchantky), na tažení světem, aby si ho podmanil. Vítězně prošel Egyptem, dospěl až do Indie, odkud se vrátil do Frýgie, opanoval Thrákii a podrobil si Boiótii. Přitom všude šířil bujné veselí, avšak své protivníky krutě trestal. Například thébského krále Penthea rozsápaly rozlícené mainady, vedené jeho vlastní matkou, a též Minyovy dcery v Orchomenu, Alkithoé, Leukonoé a Arsinoé, zešílely a nakonec je bůh Hermés proměnil v ptáky. Tyrrhénští piráti, na jejichž lodi se Dionýsos se svou družinou plavil na ostrov Naxos, ho chtěli zajmout. Loď však zarostla révou, vesla proměnil bůh v hady a sám v podobě lva zahnal zlosyny do moře, kde se z nich stali delfíni. Na Naxu Dionýsos učinil svou manželkou Ariadnu, kterou tu opustil zrádný Théseus. Po svém vítězství nad světem usedl po pravici Diově na Olympu. Sestoupil do podsvětí a vyvedl svou matku na Olymp, když jí dal jméno Thyóné. Zeus daroval Dionýsovi palác a Héře nezbylo než smířit se s tím, co se stalo.
Dionýsův kult se začal houfně šířit, neboť nebyl jen bohem vína a veselí, nýbrž i bohem veškerého růstu v přírodě. Poskytoval i básnické a věštecké inspirace. Svým vyznavačům přinášel zdraví a měl ve Fókidě svatyni, kde nemocným ve snu zjevoval léčebné prostředky. Věřící přitom nečekali trpně, zda budou jejich modlitby božstvem vyslyšeny, nýbrž dostávali se v extázi do blízkosti boha. K jeho uctění se konaly slavnosti – Attické Dionýsie, Lenáie, Anthestérie a Velké městské Dionýsie. Opojené ženy slavily noční slavnosti Nyktelie. Znakem všech slavností byla živá, hlučná, až bouřlivá hudba. Dionýsos jako bůh plodnosti v přírodě byl zobrazován jako dítě, jež se na jaře probouzí, v létě dospívá, na podzim umírá nebo usíná a na jaře se opět objevuje jako dítě.
Bůh plodnosti a extáze se stal i bohem vína, které prý do Řecka přivezl přes moře. Symbol plodnosti (*fallos*) charakterizoval jeho průvodce Silény, Satyry a Priápa. Znakem a zbraní Dionýsovou byl *thyrsos* (hůl s nasazenou piniovou šiškou, ovinutá révovím a břečťanem). V lidech jeho dary podporovaly družnost a zábavu, podněcovaly lásku a uvolňovaly tvůrčí schopnosti, a pokud byly užívány s mírou, osvěžovaly ducha i tělo. Z attických kultovních průvodů k poctě Dionýsa se vyvinuly oba dramatické útvary: tragédie i komedie.

Římský anonym, *Sílénos chovající malého Dionýsa*, kolem 150 n. l., mramor, výška 187 cm, kopie řeckého originálu z Lýsippovy školy (ca 300 př. n. l.), detail ukazuje, že Sílénos se o robě stará s mateřskou láskyplností, Braccio Nuovo del Museo Chiaramonti, Městský stát Vatikán.

Sílénos, polobůh, byl neodlučitelný průvodce boha vína Dionýsa, jehož byl také vychovatelem. Sílénos byl veselý, věčně opilý stařec, jezdící na oslu, měl však věštecký dar a pronášel i moudré pravdy o životě.

Podle jedné z řeckých bájí byl prvním člověkem, jehož Dionýsos obdaroval keřem vína, kalydónský král Oineus. Ten pak vinnou révou osázel hory v Aetolii. Stalo se, že král měl jednoho roku mimořádně dobrou úrodu hroznů, ale při obětech božstvům opomněl Artemidu. Artemis se rozlítila a potrestala Oinea a jeho zem kalydónským kancem, kterého vypustila do královy země. Nestvůrné zvíře království pustošilo. Podle nejrozšířenějšího mýtu byl prvním vinařem Íkarios. Buď jak buď, Íkarios se prý vyznal v lisování a čeření vína lépe než Oineus.
K uctění boha Dionýsa (Bakcha) se konaly bakchanálie, mysteria, jež se na rozdíl od starých slavností Dionýsova kultu rozšířila až v helénistické a římské době, zejména po Malé Asii, ale i na Balkáně a v Itálii. Byla provázena bujným veselím a extatickými obřady, jejichž vyvrcholením bylo odhalení falu zakrytého plody v košíku. Přeneseně se termínu užívá k označení výstředního hýření, nezřídka s erotickým obsahem.

Římský anonym, *Dionýsos*, 150 n. l., římská kopie helénistického originálu z konce 2. století př. n. l., mramor, 168 × 68 × 58 cm, Museo del Prado, Madrid, Španělsko.

Hasselmannův malíř, *Mladá žena kropí vodou (vínem?) falické symboly*, 430–420 př. n. l., malba na červenofigurové peliké, keramika, výška 17,8 cm, naleziště: Athény, Řecko, uloženo: British Museum (inv. č. E 819), Londýn, Velká Británie.
Výjev znázorňuje kultovní oslavy plodnosti; detail ukazuje, že adorantka zastává svou úlohu odpovědně a zaujatě.

Římský anonym, *Dionýsos a Íkarios*, římská kopie helénistického originálu z 2. století př. n. l., basreliéf, mramor, 80 × 136 × 10 cm, Musée du Louvre, Paříž, Francie.
Dionýsos obklopený silény, satyry a mainadami vstupuje do hodovní síně, kde jej očekává Íkarios.

Antonín Procházka, *Bacchanale*, 1938, olej, plátno, 151 × 251,5 cm.

Jednou dal Íkarios džbánek vylisovaného vína pastýřům, kteří se opili. Nevěděli, co je opilost, a myslili, že je Íkarios otrávil. Proto ho zabili. Jeho dcera Érigoné pak spáchala sebevraždu. Když ji její pes Maira přivedl k hrobu nešťastníka, Érigoné prosila před smrtí bohy, aby její osud stíhal i ostatní athénské dívky, než bude její otec pomstěn. Vrahové jejího otce prchli – a skutečně, athénské dívky páchaly sebevraždy jedna po druhé. Teprve delfské orákulum zvěstovalo, že jejich životy si vyžaduje Érigoné. Uprchlí vrahové byli vypátráni a pověšeni a byla založena slavnost vinobraní. Dionýsos vzal Érigonu, Íkaria a jejich psa Mairu do souhvězdí Panny.

Pablo Picasso, *Bakchanálie II*, 1955, litografie, 48 × 63 cm.

Alois Mikulka, *Bakchus*, 1998, olej, karton, 43 × 60 cm.

Zmínka v mýtech, že Dionýsos révu vinnou a víno dopravil do Řecka přes moře, má zřejmě reálné jádro. V letech 2007–2010 totiž doložily archeologické nálezy v jeskynním komplexu Areni-1 v jihovýchodní Arménii záměrné pěstování révy vinné a komplexní produkci vína v době 4100 př. n. l. Odtud, z Podkavkazí, se réva a vinařské znalosti šířily západním směrem starověkými oblastmi Předního východu a Egypta do pevninského Řecka, kde pak došlo k obrovskému rozmachu vinařství. Řecké vinařské umění posléze obohatili Římané, dovedli je takřka k dokonalosti a připravili základy, na nichž stavíme dodnes.

II. Víno ve výtvarných a básnických variacích od adamitů po žízněznalce

Motto

Víno a poezie jsou nádoby spojené,
obě entity splývají v náruči spokojené.

Motto vystihuje fakt, že víno a poezie kráčejí dějinami všech kultur a civilizací ruku v ruce. Byly o tom napsány myriády básní. Zkusíme, se vší pokorou, do starých měchů přilít trošku „mladého vína“.

Adamité

Odvěkou pravdu, „že šaty dělaj člověka“,
neznali blouzniví čeští adamité,
hanbatý naháčů cech,
co vyrašil z podhoubí na jihu Čech.

Horlitel Žižka byl velmi pruderní,
nad rybízovým vínem sic jedno oko dovedl přimhouřit,
leč nekompromisně vyžadoval aspoň roušku bederní.
Z obavy, že by se mohli nahatí nachladit,
nechal všechny adamity upálit…

Alois Mikulka, *Večeře Adamitů*, 1997, olej, umělá hmota, 62 × 80 cm.

adamita (název podle jména biblického Adama), 1. příslušník některé z náboženských sektářských pospolitostí zejména ve středověku, které požadavek oproštěnosti mnohdy dováděly až k extrémním pohoršujícím projevům; příslušníci žili zpravidla v komunách na odlehlých místech a nezřídka praktikovali obnažování a uvolněné sexuální chování i holdování omamným prostředkům, jež naplňovalo jejich náboženské představy o návratu do ráje, k přirozenému lidství, osvobozujícímu člověka duševně i tělesně. V českých zemích se hnutí adamitů šířilo počátkem 15. století, vrcholilo za husitství. Nejvýznamnější pospolitost adamitů na tvrzi Ostrov u Hamru nad Nežárkou zničil Jan Žižka v roce 1421; 2. za protireformace v českých zemích jedna z přezdívek pro blouznivce a nekatolíky vůbec.

bederní rouška, dlouhý pruh materiálu (tkanina, kůže) procházející mezi nohama a poté kolem pasu. Slouží k ochraně a zakrytí oblasti genitálií. Vyskytuje se od pravěku a starověku a v nativních kulturách.

Alsaský maskaron

Krásně se na jižní fasádě Palais Rohan vyjímá
žoviální bůh veselí, vinné révy a vína.
Jakpak se dostal na tak významnou EU štaci?
Rozbalil to, expandoval, šířil římskou civilizaci!

Nyní tu však ze své vyvýšené pozice
má něco zodpovědnějšího na práci:
obzírá hlavně vinice Alsaské vinné stezky
a ukradené jsou mu politické třesky plesky.

Neznámý autor, *Bakchos*, 1735, maskaron, Palais des Rohan, Štrasburk, Francie. Barokní palác se nachází v blízkosti štrasburské katedrály a patří k nejvýznamnějším městským monumentům (vedle mamutí, leč nevzhledné budovy Evropského parlamentu). Od roku 1920 je zařazen jako *Monument historique* Francouzského ministerstva kultury a chráněn

maskaron (z italského *maschera*, „maska, maškara“, snad z arabského *masḫara*, „maškaráda, žert“), dvourozměrný nebo plastický výtvarný motiv znázorňující stylizovanou lidskou nebo zvířecí tvář či tvář s napůl lidskými a napůl zvířecími rysy. Od tematicky obdobných výtvarných námětů se maskaron odlišuje větší či menší plošností, která prozrazuje jeho původ v masce. Maskaron je jakousi osamostatněnou maskou či tváří, někdy též uťatou hlavou, jež pozbyla svého původního nositele, a jeho funkce je apotropaická (ochranná, působící magickou silou), reprezentativní a/nebo ozdobná.

Route des vins d’Alsace (Alsaská vinná stezka), nejstarší vinná stezka ve Francii (od roku 1953), vede zajímavou krásnou krajinou mezi Štrasburkem a Colmarem (přibližně 170 km, přes 70 vinařských obcí), seznamuje s vínem a jeho výrobou. Pěstují se zde francouzské i německé odrůdy, převažují bílá vína, vynikají aromatickou kořenitostí.

Arcičíšník a císař

Arcičíšník a císař, to je arci jiná klasa
než dnešní arciúředníci a jejich paša.
Poučme se, co o dávných rolích klasik hlásá:

„Císař
Ať o čemkoli řeč, dnes hodů vše se týká.
Nuž, mladý hrdino, ty buď mi za číšníka!
Můj arcičíšníku, ty sklepů našich dbej,
ať veškerých tam vín je stále nejhojněj;
sám hleď si veselí, leč střídmě, bez neřesti,
a příležitostí se nenech k pitkám svésti.

Arcičíšník
Tvé, pane, důvěry je mládí hodno též
a vzroste na muže, dřív než se naděješ.
I mně buď popřáno tu hostinu již zříti:
já bufet císařský znám skvostně vyzdobiti.
To stříbro pohárů, to zlato vidím již,
však nejlíbeznější chci tobě podat číš:
sklo čistě broušené, sklo z luzné Venecie,
jímž truňk se koření, a přec tě neopije;
až příliš věří si, kdo tento pokál má,
leč, pane, ještě víc tě chrání střídmost tvá.“

(Johann Wolfgang von Goethe: *Faust*, 2. díl, překlad Otokar Fišer, Praha 1965.)

---

arcičíšník (též *nejvyšší číšník*, latinsky *summuspincerna*), zpočátku jen číšník (*pincerna*), hodnostář patřící k dvorským úřadům (*dignitates*), které původně měly zajišťovat hospodářství a chod domácnosti i dvora panovníka. Dalšími dvorskými hodnostáři byli komorník (*camerarius*), maršálek (*marschalcus*) spravující stáje, stolník (*dapifer*) a mečník (*ensifer*). Tato instituce má kořeny na raně středověkých merovejských a karolinských panovnických dvorech. V českých zemích se číšník uvádí od poloviny 12. století za Vladislava II. (vládl 1140–1172, králem od roku 1158). Původně šlo o péči o vinné sklepy, dozor nad zásobováním dvora nápoji (vínem) a přímou (čestnou) obsluhu panovníka u stolu, později o čestnou hodnost dvorského ceremoniálu. Úřad vykonávali příslušníci rodu Bavorů, Hroznatovců, Vítkovců, Divišoviců, Buziců, Markvarticů. U dvorských úřadů se projevovala tendence k dědičnosti, číšník byl od roku 1337 dědičný v rodě Vartemberků, od roku 1627 Slavatů z Chlumu a Košumberka a po jejich vymření od roku 1716 Czerninů. V pobělohorské době, pokud panovník sídlil v Čechách, byly obvykle úřady královského českého dvora vykonávány už jen při korunovacích. Nejvyššímu číšníkovi byl podřízen podčíšník neboli podčeší (*subpincerna*), který přímo obsluhoval při stolování. Na korunovační hostině nejvyšší číšník podával králi číši, zatímco podčíšník mu víno naléval z konvice. Ve Svaté říši římské měl hodnost arcičíšníka (*archipincerna*) český král.

Mistr Manessova rukopisu, *Král Václav II.*, mezi 1300–1340, iluminace, pergamen, 35,5 × 25 cm. Universitätsbibliothek Heidelberg (signatura: UB Heidelberg, Cod. Pal. germ. bzw. cpg 848), Heidelberg, Německo.

V roce 1289 potvrdil Rudolf I. Habsburský králi Václavu II. (1271–1305) hodnost kurfiřta a titul říšského arcičíšníka (Václav svírá v levé ruce číši), které ztratil Václavův otec Přemysl II. Otakar poté, co na něho byla uvalena říšská klatba.

Archivní víno

Podle Remarqueova bonmotu:

„Starověcí Řekové měli boha vína a radosti,
my máme Freuda, psychoanalýzu a komplex méněcennosti.“

Snad nebude tak zle, nalejme si archivní víno, vzpomeňme na antickou notu.

Jiří Neuwirt, *Veselá společnost aneb s archivním vínem postaru*, 2022,
kolorovaná kresba, papír, 29 × 21 cm.

---

archivní víno, víno uváděné do oběhu nejméně tři roky po roku sklizně hroznů révy vinné.
Remarque, Erich Maria (1898–1970), německý spisovatel; jeden z prvních světových autorů, kteří čtenářské obci nabídli nový, masový fenomén – bestseller. Remarque dokázal včas a s řemeslnou zručností uspokojit aktuální poptávku publika po lehkém, nikoli však brakovém čtení, jehož tématem bylo bezmezné přátelství a osudová láska. Současně patřil k předním pokrokovým spisovatelům 20. století; jeho knihy se po Hitlerově nástupu k moci dostaly na index a on sám byl v roce 1938 zbaven německého občanství. Remarqueovy literární počátky však byly v poněkud jiném znamení. V antiiluzivním reportážním románu *Im Westen nichts Neues (Na západní frontě klid*, 1928) podal jeden z nejkritičtějších pohledů na německou realitu a absurditu válečného běsnění. Silný antimilitaristický patos a mytizace přátelství, které se objevily v románu *Na západní frontě klid*, přecházejí do dalších Remarqueových bestsellerů *Drei Kameraden* (Tři kamarádi, 1936/1937), *Arc de Triomphe* (Brána vítězství, 1945) nebo *Der schwarze Obelisk* (Černý obelisk, 1956).

Ariadna a Bakchos

Kvetoucí věk nemá zapotřebí lhát,
svěží těla se nemusí v roucha odívat.

K radovánkám je dost révy k pití,
vždyť ontologie zná různé druhy bytí.

Bakchos Ariadně ústrky od Thesea nahradí,
místo na pustý Naxos – na plodný klín ji vysadí...

Caesar van Everdingen, *Bakchos a Ariadna*, kolem roku 1660,
olej, plátno, 147 × 161 cm, Gemäldegalerie Alte Meister, Drážďany, Německo.

Bakchos (řecky *Dionýsos*), řecký bůh plodnosti, extáze a vína, syn Dia a jeho pozemské milenky Semelé. Když Semelé Dia prosila, aby se ukázal ve své božské vznešenosti, zjevil se jí s blesky, které ji sežehly. Předčasně narozeného Dionýsa donosil Zeus ve vlastním těle a poté ho poslal k nymfám, aby ho vychovaly. Dionýsos byl ochráncem vinařství a vegetace jako takové. V lidech jeho dary podporovaly družnost a zábavu, podněcovaly lásku a uvolňovaly tvůrčí schopnosti, a pokud byly užívány s mírou, osvěžovaly ducha i tělo. Vzal si za manželku Ariadnu, poté co ji hrdina Théseus zrádně opustil. Z attických kultovních průvodů k poctě Dionýsa se vyvinuly oba dramatické útvary: tragédie i komedie.

Bakchanálie

Ženy k bakchanáliím sdružené vzývají svého boha při víně,
v extázi dočista šílené, když ale magie chvíle pomine,
zase se srovnají jak přímky v rovině.

Co se stalo po hostině, Plútarchos nepíše,
my, kteří se vyznáme v ženské psýše,
pro jistotu si zahrajeme na slepýše...

Lawrennce Alma-Tadema, *Ženy z Amfissy*, 1887,
olej, plátno, 122,5 × 184,2 cm, Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts, USA.

Malíř ztvárnil moralitu, kterou zaznamenal řecký spisovatel Plútarchos z Chairóneie (50–po 120) ve svém spisu latinsky zvaném *Moralia*. Za situace, kdy se mezi Amfissou a Fókidou rozhořela válka, usnuly bakchantky z Fókidy uprostřed noci, jsouce zmořené a vyčerpané bujnými orgiemi. Když se ráno probudily, s hrůzou zjistily, že se nacházejí na tržním náměstí v nepřátelské Amfisse. Očekávaly, že budou pobity, ale amfisské ženy se kolem nich shromáždily, nabídly jim jídlo a přístřeší a uprosily své muže, aby cizinky zachovali při životě.

---

bakchanálie (latinsky *bacchanalia*), 1. dionýsovská (bakchická) mysteria, konaná k uctění boha Dionýsa (Bakcha), jež se na rozdíl od starých slavností Dionýsova kultu rozšířila až v helénistické a římské době, zejména po Malé Asii, ale i na Balkáně a v Itálii. Účastníci, a to muži i ženy, se soustřeďovali v jednom spolku, uvnitř něhož vládla bohatě odstupňovaná hierarchie s množstvím titulů. Dionýsa oslavoval spolek hostinami a pitím vína, což bylo provázeno bujným veselím a extatickými obřady. Jejich vyvrcholením bylo odhalení falu zakrytého plody v košíku (*liknon*); 2. bakchická sdružení, jež se rozšířila obecně ve 2. století př. n. l. v Itálii, kde byla často krycím pláštíkem pro různé nepravosti a zločiny; 3. (přeneseně) označení výstředního hýření, nezřídka s erotickým obsahem.

bakchantky (též *mainady*, z řeckého *mainomai*, „šílím“), ženy sdružené v náboženském spolku (*thiasos*) ke konání dionýsovských orgií (*bakchanálie*).

Bakchův BMI

Rubens své postavy nadal dynamismem, smyslností a bujností tvarů,
dosahoval toho důrazem na hmotu a rukopisem rychlých dlouhých tahů,
BMI jeho figur zpravidla dosahuje 25 kg/m^2, u Bakcha dokonce 40 kg/m^2.
Umělec trpitelskou fyziognomií tváře karatelsky ukazuje,
že Bakchos trpí dnou,
abstinence od vína a pohyb by zlepšily prognózu, žel morfologicky
stěží dohlednou.

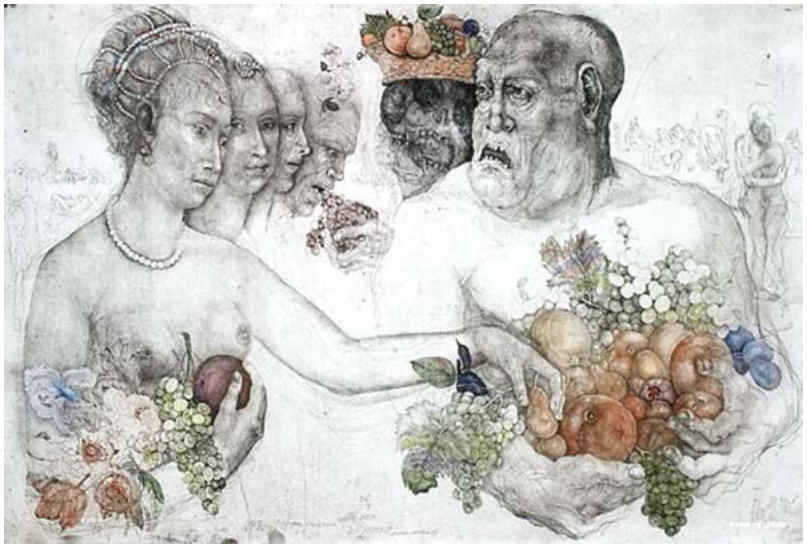

Peter Paul Rubens, *Bakchos*, mezi 1638 a 1640, olej, plátno, 191 × 161,3 cm, Ermitáž, Rusko.

BMI (zkratka z anglického *Body Mass Index*), index tělesné hmotnosti. Jde o poměr hmotnosti člověka (v kilogramech) a druhé mocniny jeho tělesné výšky (v metrech). Zdravý člověk má BMI mezi 18,5 a 25 kg/m^2, i když některé zdroje považují osobu s BMI nižší než 20 za osobu s podváhou. Osoba s BMI přes 25 kg/m^2 je chápána jako osoba s nadváhou, osoba s BMI přes 30 kg/m^2 je považována za obézní. BMI nad 40 kg/m^2 je považováno již za velké riziko onemocnění.

Bibite

Dum vixi, bibilibenter – bibite vos qui vivitis.
Od božího rána po celý den i noc
plním tu výzvu veterána.
Carpe diem, říkám si s Horatiem,
a dokud žijem, tak i *Carpe noctem*,
než nás smrt probodne ostrým loktem.

Jiří Anderle, *Carpe diem, carpe noctem*, 1984, lept, měkký kryt, pastel, 64 × 96 cm.

Malíř si byl dobře vědom géniovy velkorysosti, kterou Horatius (65–8 př. n. l.) vyjádřil v sentenci *Pictoribus atque poetis quodlibet audendi semper fuit aera potestas* („Malířům a básníkům bylo vždy dáno stejné právo cokoliv si dovolit“, in *Epistulae*, „Listy“, 23 básní ve dvou knihách; 3. list 2. knihy adresovaný Pisonům a označovaný zvláštním titulem *Ars poetika*, „Umění básnické“). Proto si dovolil upozornit, aniž se obával zatracení, že je třeba užívat nejen dne, ale i noci (té možná ještě více, jak je vyjádřeno na pozadí obrazu).

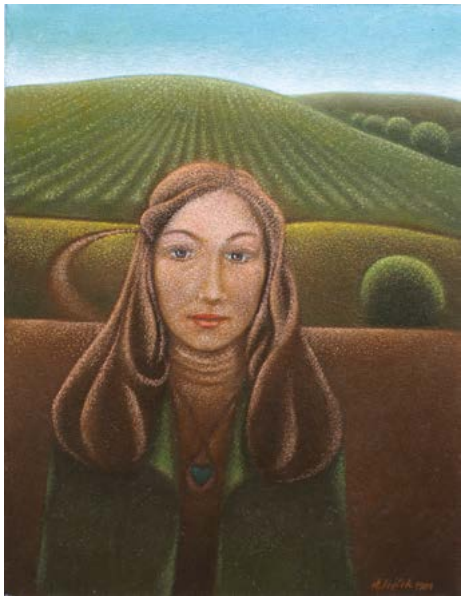
Dum vixi, bibilibenter – bibite vos qui vivitis (z latiny), Když jsem žil, pil jsem hojně – pij teď ty, kdo jsi naživu (nápis na kamenném náhrobku římského veterána – in *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol III [Inscriptiones Asiae, provinciarum Europae Graecarum, Illyrici Latinae] 6825). Pohřbený zřejmě sdílel skeptický názor Římanů na posmrtný život, který vyjádřil v 1. století n. l. Plinius Starší v díle *Naturalis historia*, kde napsal, že „po smrti není žádný projev života ani tělesného, ani duševního“. Veteránovo *bibite*, „pijte“, se tedy moudře hlásí k Horatiovu existenciálnímu úsloví *Carpe diem*, „Užívej dne“ (*Carmina*, „Ódy“, část XI), které vyzývá k maximálnímu využití daných příležitostí, protože čas ubíhá jedním směrem a je zakončen smrtí. Veterán popíjel víno, neboť to bylo součástí denního přídělu pro každého římského vojáka. Kolik ho vypil, neprozradil. Antičtí autoři (Appiános, Plautus, Sallustius, Vegetius Renatus ad.) uvádějí denní normu v širokém rozptylu – od půldruhého decilitru do jednoho litru.

Bohumila

Do krajiny s puncem vína zanořená
a záhadou obestřená Bohumila
mlčí jako hrob.

Podám jí sladké Pálavy číš
v naději, že jazyk rozváže,
jenže hrob vínem nerozmluvíš.

Nezbývá než krůček po krůčku
do krajiny dětství jít pozpátku,
vymyslet si vlastní pohádku,
ve které by Bohumila
zaklínadlo vinohradů prozradila.

Antonín Vojtek, *Bohumila, dívka z kraje vinohradů*, 2022, olej, plátno, 60 × 50 cm.

Pálava, 1. moštová odrůda révy vinné (*Vitis vinifera*), určená k výrobě bílých vín; vznikla křížením odrůd *Tramín červený* a *Müller Thurgau*. Odrůdu vyšlechtil moravský vinař a šlechtitel Josef Veverka (1922–2006), který její šlechtění zahájil v roce 1953 ve Šlechtitelské stanici ve Velkých Pavlovicích a později v něm pokračoval v Perné; 2. (hovorově) Pavlovské vrchy, vápencové pohoří, které se táhne na jihu Moravy od ohbí řeky Dyje dvacet kilometrů na jih od Mikulova až ke státním hranicím s Rakouskem. Nedosahují sice velké výšky (Děvín 549 m n. m.), ale vystupují monumentálně nad okolní nížinu a tvoří přírodní dominantu zdejší líbezné krajiny, která k intenzivnímu osídlení přilákala již paleolitické lovce před více než třiceti tisíciletími. Ti zde sídlili na katastrech dnešních vinařských obcí Dolní Věstonice a Pavlov. Obě lokality se řadí mezi nejvýznamnější sídliště své doby.

Co s hruškami u vína

Jedna hruška zelená, druhá hruška žlutá,
kombinace šílená,
po nezralých plodech lásky bolest břicha krutá.

V širém poli hruška stojí, hruškovica rány hojí,
kombinace vražedná,
v sklenkách vinných sebelepší pálenka neobstojí.

Snadná pomoc, když víš, kde je příčina.
Víno Hruška bez divokých kombinací,
stínem vinohradu u Velehradu těší a objímá.

Boris Jirků, *Dvě*, 1986, olej, plátno, 20 × 31 cm.

hruškovice, pálenka vznikající destilací zkvašeného rmutu, který je připraven z rozdrcených hrušek.
Víno Hruška, rodinné vinařství s hlubokými tradicemi se sídlem v Blatničce; v okolí Velehradu obhospodařuje téměř 26 hektarů vinic.

Čepobití

Tajně čepovat ze sudu napadá svatého i pobudu,
a sejdou-li se pilní pijáci, brzy se víno odtud „poztrácí"...
Neplatí na ně vojenské čepobití,
rozkaz k nočnímu klidu, k ukončení zábavy a pití.

Zatlučení čepu do sudu též vnáší rozruch do poklidného žití,
ale to nic není proti pruskému „velkému čepobití",
když vyrukují ohně, trubky, bubny, píšťaly.

Pocty zasloužilým se přece obejdou bez pištění a hromobití,
nikdo by nečepoval potají, kdyby hosty na sudové pozvali.

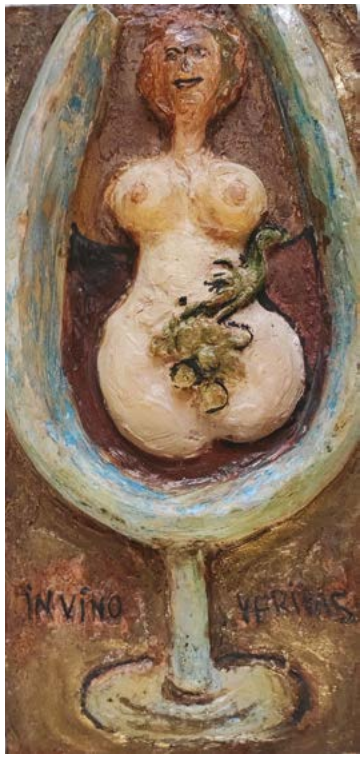
Giacomo Ceruti, *Čepování vína*, ca 1730, olej, plátno, 117 × 151 cm, soukromá sbírka.

čep, zátka sudu.
čepobití, dříve vojenská večerka (signál oznamující konec denních aktivit a vyzývající k nočnímu klidu), je vlastně „zatloukání čepu do sudu", to znamená „konec večerního pití".
velké čepobití (německy *Großer Zapfenstreich)*, nejvyšší vojenský ceremoniál, který se obvykle koná večer za tmy a provádí jej speciální formace složená z pochodujících vojenských hudebníků a ozbrojenců nesoucích pochodně; ceremoniál byl zneužit v Německu za nacistického režimu.

Čertovina v láhvi vína

Myslitel a humanista z Rotterdamu
měl každou ženu za opici, nikoli za dámu.
Natož takovou, která tu z vinné sklenice
vyzývavě láká k ochutnávce svého klína
hroznem z kobylské vinice.

Kam čert nemůže, tam nastrčí ženu,
pak se pěkná čertovina
vloudí třeba pod záminkou vína.

Dana Marková, *In vino veritas*, 2022, patinovaná sádra, 41 × 20 cm.

Erasmus Rotterdamský (1466 nebo 1469–1536), nizozemský filozof, filolog, spisovatel a augustiniánský mnich; představitel zaalpské renesance a vrcholného evropského humanismu; je považován za předchůdce reformace. Vypracoval humanitní ideál mravního zdokonalování jednotlivce prostřednictvím nepřetržitého vzdělávání člověka, na jehož konci stála představa o kosmopolitním, tolerantním a snášenlivém křesťanstvu. Ale například v pohledu na ženu zastával podobný názor jako moralisté a teologové pozdního středověku, kteří ženu příkře odsuzovali: „(…) a jako opice, podle řeckého přísloví, zůstane opicí, i kdyby ji oblékli do purpuru, tak žena zůstane ženou, ať drží před obličejem tu či onu masku.“

Červená vinice

K rumělce a karmínu vinice
další naléhavé barvy se vymrští po dešti,
který ten provensálský podzim v Arles
všem zrakům vystaví a dokonale vyleští.

Dlouhá cesta k pozdnímu ocenění skvělé práce:
Horečky střídaly ledy a splétaly se v nitky inspirace.
A na konci geniální umělecké dílo –
kolikátá je to malířská inkarnace?

Vincent van Gogh, *Červená vinice*, 1888,
olej, plátno, 73 × 91 cm, Puškinovo muzeum, Moskva, Rusko.

Červená vinice, jediný z obrazů, který se podařilo Goghovi prodat (několik měsíců před smrtí); utržil za něj pouhých 400 franků; dnes se hodnota jeho obrazů vyčísluje v desetimilionových částkách (například *Portrét dr. Gacheta* byl vydražen za skoro 150 milionů dolarů, tedy za více než 3 miliardy korun).

Gogh, Vincent van (1853–1890), nizozemský malíř a grafik; jeden z nejvýznamnějších postimpresionistických tvůrců, ovlivnil zejména expresionismus a fauvismus. V roce 1888 pobýval s francouzským malířem Paulem Gauguinem (1848–1903) v Arles, kde vznikl soubor znamenitých krajinomaleb. Tehdy se u něho projevily první příznaky duševní choroby, přičemž ohrožoval na životě Gauguina, a v záchvatu šílenství si břitvou uřízl ucho. Poté byl několikrát léčen, v obdobích relativního uklidnění namaloval většinu svých obrazů. K nejvýznamnějším malbám patří *Červená vinice* (1888), *Ložnice v Arles* (1888), *Slunečnice* (1888), *Terasa kavárny v noci* (1888), *Hvězdná noc* (1889), *Kosatce* (1889), *Havrani nad obilným polem* (1890); oceňovány jsou rovněž jeho autoportréty pro skvělé zachycení psychologie.

Dávnověká dvojice

Pomona a Vertumnus, dávnověká dvojice,
do jejíhož božského portfolia náleží sady a vinice.
Zdeněk Makovský ji zobrazil nestranně – oboustranně!

Tak dlouho se Vertumnus v proměnách cvičil,
až ho Pomona, krásná pěstitelka, pustila do zahrádky,
neví se však, nakolik je vybájené vše, co Ovidius líčil.
Schopnost proměn bůh asi neztratil
a jisté je, že od své milé už necouvl zpátky.

Zdeněk Makovský, *Pomona a Vertumnus – návrh na oboustrannou plastiku*, 2022, akryl, papír, výška 20 cm.

Sochař zachytil okamžik, kdy Vertumnus odhodil masku dohazovačky a chystal se Pomony zmocnit násilím, ta zneuctění předešla, když se sama Vertumnovi vrhla do náruče.

Pomona (z latinského *pomum*, „ovocný plod“), starořímská bohyně ovoce a zahradních plodů; manželka Vertumnova. Proslula pečlivým pěstitelstvím přírodních darů i svou krásou, což k ní vábilo mnoho nápadníků z řad bohů, polobohů, Satyrů, Silénů i lidí. Nejusilovnějším a nejneobytnějším z nich byl Vertumnus, ani on však zprvu nepochodil, i když na sebe bral ty pro ženy nejpřitažlivější podoby. Kupodivu uspěl až v přestrojení za starou dohazovačku.

Vertumnus, starý italský bůh převzatý od Etrusků; manžel Pomony. Byl pokládán za boha proměn v přírodě i lidském životě a za dárce podzimních plodů. Proměnami počasí přispíval ke zdaru sklizně všech plodin, zejména ovoce a vinné révy. Na jeho počest se v říjnu konaly slavnosti zvané *Vertumnalia*.

Degustace

Degustátoři k pohledání!
Potupně u popelnice stolovat?
A co krabičák k ochutnání?
Dík za pozvání, nechci riskovat.

Proti gustu žádný dišputát,
o takovou degustaci
jen zoufalci mohou stát.
Od startu k cíli hladce –
z degustace do dezgustace.

Jiří Neuwirt, *Degustace*, 2022, kombinovaná technika, papír, 24 × 34 cm.

---

degustace (z latinského *dēgustāre*, „ochutnávat“), posuzování kvality potravin a nápojů prostřednictvím subjektivních smyslových vjemů (čichu, chuti, zraku), ochutnávání.

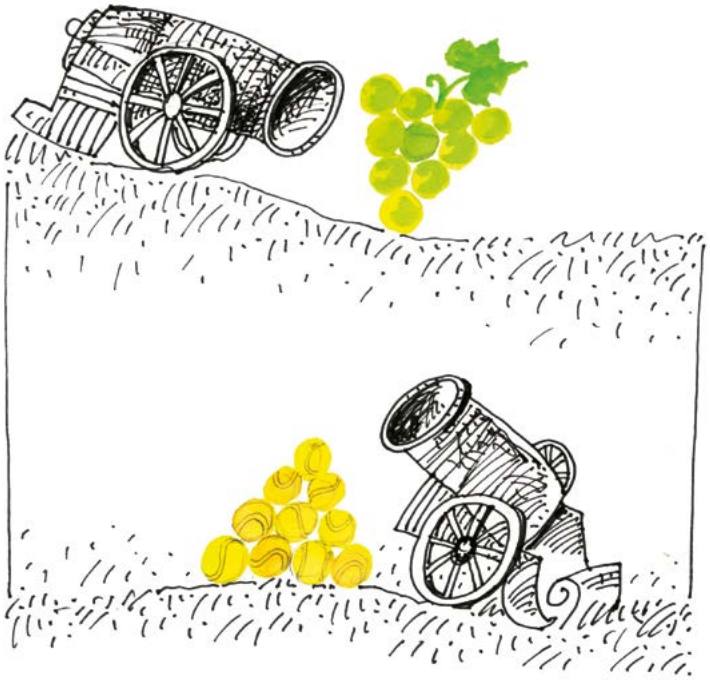
dezgustace, znechucení.

krabicové víno, označení vína z papírové krabice; zpravidla jde o víno sice levné, ale podřadné kvality prosycené syntetickými chemickými prostředky; (slangově) krabičák.

Dělové podání

Dělovému podání
se dokonce i zdatný tenista těžko ubrání,
leč chybuje mnohem více,
když burčákem zapíjí z prohry zklamání.

Nejenže není schopen returnů jako z houfnice,
jeho podání nemá žádoucí razanci dělových kulí.
Jako by se rozespalý strefoval do bobulí
pod vlivem doznívající opice.

Jiří Hiršl, *Dělové podání*, 2022, kresba, fix, akvarel, papír, 16 × 15 cm.

burčák (asi od moravského *burkať*, „bouřit"), mladé, nevykvašené víno; tradiční název částečně zkvašeného moštu vyrobeného v Česku z místních hroznů révy vinné. Podle Vinařského zákona do oběhu může být uváděn pouze v období od 1. srpna do 30. listopadu. Má mírně projímavé účinky a údajně blahověstné účinky na prokrvení důležitých orgánů.

dělové podání, (tenisový slang) servis mimořádné razance (s rychlostí překonávající 200 km/hod.), který se obtížně returnuje; v této disciplíně kraluje australský tenista Samuel Groth (263 km/hod.).

Dialog vinný

Lehké ovínění prý svět do optimistických barev změní.
Je ale vidět, že temné obvinění zasáhlo do zdánlivé pohody,
a proto radím:
přilít do dialogu energieplné rubínové víno a za přispění čiré lásky
zahnat mimochodné bezmyšlenkové pochody.

Zdena Höhmová, *Dialog vinný*, 2012 / 2022, olej, kombinovaná technika, plátno, 90 × 90 cm.

dialog (z řeckého *dia-logos*, „rozhovor"), 1. rozhovor, jehož účastníci se navzájem uznávají za rovné a jsou ochotni se podřídit lepšímu náhledu a přesvědčivějšímu argumentu, a tak dospět k hlubšímu a pravdivějšímu poznání; dialog je jedním z důležitých prostředků demokracie; 2. antický žánr filozofické a esejistické literatury.

ovíněný, (eufemisticky) stav po požití většího množství vína; (neutrálně) opilý, zpitý; (knižně, úředně) podroušený; (expresivně) nametený, navátý, pod vlivem, zlinkovaný, zpumprlíkovaný.

Dionýsos a piráti

Vypořádal se s piráty tyrrhénskými,
když do šlahounů vinné révy zamotal jejich svět,
poradil by si i s těmi českými –
pověřil by je funkcemi ministerskými
a vybavil je ománkovým vínem, aby měli dojem,
že Karibik je na dohled.

Exekiás, *Dionýsos a piráti*, ca 530 př. n. l.,
tondo černofigurového kyliku, výška 13,6 cm, průměr 30,5 cm, naleziště: Vulci, Itálie,
uloženo: Staatliche Antikensammlungen, Mnichov, Německo.

Malba zachycuje vyústění Dionýsova střetu s piráty: Tyrrhénští piráti, na jejichž lodi se plavil se svou družinou na ostrov Naxos, ho chtěli zajmout. Dionýsos způsobil, že loď zarostla révou, vesla proměnil v hady a sám v podobě lva zahnal zlosyny do moře, kde se z nich stali delfíni.

Česká pirátská strana (registrovaná zkratka *Piráti*), politická strana, byla založena v roce 2009. V parlamentních volbách v roce 2021 získali Piráti čtyři poslanecká křesla, ve vládě obsadili tři ministerské posty.

kylix (-ku), ve starém Řecku mělká malovaná číše na víno, na nízké noze s mírně pozdviženými horizontálními uchy.

ománkové (**omanové**) **víno**, medicinální víno (svými léčivými účinky možná překonává *Vin Mariany* – červené bordeauxské víno a koka) sestávající z jednoho litru *Veltlínského zeleného*, popřípadě *Frankovky*, a sedmdesáti gramů drceného kořene omanu pravého (*Inula helenium*). U nás je zpopularizoval herec Vladimír Menšík (1929 [nebo 1924]–1988).

Piráti z Karibiku, český název série (první díl 2003) amerických dobrodružných filmů *Pirates of the Caribbean*. Hlavní postavou je kapitán Jack Sparrow, kterého ztvárnil Johnny Depp (9. 6. 1963, Owensboro, Kentucky, USA). Depp se prý po vzoru zesnulého přítele, novináře Huntera S. Thompsona, po smrti hodlá nechat naložit místo do rakve do sudu plného whiskey z Kentucky; pozůstalí prý budou mít možnost „zalít oči mrtvému“ a připít na jeho zdraví tímto destilátem.

Dionýsos s Ariadnou v opeře

Copak má za lubem Dionýsem řízené
zpěněné levhartí čtyřspřeží?
Slibuje Bendovu *Ariadnu*,
do Semperoper zve na melodram,
jenž divákům antický příběh osvěží.

Jen aby se nějaký moderní „šokmajstr“
nezmocnil režijních otěží!
To potom vysadí Ariadnu v Bronxu,
do silvestrovské noci umístí děj,
Thesea nechá mávat z nádraží,
Ariadnu uškrtí obr Koloděj…
Divák vlastním smyslům nevěří.

Johannes Schilling, *Čtyřspřeží levhartů řízené Dionýsem a Ariadnou*, 1871–1877,
bronz, Semperova opera, Theaterplatz, Drážďany, Německo.

Ariadna na Naxu, název melodramu českého hudebního skladatele období klasicismu Jiřího Antonína Bendy (1722–1795), jednoho z vynálezců melodramu.

Ariadné, dcera krétského krále Mínoa; pomohla Théseovi, aby nezabloudil v labyrintu, kde měl zabít lidožrouta Mínótaura. Dala mu klubko nití, které Théseus upevnil na začátku labyrintu, po niti se zas vrátil a z nebezpečí vyvázl živý. Ariadné s Théseem prchla, ten ji však zradil – vysadil ji spící na ostrově Naxu a opustil ji. Zoufalou Ariadnu si vzal za manželku bůh Dionýsos. V Bendově melodramu s dramatickým a také tragickým závěrem se Ariadné v zoufalství vrhne do rozbouřených vln.

šokmajstr, označení postmoderních režisérů (zejména operních), kteří klasická díla „aktualizují“ podle svých groteskních nápadů (divák sleduje hrdiny minulých století v kanceláři u počítače, v erotickém salonu, v autech, mezi paneláky, se samopalem, s mobilem).

Eremita

Odolat polonahé ženě s nabídkou jejího klína
a odmítnout pohár rudého kyperského vína!
Jak jsi to, proboha, svatý Hilarione, dokázal?
Prozraď, rád bych takové sebezapření také prokázal.

Dominique Papety, *Pokušení svatého Hilariona*, kolem 1843,
olej, dřevěná deska, 50 × 64 cm, Wallace Collection, Londýn, Anglie.

eremita (z řeckého *erémos*, „opuštěný“, *hé erémos*, „poušť“), označení mnicha poustevníka. Od 2. století se nejprve v Egyptě, v Sýrii a v oblasti Mrtvého moře objevili poustevníci, kteří vyhledávali nehostinná a pustá místa, kam se uchylovali, aby se zdokonalovali v křesťanské víře a v odolnosti vůči nástrahám světského života. Pěstovali askezi, kontemplaci, žili v samotě a zprvu se nesdružovali ani sami mezi sebou. Teprve od 3. století začali eremité, kteří se usadili poblíž sebe, vytvářet první podoby pozdějších klášterů (tzv. lávry) a první regule společného života (tzv. řehole). Za zakladatele první lávry je považován egyptský eremita Antonín Veliký (kolem 251–356); od jeho příkladu se šířila myšlenka mnišství celým latinským Západem. Jeho nejbližším následovníkem byl svatý Hilarion, který musel čelit ještě rafinovanějším svodům: zatímco Antonínovi vnucoval ďábel zahalenou ženu, Hilarionovi její svůdné tělo odhalil skoro až k Venušinu pahorku.

Foto manželů po X letech

Úžasní manželé! Michal a Šárka!
Ani po X letech nemusí nic před sebou skrývat,
dokonce jsou schopni pomocí paprsků X do svých ledví se dívat!
Každý večer je vždy znovu spojí sedmička Šalšova vína,
to je na jejich lásku a věrnost ta nejlepší medicína.

Michal Halva, *Foto manželů po X letech*, 2018,
kombinovaná technika, sololit, autorský rám, 51 × 48 cm.

Malíř na dvojportrétu zachytil sebe a milovanou ženu Šárku, které naštěstí imponuje láhev Šalšova přívlastkového vína, nikoli zrádná medovina.

paprsky X (později byly na počest objevitele pojmenovány jako „Röntgenovo záření“), druh záření, který v roce 1895 objevil německý fyzik Wilhelm Conrad Röntgen (1845–1923) a zkoumal jeho vlastnosti.

Šárka a Ctirad, mytická dvojice českého dávnověku, námětově těžící z antického mýtu o Amazonkách a z obecně rozšířené látky o dívčích válkách, v nichž se ženy pomocí zbraní a lsti snažily uchovat své nezávislé, popřípadě vůdčí postavení. Nejznámějším vyprávěním tohoto typu v českém prostředí se stalo zpracování Václava Hájka z Libočan – o krásné Šárce a vladykovi Ctiradovi. Šárka lživým vyprávěním, luzným zjevem a medovinou oklamala a omámila Ctirada i jeho průvodce. Pro přivolané dívky nebylo obtížné zajmout Ctirada a pobít jeho průvodce. Jméno Šárka v české kulturní oblasti začalo působit jako symbol ženské krásy, lstivosti a proradnosti.

Vinařství Šalša, rodinné vinařství v obci Čeložnice u Kyjova, jehož kořeny sahají do 18. století; navazuje tak na hluboké vinařské tradice. Specializuje se na výrobu přívlastkových vín, oblíbených i v prestižních restauracích a hotelích nebo na vernisážích výstav uměleckých děl. Malíř Michal Halva vytvořil pro toto vinařství řadu uměleckých etiket.

Grébovka

V Grébovce či pod Pálavou
mazlí se vinař s každou hlavou...,
z té převeliké lásky je někdy až „na hlavu“,
v hlavě se mu rojí verše ze Šrámkova Splavu:

„... a oblaka jdou, přeběhlo světlo, přeběhl stín,
muž má touhu rozsévače,
žena má úrodný klín...“

Gabriela Sedláčková, *„Na hlavu“ vedené hlavy révy vinné v Grébovce*, 2022, fotografie, 18 x 24 cm.

Grébovka (podle jména podnikatele Moritze Gröbeho [1828–1891], který si nechal vybudovat na Královských Vinohradech rozsáhlý zahradní areál [jeho součástí byly i vinice] nynějších Havlíčkových sadů s budovou monumentální neorenesanční, takzvané Gröbovy vily), vinice nacházející se ve viniční trati Gröbovka (vinařská obec Praha 2, vinařská podoblast mělnická, vinařská oblast Čechy). Její kořeny sahají do 13. století, kdy existovaly vinice na jižních svazích dnešních Vinohrad, Vršovic a Nuslí; toto území se nazývalo Viniční údolí. Velký rozmach pěstování a výroby vína nastal za vlády Karla IV., který výnosem z roku 1358 nařídil vysazování vinic v okruhu tří mil za hradbami města. Dnes je vinice zapsána jako kulturní památka, a proto se její koncepce přibližuje starobylému vedení révy (svislý kordon – vertiko, který v mnohém připomíná historické vedení „na hlavu“). Vinice je osázena přibližně třinácti tisíci keři v hustém sponu 80 × 100.Kromě tradičních odrůd české vinařské oblasti jako Rulandské modré a Rulandské šedé, Ryzlink rýnský, Müller Thurgau, Modrý Portugal se pěstují nové odrůdy (Dornfelder či Hibernal).

hlava (z prabaltoslovanského *galwā*, přes praslovanské *golva*), 1. hlava (část lidského nebo zvířecího těla); 2. (přeneseně) sídlo rozumu, myšlení, nadání apod.; 3. keř vinné révy na vinici. Řada dalších významů.

Hébé

Hébu Antonio Canova několikrát vytesal z věčného carrarského mramoru.
Proč vícekrát? Inu, aby si u číšnice olympských bohů zajistil
věčnou podporu:
nevysychající pramen vína a neředěného nektaru.
Jedna socha je teď ve Forli, druhá v Berlíně a tu třetí v Ermitáži –
tu si Vladimir Putin kvůli zajištění své nesmrtelnosti jistě dobře stráží.

Antonio Canova, *Hébé*, mezi 1800–1805,
carrarský mramor, výška 158 cm, Ermitáž, Petrohrad, Rusko.

ambrosie a nektar, v řecké mytologii pokrm a nápoj bohů uchovávající jim nesmrtelnost a věčné mládí.

Hébé („kvetoucí mladost“), v řecké mytologii bohyně věčného mládí, dcera nejvyššího boha Dia a bohyně Héry. Při hostinách bohů nalévala nektar, nápoj věčné mladosti, a podávala ambrosii. Hrdina Héraklés si Hébu po svém přijetí mezi bohy na Olymp vyvolil za svou ženu. Hébé mu pak porodila syny Alexiara a Aníkéta.

Hippokratova přísaha

„Víno podivuhodně vyhovuje člověku,
zdravému i nemocnému, a to v každém věku.
Budiž však jednotlivci podáváno ve správné míře,
vzhledem k tělesné stavbě, temperamentu i jeho víře.“

Řecký anonym, *Dionýsos, Ariadné, satyrové a mainady,* 400–375 př. n. l.,
attický červenofigurový kratér, keramika, výška 27,9 cm, průměr 28,6 cm,
naleziště: Théby, Řecko, uloženo: Musée du Louvre, Paříž, Francie.

Dionýsos s thyrsem a kantharem naplněným vínem a půvabná mramorově bělostná Ariadné jsou ústředními postavami scény na kratéru.

Hippokratés z Kóu (460–kolem 375 př. n. l.), řecký lékař a filozof; jeden z nejproslulejších lékařů starověku. Zdůrazňoval individuální přístup k nemocnému. Stanovil etické požadavky na jednání lékařů (Hippokratova přísaha). Je mu připisováno rozsáhlé dílo *Corpus Hippocraticum* (Hippokratovský soubor, 58 spisů v 73 knihách), pojednávající kromě jiného o anatomii, fyziologii, chirurgii nebo o vlivu prostředí na organismus.

Holubí letka v akčním umění

Holubí letky s rychlostí fretky
každou vernisáž pozmění
v happening či akční umění.

Sami umělci bývají vyřazeni z dění,
jsou úplně mimo, když sublimuje víno,
zírají v šoku, jako by čekali na holuby,
až pečení a nadívaní začnou lítat
přímo do údivem otevřené huby.

Jiřina Strýčková, *Holubí letka*, 2005, perokresba, papír, 30 × 21 cm.

Kresba vznikla v blahém počátku prvních let 21. století, kdy se na vernisážích ještě mohlo nejen popíjet, ale i kouřit.

---

akční umění, spontánní „umělecké“ aktivity na rozhraní výtvarného umění, divadla, hudby apod., při nichž divák (návštěvník) není pozorovatelem, ale spolutvůrcem akce. Záměrem je šokovat nebo provokovat… (Že by „akční umění“ bylo umění? Snad to budoucí kunsthistorie spravedlivě ocení.)

holubí letka, seskupení lidí (zpravidla důchodci, bezdomovci, ale i příslušníci elit každého věku), kteří navštěvují malířské a sochařské vernisáže a jiné kulturní či společenské akce za účelem bezplatné konzumace zde nabízeného občerstvení. Jídlo a pití (nejčastěji bílé a červené víno) zmizí v zažívacím traktu nebo v kapsách a taškách příslušníků letky často ještě předtím, než dozní zasvěcené proslovy uměnovědců a poslední tóny procítěné hudební vložky…

Hostina u Abrahama

Sára se vždycky chovala jako „kněžna“, ručičky dozadu,
zatímco Abraham, držen pod pantoflem, dřel na vinici i doma do úpadu.
Vznešená stará dáma v devadesáti už nemá náladu
obskakovat tři anděly, kteří přišli s pitoreskním proroctvím;
tak se jim vysmála, a ignorujíc zvěstování, hoví si v libosadu.

Alois Mikulka, *Abraham hostící anděly*, 1997, olej, dřevotříska, 68 × 72 cm.

Abraham (žil pravděpodobně v 18. století př. n. l.), postava ze *Starého zákona*, knihy Genesis; židovský patriarcha; první a nejvýznamnější z biblických praotců neboli patriarchů; otec Izáka a děd Jákoba (Gn 12–25). Poslechl Boží výzvu, opustil svou zemi a vydal se na neznámé cesty; uvěřil Božímu příslibu a za to se v pokročilém věku stal otcem, a tak i praotcem Izraele. Podle *Starého zákona* (Gn 25,7n) zemřel ve věku 175 let a byl pohřben v jeskyni Makpela poblíž Chebrónu. Abrahama chovají v úctě jak židé, tak i křesťané a muslimové. Kromě údajů v *Bibli* nejsou Abrahamovy životní osudy doloženy, takže jejich historické pozadí a přesnější datování zůstávají nejisté.

Sára, hebrejské osobní jméno s významem „kněžna“. Podle *Starého zákona* (Gn 11–25) byla Sára manželkou praotce Abrahama a matkou Izáka, kterého porodila ve vysokém stáří. Zemřela prý ve věku 127 let a byla pohřbena v hrobce Abrahamovy rodiny v Makpele (Gn 25, 10).

Hrozný hrozen

Bláhová dívčina myslela,
že na cimbál cinká galán u okýnka…
Vyznání lásky to dozajista není,
na igelitové oprátce o strom břinká
pár prázdných flašek k vyhození.

Monika Vosyková, *Hrozen*, 2022, instalace.

Vzdělané, nicméně naivní a roztoužené dívence při zvonivých zvucích v živé představě vytanula na mysli slova Karla Jaromíra Erbena ze sbírky *Písně národní v Čechách*: „Dej mi pán Bůh synka, co na cimbál cinká: on mně bude cinkávati v noci u vokýnka.“

galán (přes německé *Galan* ze španělského *galán*, „elegantní muž; milenec, milovník“), 1. (zastarale) dvorný muž, kavalír; 2. (hovorově expresivně, zpravidla hanlivě) milenec, milovník, nápadník.

Hříšný mnich

Pod těžkou kutnou ukrýval svůj hříšný břich,
den co den, dokonce i před eucharistií!,
tajně upíjel mešní víno a přikusoval hostii.
Tak nenasytný byl ten mnich,
že nemodlil se už k Bohu, ale k vinici,
tak nebezpečně zpych',
že zřekl se pobožnosti kající
a zrezl na znamení činů hanebných.

Pavel Tasovský, *Mnich Viník*, 2022, corten, rezavá patina, 104 × 36 cm.

mnich, osoba žijící v klášterní skupině různých náboženství (buddhismus, křesťanství, taoismus aj.). Je podroben řádovým předpisům a disciplíně, často skládá sliby chudoby, čistoty a poslušnosti.

Chleba a vína k lásce třeba

Sine Cerere et Libero friget Venus.
Tak dokládají Terentius i Goltzius.
I když se Ceres a Liber časem vzdálí,
ohleduplně, aby voyeursky nešmírovali,
Venuše neutuhne, když láska neochladne.

Amorek slibným gestem naznačuje,
že s jeho asistencí to bude snadné.
Jen jestli nás s tou fakulí nekulí!
To už bylo lásek ohnivých, velký žár…,
nejeden však pominul, sotva vzplál.

Hendrik Goltzius, *Sine Cerere et Libero friget Venus*, mezi 1600 a 1603, inkoust, olej, plátno, 100,5 × 80,6 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia, USA.

Goltzius, Hendrik (1558–1617), nizozemský malíř, grafik a rytec; významný představitel severského manýrismu. Vynikl zejména jako grafik, dovedl k dokonalosti vytváření „tonálního efektu" změnou tloušťky ryté linie. K dosažení ještě jemnějšího stínování užil tečkovací techniku v kombinaci se šikmým šrafováním.

Sine Cerere et Libero friget Venus (z latiny), Venuše bez Cerery a Libera zůstává chladná (Terentius, *Eunuchus* [Kleštěnec]). Smysl: Bez chleba a vína chřadne láska. (Ceres je bohyně obilí a polní úrody, ztotožňovaná s řeckou Démétrou, Liber je bůh vína, ztotožňovaný s řeckým Bakchem.)

Terentius, Publius Terentius Afer (asi 190–159 př. n. l.), římský dramatik. Terentiovy hry byly pro bezprostřednost, humor a jemnou ironii v antice velmi oblíbeny. Ve středověku byl Terentius ceněn pro čistotu jazyka a stylistické kvality. Od renesance byl podnětným vzorem pro autory komedií. Působil i svým pojetím lidskosti (*humanitas*), vyjádřené například ve hře *Heautontimórumenos* (Sebetrapič), kde ústy svého hrdiny říká: „Homo sum; humani nihil a me alienum puto" (Jsem člověk, nic lidského mi, myslím, není cizí).

In vino veritas?

Když jedna sedmička druhé podá ručičku,
hned máme po ruce vinnou skleničku,
můžeme otevřít vína sedmičku.
Snažím se z vína lovit pravdu,
a náhle nečekaně vklouzla mi tam lež.
Co s ní? Dát jí za pravdu?

Dříve než...

Po první sedmičce oponuje, chce tvrdit,
Že *Fallacia alia aliam trudit*.
Po druhé sedmičce přikazuje: Raději lež!
Vleže se lépe snáší lež.

Já se tím nemíním trudit!

Gabriela Sedláčková, 7&7, 2022, digitální malba & typografie, 30 × 20 cm.

Fallacia alia aliam trudit (z latiny), Jedna lež plodí druhou (římský dramatik Terentius [asi 190–159 př. n. l.], *Dívka z Andru*).

trudit, (knižně) rmoutit, trápit, zarmucovat.

Incest s vínem

Kdyby byly vínem otce neopily,
potomky by jistě nepovily.
Jak jinak by rod zachránily?
A kde by Židé bez nich byli?

Petr Brandl, *Lot a jeho dcery*, po roce 1700, olej, plátno, 80,2 × 103 cm, Národní galerie v Praze.

Malíř zachytil scénu, kdy se Lotovy dcery odhodlaly k činu: „Náš otec je stařec a není muže v zemi, aby k nám podle obyčeje celé země vešel. Pojď, dáme otci napít vína a budeme s ním ležet“ (Genesis 19, 31-32). Jedna z dcer objímá Lota a podává mu pohár vína, druhá, držící v levé ruce džbán s vínem, pravicí se chápe otcova ukazováčku a snaží se jeho zrak připoutat k svému vyzývavě odhalenému plnému poprsí. Nechce dopustit, aby se ohlédl a spatřil na pozadí boží výstrahu sodomské apokalypsy, mohl by se pod tím vjemem jejich hříšnému záměru vzepřít.

Poučení:
Pěkné víno a krásná žena jako skoro pokaždé nakonec slavily úspěch aneb co si žena zamane, to taky od každého muže, dřív nebo později, dostane...

---

incestní tabu (z latinského *incestus*, „smilstvo, krvesmilstvo“ a z polynéského *tabu*, „posvátné; vše, co je neobvyklé, stojící v opozici vůči běžnému, každodennímu“), zákaz pohlavního styku mezi blízkými příbuznými, většinou sankcionovaný. Zákaz incestu je jediné sociální pravidlo, které má charakter univerzálnosti.

Lot, synovec Abrahamův, syn jeho bratra Hárana (Gn 11,31; 12,4), který s ním odešel z mezopotamského Cháranu do „zaslíbené země“ (Gn12,lnn). Později se od Abrahama oddělil, když neměli spolu dost pastvin, a zvolil si za sídlo Sodomu (Gn 13,1–13). Podle Gn 19 byla Sodoma zničena zemětřesením a ohnivým deštěm za hříchy svých obyvatel. Ušetřen zůstal jen spravedlivý Lot a jeho rodina, které vyvedli andělé ze Sodomy. Lotova žena se však proměnila v solný sloup, když se přes zákaz ohlédla zpět. Lot pak žil se svými dvěma dcerami v jeskyni. Když ty chtěly zajistit pokračování rodu, opily otce a měly s ním dva syny, Moába a Amóna, praotce Moábců a Amónovců. V pozdější tradici jsou Sodoma a sousední Gomora často zmiňovány jako příklad trestu za bezbožnost, prostopášnost, smilstvo, homosexualitu.

Já jsem ta réva vinná...

Jako vinná réva,
jako Tornado Lou se po tobě plazím,
ty mě však stále odmítáš, proč?
A když do sebe o pár deci víc vrazím,
své city jen rozohním, nezamrazím.

Na mé situaci nevábné
nic nezměnilo ani katastrofické tornádo,
a dokud neuzraju,
abych ti zachutnala jak víno hedvábné,
budu nýt a smutnit ve stylu fado...

Dana Marková, *Já jsem ta réva vinná*, 1982, umělý kámen, výška 220 cm, Moravská Nová Ves.

fado (z portugalského *fado*, „osud, úděl"), portugalský hudební styl, vznikl v 19. století. Charakterizuje ho silné emocionální zabarvení a melancholický stesk, kombinovaný s fatalismem.
tornádo (přes německé *Tornado* ze španělského *tornado*, což je původem příčestí trpné od *tornar*, „obracet, otáčet" z latinského *tornāre*, „obracet, kroutit"), větrná smršť. V červnu 2021 tornádo postihlo jihomoravskou Moravskou Novou Ves. Následky byly tragické, mezi nebem a zemí zůstává nevysvětleno: zatímco katolický svatostánek sv. Jakuba byl poničen, profánní plastika Dany Markové zůstala nepoškozena.
Tornado Lou, slavná postava v legendárním filmu *Limonádový Joe aneb Koňská opera* (1964, režie Oldřich Lipský), kterou ztvárnila Květa Fialová.

Jako když tiskne

Gutenberg trank dazu einen Schoppen Wein,
když z vinného lisu vyňal první stránku Proroctví Sybillina.

Nerozumím dnešnímu světu,
jenž uctívá jen v počítačích psanou větu.

Končí snad Gutenbergova galaxie?
Bez knih, leč se sklenkou vína, dávám světu adié.

Vyžahnu víno, jako když tiskne, a jestli to tak půjde dál,
v roli hosta-blázna na Mainzer Fastnacht ozdobím karneval.

Heinz Schaubach, *Schoppenstecher* („Piják vína"), 1962, bronz, Mainz, Schillerplatz, Porýní-Falc, Německo.

Plastika pijáka vína s typickým mohučským pohárkem na víno se nachází na rohu Schillerova náměstí (před pozůstatky římského hypocaustu) v Mohuči. Miniaturní replika mohučské plastiky je od roku 1973 udělována za zvláštní zásluhy o rýnsko-hesenské víno.

Gutenberg, Johannes (vlastním jménem Johannes Gensfleisch, kolem roku 1400, Mohuč, Německo – 3. 2. 1468, Mohuč, Německo), německý zlatník a brusič kamenů; vynálezce knihtisku. Jedinečnost Gutenbergova vynálezu tkví ve spojení různorodých tiskových postupů v jeden koordinovaný výrobní proces. Hlavní složky této tiskové technologie představovaly pohyblivé litery, optimální slitina pro výrobu liteřiny (cín, mosaz, antimon a vizmut), tiskařský lis (Guttenberg použil vinný lis stlačovaný šroubem, který vynalezli Římané), licí strojek a speciálně vytvořené tiskové barvy.
Gutenberg trank dazu einen Schoppen Wein (z němčiny), Gutenberg to zapil skleničkou vína.
Mainzer Fastnacht, tradiční mohučský karneval, ztřeštěný svátek, při němž se jako blázni označují všichni, kteří rádi slaví a neberou sami sebe příliš vážně. Víno teče proudem během celého karnevalu a karnevalové společnosti bláznů organizují velká zasedání s hudbou, veselými a často politickými projevy, tanečními vystoupeními a prezentacemi.
Schoppen (z němčiny), obsah sklenice či džbánečku je ¼ litru.

Jaroslavické

V Jaroslavicích jednou zvečera, potají za šera
obě duté žíly bílé víno spolu pily.
Horní i dolní půlku těla rozproudily,
pak rudou krev s bílým vínem
v pravé předsíni řádně promísily.

Na druhý den si ani jedna nevzpomněla,
zda jim při té aktivitě krev zrůžověla.
Mejdan se tehdy odehrál beze svědků
a naštěstí i bez následků.

Jen svatý Vavřinec se později přihlásil,
že po zkušenostech s rožněm oheň včas uhasil.

Marta Tabery, *Dialog*, 2022, kombinovaná technika, papír, 18 × 16 cm.
Obraz evokuje lidské srdce s tepnami a žílami.

Jaroslavice (německy *Joslowitz*), obec v okrese Znojmo v Jihomoravském kraji; v letech 1938–1945 byla (etnicky německá) připojena k nacistické Třetí říši jako součást župy Dolní Podunají. Obec se nachází ve Znojemské podoblasti a její vinohrady, mající kořeny ve 13. století, jsou řazeny k nejvýznamnějším moravským vinařským lokalitám. Na sklonku 19. století se značka „Jaroslavické“ zařadila po bok takovým polohám ze Znojemska jako Lampelberg či Šobes. Na zdejších vinicích se pěstují bílé i červené odrůdy; Svatovavřinecké je typickou jaroslavickou odrůdou.

svatý Vavřinec, jeden z nejuctívanějších raně křesťanských mučedníků v Římě. Zemřel v roce 258 po Kristu, podle legendy byl pomalu upečen. Svatý Ambrož vyslovil názor, že oheň Boží lásky, který měl svatý Vavřinec v srdci, byl mnohem silnější než oheň, který pálil jeho tělo. Proto nepřemohl jeho vnitřní pokoj a lásku, s níž se na roštu modlil za obrácení Říma. Vedle této skutečnosti jsou mu do úst vkládána i slova, jejichž humor má svědčit o jeho vnitřní síle a přijímání mučednické smrti s radostí. Podle legendy na císaře volal: „Dej mne obrátit! Z jedné strany jsem již upečen dost!“

Ježíšek a hrozny

Svaté dítě, těšící se rajské blaženosti,
potřebuje si jako jiné děti hrát.
Až později začne o šťávě z hroznů,
zvané „Noemova voda“, přemítat,
zda lze stanovit univerzální hranici,
kdy má člověk tak akorát.

Lucas Cranach starší, *Madona pod jedlí*, 1510, olej, dřevěná deska, 71 × 57 cm, Muzeum Archidiecezji Wrocławskiej, Wrocław, Polsko.

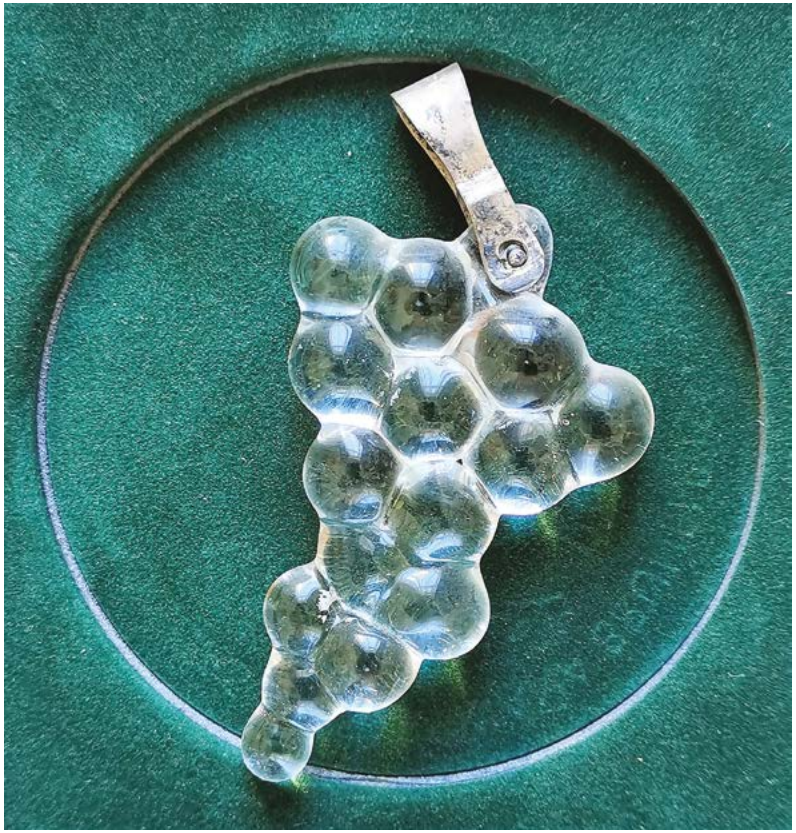
Cranachův obraz ukazuje, že Ježíš si pěstoval pozitivní vztah k vínu od útlého dětství. Dokazují to i další obrazy Lucase Cranacha staršího (1472–1553) i jeho syna Lucase Cranacha mladšího (1515–1586) nebo nizozemského malíře Joose van Cleve (1485–1541).

Noemova voda; o víně jako „Noemově vodě“ píše francouzský prozaik, dramatik a muzikolog Romain Rolland (1866–1944) v románu *Dobrý člověk ještě žije* (ve francouzském originálu *Colas Breugnon*, 1919).

Jíní

Hrozny jinovatkou rosené
sluší stejně vínu ledovému
jako hrdlu krásky vznešené.

Při lehounkém dotyku jíní se střásá,
však do vzácného vína i do šperku
ukryje se ta chladná krása.

Vladislav Urban, *Hrozen*, kolem 2000, křemenné sklo, stříbro, 6 × 4 × 0,8 cm.

jinovatka (jíní), krystalická námraza, která se tvoří sublimací vodní páry a namrzáním vodních kapiček na přechlazených předmětech a objektech při teplotách pod -3 °C.
ledové víno, jakostní víno s přívlastkem; může se vyrábět pouze z vinných hroznů, které byly sklizeny při teplotách minus 7 °C a nižších, v průběhu sklizně a zpracování zůstaly zmrazeny a získaný mošt vykazoval cukernatost nejméně 27 stupňů normalizovaného moštoměru. Ledová vína se distribuují většinou v lahvích o objemu 0,2 litru, vysoká cena je přiměřená výrobním nákladům.

Kdo pije potmě víno

Potmě víno koštovat…
Do okamžiku, než první paprsky noc svinou…
Kdy Oidipús, Pascal či Don Quijote s věčným časem splynou...
Posvátnost chvíle uchovat…

Alice Kopečková, *Kdo pije potmě víno – Pocta Janu Skácelovi (100)*, 2022, olej, plátno, 80 × 60 cm.

Kdo pije potmě víno, název existenciálně laděné sbírky (1988) básníka Jana Skácela (1922–1989). Citát z díla francouzského filozofa a přírodovědce Blaise Pascala (1623–1662), uveřejněný v úvodu sbírky, je její výstižnou charakteristikou: „Mohu dát za pravdu jen těm, kdo v úzkostech hledají.“

Klanění a odklánění

Když už se člověk jednou odhodlal bohy stvořit, musí se jim stále dvořit,
obětinami, díky a modlitbami si je naklonit, nedej bože, snažit se je odklonit!
Bozi zejména vítají, když se člověku daří hrozny do tekuté podoby přetvořit...

Chetitský anonym, *Tarhunza a Warpalawa*, mezi 740 a 710 př. n. l.,
basreliéf ve vápencovém masívu, 4,2 × 2,4 m, İvriz, Turecko.

Vpravo je Warpalawa, vládce pozdně luvijského (pozdně chetitského) státu Tuwana, s rukama zvednutýma k modlitbě či adoraci božstva. Tarhunza je pochopitelně mnohem větší než adorant. Jako dárce vegetace má příslušné atributy: obilné klasy a hrozny vinné révy... Před tváří božstva a za zády panovníka jsou v luvijštině uvedena jména obou zobrazených.

---

odklonit (novotvar, který uvedl do českého jazyka ministr Martin Komárek v roce 2011), bankovní operace spočívající v převedení peněz na jiný účet: například syn odkloní peníze na účet matky, aby se o ně nemusel při rozvodu dělit s manželkou.

Kníže vína

Kníže Svatopluk odkázal synům říši a tři pruty
neznaje sekty, demi-sekty ani bruty.

Zato kníže Ségur znal vína ledová, slámová a pozdní sběry,
snad se o vinařské statky dobře postaraly jeho čtyři dcery.

Jiří Eliška, *Návrh pamětní desky na budovu zámku v Bordeaux*, 2022,
(dutá skleněná deska naplněná vínem).

Ségur, Nicolas-Alexandre, markýz de (1697–1755), francouzský šlechtic a vinař. Byl přezdíván „kníže vína“ kvůli vlastnictví proslulých bordeauxských vinic (dva statky premier cru Lafite a Latour, statek Mouton, statek Calon-Ségur, další statky v regionech Médoc a Graves) a některých z nejslavnějších zámků v Bordeaux. Jeho vína uspěla i na náročném londýnském trhu (pravidelným zákazníkem byl například britský premiér Robert Walpole [1676–1745]). Na francouzském dvoře byla králi Ludvíku XV. (vládl 1715–1774) představena a doporučena i kvůli jejich povzbuzujícím účinkům. Když markýz de Ségur navštívil královský dvůr, panovník se domníval, že knoflíky na markýzově kabátě jsou diamanty; šlo však o vybroušené a vyleštěné kameny z markýzových vinic, jež jako by svým diamantovým leskem ukazovaly, že vinohrad lze při správné péči proměnit v drahokam. Po markýzově smrti bylo Ségurovo pohádkové jmění rozděleno mezi jeho čtyři dcery.

Svatopluk I. (?–894), údělný kníže na Nitransku (869), velkomoravský kníže (od roku 871) z dynastie Mojmírovců; synovec knížete Rastislava. Uhájil nezávislost Velké Moravy proti Frankům a zvětšil územní rozsah říše (připojil Čechy, Vislansko, část Lužice, sever Panonie, Potisí). Ve sporech franského a slovanského duchovenstva se přiklonil k latinskému bohosloví a po roce 885 nechal vyhnat Metodějovy žáky. Údajně daroval révu vinnou z Velké Moravy českému knížeti Bořivojovi I. (kolem 852–kolem 889).

Kojení vínem

Aby se stal nesmrtelným héroem,
byl Gargantua kojen nikoli mlékem,
ale vínem přímo od samotného Dionýsa.
S vínem ho pak pokaždé oblažuje
nová a další svěží míza.

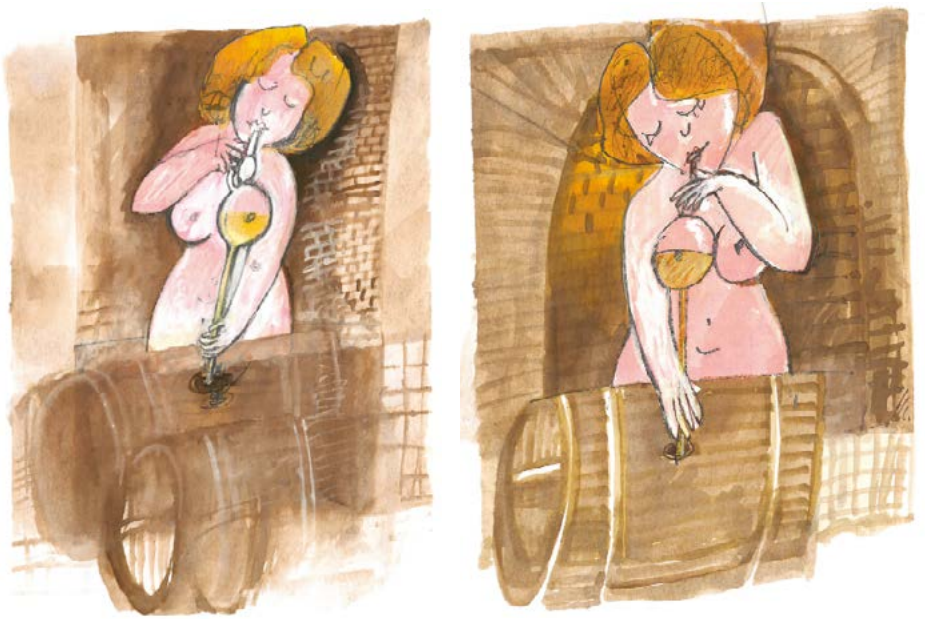
Jiří Neuwirt, *Gargantuovo kojení*, 2022, serigrafie, 18 × 15 cm.

Gargantua, obr, jedna z hlavních postav rozsáhlé románové epopeje *Gargantua a Pantagruel* francouzského prozaika a lékaře (uveřejnil řadu odborných lékařských spisů) Françoise Rabelaise (ca 1494–1553). Rabelais využil tehdy oblíbený žánr o životě obrů k satiře na nectnosti a strnulosti soudobého života a myšlení doznívajícího středověku: mnišství a katolická askeze, protestantské puritánství, scholastická teologie a logika. V utopii Thelémského opatství založeného obrem Gargantuou však podal také svou vlastní vizi svobodného lidství inspirovanou nástupem renesance.

míza (latinsky *lympha*, „čistá voda, vlnka, vlna; míza; nymfa, vodní víla“), 1. (anatomie) míza, bezbarvá až mléčně zbarvená tekutina, která vyplňuje cévy mízního systému. Vzniká z tkáňového moku, odkud je nasávána do mízních kapilár. Denně vznikne asi 1,5 až 2 litry mízy. Svým složením se lymfa podobá krevní plazmě, obsahuje však méně bílkovin, má schopnost se srážet. Při průtoku mízními uzlinami je míza obohacována o lymfocyty, které v uzlinách vznikají, a o specifické protilátky; 2 (botanika) kapalina proudící cévními svazky rostlin;
3. u Římanů značila lymfa průzračnou pramenitou vodu.

Koštýř

Víno podávané v malých dávkách
v jakémkoli množství neškodí,
zvláště když je nalévá vinařka,
jejíž koštýřská hlava smyslům lahodí.
Při vstřebávání požitků pramálo záleží na tom,
zda je vinařka pravačka či levačka.

Jiří Hiršl, *Koštýř I, II*, 2022, akvarel, papír, 30 × 20 cm.

Uvádívá se, dokonce i v normativních vinařských encyklopediích, že tvar hlavy koštýře byl odvozen ze speciálního druhu dýně; Jiří Hiršl, malíř a znalec vína z Hodonína, přesvědčivě vyvrátil tuto zpozdilou hypotézu.

koštýř, nádoba (zpravidla ze skla) složená ze tří nesamostatných částí (trubice, baňaté hlavy a nasávací trubičky), sloužící k ochutnávání (zastarale *koštování*) a přelévání vína (například z demižonu nebo sudu do džbánu či sklenky). Ústí trubice se vnoří do vína a vinař / vinařka nasávací trubičkou vysaje z koštýře vzduch, podtlakem se víno trubicí přesune do hlavy koštýře, vrchní trubička se prstem uzavře, po vytažení se uzavře ústí trubice. Při ochutnávce se nechá uzavřená jen spodní trubice a koštýř se položí na rameno, poté se uvolňováním ústí rozlévá víno koštujícím. Pokud se má víno jen přesunout do jiné nádoby, ústí trubice se umístí ke dnu a víno se pomalu pouští.

Krádež hroznů

Silné je pokušení a lidé chtiví, lační, až běda.
Když hrozny dozrají, zloději jsou odhodláni
pro sladký lup riskovat odvážný zhup,
nic jim nebrání uplatnit třeba jumarování.

Dokud kradou či hrozny hltají, jsou při chuti,
horenské právo jim však dodá trpké příchuti.
Velmi přísný trest postihne člověka,
jenž na zarážení hory nedbá, toť praxe odvěká.

Středověký anonym, *Krádež hroznů*, 12. století, hlavice sloupu románského kostela, Mozac, département Puy-de-Dôme v regionu Auvergne-Rhône-Alpes, Francie.

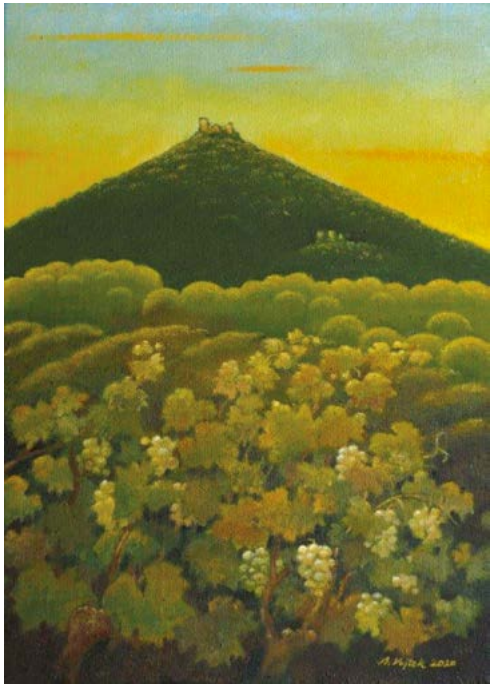
Scéna pravděpodobně ukazuje krádež hroznů těsně před vinobraním; zloději na hlavici sloupu jumarují po šlahounech vinné révy. Tresty za krádeže hroznů i poničení vinohradu bývaly různé: pokuta, useknutí ruky a třeba i ztráta hrdla. Výstrahou pro nenechavce byla zvyklost „zarážení hory" (zatloukání kůlu), jejímž účelem bylo vyhlášení zákazu vstupu (neplatil pro hlídače) do vinohradů. Například na jižní Moravě se zarážení vinohradní hory spojovalo se svátkem svatého Vavřince, kdy již před očekávaným vinobraním všechny důležité práce skončily.

---

jumarování (výškolezecký slang), pohyb po laně pomocí dvou blokantů, takzvaných jumarů; lezec mezi nimi přenáší váhu. Jumarování používají horolezci, stromolezci, průmysloví lezci. Tato metoda má více variant pro různé situace.

Krajina rodného kraje

Tam, kde se narodilo víno, je jeho rodný kraj.
Víno všudypřítomné v krajině,
na svazích Pálavy zavěšené vinice
a v dolině i rosa voní po víně.
S vínem si začal románek,
rozvinula se láska uhrančivá k jižní Moravě,
kde krajina nádherná, důvěrná, tekutými poklady oplývá,
kde barvy přírodou nanášené malířova fantazie rozmývá.

Antonín Vojtek, *Kraj pod Pálavou, kraj vína*, 2020, olej, plátno, 56 × 40 cm.

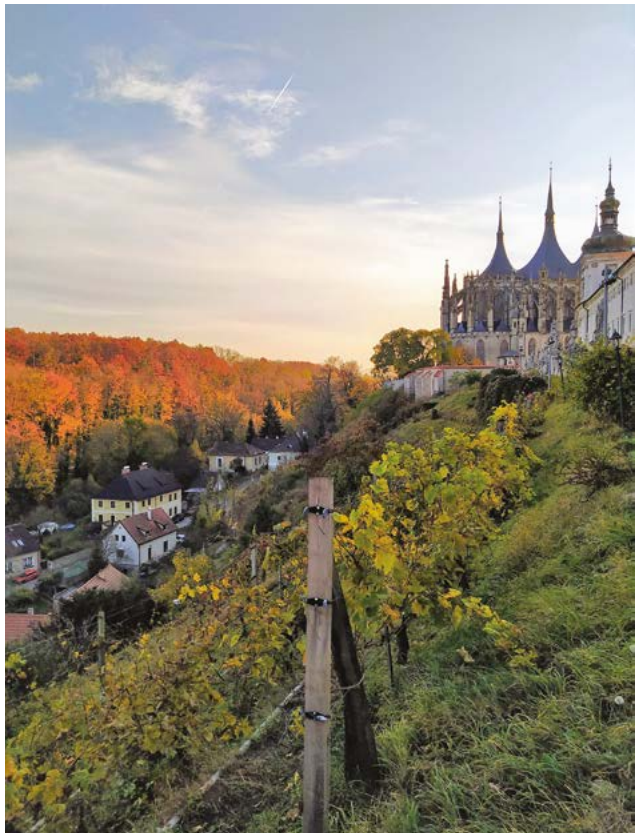
Malíř na plátně vyjádřil svoji celoživotní láskyplnou podvojnou příchylnost: k vínu a ženám – vinohrad nad Pavlovem nikdo nepřehlédne, někdo by však mohl, upíraje svůj zrak k dominantě hradu Děvičky, přehlédnout tři zkamenělé Panny (jsou tam).

---

krajina (z holandského *landschap*, *land*, „země, půda" a *schap*, „loď"; v angličtině původně *landskip*, *land* a *skip* – *ship*, „loď" je svázáno také se *schaft*, „složení, tvar, forma, podoba"; současné anglické *landscape* pochází z roku 1598, kdy bylo užito jako malířský termín v rámci holandské krajinářské školy 16. století a znamenalo obraz vykreslující scenerii země), souvislé území, jehož vzhled je určován činností a vzájemnou interakcí přírodních a antropogenních činitelů. V západní tradici označuje charakteristické území, přírodní scenerii, malbu, obraz krajiny v umění.

Kutnohorský Šen-nung

Lukáš R. z Vinných sklepů Kutná Hora,
Božský rolník Polabí a Podoubraví,
zdatně jako Šen-nung hospodaří, vzdělává a orá.
Kolín, Kutná Hora, Vinaře –
všude tam ujal se role sadaře.

Gabriela Sedláčková, *Vinice Pod Barborou a Jezuitská na návrší pod chrámem svaté Barbory v Kutné Hoře*, 2021, fotografie, 40 × 30 cm.

Šen-nung („Božský rolník“) (2737–2697 př. n. l.), legendární vládce v počátcích čínského starověku, zakladatel zemědělství.

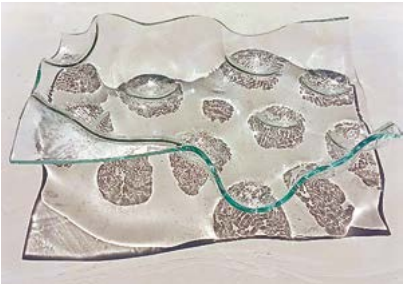
Vinaře, obec nacházející se při úpatí Železných hor v jihovýchodní části dnešního kutnohorského okresu. Vinařství zde sahá do středověku, o jeho obnovu se zasloužil Lukáš Rudolfský.

Vinné sklepy Kutná Hora, vinařství působící v kutnohorském regionu. V roce 2002 je založil Stanislav Rudolfský (předseda Cechu českých vinařů), v roce 2005 převzal řízení společnosti jeho syn Lukáš Rudolfský. Společnost obnovuje vinařství na Kolínsku, Kutnohorsku a Čáslavsku i na jiných místech.

Kvasinky vinné

Kvasinky, kormidelnice kvasného procesu, nemají zápis v knize českých rekordů
jako ta obryně vinná z Hustopečí, však také nejsou z pískovce či jiného kamene.
A komu skleněná krása snad Petriho misku připomněla, musí být zarytý abstinent.
Nad vidinou bakterií (místo radosti z vína) jeho mysl as zkameněla...
Kvasinky nesnášejí *air*, vánek pozvedl sklo a ony vysublimovaly do nebeských sfér.

Monika Vosyková, *Lehkost bytí po hroznech růžových*, 2022, lehané sklo, 15 × 20 × 5 cm.
Monika Vosyková, *Křišťálový hrozen lehký jako vánek*, 2022, lehané sklo, 15 × 20 × 5 cm.

---

air [éʳ] (z angličtiny), 1. vzduch, vánek; 2. melodie, nápěv; árie; 3. vzezření, zdání, chování.

Hustopečská kvasinka, pískovcová plastika, dílo kamenosochaře Tomáše Wecha z roku 2007, představuje sedmdesátitisícínásobnou zvětšeninu kvasinky vinné, která je zachycena ve stadiu dělení. Plastika je umístěna v areálu renesančního domu U Synků v Hustopečích, který je sídlem městského muzea a turistického informačního centra, v budově je i speciální vinařská expozice.

kvasinky vinné (*Saccharomyces cerevisiae*), jednobuněčné organismy patřící do řádu houbových organismů. Činnost při kvasném procesu začínají až po ukončení činnosti takzvaných apikulátních kvasinek (*Kloeckera apiculata*); na počátku kvašení je jich až tisíckrát více než Saccharomyces a hynou již při hranici etanolu 3–4 %. Činnost apikulátních kvasinek je důležitá pro tvorbu aroma ve víně, ušlechtilé (šlechtěné) kvasinky (Saccharomyces) jsou důležité pro tvorbu etanolu.

Petriho miska, miska s přiléhajícím víčkem používaná v mikrobiologii a dalších oborech ke kultivaci mikrobiálních, houbových nebo rostlinných kultur.

Kytky zalej, sám si nalej

Sdělně naučná kresba hovoří jasně,
jak a kdy poznat raracha, když mu rohy nesvítí.
Až z kytky zálivkou zhubené visí zvadlé třásně,
vyjde najevo, že ji ryzlinkem kropilo
nezbedné čertovo kvítí.

Pozdní poznání.

Není lepší vysochat si kvítky kamenné,
nežádající zalévání?
Sám si vína naleješ, po libosti doleješ,
přičemž kvítky neměnné
budou stále k pokochání.

Jiřina Strýčková, *Kytky zalej, sám si nalej*, 2022, kresba pastelkou, papír, 30 × 18 cm.

rarach (asi expresivní obměna slova *raroh*, „druh dravého ptáka“, které v polštině a ukrajinštině znamená i „démon; obluda“), čert, ďas.

Lady Madona

Zvěstoval jí narození Božího syna
skrze neposkvrněné početí
a jako odměnu slíbil život v hojnosti
a následné nanebevzetí…

Jaký efekt? Matka osamělá, nezajištěná!
Láhev vína vyprázdněná, zbraň odjištěná!!!

Lituji už teď Gabriela – toho donchuána,
vrátí-li se na zem, nedožije Božího rána…

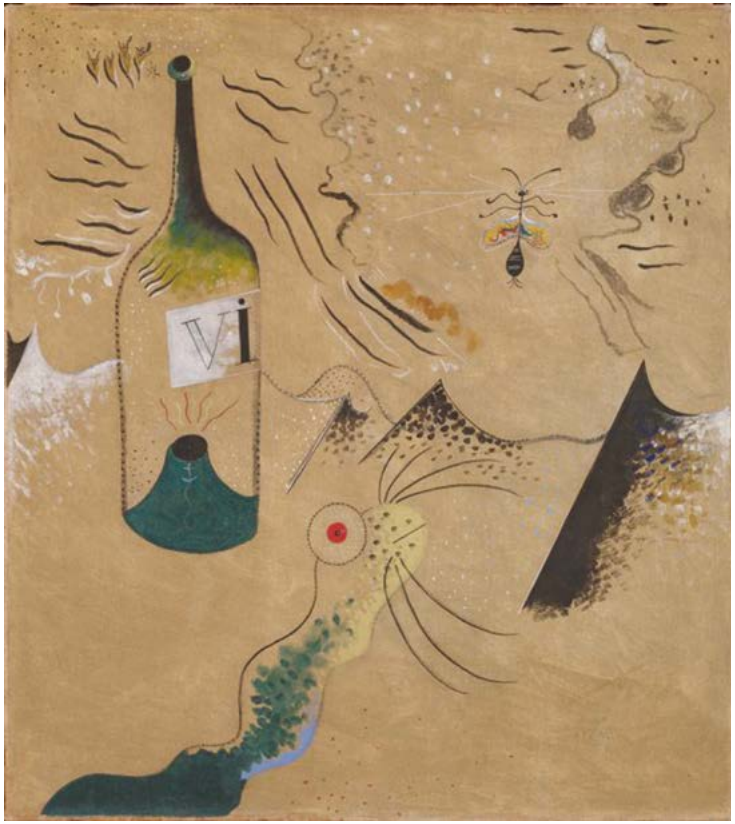

Alois Mikulka, *Lady Madona*, 1975, olej, lepenka, 64 × 45 cm.

donchuán (název podle španělského šlechtice Dona Juana Tenoria), světácký svůdce žen.
Marie, Panna Marie, matka Ježíše Krista. Křesťané jí přiznali titul Bohorodička, respektive Matka boží, která počala svého syna působením Ducha svatého. Svým svobodným souhlasem s Božím rozhodnutím, aby se z ní narodil Spasitel, přispěla k spáse lidí. Doprovázela Ježíše i po dobu jeho veřejného působení až po ukřižování, byla přítomna při seslání Ducha svatého, jímž začíná život církve. Učení o jejím trvalém panenství je přijímáno katolickou církví, protestantské církve předpokládají panenství pouze pro narození Ježíšovo. Pravoslavní, staré východní církve a katolíci (a v menší míře i někteří další křesťané) ji ctí a pokládají za přímluvkyni u Boha. Římskokatolická dogmata o nanebevzetí a o neposkvrněném početí Marie protestantské církve odmítají.
Zvěstování (z hebrejského *bsr*, „zvěstovat potěšitelné věci“), poselství anděla Páně Gabriela Panně Marii, kterým jí oznamuje, že počne dítě z Ducha svatého (Mt 1,18–20; L 1,27) a stane se tak matkou Ježíše (L 1,26–38); byla tím uchráněna dědičného hříchu. Gabrielovo pozdravení se stalo základem modlitby *Zdrávas*: „Buď zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou. Požehnaná jsi nade všechny ženy a požehnaný plod tvého těla.“ Častý námět krásné literatury a výtvarného umění.

Láhev vína

Jen na plátně si Joan Miró mohl láhev vína otevřít.
Božská inspirace se dostavila i bez kapky vína,
těžké uvěřit.
V prázdné láhvi sopku probudil,
úzkým hrdlem fantazii vypustil
jako džina Aladina,
symboly nadskutečné vykouzlil,
zatímco plná láhev
by možná lampu uhasila
a mysl vyprázdnila.

Joan Miró, *Láhev vína*, 1924, olej, plátno, 73,5 × 65,5 cm.

Láhev vína, tento obraz i slavný *Harlekýnův karneval* (1924–1925) namaloval Miró v době, v níž na plátně, jak se mnohem později již jako mnohonásobný milionář přiznal, vyjadřoval halucinace z hladu.

Lázeň vinná

Diogenés se přestěhoval do sudu.
Žil spořádaně, nedělal ostudu.
Jiní, co ztratili stud a kázeň,
z bečky si udělali vinnou lázeň.

Koupat se s nahou ženou ve vinné lázni,
zkazit tak množství pěkného vína,
to dovedou jen rozmařilci a blázni,
VIP – společenská vrchovina.

Jiří Neuwirt, *Vinná lázeň*, 2022, perokresba, papír, 25 × 24 cm.

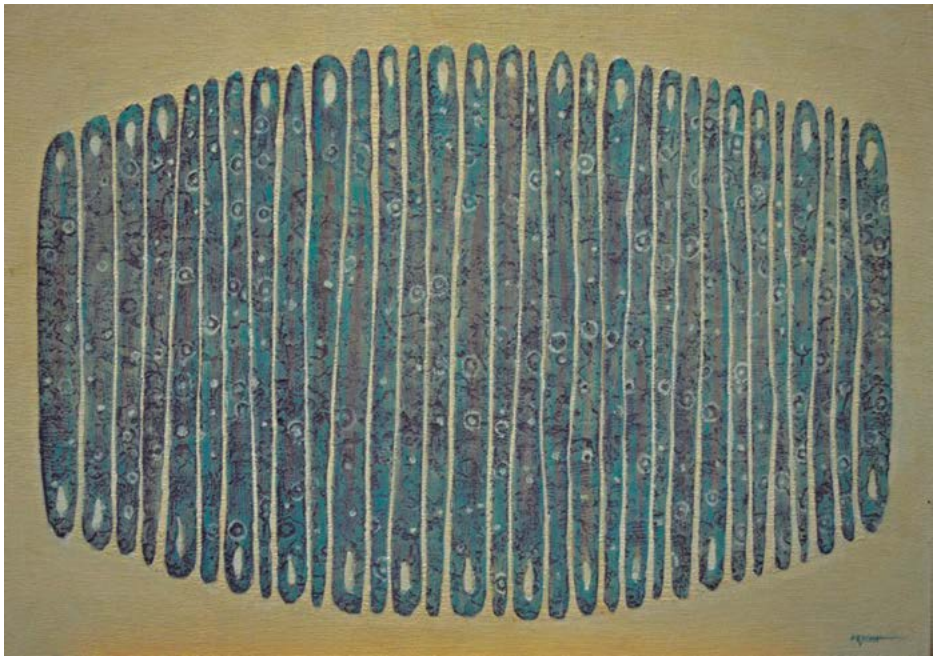
Diogenés ze Sinópy (kolem 400 př. n. l., Sinópé [dnešní Sinop], Turecko – 323 př. n. l., Korint, Řecko), řecký filozof kynické orientace. Proslul svérázným, zemitým, nicméně logickým uvažováním a jednoduchým způsobem života hédonistického povaleče. Údajně žil v sudu se svým psem.
VIP (zkratka z angličtiny: *very important person*, „velmi důležitá osoba“), označení osob, jimž je umožňována zvláštní péče a služby a přístup na rozmanité sportovní, kulturní a společenské akce. Tato zkratka byla poprvé používána pro příslušníky britského královského letectva v letech 1940–1945. Dnes se okruh takto označovaných osob rozšířil o politiky, experty na všechno, sportovce, zpěváky a zpěvačky nebo o hlasatele a hlasatelky televizních zpráv.

Ledové víno

Ledové víno se sklízí až po námraze.
Intenzivní vyzmrzané aroma, chuť medová,
to víno pochopitelně vyjde draze.

Dopřejí si ho jen zazobaní gurmáni ve stověžaté Praze?

Mok takto získaný se už nemusí sladit,
však záhodno je víno a pokrm sladit,
k sladkému sladké bude ladit.

Bořivoj Pejchal, *Lednový vinohrad*, 2022, kombinovaná technika, plátno, sololit, 33 × 42 cm.

ledové víno, (podle zákona o víně) jakostní víno s přívlastkem; může se vyrábět pouze z vinných hroznů, které byly sklizeny při teplotách minus 7 °C a nižších, v průběhu sklizně a zpracování zůstaly zmrazeny a získaný mošt vykazoval cukernatost nejméně 27 stupňů normalizovaného moštoměru. Protože vylisovaný mošt vykazuje mnohem vyšší obsah cukru, než kdyby hrozny, respektive voda v hroznech, nebyla zmrzlá, probíhá fermentace pomalu. Kvasinky se ve velmi sladkém roztoku rozmnožují jen „neochotně". Zbytkový cukr u ledových vín je v řádech stovek gramů na litr a alkohol téměř vždy pod 10 %. Ledová vína se distribuují většinou v lahvích o objemu 0,2 litru, vysoká cena je přiměřená výrobním nákladům. Při kombinaci sladkých vín se uplatňuje pravidlo, že víno musí být stejně sladké nebo sladší než moučníky a dezerty.

Lehce asymetrická dívka

Michal Halva, malíř a polymorfní polyglot,
na hlavu potřel amerických mozků „plod".
Prý symetrie erotickou a sexuální přitažlivost povyšuje,
ale kdeže! Na celé čáře vítězí Halvova rozevlátá asymetrie,
zvláště když se člověk vínem lehce, jen lehoulince přiopije.

Michal Halva, *Lehce asymetrická dívka*, 2018,
kombinovaná technika, sololit, autorský rám, 50 × 38 cm.

asymetrie (z řeckého *asymmetría*, „nepoměr, nesouměrnost"), u bilaterálně symetrických organismů rozdíl ve velikosti nebo jiné vlastnosti párového znaku (například ruka) mezi pravou a levou stranou těla. Vyskytuje se ve třech základních formách: direkcionální asymetrie, antisymetrie a fluktuační asymetrie. Direkcionální asymetrie a antisymetrie mají genetický základ a interpretují se jako funkční a adaptivní jevy. Fluktuační asymetrie není pod genetickou kontrolou a způsobuje ji nerovnováha v průběhu morfogeneze. Asymetrie se popisují frekvenčním rozložením (histogramem) rozdílů mezi pravou a levou stranou bilaterálního znaku. Na téma symetrie/asymetrie a malování obličeje v kontextu atraktivity a výběru sexuálních partnerů experimentovali například psychologové Rodrigo Andrés Cárdenas a Lauren Julius Harris. Dospěli k závěru, že symetrické tváře jsou považovány za atraktivnější než asymetrické; přidání asymetrických vzorů do symetrických tváří snížilo jejich přitažlivost, zatímco přidání symetrických vzorů k asymetrickým plochám zvýšilo jejich atraktivitu.

Letní levitace

Lehký levitující růžový šat,
roséčkem otevřeme léto,
vášně ze sna průvanem probudíme,
a jen co si *chapeau rose* nasadím,
letošním létem spolu pofrčíme,
na víno do kopců u města Orvieto.

Marc Chagall, *Procházka*, 1917–1918,
olej, plátno, 169,6 × 163,4 cm, Ermitáž, Petrohrad, Rusko.

Chagallovo dílo je prostoupeno vynalézavými výtvarnými metaforami a snovými představami. Do tohoto obrazu ještě vstupuje ztvárnění prožitků s milovanou ženou.

---

chapeau rose (z francouzštiny), růžový klobouk.
levitace (z latinského *levitas*, „lehkost, hbitost“), 1. (původně v okultismu a některých náboženských směrech) vznášení se předmětů nebo lidí ve vzduchu odporující známým přírodním zákonům, popřípadě též jako snová představa; 2. využití supravodivých magnetů k nadnášení dopravních prostředků za účelem zvýšení jejich rychlosti.
Orvieto, historické město v Umbrii Orvieto v Itálii (z latinského *Urbs vetus*, „Staré město“), založeno Etrusky na tufovém skalisku nad údolím řeky Paglia. Historie vína i města sahá až 3 000 let zpátky, Orvieto patří k nejstarším vinařským městům na světě. Vynikající bílé víno *Orvieto* drží od roku 1971 chráněné označení DOC.

Letnice

Malířka svým obrazem oslavuje letnice,
svátek plnosti života, tedy i posvěcení vína
a vyznání vodě, bez níž by víno nedozrálo.
Oživit dávné rituály, do mlžných záhad se vnořit,
hodokvas uspořádat, aby toho nebylo málo,
nakonec mlžným rohem přivolat duchy z lesa,
v případě nouze Ducha (Patricka Swayze) z kina.

Alice Kopečková, *Letnice*, 2022, olej, plátno, 100 × 70 cm.

Duch, český název amerického dramaticko-romantického filmu *Ghost* (1990) o lásce, která překonává smrt. Úspěšný bankovní úředník Sam žije spokojeně s výtvarnicí Molly v New Yorku, mají krátce před svatbou, ale jejich štěstí je násilně přerváno. Sam je zastřelen neznámým mužem, ale získá výsadu, že se může jako neviditelný dál pohybovat mezi živými. Film získal Oscara za scénář, roli Ducha hrál Patrick Swayze.
letnice (řecky *pentekostehemara*, „padesátý den, padesátnice“), 1. svatodušní svátky, kdy římskokatolická církev slaví památku seslání Ducha svatého. Padesátnice proto, že se svátek slaví padesátý den po Božím hodu velikonočním; 2. letniční hnutí – označení pro celek křesťanských společností a církví, které usilují o osobní individuální nápravu a obrození Duchem svatým; 3. v lidové tradici našeho kulturního okruhu se v rámci letnic spojuje symbolika křesťanských Svatodušních svátků s necírkevními významy nahromaděnými kolem letního slunovratu.

Liber a Libera

Libera se Liberovi zalíbila,
když mu falernské víno ze svých hroznů přislíbila.
Ke kypření půdy na kampánské vinici jeho *thyrsos* použila,
prý že jí to tak sama bohyně úrody Ceres nařídila.
Načež mu jeho *mores liberi* právem *liberum veto* navěky znemožnila.

Římský anonym, *Liber a Libera*, římský denár, 78 př. n. l., stříbro, hmotnost 3,91 g.

Liber je ověnčen břečťanovým věncem (přes ramena má *thyrsos*), Liberu zdobí věnec z vinné révy.

Liber a Libera, italská dvojice božstev plodnosti a vegetace, jejíž slavnost *Liberalia* (17. března) souvisela s jarní setbou. Liber vystupuje v příběhu o počátcích v antice vysoce ceněného falernského vína. Obě božstva byla záhy pořečtěna a přijala rysy Dionýsa a Persefony. Současně k nim po vzoru řecké Démétry přistoupila i Ceres (bohyně úrody), která pak v této trojici nabyla vůdčího postavení. To se projevilo například v tom, že den vysvěcení jejich chrámu na Aventinu v roce 493 př. n. l. připadl na slavnost *Cerialia* (19. dubna). Původně byl kolem tohoto chrámu trh na obilí. *Liberalia*, která byla ztotožněna s dionýsovskými mysterii, se udržela i v době císařské, nabývala mnohdy nevázaného orgiastického rázu, a byla proto napadána raně křesťanskými autory.

liberum veto (z latiny), (volně) zakazuji (právo každého člena polského šlechtického sněmu v 17. a 18. století zmařit jedním hlasem usnesení).

mores liberi (z latiny), volné mravy.

Ludmila a mělničina

Inspirována Moravou
šířila v Čechách křesťanství a vinařství,
moudrá a bohabojná žena,
právem svatořečena.
Pomyslíme-li na česká vína,
i její zásluhou to byla zrovna mělničina,
kterou čeští vlastenci (Hněvkovský a spol.)
co pravé víno ctili, náležitě probádali,
propili a probásnili.

František Xaver Procházka (1887–1950), *Mělnické vinice*, 1933, olej, plátno, 60 × 80 cm.

Ludmila (860–921), česká kněžna z kmene Pšovanů; manželka Bořivoje I., matka Spytihněva I. a Vratislava I. Spolu s Bořivojem byla pokřtěna na Velké Moravě Metodějem. Stala se horlivou šiřitelkou křesťanství v českých zemích. V roce 921 po smrti Vratislava I. převzala výchovu svých vnuků, Václava a Boleslava I. Z obavy o vliv na Václava byla zavražděna na příkaz své snachy Dramomíry. Ludmilin život se stal tématem řady středověkých legend; jako světice byla ctěna od 12. století. Podle pověstí kníže Svatopluk poslal knížeti Bořivojovi a jeho ženě Ludmile k narození Spytihněva sud vína, Ludmila nechala přivézt vinnou révu z Moravy a vysadit ji u svého rodiště, hradiště Pšova, dnešního Mělníka; prý na této vinici pracoval i svatý Václav, proto se dodnes nazývá Svatováclavská. Václav se pak jako patron vinařů objevil na korouhvi mělnického vinařského cechu (1762) a následně i na korouhvi dnešního Cechu českých vinařů, který má své sídlo při Regionálním muzeu Mělník. Ludmilino jméno nese vinice, která se prostírá na svahu pod mělnickým zámkem, a známkové víno *Ludmila*.

mělničina, název mělnického červeného vína připravovaného z odrůdy Burgundské modré (údajně ji do Čech nechal přivézt v roce 1348 Karel IV.), později nejproslulejšího vína z mělnického vinařství knížete Lobkowicze. Mělničinu považovali obrozenci a vlastenci (Šebestián Hněvkovský, Josef Jungmann, Josef Václav Sládek aj.) za pravé české víno. Psali o něm oslavné ódy, chválili je jako chutné, přírodní antidepresivum, vnímali je dokonce jako lék na trudnomyslnost.

Mešní víno

Zřejmě si přihnul při modlitbách v refektáři,
dřímal už při oltáři, není divu, že byl ospalý,
číši s mešním vínem u portálu zapomněl
kněz nedbalý.
Ptáci se slétli, mešní víno dopili,
nemohli pak vzlétnout, jen se za faráře modlili.

Alice Kopečková, *Mešní víno*, 2022, linoryt, 70 × 50 cm.
Jde o portál poutního kostela Navštívení Panny Marie na Vršíčku / kněz zmíněný ve skladbě měl asi špičku.

---

mešní víno, víno vyrobené pro liturgické potřeby podle interních předpisů jednotlivých církví; platný vinařský zákon nijak výrobu mešního vína neupravuje. Například římskokatolická církev používá z praktických důvodů nejčastěji bílé víno, pravoslavné církve používají symbolické červené. Musí být vyrobeno pouze z hroznů, bez dalších příměsí a přidaného cukru, vinohrad poskytující úrodu nesmí být chemicky ošetřován (jde o přírodní a ekologicky pěstované víno).

Dříve bylo vyráběno výhradně v klášterech, dnes je produkují i soukromé společnosti.

Milenci sdílející víno

Účinek vína násobí důvěrnosti,
jež milenci spolu prožívají,
vzácně nesobecky, ve svornosti.
Jen neupustit tu křehkou nádobu,
nerozbít důvěru napadrť,
jen nevyměnit víno za ocet
a lásku za zlobu.

Mistr Manessova rukopisu, *Milenci sdílející víno*, mezi 1300–1340, iluminace, pergamen, 35,5 × 25 cm. Universitätsbibliothek Heidelberg (signatura: UB Heidelberg, Cod. Pal. germ. bzw. cpg 848), Heidelberg, Německo.

Manessův rukopis (název podle švýcarské patricijské rodiny Manesse; též *Velký heidelberský zpěvník*, německy *Grosse Heidelberger Liederhandschrift*), antologie německých básní a písní z 13. a počátku 14. století náležejících do proudu kurtoazní literatury a minnesangu (tři z nich jsou připisovány českému králi Václavu II. [1271–1305]). Sbírka je vyzdobena 137 celostránkovými iluminacemi, které vytvořil neznámý středověký malíř nazývaný Mistr Manessova rukopisu (činný mezi 1300–1340).

Milenci v Lednici

Studenti enologie ZF MENDELU mají k výuce
v Lednicko-valtickém areálu
ukázkovou *Zahradu rozkoší* po ruce.

Antonín Vojtek, vyhlášený malíř jižní Moravy,
voyeursky něžně zachytil
dva láskou rozpálené tamější „nemravy“.

Antonín Vojtek, *Milenci v lednickém zámeckém parku*, 2022, olej, plátno, 70 × 55 cm.

Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity, fakulta se sídlem v Lednici vychovávající zahradnické architekty a inženýry i vinařské a vinohradnické odborníky. Pro výuku se využívá i jedinečný zámecký park a krajina Lednicko-valtického areálu, který je považován za jeden z nejrozsáhlejších celků komponované krajiny v Evropě; v roce 1996 byl zapsán do Seznamu míst světového dědictví UNESCO.

Mistr měsíců

Mistr nad Mistry, ten dokáže do kamene vtesat charakter měsíce;
sběrač se tu soustředí na vinobraní, ale co ta čepice?
Lávrovské oslí uši? Mouchy otravné? NE.
Pod přiléhavou čepici nedolehnou k uchu hlasy o hrozny prosící.
Teprve až se bobule ve víno převtělí,
rád se o ně s přáteli podělí.

Mistr měsíců, *Vinobraní (září)*, z cyklu *Měsíce*, 1225–1230,
mramor, 103,4 × 13,2 × 8,7 cm, Museo della Cattedrale, Ferrara, Itálie.

Scéna s vinařem, révou i proutěným košem je zobrazena virtuózně, realisticky, se smyslem pro detail. Na diváka jako by dýchla dávná atmosféra slavnostního soustředění, svědčící o tom, že vinařská práce byla vnímána jako zušlechťující a blahodárný čin.

Král Lávra (1854), satirická báseň Karla Havlíčka Borovského, parafráze staré pohádky o králi s oslíma ušima. Téma oslích uší najdeme v řecké pověsti o králi Midovi, v české literatuře též v satirické hře Milana Uhdeho *Král-Vávra* (premiéra 1964 v divadle Večerní Brno).

Mistr měsíců (13. století), pojmenování neznámého italského sochaře. Je autorem monumentálního cyklu *Měsíce* pro Katedrálu svatého Jiří (*Basilica Cattedrale di San Giorgio*) ve Ferraře (nyní uložen v katedrálním muzeu). Cyklus je tvořen dvanácti postavami, které se zabývají sezonními pracemi (vinařství jsou věnovány dvě scény: příprava sudu v srpnu a vinobraní v září).

Mniši ve sklepě

Slídili po hvězdách Doma Pérignona,
nejslavnějšího benediktina,
u obřího sudu se však zasekli,
a tak už neokusí exploze šampaňského vína,
se kterým v podsvětí hospodaří Proserpina.

Adolf Humborg, *Dva mniši ve vinném sklepě*, 1876, olej, plátno, 53 × 44 cm.

Persefoné (-ny; latinsky *Proserpina*), dcera Dia a Démétry, unesená bohem Hádem. Po jeho boku se stala vládkyní podsvětí. Na žádost své matky trávila v podzemí pouze jednu třetinu roku (vegetační klid) a na další dvě třetiny se vracela k matce na zem.

Pierre Pérignon (řečený *Dom Pérignon*, 1638–1715), francouzský benediktinský mnich, sklepmistr kláštera opatství Saint-Pierre d'Hautvillers; významně přispěl k výrobě šumivého šampaňského vína. Legendárně bývá prezentován jako vynálezce či otec šampaňského, legendy mu připisují též výrok pronesený po ochutnávce: „Rychle sem, bratři, ochutnávám hvězdy!" Nepochybně však patřil k průkopníkům výroby šumivého vína, přivedl ji na vysokou úroveň, vyvinul pravidla používaná dodnes. Dom Pérignon pracoval na způsobu výroby šumivého vína, tzv. „méthode champenoise", a zkoumal, posléze vylepšoval všechny její fáze (vhodnou odrůdu, kvalitu hroznů, techniku lisování, silnostěnné láhve, plnění, uzavírání lahví, skladování). Je po něm pojmenováno slavné luxusní šampaňské *Dom Pérignon*, prestižní cuvée *Moët & Chandon*.

Muni sub rosa et magnolia

MUNI! Muni! muni!
Ta slova ladí s mlčenlivým tónem přetržené struny:
Chci-li zůstat filozofem, mlčením plním každý den,
ale pro jistotu pohár s kvevri-vínem
opatřím vždy růží nebo šácholanem.
Opatřil jsem opatřil, ale málo,
kvevri-víno tajemství výroby vybrebtalo.

Mistr Vinologie, *Sub magnolia*, 2022, instalace, ready-made sklenka „M – UNIVERZITNÍ VÍNO" užívaná kdysi v projektu „Člověk a víno" Masarykovy univerzity (výška 20,4 cm), kvevri-víno z Gori (Gruzie), květ magnolie liliovité z areálu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, soklík (13,5 × 13,2 × 13,1 cm) je z vápencového slepence křídového stáří, pocházejícího z masívu, v němž se nachází jeskynní komplex Areni-1, kde byly objeveny nejstarší doklady pěstování révy vinné a výroby vína technologií kvevri z doby před šesti tisíci lety. MV byl členem mezinárodního badatelského týmu, který lokalitu prozkoumal v letech 2007–2010. Toto existenciální dílo lze bez přehánění označit jako dokonalý Gesamtkunstwerk; v obsahu skladby se zračí Mistrova všestranná erudice poučeně putující časoprostorem celého světa.

---

muni [muny] (ze sanskrtu), mlčenlivý mudrc.

Muni [muny] (do roku 2013 muni.cz), firemní médium Masarykovy univerzity (s podtitulem *měsíčník Masarykovy univerzity*) informující o dění na této univerzitě; vychází od roku 2005 péčí tiskového odboru rektorátu Masarykovy univerzity.

MUNI [muny] (zkratka), 1. Masarykova univerzita; 2. součást adres elektronických služeb internetu včetně elektronické pošty ve tvaru *muni.cz*.

sub magnolia (z latinského *sub*, „pod", *magnolia*, „magnolie, šácholan"), „pod magnolií"; sdělit někomu něco pod slibem mlčenlivosti důvěrně supertajně; překonává známé *sub rosa*, které je pouze důvěrné, tajné.

Múzy

Čí jsou to Múzy,
které kvůli inspiraci pijí a pak páchají převeliké hrůzy?
Ve zpěvu a tancích mají přinášet harmonie,
a ony pořádají bakchanálie!
Namísto poučné poutavé historie
zábava zvrhlá, bezbariérové alotrie!
Po takovém běsnění a smyslů zemdlení
nemyslitelné je ušlechtilé erotické básnění!

Vzývám Meleté, ochránkyni vynalézavosti,
aby zasáhla shůry – vyloučila, nebo aspoň napravila
a drahým vínem nenapájela ty prostopášné můry!

Alois Mikulka, *Múzy*, 1984, olej, plátno, 48 × 60 cm.

Múzy, dcery Dia a bohyně paměti Mnémosyné, bohyně umění. Homér znal jen jednu Múzu, později byly známy tři (mezi nimi Meleté), až se jejich počet ustálil na tradičních devíti patronkách činností, které byly v Řecku ceněny jako umění: Kalliopé (epické básnictví), Euterpé (lyrické básnictví), Eráto (milostné básnictví), Tháleia (komedie), Melpomené (tragédie), Terpsichoré (tanec), Kleió (historie), Úrania (astronomie) a Polyhymnia (hymnický a sborový zpěv). V řeckém pojetí byla za umění považována činnost ducha, výtvarná umění, která předpokládala řemeslný fortel a fyzickou námahu, do této kategorie nepatřila a byla řazena mezi řemesla. Vrcholné doklady výtvarné tvorby také vznikly poměrně pozdě, kdy kategorie múzické činnosti byly již vymezeny. Přesto byli vynikající tvůrci považováni za umělce, jak svědčí příklad bájného Daidala, ale i ocenění, jehož se dostávalo například sochařům Feidiovi, Polykleitovi a jejich četným následníkům.

Nestárnoucí

Kdo víno pije, nestárne a dlouho žije.
Vždyť muž na obraze má téměř čtyři sta let,
vidíme však, jak zulíbáníhodný je ten mladý kmet.

Dívka také nezestárne,
jak ladně drží pohár i po několika deci vína,
na mladíka se zalíbením hledí, pokud to není kocovina...

Jan van Bijlert, *Mladý muž popíjející sklenku vína*, mezi 1635 a 1640, olej, plátno, 65 × 56 cm, soukromá sbírka.
William-Adolphe Bouguereau, *Bakchantka*, 1894, olej, plátno, 152,4 × 88,9 cm, soukromá sbírka.

kocovina (nejprve toto slovo znamenalo „výtržnost“ [žertovnou obměnou z *kočičina* podle mladoboleslavského hejtmana *Kotze*, proti němuž se konaly výtržnosti v revolučním roce 1848]; dnešní význam slovo získalo ve druhé polovině 19. století podle německého *Kater*, „kocour“ i „kocovina“), stav po (alkoholickém) opojení; fyzické/fyziologické následky nemírného pití alkoholických nápojů (většinou ráno po hýření), vyplývající z dehydratace a toxických účinků acetaldehydu a jiných produktů nedokonalého metabolismu a projevující se zejména únavou, malátností a bolestmi hlavy.

Nestroyova rozkurážená kasta

„Ještěže utápím svůj smutek ve víně, jinak bych mohl taky propadnout chlastu,“
prohlásil Johann Nepomuk Nestroy, zřejmě když hodnotil rozkuráženou kastu.

Malíř Neuwirt Nestroye miluje
a touto kresbou svému idolu holduje,
jako Ostrava(sic!)k sice polskou vodku pije,
ale tím se prý jeho obdiv k Nestroyovi nesnižuje.

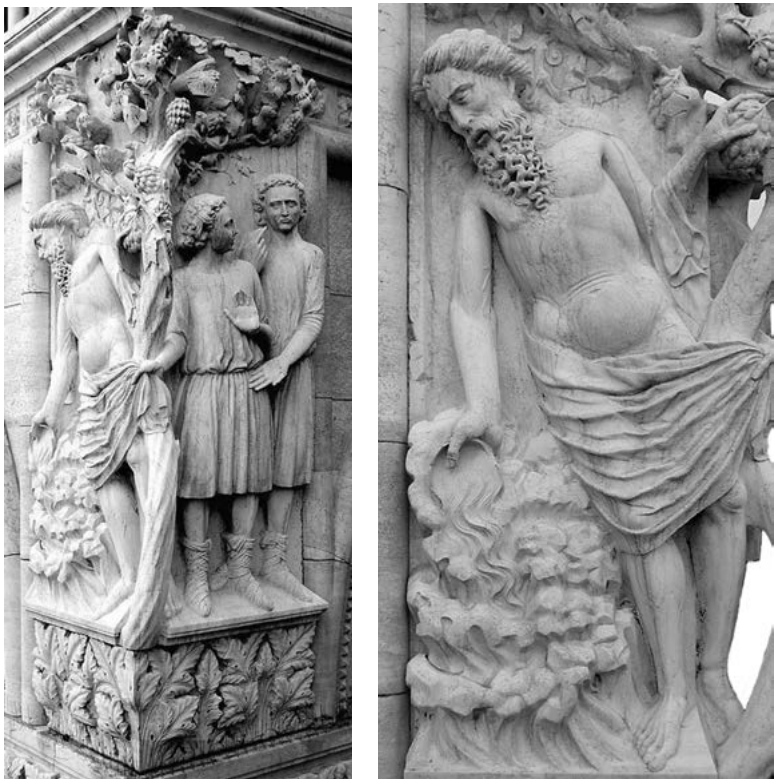

Jiří Neuwirt, *Nestroy uprostřed rozkurážené kasty,* 2022, perokresba, papír, 21 × 29 cm.

chlast, (expresivně) alkohol.
Nestroy, Johann Nepomuk (1801–1862), rakouský dramatik, satirik, divadelní ředitel; jako herec a zpěvák působil ve Vídni, v Amsterdamu i v Brně. Napsal několik desítek divadelních her tepajících metternichovský režim a jiné neplechy (například *Byt k pronajmutí, Chce mít svou švandu, Svoboda v Kocourkově, Talisman, Treperendy, Zlý duch Lumpacivagabundus anebo Ludrácký trojlístek*); hry zůstávají stálou součástí repertoáru světových divadel. Nestroy se vínu „nevyhýbal“ (zde třeba hledat půvab jeho originální nadčasové ironie a satiry) a vedl bohatý a pestrý milostný život.

Noe

Noe se opil kde tu,
ne jenom na Araratu.

Filippo Calendario, *Opilý Noe se Semem a Jaffetem*, ca 1350, mramor, Palazzo Ducale (Dóžecí palác), Benátky, Itálie.

Sousoší se nachází na nároží nejstarší části dóžecího paláce, která je obrácená k nábřeží. Kymácející se Noe se pokouší levou rukou zachytit kmínku vinné révy, z pravé ruky mu vyklouzává pohár, z něhož vytéká víno, Sem se snaží starému otci pomoci, zatímco Jaffeta otcova opilost naplňuje zděšením; nezdárný Chám se do kompozice nevešel. Calendariův Noe dokonale odpovídá představě o podrouškeném člověku, až by se chtělo říci, že umělec těží z vlastních bohatých prožitků. O víno nebyla nouze. Benátky byly totiž mezi 12. a 18. stoletím centrem evropského obchodu a místem, kde se s vínem čile obchodovalo. Kupci přiváželi do Benátek vína různých druhů ze všech koutů Středomoří. Postupně se Benátčané stali mistry v mísení vín různých ročníků a rozmanitého původu, aby výsledný produkt byl co nejpěknější a dlouho vydržel; tato novinka byla obecně nazývána „alla moda di Veneziana“.

Ararat (arménsky *Արարատ*, turecky *AğrıDağı*), nejvyšší hora Arménské vysočiny a Turecka (5 137 m n. m.), nacházející se na východě Turecka několik kilometrů od hranic s Arménií a Íránem; bývá spojována s Noemovou archou.

Obhajoba abstinenta

Alkohol nepatří ani na kurt ani na koncert,
dnes však **ani** tenisový šampion ani světový dirigent
ani *** nebývá bohužel absolutní abstinent.

Když se zlinkuje správce a klikatě manévruje,
jak patrno je z obrázku,
linkovačka jeho stav na kurtu věrně kopíruje.

Správcův advokát:
„Pan správce AB byl falešně obviněn z toho, že pije
a v konečném důsledku je jeho výkon ‚asymetrický'!
Nikoli, slavný soude!! Jde o vyznavače eukleidovské geometrie,
který je pro věc pozitivně zaujatý, až fanatický!!"

Michal Halva, *Konzumace vína a jiných alkoholických nápojů před lajnováním kurtu se nedoporučuje!*, 2020, akryl, sololit, 56 × 40 cm.

abstinent (z latinského *abstinens*, „zdržující se"), kdo se zdržuje nějakých požitků, zvláště pití alkoholu, kouření aj., z důvodů etických, náboženských, rozumových nebo zdravotních.
Eukleidés (kolem 340 – kolem 280 př. n. l.), řecký matematik a filozof. Ve svém spisu *Základy* (řecky *Stoicheia*, latinsky *Elementa*) shrnul většinu poznatků tehdejší řecké matematiky a položil základy axiomatické metody ve vědě. Jeho dílo významně ovlivnilo další vývoj matematiky a jiných oborů. V češtině byl Eukleidův spis publikován několikrát.

Ofélie ve víně utopená

Slitovná výtvarnice,
na rozdíl od nelítostného dramatika,
ulehčila Ofélii její neblahý osud:
snesitelnější je utonout ve víně
než polykat andělíčky na vodní hladině.

Helena Hlušičková, *Ofélie ve víně utopená*, 2022, smalt, plech 25 × 25 cm.

Ofélie, dcera nejvyššího komořího Polonia, postava z divadelní hry *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark* (Tragédie Hamleta, kralevice dánského, 1600, tiskem 1603) anglického dramatika Williama Shakespeara (1564–1616). Milovala Hamleta; poté co byl její otec zabit a byla odmítnuta Hamletem, zešílela a utonula.

Ohebnost & odolnost

Vínu či jinému pití odolat,
to nedokáže kněz, aristokrat ani byrokrat.
Ubránit se takovému pokušení,
to pro člověka z masa a kostí prostě není.

Vždyť i ocelový muž může zkrepovatět,
když je ovíněný!
Ohebností krku za střízliva překonával krutihlava,
ovšem ovíněný, ať se kroutí, jak se kroutí,
záhy neví, kde je levá pravá.

Pavel Tasovský, *Neznámá ovíněná postava*, 2022,
corten (povětrnostně odolná ocel), 45 × 18 × 14 cm.

Autor, aktivně se věnující triatlonu (závodu zahrnujícímu tři disciplíny – plavání, jízdu na kole a běh, které je nutno absolvovat ve stanoveném pořadí v těsném sledu), zachytil „železného muže“ po jednom z mezinárodních závodů, kdy se opájel vítězstvím a vínem. Plastika však představuje „známou postavu“, je jí Pavel Tasovský.

---

krutihlav obecný (*Jynx torquilla*), datlovitý pták, o něco větší než vrabec. Má tak ohebný krk, že může snadno otočit hlavu o 180 stupňů, odtud jeho pojmenování. Této schopnosti využívá i k zastrašení nepřítele, v ohrožení zježí peří, rozestře ocas a svěsí křídla, kroutí strašidelně očima a krkem, kmitá svým dlouhým jazykem, z hrdla vydává pronikavé, nepříjemné zvuky.

Odpočívá v pokoji

Kdepak Řím! Ve velkoměstě nemilosrdném
nevládne božský klid.
Božstva Tevere, Giunone, Diane, Arno
ze čtyř stran u fontán přímo na křižovatce,
mezi výfuky, uprostřed vřavy a zmatku,
to není dobrá štace!

DM umí jinak žití uchopit!
Místo na Kvirinálu spočívá v milosrdném pokoji
nonšalantně jako bohyně na divanu pololeží,
hlučnou přítomnost stoickým klidem odzbrojí,
odtud triumfálně celému světu připíjí –
a hlavně – umí se s vínem sžít!

Dana Marková, *Odpočívám v pokoji*, 2022, sádra, 20,4 × 40,8 × 3,9 cm, soukromá sbírka.

Sochařka, dvakrát šťastně rozvedená, v kantovsky vznosném transcendentálním pojetí parafrázovala často se vyskytující nápis na náhrobcích našich hřbitovů – „Odpočívej v pokoji“. Reliéf možná leckomu připomene scénu z římského mramorového sarkofágu *Bakchův triumf a roční období* z 3. století n. l.

Kvirinál (Colle Quirinale), jeden ze sedmi původních pahorků Říma. Na vrcholu Kvirinálu jsou přímo na křižovatce dvou úzkých rušných ulic připevněny k nárožím budov čtyři malé fontány (Le Quattro Fontane), které pocházejí z období velké přestavby Říma za papeže Sixta V. koncem 16. století. Na každé z fontán je socha jednoho božstva: Bůh moře s vlčicí, symbol Tibery, mužská postava symbolizující toskánskou řeku Arno, bohyně lovu Diana, symbol síly, bohyně Juno, symbol věrnosti.

Ochutnávka vína

Od ochutnávky libého vína lze často postoupit k ochutnání ženského klína.

Stařec věkovitý se natřásá a přepíná,
zároveň ulpívá na bečce zoufale.
Těžko říct, co osrdím ženy otřásá,
když v očekávání finále
chlap píská z poslední dírky,
oba pak mají namále.

U každé (i milostné) ochutnávky měj na paměti přiměřené dávky!

Arnaldo Tamburini, *Ochutnávka vína*, 1878, olej, plátno, 46,3 × 35,8 cm.

ochutnávka, akce, při které se něco ochutnává, degustace.

Opice

Opičí násoska brzy padne na nos, vytřeštěný výraz, podebraná hlava,
slušný alkoholický nános.
Držte si od těla opice nestydaté, závidí lidem, nic jim není svaté.
Nepodléhají jurisdikci ani policii, klidně ukořistí vzácné víno,
začnou se opičit a nezřízeně pijí.
To ještě nic není, budete však u vidění, až si opice ohony useknou,
v rámci sbližování dresscode obléknou!

Hanumanův sen o všelidství, o povznesení
spěje od dob Svatopluka Čecha k naplnění:
„Všichni budou jedno myslit, jedno cítit, jedno robit,
uniformou vzdělanosti jedinou své duchy zdobit;
pak i rod tvůj, Hanumane, uzrá pro všelidství ráj
a snad pravdou též se stane moje pošetilá báj.“

Marta Tabery, *Opice*, 2022, kombinovaná technika, karton, 50 × 42 cm.

MT: „K malbě mne inspirovaly scény, kdy houfy opic na pláži karibského ostrova St. Kitts a jinde turistům kradou alkoholické nápoje a pak jako správní opilci vyspávají bolehlav.“

Hanuman, 1. hinduistický bůh v podobě opice; 2. postava z indického eposu *Rámájana* (3. až 2. století př. n. l.), syn boha větru, pomocník prince Rámy (vtělení boha Višnua) a jeho manželky Síty v boji proti krutému a nespoutanému démonovi Rávanovi a jiným zloduchům; 3. Hanuman (1884), satirický zvířecí epos Svatopluka Čecha o opičím králi Hanumanovi, který se bezúspěšně pokouší poevropštit svou říši. Toto nadčasové dílo poukazuje na neblahé následky zasahování do cizích kultur (nesnášenlivost, války) a také na to, že luxusnější poměry, zdánlivě vyspělejší společnosti mohou být bezduché a nemají daleko k degeneraci.

Opilá stařena

Objímá *lagynos*,
jako kdysi objímala hlavu milého,
vnořenou do jejího klína.
Možná se ta nešťastnice
na střípek života rozpomíná
z kaleidoskopu léty odbarveného.

Milý bez pasportu, bez jména,
jen vůně vzdálená…
Tenkrát
mezi slzičkami Panenky Marie…
Po chvíli němě za obzor hledí,
už nevnímá…
Teprve po slzičce vína drobet ožije.

Myrón z Théb, *Opilá stařena*, kolem 220 př. n. l.,
mramor, výška 92 cm, Glyptothek (inv. č. 437), Mnichov, Německo.

Stařena svírá velký *lagynos* (helénistický džbán na víno) reliéfně zdobený vinorodými motivy. Socha znázorňující zestárlou, pití propadlou hetéru, jak ji pojal helénistický umělec, představuje komplexní studii zchátralosti lidského těla i ducha. Podobné náměty, jež byly v protikladu ke klasické normě *kalokagathie*, si s oblibou vybírali helénističtí umělci, kteří si uvědomili estetiku ošklivosti těchto námětů a spojili ji s virtuózním sochařským provedením.

---

slzičky Panny Marie, lidový název pro hvozdík kropenatý (*Dianthus deltoides*), známý též jako *Květ boha Dia*; rodové jméno *Dianthus* pochází z latinského slova *deus*, „bůh“ a řeckého *anthos*, „květ“ (boží květ, léčivá bylina), druhové jméno *deltoides*, „trojúhelníkový“ (tvar korunních lístků); vytrvalá bylina z čeledi hvozdíkovitých, roste na mezích, slunných stráních, loukách, pastvinách, okrajích lesů a vřesovištích.

Opojení v „bordó“

Než ochutnali, k vínu si přičichli, sklenicí zakroužili, víno stéká
po stěnách dolů,
gradace barvy bordó postupuje od temného ke světlým okrajům.
Ve víru opojení jsou spolu – výkrut, překrut, souvrat, odstíny bordó
promíchány
a v tu chvíli jasné není, kde počáteční pokušení vzalo obrat.
No přece v Akvitánii si přičichli, v dunách u Atlantiku se skryli,
ve vinici sluncem zalité to zapíchli… Cabernet Sauvignon z Bordeaux!
To vyzrálé víno barvy bordó s vůní černého rybízu a cedrového dřeva
mění pokušení v opojení.

Alice Kopečková, *Ve víru bordeauxského opojení*, 2022, olej, plátno, 70 × 50 cm.

Bordeaux [bordó], přístavní město na jihozápadě Francie při ústí řeky Garonny do Atlantského oceánu. Víno v oblasti Bordeaux se pěstovalo již za dob Římanů, kteří ovládali Akvitánii. Významněji se bordeauxská vína uvedla ve 12. století, kdy se francouzská královna Eleonora Akvitánská podruhé provdala, a to za anglického panovníka Jindřicha II. Plantageneta. A právě Angličané si velice oblíbili místní *červené víno* a začali je vyvážet do Anglie. Oblast Bordeaux je nejslavnější vinařskou oblastí na světě a největší vinorodou oblastí Francie; pěstují se zde převážně modré odrůdy vinné révy, zejména Cabernet Sauvignon a Merlot.

bordó (podle proslaveného francouzského vína z okolí města Bordeaux), tmavočervený, vínově červený, rudý. Není proto divu, že bordó je dominantní barvou na přebalu této knihy i na jiných jejích místech.

Pít jako Dán

Správní Dánové by si spíše pivem připíjeli,
případně medovinou jako jejich vikinští předkové.
Skagenští pánové, to je jiná historie,
impresionisté odlehlého severu, přátelský tým,
slaví daleko od akademiků, pochopitelně šampaňským,
a setrvají u vína, až nastane přízračná „modrá hodina".
Skål!
Na pouštním konci světa, který nezná vinice,
lze těmto umělcům složit poklonu,
popíjet *glög*, vychutnávat ticho, klid, kontemplaci,
výhled jen na bažiny z pevnosti v šedém betonu,
za kterou Dánsko vděčí úplně jiné generaci.

Peder Severin Krøyer, *Hip hip hurá! Party umělců ve Skagenu*, 1888,
olej, plátno, 134,5 × 165,5 cm, Göteborgskonstmuseum, Göteborg, Švédsko.

Dánský malíř a sochař P. S.Krøyer (1851–1909) zobrazil setkání umělců v severodánské přímořské vesničce Skagenu, kde se usadil; trávil tu zejména letní měsíce a maloval zdejší přímořskou krajinu. Časem tam kolem něj vznikla jakási umělecká kolonie (Skagenští malíři).

---

glög, dánská obdoba českého červeného svařeného vína, do něhož se přidávají i mandle a rozinky.
modrá hodina, malířka Marie Krøyerová (1867–1940) tak pojmenovala dobu před nástupem tmy, kdy obloha a moře splynou a zvláštní světlo je zbarví do modra.
Skagen, nejsevernější městečko v Dánsku, původně rybářská vesnice.
Skål! (dánsky), Na zdraví!

Pohár abstinenta-notorika

Věhlasnější než přetékající hrnek slavného matematika,
který se dopočítal obsahu čtverce nad přeponou trojúhelníka,
je dílko J. S., neb je *novarum rerum cupidus*,
a tudíž se proslaví pohárem pro abstinenta – notorika.

Jaroslav Svoboda, *Pohár pro notorické abstinenty*, 2022,
foukané sklo, 26 × 11 x 11 cm. Poklička poháru je neodnímatelná.

---

notorik (z německého *notorisch*, a to z pozdně latinského *nōtōrius*, „všeobecně známý"; používáno zejména v hanlivém smyslu o nenapravitelném alkoholikovi), notorický piják, alkoholik.
novarum rerum cupidus (z latiny), žádostivý nových věcí.
Pýthagorás ze Samu (570/560 – kolem 480 př. n. l.), řecký vědec a filozof. Založil instituci, jež slučovala prvky filozofické školy a náboženského i politického spolku. Pýthagorejci převzali z orfismu nauku o duši a cestu k její očistě spatřovali v intelektuální činnosti. Rozvíjeli astronomii, hudební teorii, matematiku, medicínu. Za základ všeho považovali přirozená čísla. Pýthagorovi je přisuzována Pýthagorova věta: Obsah čtverce sestrojeného nad přeponou libovolného pravoúhlého trojúhelníku je roven součtu obsahů čtverců sestrojených nad jeho odvěsnami; jedna z nejslavnějších matematických vět.

Pohár-Vulva

Pro vzácná vína vzácný květ
z řádu *Orchidales*, vstavačotvarých.
Smyslnost umí rozvíjet, je tedy radno opatrně upíjet,
aby se v afrodiziakálních mlhách nerozplynul svět
a neroztříštil se ten krásný kalich.

Jaroslav Svoboda, *Pohár-Vulva*, 2022, hutnicky tvarované sklo, 27,7 × 8,7 × 9,0 cm.

Vstavačovité (*Orchidaceae*), orchideje, čeleď jednoděložných rostlin z řádu chřestotvaré (*Asparagales*); starší taxonomické systémy ji řadí do samostatného řádu vstavačotvaré (*Orchidales*). Název pochází z řeckého slova *orchis*, „varle“, podle tvaru podzemních hlíz rodu vstavač (*Orchis*). V daném kontextu by se nejlépe uplatnil vstavač mužský (*Orchis mascula*), který je u nás chráněn jako silně ohrožený druh.

vulva (z latinského *volva, vulva*, „děloha, pochva“), zevní ženské pohlavní ústrojí.

Pojďme se napít!

Latinsky *Nunc est bibendum!*
Víno vytříbí náš rozum, cit i um,
v duši a mysli rozhostí se mír a klid,
vyřešíme i existenciální *Mít, nebo být?*

Alena Opletalová, *Castel Gandolfo (nad jezerem Albano)*, 2013, fotografie, 20 × 30 cm.

Castel Gandolfo je italské městečko ležící asi třicet kilometrů jihovýchodně od Říma. Kouzlo tohoto místa ocenili již lidé v pravěku, pak starověcí Římané i vatikánští pontifikové, kteří zde zřídili své letní sídlo. Součástí papežské rezidence jsou vinohrady. Papež Benedikt XVI. po své intronizaci prohlásil: *„Drazí bratři a sestry, po velkém Janu Pavlovi II. jste mě zvolili jako prostého a pokorného pracovníka ve vinici Páně.“* Svou vinici v Castel Gandolfu popsal takto: *„Jde o odrůdu Trebbiano, která dává bílé hrozny, na opačné straně vinohradu se nachází Casanese di Affile, starodávné červené.“* Poznamenejme ještě: odrůda Trebbiano je prastará, užívali ji již antičtí Římané při vinifikaci svých vín. Papež František se vzdal letního sídla Castel Gandolfo, zpřístupnil rezidenci návštěvníkům z celého světa – zahrady, Apoštolský palác, byt, který nevyužíval.

Mít, nebo být?, český název knihy *To Have or to Be?* (1976) amerického filozofa a psychologa německého původu Ericha Fromma (1900–1980), kritizující excesy tržního hospodářství, zejména v našem civilizačním okruhu, projevující se především v převažující orientaci na „mít“ – od majetku a moci až po druhého člověka.

Nunc est bibendum (z latiny), Nyní je třeba pít.

Pojďme se napít, název písně české bluegrassové skupiny Poutníci; seskupení dosáhlo největších úspěchů v letech 1979–1991, kdy byl jeho členem banjista, skladatel a zpěvák Robert Křesťan a další hráč na banjo Luboš Malina, který je považován za jednoho z nejlepších českých banjistů a který hraje také na mnoho jiných nástrojů. V letech 1982 a 1983 skupina vyhrála plzeňskou Portu. https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/poutnici/pojdme-se-napit-63738

Posca a Ježíš Kristus o Velkém pátku

Možná to byla *posca*, nikoli ocet,
ale ani ta není žádný med...,
o zoctovatělém víně by mohl vinař leccos povědět.

Na kardinální objev musí zareagovat i biblická antropologie,
možná ztratí svoji letitou rezistenci
a nakonec přijde i o svoji existenci!

Robert Campin, *Ukřižování Ježíše Krista*, kolem 1425,
olej, dřevěná deska, 119 × 92 cm, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznaň, Polsko.
Vpravo od kříže je prut s houbou nasycenou patrně poscou.

---

biblická antropologie, označení pozdně antických, středověkých a raně novověkých výkladů příčin lidské odlišnosti a rozmanitosti, které se opíraly především o autoritu biblických textů a klasickou tradici.

posca a Ježíš Kristus o Velkém pátku, scéna žíznícího Krista žádajícího hlídající římské vojáky o osvěživý doušek; v *Novém zákoně* ji proroci popisují takto: „Kdosi pak odběhl, namočil houbu v octě, nabodl ji na prut a dával mu pít se slovy: ‚Počkejte, uvidíme, přijde-li ho Eliáš sejmout'" (Marek 15:36; podobně Lukáš 23:36 a Matouš 27:48). Novozákonní sdělení je zpravidla vysvětlováno jako součást mučení, protože ocet neuhasí žízeň, anebo jím římští vojáci chtěli omdlévajícího Krista přivést k vědomí, aby umocnili a prodloužili jeho utrpení. Možná se tento výklad mýlí. V době Ježíše Krista pili totiž římští vojáci slabé, kyselé nebo hořké víno – *oxos* (ve *Vulgatě* [latinský překlad *bible* do latiny] *acetum*, „[vinný] ocet"; přeneseně „jízlivost, posměšek, uštěpačné slovo") – nebo po zředění vodou *posca* (z latinského *potor*, „pít" nebo z řeckého *epoxos*, „velmi ostrý"). To byl pravděpodobně nápoj nabízený Ježíši, když umíral na kříži.

Poslední večeře

Stovky malířů zobrazily hodovní slavnost pesach,
pouze jediný z nich však zaznamenal významný přesah,
Mikulka díky božskému vnuknutí ví, jaké se pilo víno při Poslední večeři
a prý ho bylo vypito celých sedmnáct lahví!
Tomu však člověk jen stěží uvěří!

Alois Mikulka, *Poslední večeře*, 1981, olej, sololit, 54 × 80 cm.

---

pesach (čili *pascha*), hebrejský název pro velikonočního beránka a též pro slavení hodu beránka, tedy celou velikonoční slavnost. Jméno je odvozeno od hebrejského slovesa *pasah*, „poskočit, přeskočit", pak i „přeskočením pominout". Označovalo jednak poskakování při obřadním tanci, jímž se tanečníci uváděli do vytržení (l Kr 18,26), a ve staré době i pohyb, poskakování démona zhoubce, který v prvé novměsíční noci po jarní rovnodennosti hubil prvorozené. Na tyto prastaré představy semitských pastevců navazuje vyprávění o vyvedení Izraele z Egypta ve *Starém zákoně* (Ex 12–14), které je ovšem upravuje a přeznačuje. Z upírského zhoubce, kterého je možno odvrátit od vraždění tím, že se veřeje pomaží krví, se v biblickém podání stává anděl Hospodinův, který trestá Egypt pobitím prvorozených, zřejmě jako odplatu za pobité Izraelské (Ex 1,15–22); domy Izraelců, odlišené pomazanými veřejemi, však přeskakuje. Toto přeskočení či pominutí se nazývá pesach (Ex 12,11n). Dramatizace této události je podstatou velikonočního kultu a celé velikonoční slavnosti slavené v židovstvu dodnes. Velikonočním beránkem mělo být kůzle nebo jehně bez vady, zvláště vybrané a chované spolu s rodinou. Celý postup je zaznamenán v Ex 12–13. Po zničení Jeruzaléma a chrámu ustaly oběti, takže se beránek už nezabíjí a při nynějším židovském slavení jej symbolicky zastupuje malá kůstka. Na hod beránka navázal i Ježíš při své Poslední večeři s učedníky (Mk 14,17–25).

Poslední večeře, večeře Ježíše Krista s apoštoly, popisovaná v *Novém zákoně*, která se odehrála krátce před jeho umučením na kříži. Znamená důležitou událost v Kristově životě, který den před svou mučednickou smrtí slavil se svými učedníky velikonoční slavnost *pesach*. Při večeři jim rozděloval chléb a víno jako „své tělo a svou krev" a nabádal je, aby obřad opakovali na jeho památku. Tak vzniklo křesťanské slavení a svátost eucharistie. Poslední večeře je častým námětem výtvarného umění, poprvé se objevuje již ve 4. století.

Poutník

„Jen kdo jde, aby šel, je však ten poutník pravý;
se srdcem lehounkým jak balon na pohled,
osudu neprchá, to on je vybíravý,
a aniž ví, kdy a proč, sám sobě velí: ‚Vpřed'!"

Ale jen do chvíle, než uzří vinný sklep;
pak poutník svoje kročeje zastaví
a dobrovolně usedne na vinařský lep,
Baudelaire ho pochválí, svou maximu opraví:

Le cellier fascine l'homme comme La Mer de Debussy,
jusqu' ici...

Jiří Hiršl, *Poutník*, 2022, akvarel, papír, 20 × 20 cm.

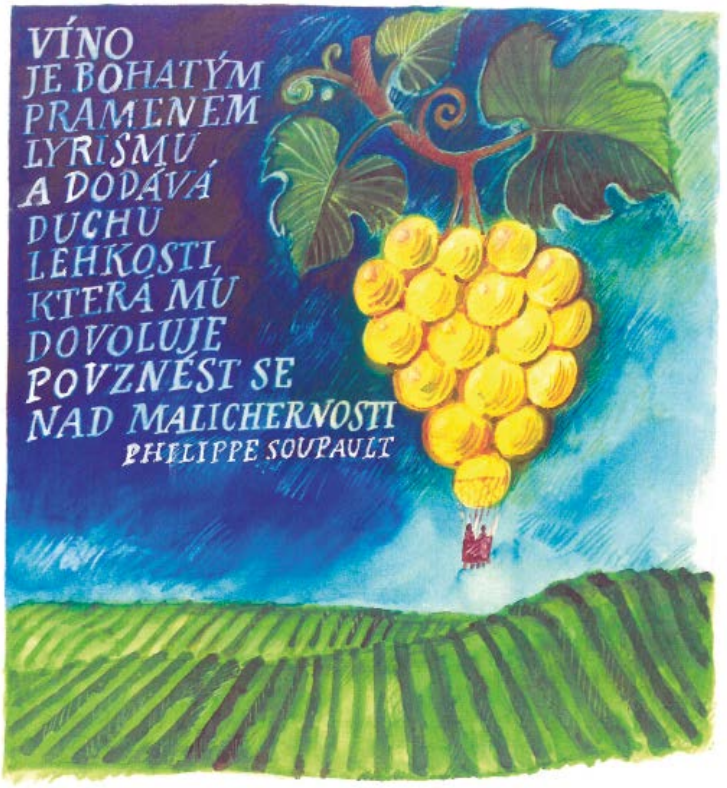
Baudelaire, Charles (1821–1867), francouzský básník, kritik, esejista, překladatel; patří k takzvaným prokletým básníkům. Ve sbírce *Les Fleurs du mal* (Květy zla, 1857, přepracováno 1861, poslední doplněné vydání v roce 1868) dosáhl formální dokonalosti parnasistické poezie, navýsost moderní se stala jeho obrazotvornost, metaforika a symbolika. Skutečnost, že ve své tvorbě zaměňoval tradiční hodnoty dobra a zla, měla své historické důvody: byla výrazem krize měšťácké společnosti a jejích hodnotových orientací. Citát užitý v naší skladbě je úryvkem z básně „Cesta" ze sbírky *Květy zla*.

jusqu' ici [isi] (z francouzštiny), až dodnes; až sem.

Le cellier fascine l'homme comme *La Mer* de Debussy (z francouzštiny), Vinný sklep fascinuje člověka jak Debussyho *Moře*.

Povznesení

Lze se povznést nad salta dadaisty Soupaulta?
Hic Rhodus, hic salta.
Ne, bylo by to malicherné!

Jiří Hiršl, *Povznesení*, 2022, akvarel, papír, 20 × 20 cm.

Hic Rhodus, hic salta (z latiny), „Zde je Rhodos, tady skákej", řekl řecky v ezopské bajce jeden z posluchačů vychloubači, který tvrdil, že kdysi na Rhodu skočil tak vysoko, jak žádný člověk nedokáže. Každý Rhoďan by to prý mohl dosvědčit. Onen nedůvěřivec namítl, že to není třeba, ať on sám na místě (*hic Rhodus*) znovu předvede svůj výkon (*hic salta*). Říká se dodnes ve smyslu „tady ukaž, co umíš". Nedůvěřivci bychom mohli doporučit povídku Karla Čapka *Muž, který dovedl létat* (1938) o člověku, který díky přirozenému talentu, leč nestylovému provedení překonával hravě několikanásobně dnešní světový rekord ve skoku do výšky i do dálky. Když si ho vzali „do parády" tělovýchovní experti, aby napravili jeho nestylovost, „dopadl na zem po půl druhém metru".

Soupault, Philippe (1897–1990), francouzský dadaistický a surrealistický básník, spisovatel a dramatik.

Provensálská hlava

Řeky a Římany šlechtěná
rozpozná všechna vína světa –
ta chtěná i ta nechtěná...

Pavel Tasovský, *Degustátor*, 2022,
corten, ocel (trup), jurský vápenec ze slavné provensálské vinařské oblasti Côtes de Provence (hlava), 69 × 34 × 16 cm.

Umělec, ačkoli při své tvorbě jako antický Héfaistos tvrdě pracuje v kovářské výhni s ocelí a jinými kovy, má jemnohmotnou duši a euroamerický korektní přístup vůči všem živým i neživým tvorům a jejich potřebám a ambicím. Dlouho se například trápil skutečností, že určitá část populace trpí senzorickým analfabetismem, nedovede rozpoznat a určit čtyři základní chutě. Tito lidé se tedy nemohou věnovat prestižním povoláním, jakými jsou degustátorství nebo sommelierství, což je vůči většinové společnosti diskriminuje. Problém vyřešil při letošní návštěvě Provence, kraje vína, básníků a malířů: senzoričtí analfabeti mohou svoji hlavu nahradit hlavou provensálskou. Vždyť v Provence se produkují ta nejlepší vína od roku 600 př. n. l., kdy zde Řekové z Fókaie založili svoji osadu zvanou *Massaliá* (latinsky *Massilia*, nyní *Marseille*). Odtud byly vysílány jiné menší obchodní kolonie. Brzy měla čilé styky s Římem. Jako přístav konkurovala Etruskům a zejména Karthágiňanům, za válek punských sloužila Římanům. Zůstávala však střediskem řecké a helénistické kultury a vzdělanosti pro evropský západ. P. T. povzbuzen tímto úspěchem hodlá údajně ohlásit svou prezidentskou kandidaturu – s heslem „Vyměním hlavy všem politikům!“ Jaký k tomuto činu použije materiál (naše hypotéza: mrákotínská žula), prozradí až před druhým kolem prezidentského klání.

---

degustátor (z latinského *dēgustāre*, „ochutnávání“ z *dē-* a *gustus*, „chuť“), profesionální a certifikovaný ochutnávač vína, který prostřednictvím svých smyslů a zkušeností oceňuje kvalitu vína a vyjadřuje ji pomocí některého z hodnotících systémů. Rozpoznává nejen kvalitu vína, ale i jeho nedostatky, odhaluje příčiny, navrhuje řešení.

Prsten Dionýsův

Prsten parádní, měděné bobule v nerezi, o to není,
ale tak si Dionýsos představuje zasnoubení?
Ženy si potrpí na opar tajemství, na symboly.
Jak to má vědět Bůh vína? Nemá školy.
Svoje okaté symboly vnímá, a tak se nepřepíná.

Má dojem, že mu všechny ženy radostně slouží,
netuší, po čem ony touží, když hvězdy padají,
a i kdyby věděl, že kromě prstenu ve víně
by jeho milá zásnubní perly ráda z vína vylovila,
Dionýsos to po svém pochopí, láhev uchopí –
a dolije perlivým, kvůli hladině.

Miroslav Štěpánek, *Prsten Dionýsův*, 2022, nerez, měď, 2,3 × 2,3 × 2,6 cm.

---

perlivá vína, vína buď uměle sycená oxidem uhličitým jako při výrobě sodovky nebo metodou *charmat* (druhotné kvašení v tanku); touto metodou se vyrábí například v dnešní době velmi moderní *Prosecco* nebo nové perlivé víno *Terasso* společnosti Miloše Michlovského. Nejznámější perlivá vína pocházejí z Itálie (*Lambrusco Frizzante*).

prsten, jeden z nejstarších artefaktů plnící funkci ozdoby, šperku a zpravidla i symbolu. Široké spektrum funkcí a významů, které prsten v dějinách lidské kultury plnil, z něj činí unikátní artefakt, kulturní konstrukt a specifický předmět archeologických, literárních, uměnovědných a antropologických výzkumů. O imaginativní síle prstenu jako nadčasového symbolu ostatně svědčí i skutečnost, že jeden z nejvýznamnějších antropologických projektů, realizovaných v nedávné době v České republice, proběhl pod názvem *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (Malina a kolektiv 2007).

Průtočný Bakchos

Na zázraky přičítané Bakchovi nelze spoléhat,
prý voda prýštící ze skály, jednodenní vinice!
Pusté výmysly! Šalebná mytologie!
Vidění popírá vědění!
Bůh vína má přec za úkol vinnou révu zalévat!

Guido Reni názorně předvádí postup pokrokový,
jak Bakchos od mala o závlahu vinic pečuje:
hladinu udržuje, víno přivádí, vodu odvádí,
před potopou a protržením hrází retuje.
Toť pravý zázrak – systém tlakový průtokový!!

Guido Reni, *Pijící Bakchos*, ca 1623,
olej, plátno, 72 × 56 cm, Gemäldegalerie Alte Meister, Drážďany, Německo.

jednodenní vinice, vinice, na níž rozkvete réva a uzrají hrozny během jednoho dne. Tento zázrak bývá přičítán Bakchovi, stejně jako řada dalších, například proměna vody ve víno, vytrysknutí vody ze skály po úderu *thyrsem*, holí s nasazenou piniovou šiškou, ovinutou révovím a břečťanem.

retovat (z němčiny), zachránit, zachraňovat.

Překapávací vinné hodiny

Přesýpací hodiny
neznají diktát ciferníku,
nemají ručičky nenechavé,
mohou si proto dovolit
barevné vidiny:
vynález z dílny JH –
vychytralé hodiny,
co po kapkách odbíjejí vteřiny –
periodicky jak neúprosné biologické hodiny…

Jiří Hiršl, *Barevné vidiny*, 2022, akvarel, papír, 20 × 30 cm.

biologické hodiny, interní mechanismy živých organismů, vyvolávající periodické (cyklické) změny jejich vnitřních funkcí nebo chování, které je (většinou adaptivně) synchronizují se změnami vnějšího prostředí. Tyto změny biologické aktivity (spánek, trávení, sexualita, migrace atd.) jsou základním aspektem života rostlin i živočichů. Cyklická variabilita fyziologických procesů a chování je rozlišitelná i u člověka. Cirkadiánní rytmy jsou u člověka řízeny hormonem melatoninem, produkovaným šišinkou (*glandula pinealis*). Tvoří se ve tmě, světlo naopak inhibuje jeho produkci. Narušení biologických hodin v podmínkách civilizace (osvětlení umělým světlem v průběhu noci, letní čas, trojsměnný provoz) může vyvolávat u lidí zdravotní potíže. Vzhledem k tomu, že je melatonin silný antioxidant, jeho nedostatek může u pracovníků v nočním provozu vyvolat snížení funkce imunitní soustavy a zvýšený výskyt některých typů nádorových onemocnění. Za objev funkce melatoninu a šišinky při řízení cirkadiánního cyklu spánku a bdění získal americký biochemik Julius Axelrod (1912–2004) v roce 1970 Nobelovu cenu za fyziologii a medicínu.

Rajské víno

Kdyby Eva s Adamem měli hrozny vinné,
nehledali by pro sebe v ráji rozptýlení jiné.
Nespálili by se jablkem od úskočného hada,
s rajským vínem měla by Eva i milování ráda,
do oněch míst nedala by ochrannou ruku ani fíkový list –
tím jsem si jako bio-socio-kulturní antropolog naprosto jist.

Co s nakousnutým jablkem?
Na experimenty nebyla vhodná doba,
ráj opouštěli s plamenným mečem za krkem,
bez potlesku po poklesku, doslova úprkem.

Na nové cestě životem smrtelníků
došlo na jablka i na víno.
Víno z Rajské vinice ve Znojmě pod hradbami
nebudí vzpomínky na vyhnání
a osvěživý, svůdný cider Adam & Eva
z rajských sadů u Bodamského jezera
oblibě převeliké se těší a dostal i vyznamenání.

Jiří Eliška, *Vyhnání z ráje 2.0 (Kyborgové)*, kresba a její počítačové mutace, papír, 21× 30 cm.

cider, **cidr** (z francouzského *cidre* [sidr], „[kvašený] mošt“, anglicky *cider* [saidə], „jablečný mošt, jablečné víno“), nápoj vyráběný řízeným kvašením jablečného moštu; obsah alkoholu se pohybuje od 1,2 % do 8,5 %. Nápoj je populární především v západní Evropě (Francie, Irsko, Španělsko, Velká Británie). Vznik výroby cidru je pravděpodobně spojen s oblastí dnešního Baskicka; nápoj však byl znám už v antice. První středověké zprávy o výrobě cidru v Evropě pocházejí z doby Karla Velikého (747 nebo 748–814). Dnes patří k oblíbeným značkám švýcarský *Adam & Eva Bodensee Cider*.

Raketa vinařova

Ve výpletu vinný znak
udělá i z rakety šampiona pouhý brak,
vhodný snad jen jako podpěra vinného keře?

Ale kdeže!

Jde o artefakt šampiona, jenž hraje titulní roli na obou rolích,
na rozpáleném kurtu i ve vinohradu dře do úpadu,
(zapáleně i na roli třetí[ad 2.]), aniž by zpych'.

Miroslav Štěpánek, *Raketa vinařova*, 2022, tenisová raketa Champion (ready made), tepaná měď (v hlavě rakety), kolorovaná ocel (soklík), 71 × 22,5 × 11,3 cm.

hlava tenisové rakety, hlavní část rámu; je elipsovitého tvaru s úderovou plochou, kterou vytváří struny výpletu.
hlava vinařská, keř vinné révy na vinici.
role, 1. (herecká) úloha; 2. (zastarale) pole.
šampion (z francouzského *champion*, „borec, mistr, přeborník, závodník; přední bojovník“), 1. (sport) vítěz vrcholné sportovní soutěže (šampionátu); 2. nejlepší jedinec svého oboru (též například v milostných vztazích, jak hlasem Yvetty Simonové ve filmu *Limonádový Joe* sděluje Tornádo Lou: „Když v báru houstne dým / tu nad likérem svým / já stále sním, že přijde on, / mého srdce šampioooon.“; 3. vítěz na výstavách (psů, koček apod.); 4. (vinařský slang) označení vítězného vína z vinařských soutěží (u nás je nejprestižnější Národní soutěž vín České republiky).

Rozmluva Dionýsa s Hermem

D&H jsou nejsympatičtější z bohů řeckého panteonu,
odzírejme, jaké věty ševelí jejich rety,
bozi se obejdou bez bontonu.

Dionýsos (*ukazuje Hermovi kantharos*):
„Na tvé zdraví do sytosti!
Rozejdem se v střízlivosti?“

Hermés (*usmívá se pod vousy*):
„To snad ne! To snad ne!! Přece nejsme blázni,
abychom před rozchodem nesmočili jazyk v pěkné vinné lázni!!!“

Poznámka
Čtenář nepochybně poznal, že verše jsou parafrází promluvy nezdolného optimisty Colase Breugnona (žijícího ve vinorodém Burgundsku v době Ludvíka XIII., vládl 1610–1643), ústřední postavy románu *Colas Breugnon* (1919) francouzského spisovatele Romaina Rollanda (1866–1944); do češtiny bývá dílo překládáno pod výstižným názvem *Dobrý člověk ještě žije.*

Řecký anonym, *Dionýsos rozmlouvá s Hermem ve vinohradu*, 550–520 př. n. l.,
attická černofigurová amfora, naleziště: neznámo, uloženo: Staatliche Antikensammlungen, Mnichov, Německo.

Hermés, syn Dia a Pleiády Maie, nejobratnější, nejnápaditější a patrně nejvíce zaměstnaný z řeckých bohů. Podílel se na výchově Dionýsa. Jako posel bohů a průvodce duší zemřelých do podsvětí (*Psýchopompos*) byl neustále na cestách. Kromě toho byl patronem pocestných, obchodníků, podvodníků a zlodějů, jako všudypřítomný poskytoval pomoc nejen bohům, ale i smrtelníkům. Byl prototypem obratnosti, svižnosti, chytrosti a inteligence. Jeho symbolem byly původně hromádky kamení na rozcestích, později tam byl uctíván v podobě pilířků zakončených nahoře jeho hlavou či bustou, jimž se říkalo hermovky.

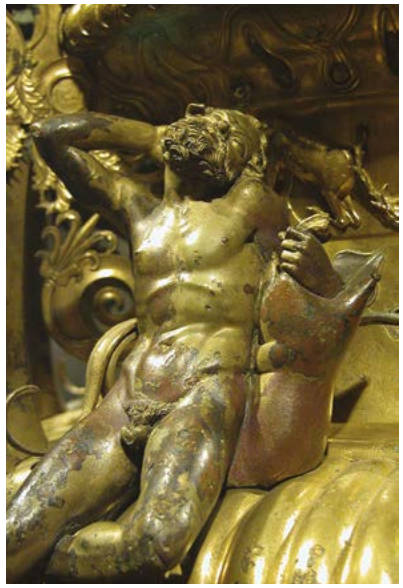
Sen v kratéru z Derveni

Splynout v kratéru jako Ariadna a Dionýsos
v nekonečném milování,
sen ve spánku bezbožném,
inspirace vínem či pouhé přání?

Antický sen o milování i po skonání
milování tak přesilném,
že smrt vyskakuje oknem ven.

Nic než sen v životě plynoucím
a snem unesen podobám se tonoucím.

Řecký anonym, *Ariadna a Dionýsos*, volutový kratér s vlysy, 4. století př. n. l.,
hrobka v Derveni u Soluně, bronz, výška 90,5 cm, hmotnost 40 kg, detail: satyr v dráždivě sexuální pozici vyspává po ovínění, Arkheoloyikó Mousío Thessaloníkis, Thessaloniki, Řecko.

Kratér byl vytvořen z bronzu s vysokým obsahem cínu (asi 15 %), což vytváří zlatavý lesk bez užití zlata; na řadě míst byla však výzdoba provedena z dalších kovů (měď, stříbro aj.). Mezi vrcholy mistrovské kovolitecké a kovotepecké práce patří stříbrné girlandy vinné révy a břečťanu na výduti nebo masky ve volutách. Horní část kratéru je zdobena vegetativními a figurálními motivy, na hrdle je vlys zvířat a čtyři plastiky (dvě mainady, Dionýsos a spící satyr). Vlys na výduti (vysoký 32,6 cm) zpodobuje Dionýsa s Ariadnou a jejich bakchickou družinu. Kratér sloužil jako pohřební urna v hrobce thessalského aristokrata (podle nápisu „Astiouneios, syn Anaxagora“); obsahoval popel muže (ve věku 40 až 50 let) a mladší ženy.

kratér (z řeckého *kerannými*, „mísím“, *kratos*, „smíšený“; latinsky *crater*), měsidlo, velká zvonová nebo kalichovitá nádoba na nízkém podstavci sloužící k míšení vína s vodou.

Sentence z Bořetic a ze Bzence

Vinařka z Bořetic

Co může přát si muž víc?
Jen pro ty rozjiskřené oči
třeba i do soutoku Moravy a Dyje skočí…
Že by dál už nic??
Ó, ano – jen jediné:

Aby trefil zpátky do Bořetic!!!

Sentence mládence ze Bzence

Palčivá sentence trápívá mnohé mládence.
Mládenec ze Bzence
pod lipkou sedí a nad Lipkou přemítá:
Dát přednost sklence, nebo milence?

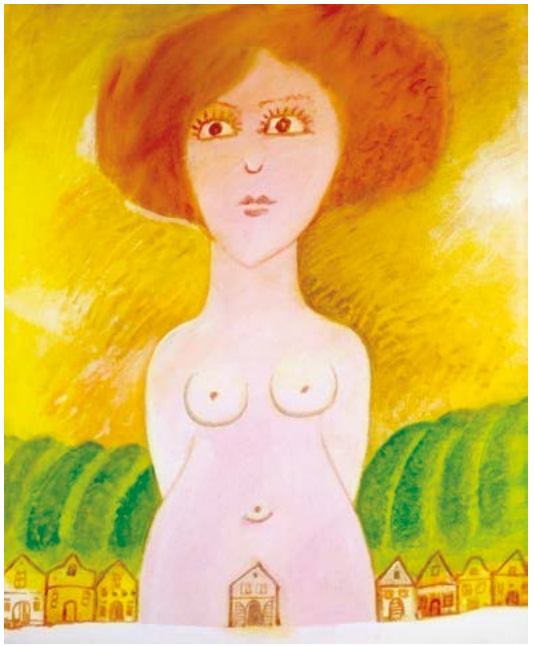

Jiří Hiršl, *Vinařka z Bořetic*, 2021, akryl, plátno, 40 × 30 cm.
Jiří Hiršl, *Sentence mládence*, 2022, akvarel, pastel, papír, 30 × 21 cm.

Bořetice, vinorodá obec na Břeclavsku, produkující na svých zvlněných svazích sličná vína a ještě sličnější ženy.
Bzenec, město v okrese Hodonín v Jihomoravském kraji s rozvinutým vinařstvím, jehož kořeny sahají do středověku.
Bzenecká lipka, značka vína, kterou si nechal zaregistrovat podnikatel a vinař Leopold Skála z bzeneckého vinařského družstva v roce 1931. Název vznikl podle lidového označení pro *Ryzlink rýnský* čili *Lipka*. Součástí tehdejší viněty byl obraz lípy od malíře a ilustrátora Adolfa Kašpara (1877–1934). Značkové víno *Bzenecká lipka* obsahuje víno odrůdy *Ryzlink rýnský*, není to cuvée. Současným držitelem slovní známky *Bzenecká lipka* je Bohemia Sekt, Českomoravská vinařská akciová společnost.

Sklepní ulička

Kdo by nechtěl mít klíčky
k vrátkům takové sklepní uličky?
Není-li k mání univerzální klíč do uliček,
pak stačí pro jedna vrátka aspoň jeden klíček,
docela maličký.

Jiří Hiršl, *Sklepní ulička*, 2021, akryl, plátno, 100 × 80 cm.

---

sklepní ulička, vinohradnické stavby tvořící souvislý architektonický celek po obou stranách cesty; stavěly se od středověku při okrajích současných nebo zaniklých vinohradů. Převažujícími stavebními materiály byly kámen a hlína užívané technikou nakládaného i dusaného hliněného zdiva, zpevňovaného prosypem drobnými kamínky. Lisovna nesla trámový strop a byla přístupná po několika schodech. Vzduch proudil do lisovny malými okny zdobenými šambránou nebo kamenným ostěním. Z lisovny se sýpkou vedla krátká strmá šíje nebo schody do vlastního sklepa. Ten byl vykopán v zemině a býval klenutý z kamene nebo cihel. V údržné zemině, například ve spraši nebo v pískovcovém masivu, se sklepy v minulosti neopatřovaly vyzdívkou, která byla drahá. Habánské sklepy jsou známé vyzdívkou z kamenných tesaných bloků místo pálených cihel. Většina sklepů se stavěla pouze s jednou sklepní lodí. Větší sklepní prostory tvořil systém chodeb s odbočkami a výklenky pro velké sudy s vínem. Vstup představovaly dřevěné dveře, které bývaly bohatě členěny vertikálně, horizontálně, diagonálně či stromkovitě kladenými prkny, která byla přibita kovanými hřeby; prkna často vytvářela ondřejské kříže. U nás patří k nejpěknějším dokladům sklepní ulička v Hnanicích (okres Znojmo), která byla navržena za státem chráněnou památkovou zónu.

Strážci kvality vína

Štíři k čistému vínu míří

Štír dobrou kvalitu vyráběného vína hlídá,
aby nebylo na štíru s čistotou.
Nemusí být sice košer, ale každopádně skvělá třída.

Transformace

Vinař, jenž dokáže čisté od nečistého oddělit,
bez obav může na nebeskou bránu zabušit...

Středověký anonym, *Nalévání vína ze soudku do sudu a čerpání vína ze sudu*, 1217–1220, vitráž, Katedrála Notre-Dame v Chartres, Francie.

Středověký anonym, *Prořezávání a lisování vína*, 1220–1225, vitráž, Katedrála Notre-Dame v Paříži, Francie.

---

košer (z hebrejského *kašer*, „čisté, vhodné, správné“), sociokulturní regulativy formulované v rámci židovské věrouky jako požadavek rituální čistoty.
nečistota, (antropologie, religionistika aj.) univerzální morální symbol označující hranice mezi sociálními a náboženskými kategoriemi.
Štír (latinsky *Scorpio*), osmé astrologické znamení zvěrokruhu, odvozené ze souhvězdí Štíra a tradičně ovládané planetou Marsem; lidé zrození od 24. října do 22. listopadu. Jsou obdařeni obrovskou vůlí a intuicí, vyznačují se emocionálním chováním a přemrštěnou žárlivostí.
transformace (z latinského *trānsformāre*, „přetvářet, přetvořovat, proměňovat“), přeměna, proměna, přetvoření formy, přestrukturování obsahu.

Svatý Antonínek z Blatnice

Rezignoval na výuku teologie,
raději se stará o tamější vinice,
za to na něj nejen o slavnosti
pějí chvalozpěvy poutníci a poutnice.

Pod ambity vinné révy,
ve svěží kráse a velebném tichu
přicházejí se mu poklonit v důvěře,
že víno mimo jiné rozváže pouta hříchů.

Jožа Uprka, *Vinaři z Blatnice pod Antoníčkem v den zahájení vinobraní na mši svaté*, druhá polovina 90. let 19. století, olej, plátno, 26 × 31,3 cm, Moravská galerie v Brně.

Antonín z Padovy (též *Antonín Paduánský*, 1195–1231), portugalský františkánský mnich a teolog. Vyučoval teologii v Itálii a ve Francii, proslavil se jako kazatel. Promlouval v kostelích, na náměstích a třeba i na plážích, údajně jej poslouchalo až několik desítek tisíc lidí. V jedné hagiografické legendě se vypráví, že v Rimini mu nechtěl naslouchat nikdo, a tu ryby vystrčily hlavy z vody, aby slyšely jeho kázání. Všichni obyvatelé Rimini se po tomto zázraku obrátili na víru. V roce 1232 byl svatořečen.
Antonínek z Blatnice, významné poutní místo Moravského Slovácka – „Svatý Antonínek“ nacházející se na kopci mezi obcemi Blatnice pod Svatým Antonínkem a Ostrožská Lhota. Kultovní místo, zasvěcené svatému Antonínu Paduánskému, tvoří Kaple svatého Antonína, v přírodě zasazená křížová cesta a liturgický prostor. Poutní areál naplňují již od roku 1668 každoročně desetitisíce poutníků, kteří přicházejí prosit svatého Antonína přímluvce v naléhavých potřebách; přitom se mohou občerstvit v tamějších vinných sklepech.

Šenkýřka Malvína

Jeho dětská láska – tmavovláska Malvína…,
spolu vytáčeli kolo kolo mlýnské
na šibřinkách v dědině.

Dnes odbarvená baculatá blondýna,
v jednom kole otáčí se v Kolíně,
rozmilá Malvína šenkuje tam ve víně.

A dává si safra záležet na vyrovnané hladině:

Lehké uzardění, v cudném políbení
setkává se bílé s červeným.
A ty hladiny vyrovnané,
duchovní spřízněnost,
vyvolená s vyvoleným.

Ze které vinařské podoblasti je taková lúbačka,
při které aktéři omdlévají slastí?

Jiří Hiršl, *Malvína*, 2022, akvarel, papír, 20 × 20 cm.
Jiří Hiršl, *Duchovní spřízněnost*, 2022, akvarel, papír, 11 × 20 cm.

šibřinky (snad z německého *Schabernack*, „škodolibý žert, taškařina“), sokolské masopustní maškarní plesy zaměřené k předem stanovenému tématu. Velké společenské akce tohoto druhu zavedl Jindřich Fügner, na radu Miroslava Tyrše byly pojmenovány *šibřinky*, „frašky, šašky, žerty“ (Jungmannův slovník), těšily se nemalému zájmu od prvního plesu v Sokole Pražském (25. 2. 1865) a měly význam pro národní uvědomění. Popularitu šibřinek dokládá spisovatel Ignát Herrmann (1854–1935) ve svých vzpomínkách: „… tyto české maškarní plesy sokolské měly od svého počátku nesmírnou, přímo kouzelnou přitažlivost. I jinak už bylo tehdy plesů dost, ale pověst o veselém reji šibřinkovém brzy tak se rozšířila, že kdekdo chtěl jich být účasten.“

Špilberský terroir

Brněnské vinice zachvátila válečná litice.
Ještěže Torstenson sedl na vějičku,
když na Petrově jedenáctá poledne odbíjela,
a tak de Souches spasil aspoň jednu sazeničku,
aby réva vinná na Špilberku zaujala pozice
a svými úponky jeho úbočí znovu ovíjela.

Zuzana Bucholcerová, *Špilberské vinice*, 2022, fotografie, 20 x 25 cm.

Poledne na Petrově, legenda z doby obléhání Brna švédskými vojsky vojevůdce Lennarta Torstensona, který údajně podmínil dobytí Brna dvanáctou hodinou dne 15. srpna 1645, v případě neúspěchu obléhání skončí. K tomu se nyní druží další nepochybně pravdivá legenda: obránce Brna Raduit de Souches vzdoroval Torstensonovi zejména proto, aby zachránil alespoň jednu sazeničku révy vinné; pochopitelně – vždyť byl vínamilovný Francouz! Díky jeho hrdinnému činu na Špilberku od roku 2014 znovu vzkvétá vinice. Prof. MUDr. Jan Žaloudík, CSc., tyto nadoblačně průzračné pravdy zpochybňuje přízemní medicínsko-ekonomickou diagnózou: „Domnívám se, že Torstenson to u Brna ‚zapíchl‘ [chirurg se nezapře – poznámka JM], ať už o jedenácté či dvanácté, zejména proto, že ho stále více trápily otevřené bércové vředy, také asi dna (hyperurikemie) z nemírného hodování a pití, a také že bylo podhradí i okolí vojsky už vypleněno a vyjedeno.“ Na rozdíl od Brna Prahu Švédové dobyli, jejich tamější bezuzdné konání vešlo do dějin pod označením „Švédská loupež uměleckých děl v Praze (Pražská loupež umění)“.

Tajemná barvířka

Když do vášněprosté noci uléhá záhy po setmění,
zaklekne na ni nespavost, nedobrý host, černý závoj vyvěšený.
Jakmile noc vrchol překročí, začne dotírat pokušení…
Už na pohled nádherný Neronet, co ten všechno nedokáže!
Plná chuť, jemná vůně, podporuje scelování, osvědčené do kupáže.
Je ovšem hodně nakažlivá tahle barvířka!!
Když ji ochutná básnířka a zahlédne rudou obrubu,
myslí hned na Kadarku, „Býčí krev“, další přitažlivou odrůdu.
Ani pomyšlení na spaní! Celování a scelování na pokračování.

Jan Svoboda, *Noc* (další varianta na téma „mísa“, tentokrát temná, až archetypální, tedy nejspíš neolitická či eneolitická, možná replika z vinařské jeskyně Areni-1), 2021,
akryl, plátno, 50 × 60 cm.

Fauvistické kladení barev a barevné kombinace vyvolávají pocit jakési tajemně hloubkové panerotičnosti.

---

barvířka, označení modrých odrůd révy vinné, které vykazují velký obsah pigmentu ve slupce bobule a většinou i červenou barvu dužiny. Stopka hroznu u barvířky má červenofialovou barvu na rozdíl od červenozelené u ostatních modrých odrůd. Barvířky se používají do směsí vín k vylepšení sytosti barvy sceleného vína.

Kadarka (též *Gamza*), odrůda hroznů používaných k produkci červeného vína. Vyznačuje se plnou chutí, hlubokým aroma a tmavou nebo středně tmavou barvou. Kadarka je často používána pro kupáže (včetně některých z *Egri bikavér*, „Býčí krev“) a také pro výrobu stolních vín.

kupáž (z francouzského *coupage*, „kosení, krájení, odřezávání, řezání [vína]“), scelování vín, jejímž cílem je dosáhnout senzorické stability produktu mezi jednotlivými ročníky (například při výrobě cognacu nebo šampaňského šumivého vína) a získat z více základních složek špičkový produkt (například při scelování vín pro výrobu cuvée).

Neronet, modrá moštová odrůda (barvířka) vzniklá křížením (Svatovavřinecké x Modrý Portugal x Alibernet), kterou vyšlechtil významný český enolog Vilém Kraus (1924–2013); v roce 1991 byla zapsána do Státní odrůdové knihy.

Těhotná Pálava

Vinný keř těhotné Pálavy kosířem obřezaný
je pro Moravany metaforou židovské *many*.
Largitio non habet fundum –
kéž s její štědrostí nebude nikdy utrum.

Zdeněk Macháček, *Těhotná Pálava, Kosíř, Koštýř, Demižon*, bez data,
z cyklu *Vinařské motivy*, reliéfy, mořené dřevo, 13,5 × 10 × 2 cm.

Largitio non habet fundum (z latiny), Štědrost nemá dno (římský politik, právník, řečník a spisovatel Marcus Tullius Cicero [106–43 př. n. l.], *De officiis* [O povinnostech]).

mana (z hebrejštiny), 1. chutné části některých rostlin sbírané v pouštních krajích; 2. pokrm, kterým se živili Izraelci při putování po poušti z Egypta do zaslíbené země (Ex 16; Nu 11,6–9; Ž 78,25; 105,40). Ex 16,15 líčí, že když z jitra přestala padat rosa, leželo na povrchu pouště cosi jemně šupinatého, jemného jako jíní (verš 14). Izraelci to pojmenovali *man*, podle otázky *Man hú*, „Co je to?“ (verš 15) a Mojžíš odpověděl: „To je chléb, který vám dal Hospodin za pokrm.“ Nejběžnější je výklad, že šlo o ztuhlé kapky sladké šťávy (obsahující glukózu, fruktózu a stopy pektinů) tamaryšku manodárného (*Tamarix mannifera*), drobnolistého a drobnokvětého keře, rostoucího v Egyptě, na Sinaji a v Íránu; keře roní tuto šťávu z větví poraněných červcem manodárným (*Coccus manniparus*). Jakoby nadpozemský původ many vedl později k spekulacím, které ji srovnávaly s pokrmem bohů (Ž 78,25; 105,40). V *Novém zákoně* (J 6,32.49; 1 K 10,3n) je mana obrazem eucharistie a symbolem blaženosti (Zj 2,17); 3. (expresivně) velmi lahodné, osvěžující jídlo.

vinařský nůž (též *kosíř*), srpovitý nástroj skládající se z hrotu, čepele a rukojeti, někdy má na tupé straně sekerkovitý výběžek nazývaný *securis* (z latiny „sekyra“). Používá se především k odřezávání neužitečných výhonků či k zahlazování ran, které byly způsobeny při řezu. Nejstarší nález kosíře na našem území představuje železný jednobřitý nůž (dlouhý 28 cm) z římské vojenské stanice u Mušova datovaný do druhé poloviny 2. století. Další nálezy pocházejí až z 9. století a dokládají pěstování révy vinné v době velkomoravské říše. Kosíř je často užíván jako figurální symbol v heraldice, zejména pro obecní znaky ve vinařských a zemědělských oblastech (například Velké Hostěrádky na Moravě nebo Vinaře v Čechách).

Truňk

Er ist dem Trunk ergeben.
Oddává se pití.
Er hat einen Trunk zuviel getan.
Přebral.
Er wusste vor Trunkenheit nicht, was er sprach.
Pro opilost nevěděl, co mluví.

Oč slovně náročnější je pití pro německého *Trunkenbolda*
než pro českého pijáka!
Goethova Mefistofela ve *Faustovi* za těchto okolností popíjení příliš neláká:
(V Auerbachově sklepě se ovšem on ani mladý Goethe „nefláká".)

Auerbachův sklep (německy *Auerbachs Keller*), nejznámější a druhá nejstarší restaurace v Lipsku (Grimmaische Strasse 2–4). Již v 16. století byl Auerbachův sklep jednou z nejoblíbenějších vináren a za svou celosvětovou slávu vděčí především Johannu Wolfgangu von Goethovi. Sklep je rozdělen na dvě části – čtyři historické vinárny (*Fasskeller*, *Lutherzimmer*, *Goethezimmer*, *Alt--Leipzig*) a další velký sklep, jenž byl postaven roku 1912. Vinný šenk byl zmíněn již v roce 1438. Auerbachův sklep je opředen legendami souvisejícími s jeho provozovateli a zejména s alchymistou dr. Johannem Georgem Faustem (asi 1480–1540), jenž tu podle lipské kroniky pomocí svého umění jezdil na sudu naplněném vínem. Faustovská legenda zde byla zachycena na dvou obrazech (asi z roku 1625); romantický vzhled interiéru dotvářela kamenná socha Dionýsa/Bakcha. Obrazy jednoho večera u láhve vína zaujaly a inspirovaly studenta Goetha (na Lipské univerzitě studoval v letech 1765–1768 a Auerbachův sklep často navštěvoval), jenž faustovskou legendu znal od dětství i z knihy Georga Rudolfa Widmanna (1550–1600) *Die wahrhaftigen Historien von den grewlichen und abschewlichen Sünden und Lastern, auch von vielen wundersamen und seltsamen Abenteuern des Johannes Faustus* z roku 1595. V tomto šenku se pak odehrává známá scéna s názvem „Auerbachův sklep v Lipsku", kdy Mefistofeles začaroval studenty. V roce 1913 byly u vchodu do sklepa odhaleny dvě bronzové plastiky od německého sochaře Mathieua Molitora (1873–1929).

Faust, název dvojdílné veršované tragédie německého básníka, dramatika, prozaika, teoretika umění, přírodovědce a státníka Johanna Wolfganga von Goetha (1749–1832). Na tomto skvostu německé i světové literatury autor s přestávkami pracoval takřka celý život. Nejranější podobu, známou jako *Urfaust* („Prafaust"), napsal mezi lety 1772 a 1775. Předběžnou verzi prvního dílu dokončil v roce 1806 a vydal v roce 1808. V letech 1828–1829 text ještě revidoval. Druhou část Fausta vytvořil Goethe v posledních letech svého života. Celé dílo dokončil v létě 1831; bylo vydáno posmrtně v roce 1832. Goethe zde zpracoval legendu o Faustovi, jenž zaprodal svou duši ďáblu za naplnění svých „velkých cílů". Mefistofeles, jako jeden z ďáblů, je podle Hospodina „čtverák", jehož posláním je podněcovat k činnosti člověka, jenž by jinak zpohodlněl. Sám Mefistofeles se charakterizuje slovy „jsem duch, jenž stále popírá", a „té síly díl jsem já, jež, chtíc vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná". Projevuje se jako kousavý kritik, cynik až nihilista. V první části se Goethe soustředil zejména na rozporuplný duchovní a citový život svých postav (Jindřich Faust, Faustova milenka Markétka, Faustův fámulus Wagner aj.), zatímco v druhé části vylíčil Fausta už jako činorodého a sebevědomého podnikatele, vojevůdce a státníka („zhlédneme malý a pak velký svět").

truňk (z německého *Trunk*, „nápoj; pití"), (expresivně) 1. alkoholický nápoj; nápoj vůbec; 2. pití alkoholických nápojů.

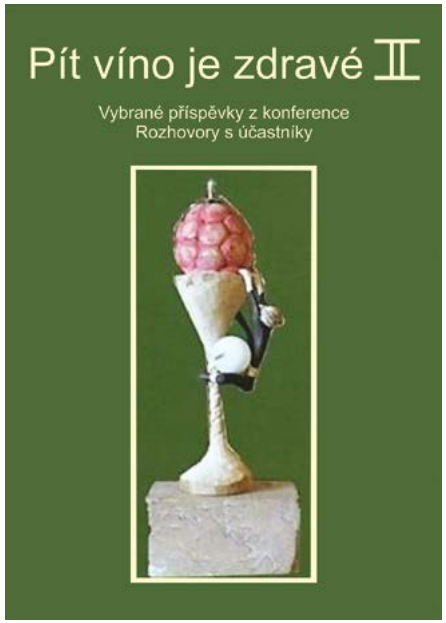
Trunkenbold (z němčiny), ochlasta, opilec, ožrala, piják, pijan.

Mathieu Molitor, *Mefistofeles začarovává studenty*, 1913, bronz, Auerbachův sklep, Lipsko, Německo.

Universitní symposion

Kdo přilne k Univerzitnímu vínu,
došplhá na kdejakou výšinu,
i mounteverestskou!

Zdeněk Macháček, *Malinův pohár*, 2005, polychromovaný topol, výška 32 cm, soukromá sbírka.

Plastika byla užita jako emblém upoutávky II. ročníku projektu *Univerzitní víno Masarykovy univerzity*, což je jedna z aktivit, vedle badatelských a publikačních úspěchů, které Masarykovu univerzitu v roce 2022 v prestižním Šanghajském žebříčku kvality vysokých škol (*Academic Ranking of World Universities*) katapultovaly na kolektivní 401.–500. místo na světě. Tato brněnská vědecko-pedagogická instituce si tak od roku 2021 polepšila o dvě stě míst a v rámci České republiky se drží v závěsu za první Univerzitou Karlovou v Praze (ta se naopak oproti loňsku o sto míst propadla, neboť zaujímá 301.–400. místo). Žebříčku dlouhodobě (zatím!) vévodí Harvard University (Cambridge, Massachusetts, USA).

---

symposion (z řeckého *symposion*, „společné pití“), hostina těla i ducha ve starém Řecku. Symposia se pořádala pouze pro mužské návštěvníky, kteří se vedle pití vína občerstvovali i poezií a filozofickými úvahami. K jejich zábavě jim tančily a na flétnu hrály přizvané hetéry. Ne všechna symposia byla motivována touhou rozvíjet v příjemném prostředí a u dobrého vína ušlechtilé myšlenky na vysoké úrovni: většinu z nich představovaly skutečné pitky, které končily opilostí a sexuálními orgiemi, jak výmluvně ukazují výjevy na řeckých černofigurových a červenofigurových vázách.

Univerzitní víno, projekt Masarykovy univerzity uskutečňovaný pod záštitou rektora od roku 2000. Jde především o společenskou a naučně-vzdělávací akci, k jejímž cílům patří podpora a osvěta kvalitních moravských vín a moravských vinařství a diskuse a bádání o významném kulturním fenoménu, kterým víno je. Významnou součástí projektu Univerzitní víno se stala symposia na témata „Člověk, víno a zdraví“, „Člověk, víno, společnost“, „Pít víno je zdravé“ apod. Tato symposia tak vlastně navazují na slavná symposia antická (až na to, že symposia na MU jsou přístupná i ženám-badatelkám), kde se víno pilo a zároveň se filozofovalo; zasloužila by si, aby je pro budoucí pokolení ztvárnili kronikáři typu řeckého autora Plútarcha (50 – po 120), který nám ve svém spise *Tón hepta sofón symposion* („Hostina sedmi mudrců“) zachoval výroky tehdejších filozofů.

Ustrnutí

Šobeský doyen d’age

Ustrnul na Šobesu, a rád, neměnil by za Ararat, čarokrásný doyen d’age.
S tím věkovitým kolenem pochopitelně ustrnul, nemá nejmenší chuť cestovat.

Zuzana Bucholcerová, *Šobeský doyen*, 2022, Šobes, Podmolí (okres Znojmo), fotografie, 14 x 20 cm.

Ustrnutí

Nepovšimnutý, zapomenutý, ani do botrytického sběru se jeho bobule nehodily.
Tak tady ustrnul, protože se nad ním nikdo neustrnul.
Vietnamec Thien později přišel s vysvětlením, proč zůstal nesklizen:
Majitel vinice je asi vyznavačem zen.

Zuzana Bucholcerová, *Proč?*, duben 2022, Šatov (okres Znojmo), fotografie, 12 x 14 cm.

---

botrytický sběr, hrozny révy vinné napadené ušlechtilou plísní *Botrytis cinerea*. Víno vyrobené z takových hroznů má charakteristický buket vytvářený zejména zbytkovými cukry.

doyen d’age (z francouzštiny), stařešina, věkem nejstarší člen nějakého kolektivu nebo shromáždění apod.

V+W

Nesmrtelné wine –
jako evoluční nit dějinami se vine,
od paleolitické doby
tvoří s člověkem spojené nádoby.

Mistr Vinologie, *V+W aneb Pohár podobojí* (návrh), 2022, počítačová grafika, papír, 22 × 18 cm. „V+W“ představuje emblematické dílo Mistrovo, jímž vstoupil na pole vinologie; jde o Gesamtkunstwerk sestávající z poezie, vysvětlivek a výtvarného návrhu. Artefakt je důmyslně zkonstruován tak, aby sloužil k pití bílého i červeného vína; pokud bude piják konzumovat oba druhy vína zároveň, nikdy se „nepodívá na dno“, protože by se polil. Návrh byl svěřen k trojrozměrnému ztvárnění dvěma Mistrám a dvěma Mistrům: Daně Markové v keramice, Monice Vosykové ve skle, Miroslavu Štěpánkovi ve stříbře a Pavlu Tasovskému v nerez oceli.

---

paleolit (z řeckého *palaios*, „starý“ a *lithos*, „kámen“), starší doba kamenná, nejstarší a nejdelší období lidské prehistorie před 2 500 000 až 12 000 lety. V rámci paleolitu byla dokončena hominizace (rozvoj rodu *Australopithecus* a vznik rodu *Homo*) – dochází k formování základních lidských biologických, etologických i sociálních vlastností, vytvářejí se předpoklady k vzniku lidské kultury. Po celý paleolit se člověk živil lovem a sběrem. Koncem paleolitu žilo na celém tehdy osídleném území naší planety asi kolem pěti milionů lidí.

vine [vain] (z angličtiny), 1. (botanika) réva, réva vinná; psí víno; 2. (americká angličtina) popínavá, poléhavá, plazivá rostlina; 3. (bible) vinný kmen.

vinologie (z latinského *vīnum*, „víno“ a řeckého *logos*, „nauka, věda; slovo“), obor začínající tam, kde enologie končí, neboť se zabývá vlivem vína na utváření bio-socio-kulturního ustrojení člověka v rovině ontogenetické (individuální vývoj jedince od oplození po smrt) a fylogenetické (historický vývoj organismů od výchozích jednobuněčných forem života).

V+W, 1. (anglická zkratka) *Vine+Wine*, „réva vinná a víno“; 2. (česká zkratka) označení umělecké dvojice tvořené Jiřím Voskovcem (1905–1981) a Janem Werichem (1905–1980), kteří v roce 1927 svou hrou *Vest Pocket Revue* („Revue z kapsičky u vesty“) zahájili slavnou éru Osvobozeného divadla. K dvojici se v témže roce připojil geniální hudební skladatel a klavírista Jaroslav Ježek (1906–1942).

wine [wain] (z angličtiny), 1. víno; 2. vinná společnost (univerzitních studentů), společnost scházející se při víně; 3. (lékařství) vinum, medicinální víno; 4. vínová barva (tmavočervená); 5. vinná sklenka; 6. (zastarale) opilost (vínem).

Veritas

Veritas pluribus modis infracta,
až ušlechtilou odrůdou Veritas byl napraven.
Taková je pravda, taková jsou nezpochybnitelná fakta.

Gustav Klimt, *Nuda Veritas* (*Nahá Pravda*), 1899, olej, plátno, 252 ×56,2 cm, Theatermuseum, Vídeň, Rakousko.

Klimt ztvárnil „nahou pravdu“ jako ženský akt stojící ve vodě s černým úhořem. Žena má ve tváři nepřítomný neosobní výraz a divákovi nastavuje kulaté zrcadlo, v němž snad lze zahlédnout pravdu o světě a o sobě samém. V horní části obrazu je enigmatický aforismus německého básníka Friedricha Schillera (in *Shillers Almanach Fyr MDCCXCVII*, Tuebingen 1796: J. G. Cotta): „Kannst du nicht Allen gefallen durch deine That und dein Kunstwerk – mach es Wenigen recht. Vielen gefallen ist schlimm“ („Nemůžeš se svými činy a svým uměleckým dílem zalíbit všem, zaujmi proto nemnohé. Líbit se mnoha lidem je špatná cesta“).

Alice Kopečková, *Holá Pravda* (*Nuda Veritas*), 2020, olej, plátno, 80 × 60 cm.

Nuda Veritas (z latiny), Holá (Nahá) Pravda (římský básník Quintus Horatius Flaccus [65–8 př. n. l.], *Ódy*, 1,24,7).

vēritās (z latiny), pravda; smysl pro pravdu, upřímnost; nestrannost, poctivost.

Veritas, název novošlechtění ze Šlechtitelské vinařské stanice ve Znojmě z roku 1963 (autoři Cyril Míša a Miloš Zbořil), které bylo uznáno moštovou vinařskou odrůdou v roce 1977; je první původní odrůdou révy vinné v bývalém Československu. Jde o kříženec odrůd Ryzlink červený a Bouvierův hrozen. Víno má střední obsah kyselin, je harmonické, ve vůni jsou lipové a medové tóny, v chuti ovocné (limetka, žluté jablko).

Veritas pluribus modis infracta (z latiny), Smysl pro pravdu byl mnoha způsoby podlomen (římský historik Publius Cornelius Tacitus [asi 55 – asi 116]).

Vinařský sloup

Byl přemístěn již dvakrát, nebylo by na místě přemístit jej do třetice?
Navrhuji největší vinařskou obec v České republice,
jíž jsou, jak každý vinař ví, Velké Bílovice.

Jan Jiří Bendl, *Svatováclavský vinařský sloup*, 1676,
žehrovický pískovec, Křižovnické náměstí, Praha.

Štíhlý sloup (nazývaný též *Vinařský sloup* nebo *Viniční sloup*) se zvedá z hranolovitého podstavce, dřík obtáčí vinná réva s hrozny a vrcholí korintskou hlavicí, na které stojí svatý Václav. Sloup se svatým Václavem jako patronem vinic a vinařů byl vysvěcen 28. září 1676. Původně stával u Staroměstské mostecké věže před sídlem pražského Viničního úřadu, jehož úkolem bylo dbát o pražské vinice a dohlížet na vinaře i šenkýře. V roce 1783 císař Josef II. úřad zrušil. Sloup pak překážel ve vstupu na most, a proto byl nejprve v roce 1778 odsunut k tehdejšímu strážnímu domku a v roce 1847 přemístěn na nynější místo.

Jitka Vojtková, *Velkobílovické vinice zjara*, 2021, fotografie, 16 x 22 cm.

Na pozadí je vinařská obec Vrbice, která se pyšní souborem vinných sklepů postavených do návrší v sedmi patrech.

Velké Bílovice, město v okrese Břeclav v Jihomoravském kraji, na jihu Velkopavlovické vinařské podoblasti. Na katastru se rozkládá kolem 750 hektarů vinic, které obdělává přes tisíc zdejších vinařů; díky tomu jsou Velké Bílovice největší vinařskou lokalitou v České republice.

Vinařští patroni

Svatí Václav, Urban, Martin, Bartoloměj, Gothard, Vít, Jan Evangelista, Ludmila.
S patrony vína, vinic a vinařů se roztrhl pytel.
Diví se někdo, že v Litoměřické podoblasti je mezi nimi i Jan Křtitel?
Asketa, který vodou křtí a na víno mastí?

In vino veritas, *in aqua sanitas*. Vinaři pravdu pěstují, pravdu nasávají
a ani na pravdě boží nepřiznají, že pro zdraví někdy i vodu přidávají.

Než dojde na Boží soud, vinaři obhajobou pověřují tam nahoře svoje patrony.
Koho jiného by měli ponouknout vinaři v oblasti Litoměřice než Jana Křtitele,
aby právě jejich víno a vinice uchránil od vážné pohromy.

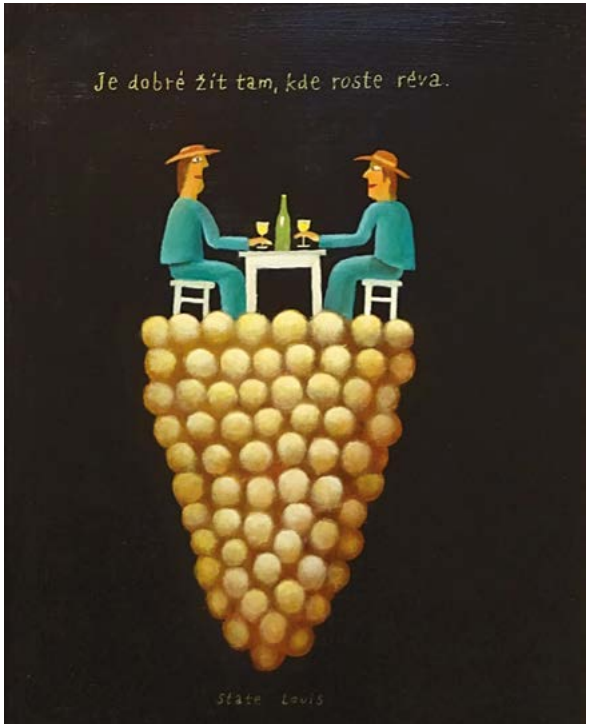
Neznámý mistr, *Jan Křtitel křtící Krista*, nedatováno, polychromované dřevo,
křtitelnice v kostele Nanebevzetí Panny Marie, Konojedy (okres Litoměřice).

In vino veritas, in aqua sanitas (z latiny), Ve víně pravda, ve vodě zdraví.
Jan Křtitel (Jan, hebrejsky *Jóchánan*, „Bůh je milostiv“, asi 5 př. n. l. – kolem 30 n. l.), novozákonní prorok. V řece Jordánu křtil vodou kajícníky, které káral za jejich hříchy, a připravoval je na příchod spasitele. Pokřtil i Ježíše Krista. Je uváděn mezi vinařskými patrony jen kvůli tomu, že jej zmiňuje *Evangelium sv. Lukáše* ve spojitosti s vínem, které však on sám nepil, neboť byl asketickým mužem, jenž si vystačil s vodou jako nápojem.
Litoměřická vinařská podoblast, vedle Mělnické podoblasti je druhou na území Čech. Litoměřice byly ve středověku druhým největším vinařským městem v Čechách (400 hektarů vinic v okolí). V Žernosekách byly v roce 1251 vyhloubeny rozměrné vinné sklepy řádem cisterciáků a vinice byly založeny v údolí při vstupu Labe do Českého středohoří skalní průrvou zvanou Brána Čech (*Porta Bohemica*).

Vinná réva

V potu tváře okopávat, uvazovat, zalamovat,
pak hrozny za horka i mrazu sbírat a lisovat,
o to blahověstnější je pak výsledek užívat.

Je dobré žít tam, kde roste réva,
o distribuci moku se stará stará dobrá,
osvědčená, cévy zpevňující vinná céva.

Alois Mikulka, *Je dobré žít tam, kde roste réva*, 2010, olej, sololit, 35 × 29 cm.

céva, trubicovitý útvar, který u člověka rozvádí po těle tělní tekutiny (krev, mízu), zprostředkující látkovou výměnu ve tkáních. Krevní cévy také transportují produkty žláz s vnitřní sekrecí (hormony) a obranné látky. Soustava krevní zahrnuje tepny (*arteriae*), cévy které vedou krev od srdce a rozvětvují se až na vlásečnice (kapiláry) a cévy vedoucí krev k srdci – žíly (*venae*). Mízní systém se skládá z cév, které absorbují látky obsažené v tkáňovém moku a odvádějí je do žil. Mízní systém se skládá z mízních kapilár, které se postupně spojují v mízní cévy a tyto pak v mízní kmeny. Víno v rozumném množství cévní soustavě (latinsky *systema vasorum*) prospívá.

réva (staročesky *rév*; pouze česká výpůjčka ze starohornoněmeckého *reba* [dnes *Rebe*], jež se obvykle spojuje s litevským *rėplióti*, „plazit se“, latinským *rēpere*, „plazit se, popínat“), popínavý keř s laločnatými listy, pěstovaný pro hrozny, z nichž se vyrábí víno a hrozinky.

Vinný střik

Na dialog to nevypadá,
když voda do vína mimoděk padá.
A všimněte si větroměrů,
vždyť rukávce vlají v protisměru!
Při větší síle beaufortů
zhroutí se brada zatím podpíraná,
vinný střik se slzami štípe na jazyku,
a z vlídné vinárny se stane
„kaplička uplakaná“.

Ivana Olšanová, *Dialog u vína*, 2022, olej, plátno, 38 × 33 cm.

Rozdílná pijí vína a problémy se vrší…
Čí je to asi vina, že z mráčku mezi nimi permanentně prší?
Jan Žaloudík, profesor a lékař, ví, proč se tak děje:
„Kdo obé víno pod obojí nepozře,
jenom jednu barvu hájí, neprozře.“

Beaufortova stupnice, stupnice sloužící k odhadu rychlosti větru podle jeho snadno pozorovatelných projevů na moři či souši; počátkem 19. století ji vytvořil irský hydrograf a kontraadmirál britského Královského námořnictva sir Francis Beaufort (1774–1857).

Uplakaná kaplička, přezdívka přícestní kapličky Panny Marie nedaleko Bojkovic, kde se při odchodu do světa loučívali živitelé rodin se svými blízkými.

Vinobraní

Bakchos si radostí života užívá,
leč k plodům své lásky zrovna vzorný nebývá.
Matka naléhá, synek marně ruce vzpíná,
a on jen pro sebe schraňuje všechny hrozny vína!
Proč je jim bere? Nemá vychování!!
Špatně si vyložil význam slova vino b r a n í.

Clodion (Claude Michel), *Bakchos a nymfa s dítětem a hrozny*, mezi 1790 a 1800, terakota, výška 47 cm.

Clodion (vlastním jménem *Claude Michel*, 1738–1814), francouzský sochař období rokoka; vynikl zvláště svými pracemi v terakotě, často inspirovanými antickými náměty.
vinobraní, sklizeň hroznů révy vinné; zahájení bývá spjato se svátkem sv. Bartoloměje 24. srpna a pokračuje v září a říjnu.

Vrbické cellae vīnāriae

Malebné vrbické sklípky šikovné ruce vinařů zrobily –
a do nich plody lopotné práce bezpečně ukryly.
Svoje *cellae vīnāriae* jako antičtí kněží ovládají,
enemže na Vrbici – dvérca odglábené,
na rozdíl od Bohem vyvolených žíznivé vpustí a napít dají.
Na tradiční vrbické *Z kopca do kopca* mladí lécú,
pro staříčky to není;
eště by ucasnovaní cosi vykokotili, síla sa tratí,
lepší je u vínka posezení.
Na Vrbicu pro opicu, to už sa neoplatí.

Lucie Nováková, *Vinné sklepy ve Vrbicích*, 2019, fotografie, 20 x 26 cm.

---

cella (cela) (z latinského *cella*, „chrámová síň se sochou božstva; komora, spižírna; sklep; buňka v úle“), 1. ústřední prostor antického chrámu, bez oken, se sochou božstva, přístupný jen kněžím; 2. malá místnost k obývání vybavená jen nejnutnějším zařízením, například v kláštěře nebo ve vězení.
cella vīnāria (z latiny), vinný sklep.
nářeční výrazy: *dvérca*, „dveře“; *enemže*, „jenomže“; *lécú*, „lítají“; *odglábené*, „otevřené“; *ucasnovaný*, „utahaný, unavený“; *vykokotit*, „udělat průšvih“.
Vrbice (okr. Břeclav), vinařská obec ve Velkopavlovické vinařské podoblasti, v kopcovitém kraji Modrých hor. Proslulé jsou tamější vinné sklepy protkávající kopec Stráž v sedmi patrech. Vinaři Vrbice pořádají řadu akcí, mezi nimi *Z kopca do kopca* a *Na Vrbicu pro opicu*.

Výbuch

Alkohol a drogy do sportu, a toho bílého zvláště, nepatří,
s Jackem Daniel'sem, s Tullamore Dew či Moëtem tenisté se nebratří…

Alkoholy zmíněných i dalších věhlasných značek
mohou se na kurtu objevit jen jako reklamy, když klubu přinesou pár „kaček".

Ale tenista a niterný znalec tenisového umění Tomáš Bím
ukazuje, že šampaňské někdy i na kurtech teče proudem. Co s tím?

Nebezpečí výbuchu! Varovná slova: Nezahrávat si s drogami a alkoholem,
abyste nevybouchli jako Jennifer Capriatiová!

Tomáš Bím, *Moët*, 2009, litografie, 30 × 40,5 cm.

Capriatiová, Jennifer (29. 3. 1976, New York, USA), americká tenistka. V mládí patřila mezi největší osobnosti světového tenisu: v roce 1990 se ve čtrnácti letech stala nejmladší hráčkou, která do té doby hrála semifinále grandslamového turnaje French Open, jako šestnáctiletá vyhrála dvouhru na Letních olympijských hrách 1992 v Barceloně. Na okruhu WTA získala čtrnáct titulů (ve finále porazila například v té době dominantní Martinu Hingisovou nebo Moniku Selešovou). V říjnu 2001 se stala světovou tenisovou jedničkou. Záhy poté „utopila" svou hvězdnou kariéru v alkoholu a drogách. S drogami zápolil během své oslnivé kariéry také americký tenista André Agassi (narozen 1970), jak později uvádí ve své autobiografii.

Záchranáři s falešnou tváří

Jak mrzké je využít ovínění ženy,
byť by byl i Bakchos vínem opojený.
Roli Fauna raději nehádejme,
beztak byl s Bakchem domluvený...

Clodion (Claude Michel), *Bakchantka podpíraná Bakchem a Faunem*, ca 1795, terakota, výška 50,8 cm.

Tato scéna se odehrála za Dionýsovy mládenecké svobody, předtím než pojal za manželku Ariadnu.

Faunus, v římské mytologii božstvo plodnosti v přírodě a ochránce stád před vlky, podle pověsti otec Latinův. Kněží, zvaní *Luperkové*, měli na starosti jeho kult na Palatinu, na jehož severozápadním úbočí leželo jeho sídlo, jeskyně *Lupercal*. Kněží při slavnostech bičovali řemínky z obětního kozla každého, s kým se potkali, zejména ženy, které se tak nejen očišťovaly, ale měly získat i štěstí a plodnost v manželství. Faunus rozuměl šumění lesa a jiným hlasům přírody, a proto mohl být bohem věštným. Přeneseně se označením „Faun" míní člověk, který s nadhledem proplouvá životem a užívá si jeho radostí, aniž by se sám příliš angažoval nebo namáhal.

Zalít oči mrtvému

Pohřební hostina, ozvěna dávných časů
v katakombách věčného Říma…
Už se tam nepohřbívá,
však ve světě rozumu zbaveném
pro víru stále se stíná.

Dokud dýcháš, pobav se s přáteli,
dopřej si nejlepšího vína,
s Charónem si neužiješ,
smrt nerozdýcháš.

A jestli ti pozůstalí oči zalijí
slivovicí nebo vínem,
o tom už nehlasuješ v poschodí jiném.

Starokřesťanský anonym, *Hostina na památku zesnulého*, mezi 2.–5. stoletím, nástěnná malba, arcosolium, katakomby svatých Marcelína a Petra (latinsky *Marcellinus et Petrus*), název katakomb byl zvolen podle jmen obou světců, kteří byli v roce 304 pro víru sťati, Řím, Itálie.

Při hodovních slavnostech tohoto typu nechybělo víno, což zřejmě souviselo s eucharistií, z níž křesťané čerpali svoji duchovní sílu. Tato tradice se udržela do dnešních dnů, někde s krajovými obměnami: například na Valašsku je víno nahrazováno slivovicí; tento obřad se lidově nazývá „zalít oči mrtvému“. Při hostině se sedí, pouze přípitek na památku zemřelého probíhá zpravidla vestoje, avšak mnohý z účastníků končívá v závěru vleže, tak jak tomu bylo v římských dobách, jenže tehdy hostina vleže začínala.

---

arcosolium (z latinského *arcus*, „oblouk, klenba“, *solium*, „sedadlo, trůn“), též arkosolium, zaklenutý výklenek v starokřesťanských katakombách, v jehož následně zazděné spodní části, připomínající lavici, bylo vyhloubeno místo pro uložení těla zemřelého. Arkosoliové hroby pro významné osoby se používaly až do 16. století.

Charón, v řecké mytologii převozník zemřelých na řekách Styx a Acherón při cestě do podsvětní říše. Na úhradu převozného byla mrtvému vkládána do úst mince (*obolos*).

katakomby (z řeckého *kata*, „pod“ a latinského *cumbās*, „hrobky“, podle místního názvu lokality, z níž vzniklo starokřesťanské pohřebiště sv. Sebastiana u via Appia v Římě), 1. raně křesťanská a židovská podzemní hromadná, tj. komunitní pohřebiště pro kostrové a žárové pohřby; 2. přeneseně podzemní chodby a místnosti vůbec.

Zátiší

Vše uchystáno ke slavnosti, ale nedošlo na víno,
a tak tu máme suchopárné zátiší
s rapírem a dvěma prázdnými číšemi,
v nich odraz siluety, roucho Evino.

To ona ztratila perutě v srdceryvné tragédii:
milenec vášnivý, střemhlavý
rapírem smrtelně raněn byl do hlavy…
Sbohem, lásko, už nezpíváme stejnou melodii.

Rapír bodá od pohledu, dívka se vytratí po špičkách,
a ponechána svému osudu,
v zátiší hřbitova tiše bude rozjímat o věčnosti,
bez vína ve vší počestnosti.

Miroslav Štěpánek, *Zátiší*, 2022, replika vinných sklenek (výška 15 cm) a rapíru (ocel, dřevo, pocínovaný měděný drát, ozdobné rytiny, délka 116 cm) doby třicetileté války (1618–1648), instalace.

---

rapír (přes německé *Rapier* z francouzského *rapière*, „rapír“), lehká bodná i sečná zbraň se štíhlou, dlouhou a ohebnou čepelí; lehčí obdoba kordu, užívaná v 16. a 17. století k soubojům.

Zlí vinaři

Katoličtí vinaři – poživační, špatní hospodáři,
boží dílo luteránským dříčům maří...
Tu skutečnost malíř též znázornil brázdou uprostřed vinné révy.

Kdo je zlý a kdo je hodný, každé straně se jinak jeví,
vinař by ale měl být soudný, nepěstovat nevraživou rivalitu,
která má náboženství za rekvizitu.

Lucas Cranach mladší, *Vinice Páně* (Epitaf Paula Ebera), 1569,
Stadt- und Pfarrkirche St. Marien, Wittenberg, Německo.

Malíř věnoval tento obraz památce Paula Ebera (1511–1569), slavného luterského teologa a autora hymnu *Christ, wahr Menschund Gott* („Pan Ježíš Kristus, pravý člověk a Bůh“); Eberovy texty pro řadu svých děl použil Johann Sebastian Bach (1685–1750). Cranach vytvořil alegorii, kde protestantští reformátoři představují dobré hospodáře (vpravo) a katolická církev bezbožné (vlevo); staví do kontrastu pobuřující hédonistické excesy katolické církve oproti asketismu a pracovitosti protestantství.

---

rivalita mezi katolíky a protestanty, soupeření odehrávající se v teologické, ekonomické a politické rovině od 16. století, kdy se v rámci křesťanství protestantismus oddělil od katolicismu. Soupeření přerostlo do posledního evropského mocensko-náboženského konfliktu v letech 1618–1648 (třicetiletá válka). Konflikt zasáhl celou střední, západní a jihozápadní Evropu; řešil rozpory mezi zeměmi katolického a protestantského tábora, které se odrazily i v zápase Habsburků proti českým, rakouským i uherským stavům. Dnes ekumenické hnutí usiluje o sblížení křesťanských církví na základě společné víry s respektem k přípustným rozdílům a s odstraněním rozporů.

Zpověď

K důkazům předložená množina byla spáchána vinařským nožem u vína.
Původně osamělé ostrůvky motivů postupně splynuly do jednolitého zálivu.

Pachatel si jistě na detaily vzpomíná, vzpomínky přerovnává, ale neprozradí.
Vínka si přihne, svědky spiklenecky svádí, do chvíle, než přijde
zpovědní hodina.

Zdeněk Macháček, *Vinařské motivy*, bez data,
reliéfní cyklus (33 artefaktů), mořené dřevo, 13,5 × 10 × 2 cm.

Dvě krajiny miloval Mistr Zdeněk Macháček nad jiné: Vysočinu a Pálavu.
Zachytil je v cyklech *Křížovice*, kde žil a tvořil přes půl století a odkud se snášel ze svého
Podnebesí do Podpálaví, aby ochutnal tamější plody...

---

zpověď (latinsky *cōnfessiō*, „vyznání; uznání; doznání“), součást některých náboženských rituálů, která má formu výpovědi o vlastních špatných činech a vinách, v křesťanství vyznání hříchů Bohu. Samotný akt zpovědi je ale předkřesťanského původu, byl rozšířen v některých starověkých, zejména mysterijních kultech jako součást očisty uchazeče o zasvěcení před zasvěcením.

Žížněznalci z Düsseldorfu

Ctihodní žížněznalci, ve svém oboru aktivní,
nepovalují se na kavalci,
nýbrž ve své oboře, „poslaneckém“ klubu.
Dnešní Weinprobe zvrhla se arci v nechutnou nactiutrhačnou prstomluvu.
Dozvíme se, proč a nač?
Pohleďte na degustátory stojící proti sobě vis-à-vis:
Levý pravému říká „jsi paroháč“ a ten opáčí „máš malý penis“.

Johann Peter Hasenclever, *Weinprobe*, 1843, olej, plátno, 73,5 × 102,5 cm,
Alte Nationalgalerie, Staatliche Museen zu Berlin, Německo.

Obraz byl vytvořen v Düsseldorfu.

Weinprobe (z němčiny), zkouška, ochutnávka vína.
žížněznalec, vlastenecky libozvučný výraz, jímž by purista Václav Mikuláš Kříž (1783–1872) nahradil cizácké termíny degustátor a someliér. Nesouhlasil by s ilustrací od německého autora, namítaje, že máme naše věhlasné malíře, jako například Josefa Matěja Navrátila (1798–1865).

Žížněznalci od Chlumeckého

Pánové se v biedermeierovském sklepě dobře bodře baví,
nejsou přece v mléčném baru ani v kabinetu.
Biederborci se vespolek krapet poupraví,
bez něžného dohledu se rozvrtí, ale aspoň tolik neunaví...

Josef Navrátil, *Ve sklepě Chlumeckého*, 50. léta 19. století,
olej, plech, 71 × 70 cm, Národní galerie v Praze.

Vinný sklep proslulého lahůdkáře J. B. Chlumeckého na Starém Městě pražském malíř často navštěvoval a na obraze také sám sebe zobrazil jako jednoho z hostů středostavovské pánské společnosti. Majiteli vytvořil pro jeho lahůdkářství a vinárnu také vývěsní štít, na němž bohatě uplatnil víno a jeho atributy.

---

biedermeier (z německého *bieder*, „bodrý, počestný“, *Meier*, „správce dvora provozujícího mléčné hospodářství“ [běžné německé příjmení]), 1. středostavovský umělecký směr první poloviny 19. století; je měšťanskou reakcí na empír, projevující se zejména v užitém umění a v bytové kultuře (především kvůli rozvoji manufaktur poklesly ceny dříve velmi drahých výrobků jako porcelánu nebo umně zpracovaného nábytku, a ty tak byly poprvé dostupné širším vrstvám). Typické je i klidné, intimní a patos nesnášející cítění té doby, milující i v malbě idylické žánry, půvabné krajinky a zejména městské veduty. V interiéru se věnuje také malbě (tapetě) stěn, bytového textilu, porcelánu a sklu; 2. (přeneseně hanlivě) měšťáckost, šosáctví, zaostalost.

Země zaslíbená

Josua a Káleb:
„Objevili jsme zemi zaslíbenou, jak sis přál, vůdče náš milý, Mojžíši!“
Mojžíš:
„Bravo, hoši, o tisíc let později se tam zalíbí i našemu spasiteli Ježíši!“
Lyrický mluvčí:
„Šlo opravdu o Kanaán, nebyla to jižní Morava slynoucí úrodností vyšší!?“

Postscriptum Anno Domini 2022, December XXXI:

Přání každého vinaře:
vypěstovat biblické hrozny,
jež lze transportovat leda na káře.

Anonym, *Josua a Káleb s hroznem vína*, bez data,
domovní znamení, dům U Modrého hroznu v Husově ulici v Praze, poprvé zmiňován 1714, v 80. letech 18. století zde bydlel staroměstský písař Izák, který údajně dal na dům toto znamení, symbol plodnosti, úrodnosti a zaslíbení.

Mojžíšovi pátrači Josua a Káleb přinášejí obrovitý hrozen vína jako důkaz, že objevili v Kanaánu „zemi zaslíbenou“, krajinu líbeznou „mlékem a strdím“ oplývající.

Mojžíš (hebrejsky *Moše*, asi 13. století př. n. l.; jméno je staroegyptského původu, znamená „narozený“, „zrozený syn“; *bible* sice vykládá jméno od hebrejského slovesa *maša*, „vytáhnout“, což je až druhotný výklad založený na legendě o Mojžíšově narození a vytažení z vody), biblická postava, prostředník mezi Hospodinem a lidem, vůdce Izraelců. Žil zprvu v Egyptě, asi za vlády Ramesse II. (vládl 1289 až 1222 př. n. l.), odkud vyvedl předky izraelských kmenů, které pak vytvořily biblický Izrael. Bůh-Hospodin se mu zjevil v hořícím keři a pak na hoře Sinaj, kde Mojžíš obdržel základ Zákona (Desatero) a kde Hospodin uzavřel s Izraelem smlouvu; podle ní se izraelské kmeny staly jeho vyznavači a on jejich Bohem. Dříve byl Mojžíš židovsko-křesťanskou tradicí považován za autora *Pěti knih Mojžíšových, Pentateuchu,* což však dnes již není uznáváno.

III. Víno v mudrosloví slavných od Agassiho po Žofii Bavorskou

Agassi, Žerotín a spol. tato moudra o víně
sice neřekli, ale kdyby je řekli,
řekli by je právě tak.

Annorum vinum, socius vetus et vetus aurum.

Staré víno, starý přítel, staré zlato.
(Smysl: entity, jejichž cena stářím stoupá.)

Naučná vinice starých odrůd, Šatov, 2016

Snadno poznáme, že dráty na fotografii nejsou pod vysokým napětím, že nejsou součástí elektrického plotu, jaký je v pohraničním Šatově znám z doby komunismu, nýbrž podpírají a vedou vinnou révu. Vinice nás zve k naučné procházce mezi řádky s odrůdami, které kdysi rostly v českých a moravských vinicích. Roku 2001 jich zde vinaři ze Znovínu vysadili devatenáct a doplnili je informačními tabulemi. Názvy, jaké jim dali naši předkové, připomínají dávné tradice, znějí poeticky i cizokrajně (*Dívčí hrozen, Čabaňská perla, Damascénka*), evokují barvy, tvary, vůně (*Červenošpičák, Kamenorůžák, Červenobílý muškatel, Muškát žlutý, Veltlínské modré*, zvané též *Modrý Janek*, v Čechách *Brunát*). U „jankovité" odrůdy se zelená barva bobulí na cestě ke zralým hroznům čtyřikrát přebarví, než je z nich svěží a vzletné bílé víno. O tom, že staré odrůdy nejsou harampádí z půdy, je nejlépe přesvědčit se při ochutnávce šatovských *oldies*.

Autorkou fotografií a popisků k nim v III. kapitole je Alena Opletalová.

Agassi

Zjistil jsem, že červená vína z moravské odrůdy *André* mají blahodárný vliv i na vlasy.

Andre Agassi

Agassi, Andre (narozen 1970), americký tenista arménského původu; jeden z nejlepších hráčů tenisové historie. Veřejností byl oblíben nejen kvůli skvělé hře a sympatické tváři s temenem hladkým jako koleno, ale i kvůli otevřenosti (přiznal užívání drog). Z Agassiho výroku dále plyne, že tenista lne k červeným vínům z moravské odrůdy *André*, která byla vyšlechtěna v 60. letech 20. století ve Šlechtitelské stanici ve Velkých Pavlovicích křížením odrůd *Frankovka* a *Svatovavřinecké*. Tento fakt by měla využít Hospodářská komora České republiky a Agentura CzechTourism k propagaci českých produktů na globálním trhu.

Alderotti

O prospěšných vlastnostech pálenky nepochybuji a víno skoro každou nemoc zkrotí.

Taddeo Alderotti

Alderotti, Tadeo (mezi lety 1206 a 1215–1295), italský lékař a profesor medicíny na univerzitě v Bologni. Je autorem spisu o lékařském využití alkoholu *De virtutibus aquae vitae* (1260, O prospěšných vlastnostech pálenky).

Anežka Česká

Moravané říkají dobrým vínům „pěkná", pro obdobná česká navrhuji termín „hezká".

Anežka Česká

Anežka Česká (1211–1282), česká abatyše z rodu Přemyslovců; dcera Přemysla I. Otakara a Konstancie Uherské. V Praze založila špitál a dvojitý klášter františkánů a klarisek. V roce 1234 přijala řeholní roucho a roli abatyše kláštera klarisek. „(…) i předtím, než založila klášter, dodržovala přísné církevní postní dny, zatímco ostatní jedli maso. A jaké bylo její postní jídlo? Chléb, který zapíjela vínem," vypráví jedna ze svatoanežských legend. Dále založila mužský rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, jediný původní český řád. Od středověku byla uctívána, v roce 1874 byla blahoslavena a v roce 1989 svatořečena.

Arcimboldo

Uznávám, Rudolf měl pravdu, měl jsem místo některého z vícera hroznů vína užít v jeho portrétu blahověstný stále zelený boldovník vonný alias boldo.

Giuseppe Arcimboldo

Arcimboldo, Giuseppe (kolem 1526–1593), italský malíř, inženýr a hudebník; vrcholný představitel manýrismu. Byl činný i v Praze, působil jako dvorní malíř Ferdinanda I., Maxmiliána II. a Rudolfa II., který jej povýšil do šlechtického stavu. Vytvářel bizarní zátiší a portréty sestavené z částí květin, zeleniny, zvířat nebo obyčejných předmětů každodenního života. Mezi nimi dominuje cyklus *Živly* nebo portrét císaře Rudolfa II., kterého zpodobil jako Vertumna, antického boha ročních období, rostlin a zahrad. Arcimboldovo dílo je jedním z dokladů manýristického odvratu od principů a idejí vrcholné renesanční kultury. Umělecká invence, sugestivní symbolika, bezbřehá fantazie a groteskní smysl pro humor a absurditu jej řadí k předchůdcům moderního fantaskního umění.

Bacchus et argentum mutant mores sapientum.

Víno a peníze mění mravy moudrých.

Vinice na nádvoří Louckého kláštera, Znojmo, 2004

Víno samo mravy moudrých nekazí, ale „špatné příklady“, praví přísloví a dokládá příběh premonstrátského kláštera v Louce. Byl založen 1190 znojemským knížetem Konrádem II. Otou a jeho matkou Marií, stal se největším a nejbohatším na historickém území Koruny české, jenže v roce 1784 ho Josef II. zrušil. Klášter, který plánoval velkolepost v intencích biblického Šalomounova chrámu, stihl trpký osud. Co mohlo zbýt z centra vzdělanosti a umění, když na dlouhá léta připadlo vojákům? Od roku 1994 město Znojmo statečně usiluje o záchranu a smysluplné využití Louky. Klášterní sklepy se plní víny, uvažuje se o středoevropské univerzitě moderního typu… Budoucnost teprve ukáže, co se podaří. Ve skromné vinici na nádvoří Louckého kláštera, kterému kdysi patřily nejrozsáhlejší vinice na Znojemsku, se malé zelené kuličky na révě také mají k světu, přesto nevíme, zda je neohrozí mrazíky, krupobití či nesežere třeba v poslední době tolik oblíbená „hroznová koza“.

Aššurbanipal

S milující ženou u nohou a s vínem..., dobře víte, co bude dál...

Aššurbanipal

Aššurbanipal (akkadsky *Aššurbán-apli*, „Aššur je stvořitelem dědice“, řecky *Sardanapallos*, biblický *Sardanapal*, 668–627 př. n. l.), asyrský panovník, čtvrtý vládce sargonovské dynastie; údajně poslední potomek královny Semírámidy. Aššurbanipal se proslavil nejen svými válečnými výpravami, ale především jako zakladatel knihovny v Ninive, jež obsahovala přes 25 000 klínopisných tabulek s texty naučného i literárního obsahu. Stěnu královského paláce v Ninive zdobil alabastrový reliéf, na němž Aššurbanipal oslavuje se svou manželkou vítězství nad Elamity. Leží s podloženými zády pod přikrývkou na lůžku v zahradním altánu a popíjí víno se svou ženou, která sedí na stolici s podnožkou u jeho nohou. Služebníci ovívají odpočívající královský pár vějičkami. Bohatě vyřezávané nohy honosného lůžka zdobí reliéfy s erotickými náměty.

Attila

Ve víně byla skryta moje nadpozemská moc a síla.

Attila

Attila (kolem 395–453), vládce Hunů asi od roku 434. Sjednotil Huny a podrobil si řadu dalších kmenů. Jeho ničivé tažení na západ bylo zastaveno Římany a Vizigóty až bitvou na Katalaunských polích v roce 451. V době příprav na novou válku zemřel nešťastnou náhodou při svatební noci s germánskou dívkou (udusil se v opilosti vlastní krví, která se mu spustila z nosu).

Augustus

Kdo pije setijské, osvědčuje nejvyšší vkus.

Augustus

Augustus, Octavianus A. (63 př. n. l.–14 n. l.), první římský císař, vládl od roku 27 př. n. l. Do vysoké politiky se dostal jako dědic a adoptivní syn Gaia Iulia Caesara. Po vítězství nad Antoniem a Kleopatrou u Aktia roku 31 př. n. l. se stal jediným vládcem Říma a Řím ovládl celé Středomoří.

Bakchantky

Vína si s námi nezavdal ani se s námi nepomiloval, jen o Eurydice a orfismu jeho duše pěla...
Co s takovým nevychovancem? Při bakchanáliích jsme ho zbavily jeho zbytečného těla, když nás nepřijal jako své amantky.

Bakchantky

bakchantky, ženy sdružené ke konání mysterií k uctění boha Dionýsa (Bakcha).
Orfeus, v řecké mytologii thrácký pěvec Orfeus, syn Apollóna a Múzy Kalliopy; byl znám kouzelnou mocí svého zpěvu, která odzbrojovala i divou zvěř. Když jeho mladá žena Eurydiké byla uštknuta zmijí a zemřela, rozhodl se Orfeus sestoupit do podsvětí a vyprosit si ji zpět. Neodolatelným půvabem svého zpěvu obměkčil Charóna a nakonec i vládce podsvětí Háda a Persefonu a ten vydal Eurydiku s podmínkou, že na ni nesmí pohlédnout, dokud se nevrátí na svět. Až byl téměř u cíle, ohlédl se, a Eurydičin stín už odváděl Hermés zpět do říše mrtvých. Charón Orfea podruhé do podsvětí nepustil. Po čtyřech letech se tam však dostal stejnou cestou jako ostatní, když zemřel, rozsápán opilými thráckými bakchantkami.

Barbora

U zemského vína *Kvevri Rulandské modré staré keře 2018* z Vinných sklepů Kutná Hora zapomenu i na *ora et labora*.

svatá Barbora

svatá Barbora (zemřela kolem roku 305), panna a křesťanská mučednice; patronka horníků, ochránkyně při morových epidemiích. Je jí zasvěcena řada církevních staveb, mezi nimi vyniká zejména gotický chrám svaté Barbory v Kutné Hoře.

Baudelaire

„Člověk musí být pořád opilý. (...) Abyste necítili, jak hrůzné břímě času láme vám bedra a sráží vás k zemi, musíte se ustavičně opíjet. (...) Nechcete-li být nevolníky a mučedníky času, opíjejte se, neustále se opíjejte! Vínem, poezií, ctností – čím vám je libo!“ Dodejme: Každý má svobodný výběr.

Charles Baudelaire

Baudelaire, Charles (1821–1867), francouzský básník, kritik, esejista, překladatel; patří k takzvaným prokletým básníkům. Poté co rozházel většinu zděděného majetku, byl na podnět svých příbuzných prohlášen za nesvéprávného a dán pod kuratelu (1844); dostal se do závislosti na alkoholu a drogách (ve studii *Umělé ráje* z roku 1860 vypráví o svých alkoholických a drogových zkušenostech); byl pronásledován věřiteli a sužován venerickými chorobami. Baudelairova básnická tvorba se ocitá někde mezi romantickým a symbolistním konceptem tvorby. Ve sbírce *Les Fleurs du mal* (Květy zla) dosáhl formální dokonalosti parnasistické poezie, navýsost moderní se stala jeho obrazotvornost, metaforika a symbolika. Skutečnost, že ve své tvorbě zaměňoval tradiční hodnoty dobra a zla, měla své historické důvody: byla výrazem krize měšťácké společnosti a jejích hodnotových orientací. Citát je z Baudelairovy básně v próze „XXXIII. Opíjejte se!“ (*Petits Poèmes en prose* [Malé básně v próze], 1869).

Baukis a Filemón

Bohové Zeus a Hermés nám dali džbán s nevysychajícím vínem, protože jsme sebe a své bližní milovali, poslední bychom rozdali, nemysleli jsme nikdy na mamon.

Baukis a Filemón

Filemón a Baukis, dojímavý příběh z Ovidiova díla *Metamorphoses* (Proměny, 8 n. l.) o dvojici prostých starých manželů, kteří se stali personifikací trvalosti věrné manželské lásky. Ze svých skrovných zásob pohostili dva pocestné, v jejichž podobě putovali světem bohové Zeus (Jupiter) a Hermés (Merkur), bezprostředně před tím odehnaní od prahu domů v bohaté vesnici. Své božské návštěvníky rozpoznali teprve až podle džbánu, z něhož stále nevysychala nepatrná zásoba vína. Bohové poslali na nehodné obyvatele vesnice příval vody, který je smetl a obydlí Filemóna a Baukidy za odměnu proměnili v chrám. Oběma slíbili splnit jejich přání. Ti požádali, aby jim bylo dopřáno pečovat o chrám a aby mohli zemřít ve stejnou dobu. Když tato chvíle nastala, změnili se oba ve stromy chránící vstup do chrámu.

Beneš Krabice z Veitmile

Krabicovému vínu se vyhýbám na míle.

Beneš Krabice z Veitmile

Beneš Krabice z Veitmile (zemřel 1375), český katolický kněz. Od roku 1355 řídil stavbu nové pražské katedrály (chrámu svatého Víta), přičemž dohlížel na práci Petra Parléře a jeho huti. Na přání Karla IV. vytvořil latinský spis *Cronica ecclesiae Pragensis* (Kronika pražského kostela), který je důležitým pramenem pro poznání doby Karla IV.

Boccaccio

Věřím, že před tím hrozným florentským morem mě ochránilo *Chianti Classico* a hovězí carpaccio.

Giovanni Boccaccio

Boccaccio, Giovanni (1313–1375), italský renesanční básník a prozaik. Autor erotických povídek, ale také vidění, pastorál ve verších a próze, biografie Danta Alighieriho a traktátů. Nejznámější je však povídkový cyklus *Il Decamerone* (Dekameron, 1348–1353), v němž pojímá lásku jako tělesnou vášeň, která však předpokládá také důvtip, inteligenci a šarm. *Dekameron* navíc výrazně přispěl k rozvoji italského národního jazyka a literatury a všeobecně je uznáván jako jeden z nejvýznamnějších evropských manifestů „o životě a lásce“ a o „lásce v životě“ a jako zakladatelské dílo renesance. Tvoří jej cyklus sta novel, sta příběhů o lásce v nejrůznějších tvarech a fasetách, které si v průběhu deseti dnů vypráví společnost sedmi mladých žen a tří mužů, jež roku 1348 uprchli před morem z Florencie na venkov.

Bočkaj

Spojím se třeba i s Turky, ale Habsburk mi nebude sahat na tokaj!

Štěpán Bočkaj

Bočkaj, Štěpán (maďarsky *István Bocskay*, 1557–1606), sedmihradský šlechtic. V letech 1604 až 1606 vedl povstání šlechty proti Habsburkům. Vídeňskou smlouvou z roku 1609 získal vládu nad třemi východními uherskými stolicemi a pro uherské stavy potvrzení politických a náboženských svobod.

Borgia

Víno k trávení jsem si nechala dovážet až z Prahy. Nebylo třeba k němu přidávat jedu. Každý byl z něho po chvíli v pánu. Díky, Madona Mia.

Lucrezia Borgia

Borgia, Lucrezia (1480–1519), dcera kardinála Rodriga de Borja, pozdějšího papeže Alexandra VI. Proslula krásou a osudovou přitažlivostí *femme fatale* a zejména svou údajnou účastí na zločinech své rodiny.

Bursa vacans aere vetat inter vina sedere.

S měšcem, v němž má vítr skrýš, stěží u vína posedíš.

(Bez peněz do hospody nelez.)

Vinice a kaple svaté Kláry, Praha, 2014

To si piš, že ve viničním domku ze 17. století, upraveném na vinotéku, či na terase památkově chráněné vinice svaté Kláry dlouho neposedíš, pokud tvůj měšec hyne na úbytě. V ceně je patrně nejen víno, ale i exkluzivní výhled na Prahu a působivá přírodní scenerie. Na vrcholu nad Trojským zámkem se vypíná zdaleka viditelná barokní kaple, kterou nechal roku 1695 postavit hrabě Václav Vojtěch ze Šternberka. Kaple je zasvěcena svaté Kláře, jmenovkyni a patronce jeho manželky. Od roku 1995 je celý areál součástí pražské Botanické zahrady. V posledních letech je historická vinice rekultivovaná, pečlivě udržovaná, přináší úrodu a tradičně se tu pořádá Trojské vinobraní s koštem burčáku i uležených vín. O nemalý občasný rozruch v trojské kotlině se starají (též tradičně) někteří vynalézaví „útěkáři" z pražské ZOO; navíc lidová fantazie vnímá imaginární jevy, například opici, jak vyzvání půlnoc ve svaté Kláře.

Born

Archivní box v Château Valtice, zdroj mé inspirace a pramen života – opravdový „lebensborn".

Adolf Born

Born, Adolf (1930–2016), malíř, grafik, ilustrátor, výtvarník a režisér animovaného filmu; účastník Malinova projektu *Kruh prstenu* a autor jeho grafického loga. Tvorba Adolfa Borna se vzpírá tradičnímu třídění. Stírá kdysi pevně stanovené hranice mezi „velkým" a „malým" uměním, svobodně přesahuje z kresleného humoru do volné grafiky, z volné grafiky do ilustrace, z kresby a malby zase do animovaného filmu. Právě jejich vzájemným působením a prolínáním se vyhranil umělcův originální styl. Schopnost vystižení, rozvíjení a umocňování výtvarné charakteristiky se pak uplatnila v působivé zkratce – v neobyčejně živém a dynamickém zachycení děje, prolnutého hřejivým humorem. Born tak výrazně přispěl k vytváření moderního projevu všech těchto disciplín v českém prostředí i ve světovém měřítku. Miloval jihomoravská vína, ve Valticích měl svůj archivní box. Jeho dílo bylo zhodnoceno v řadě monografií (například Jaroslav Malina, ed., *Adolf Born*, 1995).

Boží Trojice

Společné pití mešního vína z vinařství „Arcibiskupské zámecké víno Kroměříž" tmelí naše spojenectví nejvíce.

Boží Trojice

Boží Trojice (též Nejsvětější Trojice, Svatá Trojice, Trojjediný Bůh, ∞–∞), označení Boha v křesťanském dogmatu o třech osobách: Bohu Otci, Bohu Synu (Ježíši Kristu) a Bohu Duchu Svatému, které sdílejí jediné božství.

Brahe

Nemohl jsem vstát od stolu přetékajícího zvěřinou a červeným vínem dřív než císař... Přátelství Jeho Veličenstva bylo mi nade vše drahé.

Tycho Brahe

Brahe, Tycho de (1546–1601), dánský astronom. Získal velké množství na svou dobu velmi přesných astronomických dat, která později Johannesu Keplerovi (1571–1630) posloužila pro překonání Ptolemaiových astronomických tabulek. Od roku 1599 působil na dvoře císaře Rudolfa II. v Praze. Udává se, že zemřel v důsledku prasknutí močového měchýře.

Brandl

Za víno, tabák, lahůdky a jiné věci rozházel jsem jmění, teď chudý, jak kostelní myš, umírám v kutnohorské hospodě U Černého koníčka, tam končí mého života handl.

Petr Jan Brandl

Brandl, Petr Jan (1668–1735), český malíř; přední představitel českého vrcholného baroka. Měl mnoho zakázek, vydělával velké peníze, ty však dokázal rychle rozházet za lahůdky, víno, tabák a další věci a poté se topil v dluzích. Zemřel v hospodě U Černého koníčka v Kutné Hoře. Brandlova tvorba jako by byla odrazem jeho bouřlivého života. Zobrazoval dramatické situace, kombinoval světelné zdroje, skvěle pracoval s temnosvitem.

Crimen vini nullum est, sed culpa bibentis.

Ve vínu chyba nebývá, ale v tom, kdo si rád přihýbá.

(*Disticha Catonis* [Catonova dvojverší], sbírka morálních ponaučení asi ze 3. století n. l. od neznámého autora, mylně připisovaná moralistovi Catonovi Staršímu.)

Boží muka tří vinařských patronů, Boleradice, 2012

Na rozcestí vinic, které ladně formují okolí Boleradic, v trati Šejby stojí boží muka na počest neobvyklé trojice vinařských patronů: 1) *Svatý Amand víru otce naše učil znát*. Svatý Amandus (584–675), první konkrétně doložený (neúspěšný) apoštol u Slovanů, patron Flander, mimo jiné patron obchodníků s vínem; 2) *Dobrou úrodu vína dej, vínům našim – horám vinným požehnej*. Svatý Remigius (437–533), biskup a patron Remeše, zakladatel rozsáhlých vinic; 3) *Na svatého Martina padne jiskra do vína*. Svatý Martin (316–397), těšící se celosvětové úctě, proslulý skutkem lásky k bližnímu, je spojován s prvním sněhem a s ochutnávkou prvního vína. Boleradická Boží muka byla slavnostně odhalena v roce 2009, kněz jim však nepožehnal. Kde se stala chyba? U toho, kdo si rád přihýbá? Vždyť i střízlivý mívá výkyvy! Chybovat je lidské, ale víno rozhodně nelze uvrhnout v podezření.

Braun

Kuks byla moje nejlepší životní i umělecká štace – díky Šporkovu kvalitnímu vínu (i honorářům) žil jsem si jak antický bůh Faun.

Matyáš Bernard Braun

Braun, Matyáš Bernard (1684–1738), rakouský sochař a řezbář, působící převážně v Čechách. Stal se vrcholným představitelem barokního iluzionismu, vyznačujícího se dynamikou a expresivitou zvláště v podání ženských postav, jež mnohdy upoutávají stejně vypjatým mystickým náboženským prožíváním a oddaností jako extatickým vytržením až erotismem. Zejména pískovec v Kuksu (cyklus *Neřesti a Ctnosti*) a sochařské realizace v Betlémě umožnil Braunovi rozehrát barokní sochu, která tak proslavila české sochařství ve světě.

Brecht

Kdo si denně dává šláftruňk, třeba jen třígrošový, má recht.

Bertolt Brecht

Brecht, Bertolt (1898–1956), německý dramatik, prozaik, básník, režisér, zakladatel slavné divadelní scény Berliner Ensemble (1949). V roce 1943 napsal v kalifornském exilu satirickou hru *Schweyk im zweiten Weltkrieg* („Švejk ve druhé světové válce“), volnou parafrází Haškova románu. Švejk se dostane do rukou gestapa, pěšky putuje ke Stalingradu, setká se i s Hitlerem. K nejznámějším hrám patří *Třígrošová opera* nebo *Zadržitelný vzestup Artura Uie*.

Burgundský

Rostbífy, pochopitelně, nemám rád, leč v rodné řeči jen obtížně hledám slova, musím, žel, sáhnout po anglických: Po láhvi burgundského ocitám se vždy s Lucy in the Sky.

Antoine Burgundský

Bourgogne, Antoine de (1421–1504), francouzský aristokrat (přezdívaný *Le grand Bâtard*, „Velký Bastard“), nemanželský syn burgundského vévody Filipa Dobrého s jednou z jeho milenek (Jeane de Presle). Proslul jako casanova a milovník burgundského, ale také jako významný politik, voják, bibliofil a mecenáš umění. Byl po něm pojmenován vlámský iluminátor působící v letech 1460–1490 v Bruggách – Mistr Antoina Burgundského.

Lucy in the Sky with Diamonds, název písně (česky *Lucie na nebi s diamanty*) Beatles z roku 1967.

rostbífové, pejorativní označení Angličanů Francouzi, zatímco ti označují Francouze posměšným „žabožrouti“.

Bušek starší z Velhartic

Veličenstvo, ztrestejte, prosím, České vinařské závody, neboť na etiketě zneužily mé jméno k označení patoku polosladkého.

Bušek starší z Velhartic, osobní komorník Karla IV.

Bušek starší z Velhartic (před 1318–1337), český šlechtic, rádce a osobní komorník Karla IV.

Cura fugit multo diluitur quemero.

Starost mizí a utápí se v hojnosti vína.

(Publius Ovidius Naso, *Ars amatoria* [Umění milovat], 2 př. n. l.)

Údolí Omala, Kefalonie, Řecko, 2009

Omala, uzavřené údolí se záplavou vinic, se nachází pod nejvyšším pohořím Ainos, které kraluje Kefalonii, zelenému ostrovu v Jónském moři. Říká se mu také Údolí 40 studní a z hroznů révy, vinoucí se kolem dokola, vyrábějí podnikaví a důmyslní Kefaloňané přelahodné bílé víno *Robola*. Ochrannou ruku nad malinko bláznivými, ale zároveň velmi pohostinnými, přátelskými a zábavnými ostrovany i nad jejich vínem drží ctihodný světec Gerasimos (1506–1579), patron Kefalonie. Pocházel ze šlechtického rodu, stal se mnichem na Athosu, dvanáct let strávil v Jeruzalémě, pak poustevničil a v Omale založil klášter (Agios Gerasimos). Byly mu připisovány léčitelské schopnosti a jsou připisovány i jeho ostatkům, jež zázračně nepodlehly zkáze. K jejich uctívání (16. 8. a 20. 10.) přijíždějí zdaleka i ti, které z ostrova vyhnaly bolestné zážitky zemětřesení v roce 1953. Kdyby bylo víno ohroženo, Kefaloňané vědí, kam se obrátit.

Caravaggio

Ve víně jsem utopil skoro celé své těžce nabyté *aggio*.

Caravaggio

aggio (z italštiny), tržní zisk, ažio.

Caravaggio (1571–1610), italský malíř; vrcholný představitel barokního realismu. Vytvořil osobitý styl založený na prudkém kontrastu světla a stínu v neurčitém prostoru. Zejména však rozvinul aspekty realismu, vyznačující se smělým, nepřikrášleným, drsným naturalismem, jenž byl odrazem i jeho vlastního bouřlivého života (pitky, šarvátky, končící smrtelnými zraněními, soudy, věznění, bisexualita). Zmíněné aspekty promítl nejen do obrazů zachycujících každodennost (*Falešní hráči, Hráč na loutnu* aj.), ale také mytologické a biblické postavy zpodoboval bez příkras jako prosté lidi, přičemž jako své modely nezřídka využíval „ztracené existence“, včetně žebráků a prostitutek (*Mladý Bakchus, Nemocný Bakchus, Obrácení Šavla, Svatý František v extázi* aj.).

Casanova

Díku vínu i na své poslední štaci v Duchcově mohl jsem pořád, zas a znova.

Giacomo Casanova

Casanova, Giacomo Girolamo (1725–1798), italský spisovatel, esejista, historik a diplomat. Nejvýznamnějším dílem Giacoma Casanovy jsou jeho rozsáhlé *Mémoires: Histoire de ma vie* (Paměti: Historie mého života, psány v letech 1785–1798). V centru jeho vyprávění se ocitají milostná dobrodružství, která dokázal popsat galantně a rovněž naturalisticky detailně. Stal se příkladem a později symbolem bezskrupulózního poživačného erotomana a „kavalíra“ doby rokoka.

Cato

Celkem vzato, je třeba pít jen vína, jež stojí za to.

Marcus Porcius Cato

Cato, Marcus Porcius Cato starší (zvaný Censorius, 234–149 př. n. l.), římský politik, státník, historik a spisovatel; zastánce přísných mravů a starořímských ctností. Vedl tvrdou politiku vůči Kartágu, jeho projevy v senátu končily výrokem: *„Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam“* („Ostatně soudím, že Kartágo má být zničeno“). Jako zastánce starořímských mravů brojil proti pronikání řeckých vlivů do římského života. Sám byl hluboce vzdělaný, jako spisovatel prosadil latinsky psanou prózu. Odmítal řečnickou teorii a říkal *„Rem tene, verba sequentur“* („Drž se věci, slova přijdou sama“); tato zásada byla mnohými chápána jako „praeceptum paene divinum“ (příkaz téměř božský). Cato je autorem encyklopedie praktických oborů (lékařství, právo, rétorika, vojenství), dochován je spis *De agricultura* („O zemědělství“; zde zmínky o vinohradnictví); z historické práce o italských městech *Origines* („Počátky“) a z publikovaných řečí se dochovaly jen fragmenty.

Cavalcanti

Po vášnivém milování přichází *dolce far niente* a sklenka šumivého Avanti.

Guido Cavalcanti

Cavalcanti, Guido (kolem 1255–1300), italský básník; jeden ze zakladatelů a představitelů básnického směru *dolce stil novo* (sladký nový sloh). Florentský šlechtic Cavalcanti, důvěrný přítel Dantův, byl však věrný stilnovistickému pojetí (psát verše stejně tak krásné jako moudré) jen zčásti. Láska u něj totiž nebyla jen duchovní hodnotou, ale také tělesnou vášní a emocí drtivé, až tragické síly. Nejznámější jeho básní je kancóna *Donna me prega* („Ptala se paní“), ve které se také zrcadlí jeho záliba v nesnadno proniknutelných, averroismem ovlivněných filozofických významech.

dolce far niente (z italštiny), sladká nečinnost.

Dant animos vina.

Víno dodává odvahy.

(Publius Ovidius Naso, *Metamorphoses* [Proměny], 8 n. l.)

Vinice v předjaří, Boleradice, 2004

Od boleradické vinice je v neolistěném, ale slibném čase na prahu jara dobrý průhled na protilehlý kopec, kde stával středověký hrad. Přestože se z něho dochovaly pouze reliéfní pozůstatky, poutal pozornost milovníků historie a byl jasnou výzvou pro archeology. Pustili se do odkrývání minulosti a mezi nálezy, dokládajícími, že zdejší kraj osidlovali Slované, mimo jiné zdatní kováři, vévodí boleradický meč (740 mm, rukojeť 93 mm, při příčce širší, nahoře užší, ukončena knoflíkem, v nárysu tvar obdélníka, v půdorysu oválný,…). Boleradičtí bohatýři vinic se dnes nepotřebují ohánět mečem; mají v městském znaku vinařský nůž (srpovitě zakřivená čepel, na hřbetu zvláštní výběžek, tzv. *securis*,…); nepostradatelný nástroj mají samozřejmě i ve své výbavě. Vědí, že bez námahy není vinobraní, tu také vynakládají k výrobě jiskrného vína, které má sílu živé vody, načež jiskra zažehne novou odvahu k nekonečnému koloběhu práce na vinicích.

Coleridge

Úzkosti v samotě jsem zaháněl vínem, někdy i ginem, a celé noci jsem hrával bridž.

Samuel Taylor Coleridge

Coleridge, Samuel Taylor (1772––1834), anglický básník a dramatik; spolu s básníkem Williamem Wordsworthem (1770–1850) je považován za průkopníka anglického romantismu. K jeho vrcholným dílům patří básnická povídka *Christabel* a zlomek *Kublaj chán*. V básni *Fears in Solitude* (1798, „Úzkosti v samotě“) zdůraznil touhu chránit rodinu a žít jednoduchý život v souladu s přírodou.

Čapov

Francouzská červená? Stále ON! Nikdy OFF!!

Ivan Čapov

Čapov, Ivan (narozen 1955), chirurg; profesor a emeritní přednosta I. chirurgické kliniky Fakultní nemocnice u svaté Anny v Brně; gurmán kulinářského, výtvarného a tenisového umění, frankofil. Soustředěním, přesností a invenčními postupy vyniká nejen na operačním sále (aplikuje moderní miniinvazivní a robotickou chirurgii), ale i v kuchyni (autor dvou knih – *První česko-moravská chirurgická kuchařka*, 2012, *Druhá česko-moravská chirurgická kuchařka*, 2016). Třídění a hodnocení „Classification officielle des vins de Bordeaux de 1855“ přirovnává k anatomii lidského těla; obě anatomie má v malíčku. Jeho výrok o francouzském víně je krátký, ostrý, přesný – jak řez skalpelem.

Dačický z Heslova

K popsání sametové slasti z *Cuvée Samet 2017–2018* z Vinných sklepů Kutná Hora chybějí mě, Mistru slova!, slova.

Mikuláš Dačický z Heslova

Dačický z Heslova, Mikuláš (1555–1626), český básník, utrakvistický kronikář. Satirické a jiné básně shrnul do spisu *Prostopravdy*. Zpracoval kroniky Kutné Hory napsané jeho předky a pokračoval v nich až do smrti. Zaznamenal události kolem Bílé hory, které oživil vlastními zkušenostmi dobrodruha.

Danaovny

Po šetrném otevření jejich hrudí jako by vytryskly prameny rudého vína...
Proč jsme pak musely v barbarském starověku vykonávat podřadnou práci
v podsvětí, zatímco neposlušná Hyperméstra se na piedestalu skví?
Snad dnešní osvícený věk naši specializaci na odběr krve docení a diplomy
posvětí – to je náš požadavek skromný.

Danaovny

Danaovny, souhrnný název pro padesát dcer argejského krále Danaa, který prchl před svým bratrem králem Aigyptem, jehož padesát synů násilně usilovalo o lásku jeho dcer. Když byl Danaos přece jen donucen svolit k sňatku, dal každé dceři dýku, aby ve svatební noci zabila svého nechtěného muže. Všechny dcery tak učinily, až jediná, Hyperméstra, ušetřila svého chotě Lynkea. Danaovny musí za trest v podsvětí věčně nosit vodu do děravého sudu.
Hyperméstra a Lynkeus byli uctíváni jako symbol manželské lásky.
Její socha i socha Linkeova byla v delfském chrámu.

Ignis probat ferrum durum; sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.

V peci se zkouší, jak je železo zakaleno, podobně víno vyzkouší srdce, když se holedbaví přou.

(*Starý zákon*, Sír 31,26.)

Plže, Petrov, 2009

Překrásný komplex asi osmdesáti vinných sklepů v Petrově, vzdáleném pouhé čtyři kilometry od Strážnice, se jmenuje Plže. Víno se zde pěstuje od 15. století. Vinaři si sklípky postavili sami – důmyslně, dovedně, s důrazem na pevnost, funkčnost a krásu, vyzdobili je zářivě modrobílou kombinací, k níž někde přidali i zdobné folklorní ornamenty. V sezoně drží zdejší vinaři pohotovost a zvou dovnitř. Netřeba brát za kliku, je otevřeno – račte vstoupit! Sklep vás pohltí a jeho víno vás podrobí zkoušce. O víně se samozřejmě disputuje, *examen rigorosum* se však neskládá, zvrtlo by se v parodii. Při koštu se prověřují labužnické buňky a vaše výdrž. Džbánky a poháry nevysychají, dionýsovské veselí se blíží bodu varu – *Carpe noctem!* Teprve když zbledne noc, těžce zkoušení adepti v přítmí sklípku pomrkávají a přivolávají všechen spánek světa. Lépe jsou na tom ve zdejších končinách hojní hlemýždi (plži), domek nosí totiž s sebou.

Diogenés

Prý jsem žil skromně o vodě a chlebu v hliněném sudu jen já a můj pes; kdeže, bez lehkého vína z Lesbu bych svůj těžký život kynika neunes'.

Diogenés

Diogenés ze Sinópy (kolem 400–323 př. n. l.), řecký filozof; hlavní představitel kynické orientace. Proslul svérázným, zemitým, nicméně logickým uvažováním a jednoduchým způsobem života hédonistického povaleče. Zaměřil se na důsledné uplatňování zásad kynismu v praktickém životě: návrat k přirozenému stavu přírodnímu, opovrhování kulturou, zneuznávání některých etických i státních norem a také náboženství, oproštění od vášní a životních potřeb, hlásání kosmopolitismu. Sám byl příkladem: chodil v ošumělém plášti, bydlel ve velkém hliněném sudu, kterého užívali za obydlí pouze největší chuďasi. Pro bezpříkladně nenáročný způsob života dali prý mu současníci hanlivou přezdívku *kyón* („pes"), podle níž byla i škola nazvána kynickou.

Djoković

Na ta ubohá australská vína s klokany či koalou beru bič.

Novak Djoković

Djoković, Novak (narozen 1987), srbský tenista; bývá řazen mezi nejlepší hráče všech dob, osobně jej považuji za nejlepšího mezi nejlepšími. Mimo dvorec je znám znamenitou životosprávou, charitativní činností, humorem a imitací herního stylu a chování svých spoluhráčů. Díky těmto charakterovým rysům získal přezdívku „Djoker", vzniklou spojením prvního písmene jeho příjmení a anglického slova *joker*, „šprýmař". V roce 2022 mu byla znemožněna účast na Australian Open kvůli „covidovým opatřením".

Donatello

Ohnivé falernské víno z pod Vesuvu jako by mi sám Bakchus ušil pro duši i tělo.

Donatello

Donatello, Donato di Niccolò di Betto Bardi (kolem 1386–1466), italský sochař; jeden z nejvýznamnějších představitelů rané italské renesance. V mramoru, bronzu a ve dřevě vytvořil nový typ vznešené krásy postavy v sepětí s jejím vnitřním životem a charakterem (například *David*, *Máří Magdaléna*). Dvě z jeho nejznámějších děl – *Atys-Amorino* a *David*, obě z Bargella ve Florencii – jsou založena na antických vzorech, a přitom lze u nich rozlišit mezi čistě intelektuálním, programovým klasicismem a klasicismem jako dobovým slohem. Donatello byl při práci velmi temperamentní, pokřikoval i na úlomky mramoru odletující od jeho dláta.

Eco

Jménem růže by mělo být zváno mé oblíbené *Prosecco*.

Umberto Eco

Eco, Umberto (1932–2016), italský filozof, sémiolog, medievista a prozaik. Proslavil se zejména svými romány *Jméno růže* a *Foucaultovo kyvadlo* a eseji *Skeptikové a těšitelé* věnovanými problematice masové kultury globalizovaného světa.

Prosecco, název po odrůdě vína, která se tak původně jmenovala. Tato odrůda roste pouze na vinicích severní Itálie v oblasti Veneto a Friuli Venezia Giulia. V posledních letech zaznamenal tento šumivý nápoj nevídaný úspěch na celosvětovém trhu. Jedná se o jeden z nejoblíbenějších alkoholických nápojů za poslední roky a často se využívá i pro míchání koktejlů.

Einstein

Nur Moselwein.

Albert Einstein

Einstein, Albert (1879–1955), americký fyzik a filozof německého původu. Vytvořil speciální teorii relativity (1905) a obecnou teorii relativity (1915), jež novým pojetím prostoru, času a gravitace překonaly dílo Newtonovo. Einstein byl průkopníkem snah o sjednocení fyziky a zakladatelem vědecké kosmologie. Zabýval se rovněž myšlenkami o povaze reality, vědecké tvorby a smyslu lidské existence.

Filip Dobrý

Abych pozvedl Burgundsko a jeho vinohradnictví, byl mi každý spojenec dobrý.

Filip Dobrý

Filip Dobrý (1396–1467), vévoda burgundský (od 1419). Stal se zakladatelem nezávislého burgundského státu, k němuž připojil nizozemské provincie a Lucembursko. Odmítl dauphina Karla VII. jako dědice Francie a za francouzského krále uznal Jindřicha V. a později Jindřicha VI. V roce 1420 se spojil s Angličany a roku 1430 jim vydal Janu z Arku. S Francií uzavřel mír v roce 1435. Za jeho vlády došlo k rozkvětu dvorské kultury i k rozvoji hospodářství včetně vinohradnictví. Byl třikrát ženat a měl řadu milenek i nemanželských dětí (například Antoina Burgundského).

Filipský

Zamiloval jsem se sice do dívky z Moravy, avšak společně jsme zahořeli láskou ke gruzínským vínům mukuzani, teliani, saperavi. V trojské Vinici sv. Kláry jsem však byl na víru v domácí odrůdy konvertován.

Filipský Jan, řečený Kapistrán

Filipský, Jan (narozen 1943), český indolog, historik, religionista, emeritní vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky, původem z Moravy, celoživotně působící v Praze.

Filla

Jedině při lahvince frankovky vznikala má stěžejní kubistická díla.

Emil Filla

Filla, Emil (1882–1953), český malíř, grafik, sochař a teoretik umění; průkopník moderních směrů v českém výtvarném umění, vůdčí osobnost meziválečné generace. Osobitě reagoval na většinu soudobých výtvarných směrů počínaje expresionismem a konče realistickou krajinomalbou, avšak od roku 1910, kdy byl ovlivněn Pablem Picassem (1881–1973) a Georgesem Braquem (1882–1963), zakladateli kubismu, dominovala v jeho díle především kubistická estetika.

Gale

Poté co jsem spatřil mlhovinu v Souhvězdí Jeřába, dal jsem vínu z Nového Jižního Walesu nadobro vale.

Walter Frederick Gale

Gale, Walter Frederick (1865–1945), australský bankéř a astronom. Objevil řadu komet (například ztracenou periodickou kometu 34D / Gale), dále pět jižních dvojhvězd s předponou GLE a několik objektů temné oblohy, včetně planetární mlhoviny IC 5148 v Souhvězdí Jeřába. V roce 1892 popsal oázy a kanály na Marsu. Na jeho počest byl pojmenován kráter na Marsu; zde v roce 2012 úspěšně přistálo průzkumné vozítko NASA *Curiosity*.

Galois

J'ai un vin triste.
(Mám smutnou opičku.)

Galois Évariste

Galois, Évariste (1811–1832), francouzský matematik; zakladatel moderní algebry. Ve věku dvaceti let zemřel na následky střelného poranění ze souboje; důvody souboje zůstaly neobjasněny: buď byly motivovány jeho politickou činností radikálního republikána nebo konfliktem se sokem v lásce k jedné ženě (jistěže platí tato hypotéza, neboť žena vězí za vším).

Gide

Já, imoralista prohlašuji, že bez sklenky vína denně nemohu žít.

André Gide

Gide [žid], André (1869–1951), francouzský prozaik a dramatik; nositel Nobelovy ceny za literaturu (1947). Zabýval se především vztahem jedince a společnosti, otázkou svobody člověka, jeho vůle a myšlení. Na puritánskou křesťanskou morálku reagoval nonkonformismem v *Imoralistovi* a dalších dílech.

Gödel

Ve víně je pravda, ale logicky vzato, musí v něm být i lež, na co jiného bych své občasné neúspěchy svedl?

Kurt Gödel

Gödel, Kurt (1906–1978), americký matematik, logik a fyzik rakouského původu narozený v Brně. V roce 1931 dokázal neúplnost každého formálního systému obsahujícího aritmetiku a nedokazatelnost bezespornosti takového systému jeho vlastními prostředky. Axiomatický systém aritmetiky je neúplný, a co horšího, takový musí být každý i jen trochu složitější systém. Z toho tedy vyplývá fakt neúplnosti myšlení a konec usilování, zahájeného už ve starověku, vytvořit algoritmy pro „správné a kreativní" myšlení. Myšlení se nepodřizuje systémům myšlení, vždy nás překvapí něco, s čím jsme nepočítali, co z našich závěrů nevyplývá (metaforicky označováno jako „rajská zahrada"). Podle jeho současníků Alberta Einsteina a Johna von Neumanna je Gödel největším logikem všech dob.

In vino veritas.

Ve víně je pravda.

(Gaius Plinius Secundus, Zvaný Maior [23–79],
Naturalis historia [Přírodopis]; a další antičtí i pozdější autoři.)

Alonissos, Řecko, 2010

Alonissos, řecký ostrov v Severních Sporadách, oplývá bujnou vegetací, vinicemi, olivovými a borovými háji (zdroj pryskyřice pro výrobu Retsiny). Historie ostrova je opředena mýty a příběhy z dob archaických (jak praotec Stafylos přinesl znalost pěstování vína a oliv), z dob pirátských (jak se odsud pirátilo po celém Egejském moři), z doby antické (jak tudy Iásonova loď projížděla z Kolchidy za zlatým rounem). Opevnění proti pirátům dlouho odolávalo, až je nakonec zničilo zemětřesení. V roce 1965 bylo tak silné, že obyvatelé opustili města a přesunuli se do bezpečí. Osiřelé bývalé hlavní město Palia Chora bylo sice vzkříšeno do nové krásy, ale centrem ostrova se stal přístav Patitiri (= sud), kde bývaly sklady s hrozny a vínem, vyváženým do celého světa. Pravdu o Alonissu hledejte ve vynikajícím místním víně. A bez obav – v oáze klidného ostrova bez letiště, nicméně s majákem, který okupují pouze horské kozy, vám nalezenou pravdu nikdo organizovat nebude.

Godiva

Můj manžel, lord Leofrik, jsa ovíněn, uvalil na Coventry vysoké daně a ještě si vymyslel exhibicionistický trik: Daně sníží, když já, jeho čarokrásná žena, projede na koni městem nahá, aniž se na ni někdo z obyvatel podívá.

Godiva

Godiva (někdy také *Godgifu* z *gift of God*, „dar boží“, asi 980–1067), anglosaská šlechtična, manželka hraběte Leofrika z Mercie. Podle legendy osvobodila Coventry od vysokých daní uvalených na město manželem – tím, že vyplnila jeho podmínku a nahá, jen svými krásnými vlasy zahalená, projela na koni městskými ulicemi. Požadavkem přitom bylo, aby obyvatelé zůstali zavřeni uvnitř svých domů (totální lockdown) a nepohlédli na ni. Následujícího jitra Godiva svou jízdu uskutečnila, lidé skutečně zůstali za zavřenými okenicemi a ušetřili její důstojnost pocitu hanby. Lord Leofrik dodržel své slovo a snížil daně. Později byla legenda rozšířena o postavu zvanou Peeping Tom („Všetečný Tom“), jenž se jako jediný na Godivu podíval, načež oslepl. Centru Coventry vévodí od roku 1949 bronzová jezdecká socha Lady Godivy, kterou vytvořil sir William Reid Dick. (Pro označení exhibicionismu se někdy užívá termín „syndrom Lady Godivy“.)

Goethe

Víno rozradostňuje lidské srdce... Připíjím Ulrice von Levetzow a na úsloví, že láska v každém věku kvete.

Johann Wolfgang von Goethe

Goethe, Johann Wolfgang von (1749–1832), německý básník, dramatik, prozaik, teoretik umění, přírodovědec a státník. Svou tvorbou překlenul oblouk od osvícenského klasicismu přes sentimentalismus a preromantické hnutí k romantismu a uměřenosti takřka realistické. Vynikl jako básník (zejména autor balad inspirovaných germánským folklorem), dramatik (*Götz von Berlichinge*n, 1773) a autor dobově módní epistulární sentimentalistické prózy *Die Leiden des jungen Werthers* (Utrpení mladého Werthera, 1774). Významná v evropském vnímání tradic je jeho *Italienische Reise* (Italská cesta, 1816–1817). Celý život směřoval k ideálu tělesné a duševní harmonie, který nacházel v lásce (*Römische Elegien* [Římské elegie], 1795); tyto polohy najdeme ovšem také jak v jeho stěžejní básni *Faust* (1831), tak ve výchovných společenských románech *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (Viléma Meistera léta učednická, 1795–1796), *Wilhelm Meisters Wanderjahre* (Viléma Meistera léta tovaryšská, 1821) a *Wahlverwandschaften* (*Spřízněni volbou*, 1809), kde proti sobě staví lásku živelnou a institucionalizovanou. Dokumentární význam má jeho autobiografie *Aus meinem Leben: Dichtung und Wahrhei*t (Z mého života: Báseň i pravda, 1811–1822). V jeho zájmovém spektru byly i biologické disciplíny, osteologie (byl to právě on, který jako první poukázal na to, že lebka savců je složena z modifikovaných obratlů) nebo rostlinná morfologie aj.; například v díle o metamorfóze rostlin (*Versuch die Metamorphose der Pflanzen zu erklären* [Pokus o vysvětlení metamorfózy rostlin], 1790) interpretoval v duchu tehdejších představ rostlinný květ a jeho jednotlivé části jako metamorfované listy a současné rostliny jako transformace „prarostliny“ (Urpflanze), variace jednotného principu daného univerzálním morfologickým plánem. Goethe byl často zamilován a ženami milován; vyznání lásky dvaasedmdesátiletého klasika sedmnáctileté Ulrice von Levetzow (1804–1899) však bylo odmítnuto.

Hájek z Libočan

Německé patoky – brrr!, kdežto v pití vína z českých vinic jsem byl naprosto vzorný občan.

Václav Hájek z Libočan

Hájek z Libočan, Václav (konec 15. století–1553), český duchovní, kronikář a spisovatel. Prošel řadou významných církevních funkcí. Vydával a upravoval starší literární díla, zejména zábavného zaměření. Tyto zkušenosti a výjimečné fabulační schopnosti ho předurčily k tomu, aby se stal autorem jedné z nejčtenějších a nejvlivnějších knih starší české literatury – *Kroniky české* (1541). Obhajoval v ní katolické a české šlechtické zájmy. Kronika poskytovala argumenty českým stavům v jejich odporu a boji vůči habsburským zájmům a německému živlu tím, že zdůrazňovala starobylost a slavné skutky českých dějin.

Havlíček Borovský

Poté co jsem kutnohorský soud pokořil svým „Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!", zapil jsem to kutnohorským vínem přímo „bohovsky".

Karel Havlíček Borovský

Havlíček Borovský, Karel (1821–1856), český novinář, spisovatel, básník a politik; zakladatel české žurnalistiky. V umělecké tvorbě a politické publicistice (*Křest sv. Vladimíra, Král Lávra, Obrazy z Rus, Epištoly kutnohorské, Duch Národních novin*) byl sžíravým kritikem a přesvědčeným odpůrcem habsburského absolutismu a církve.

Halas

Mám rád mladé víno i mladé ženy, ale nemohu to říkat nahlas.

František Halas

Halas, František (1901–1949), český básník; jeden z nejvýraznějších českých básníků 20. století, rozvíjející v duchu máchovské tradice koncept moderní subjektivní, meditativní poezie a inspirující svým jazykovým novátorstvím, hledáním nových cest i levicovou občanskou angažovaností. Opakovaně si kladl otázky po smyslu života ohrožovaného smrtí, zmarem, disharmonií a společenským násilím a zachycoval proces hledání místa člověka v univerzu i společnosti, jeho pochybnosti a úzkosti. Poslední, nedokončená sbírka *A co?*, vydaná až v roce 1957, představuje jeden z nejvýznamnějších tvůrčích a občansky angažovaných výkonů české poezie druhé poloviny 20. století, kriticky reflektující politickou praxi po roce 1948.

Hérostratos z Efesu

Možná bych byl ještě slavnější, kdybych vyklučil slavné vinice v Efesu.

Hérostratos z Efesu

Hérostratos z Efesu (starořecky Ηρόστρατος; první polovina 4. století př. n. l.), antický Řek toužící po slávě. Z tohoto důvodu v roce 356 př. n. l. podpálil Artemidin chrám v Efesu (jeden ze sedmi starověkých divů světa) a očekával, že se jeho jméno navěky zapíše do historie. Za svůj čin byl odsouzen k trestu smrti, a aby se mu jeho záměr nezdařil, bylo v Efesu pouhé zmínění jeho jména sankcionováno trestem smrti. I přes ono *damnatio memoriae* (zatracení památky) se o této události a Hérostratově jménu zmínil historik Theopompos z Chiu a Hérostratos se stal světoznámým tak, jak si přál. Jeho jméno se dokonce stalo součástí úsloví (herostratovský čin) a námětem řady úvah a uměleckých děl a vstoupilo i do psychologie, která užívá termín *herostratismus* pro chorobnou touhu stát se za každou cenu slavným.

Heyerdahl

Při plavbě z Peru do Polynésie byla všude samá voda, ale na Kon-Tiki nechybělo chilské víno... Tak skål!

Thor Heyerdahl

Heyerdahl, Thor (1914–2002), norský etnolog, antropolog, cestovatel, experimentální archeolog a zoolog; stoupenec difuzionismu. Studoval především možnosti dávných styků Starého světa a Nového světa. Autor teorie o vlivu civilizace starého Egypta na civilizace předkolumbovské Ameriky. V roce 1947 vedl expedici plavící se na rekonstruovaném indiánském voru Kon-Tiki z Peru do Polynésie, aby dokázal možnost osídlení Polynésie z Ameriky (film z plavby byl odměněn Oscarem, 1952). Na papyrovém člunu Ra (Ra I, 1969, Ra II, 1970) podnikl cestu ze Safí (Maroko) na ostrov Barbados v Malých Antilách. Prováděl rovněž výzkumy na Velikonočním ostrově.

skål (ze staroseverštiny), na zdraví! (přípitek).

Hildegarda z Bingenu

V našem refektáři kláštera Rupertsberg u Bingenu nikdy nechybělo moselské při poledním, natož večerním menu.

Hildegarda z Bingenu

Hildegarda z Bingenu (1098–1179), německá jeptiška a světice, mystička, lékařka, bioložka, hudební skladatelka a spisovatelka. Od roku 1147 byla abatyší kláštera Rupertsberg u Bingenu. Provozovala lékařskou praxi a zajímala se o studium přírody; od mládí byla dobře obeznámena s klasickými antickými a arabskými medicínskými, filozofickými a přírodovědnými spisy, vycházela však také ze zkušeností lidového léčitelství a z tradic benediktýnské klášterní medicíny. Koncem 16. století byla zapsána do oficiálního seznamu svatých, a i když formálně proces svatořečení (kanonizace) neproběhl, v katolické církvi je za svatou považována.

Hora

Když jsem psal vitalisticko-impresionistický *Strom v květu*, měl jsem vždy po ruce láhev z Vinných sklepů Kutná Hora.

Josef Hora

Hora, Josef (1891–1945), český básník, literární kritik, novinář a překladatel. Ve dvacátých letech byl programovým mluvčím proletářské a expresionistické poezie (*Bouřlivé jaro, Srdce a vřava světa*). Je autorem reflexivní lyriky času a rozjímání, do níž zpočátku vkládal své společenské a sociální postoje, posléze rozvíjel především svou básnickou imaginací melodické možnosti verše (*Dvě minuty ticha, Tonoucí stíny*). Ve zralé lyrické tvorbě dominuje filozofický a historický patos i étos (*Domov, Jan houslista, Máchovské variace, Život a dílo básníka Aneliho*).

Horníček

Dobře utajené housle a poháry vína zůstávají můj neodhalený „pomníček".

Miroslav Horníček

Horníček, Miroslav (1918–2003), český herec, režisér, prozaik a dramatik. Byl mistrem improvizovaných promluv podávaných s jemným intelektuálním nadhledem a provázených číší pěkného vína. Je autorem divadelních her (*Dobře utajené housle, Pokušitel, Tvrďák* aj.) a prozaických prací *(Dobrý den, socho, Jablko je vinno, Javorové listy* aj.).

Magnum hoc vitium vino est: pedes captat primum; luctator dolosus est.

Pitka jak půtka má podobný ráz, víno v ní jediný velký má kaz:
nohy ti sváže dřív, nežli zvíš, se lstivým rváčem si neporadíš.

(Titus Maccius Plautus [kolem 250–kolem 184 př. n. l.], *Pseudolus*.)

Poklona svatého Urbana, Hnanice, 2016

Po nemírném pití vína bývá krok vrávoravý, nohy se kudrnatí, jednomu se kácejí holínky, jiný má nohy mramorové, a když z takového hříšníka „táhne duch svatý“, často musí nad ním bdít všichni svatí. Takových strážců je mezi vinicemi starobylé obce Hnanice pěkná řádka: Jan Křtitel zavlažuje, drakobijec Jiří zahání zloděje, Ivan dohlíží na terén, Vojtěch narovnává hrbaté mravy, Hubert plaší špačky, Wolfgang křísí, Anna ošetřuje, Václav koordinuje, hlavní slovo má ovšem svatý Urban. Proč Urban? Patron vinařů a bednářů, ochránce vinic a vína podle pověsti našel kdysi úkryt právě ve vinici, zašil se tam před nepřáteli. Ať ten či onen svatý, všichni mají ve vinorodých Hnanicích své „poklony“, komfortní výklenkové kapličky, u kterých se člověk může pomodlit, rozjímat nebo o které se může opřít, když se s ním motá svět.

Hrabal

Obsluhoval jsem anglického krále, vzácná vína naléval, občas jsem i dvorskou etiketu zbabral.

Bohumil Hrabal

Hrabal, Bohumil (1914–1997), český spisovatel; nejoriginálnější český prozaik poválečného období, ovlivněný haškovskou humoristickou tradicí a surrealistickým konceptem světa. Zaujal vypravěčskými mystifikacemi („pábitelstvím“) a vynalézavými apoteózami každodennosti (*Pábitelé*, 1964, *Taneční hodiny pro starší a pokročilé*, 1964, *Ostře sledované vlaky*, 1965). Jeho prózy v sedmdesátých a osmdesátých letech vycházely současně v českých oficiálních i exulantských nakladatelstvích a rovněž v domácích samizdatových edicích (*Příliš hlučná samota*, Edice Expedice 1977). Vrcholem jeho díla je román *Obsluhoval jsem anglického krále* (Edice Petlice 1974).

Chajjám

Ponebí tvé je jak víno nejpěknější,
ve dny sváteční i vezdejší,
dodává vzpruhu tělu i duši,
všechno ostatní je vedlejší.
A na to i krk dám.

Omar Chajjám

Chajjám, Omar (1048–1131), perský matematik, astronom, filozof a básník. Vynikl ve vědě i v poezii. Jeho dílo mělo velký vliv i na evropskou kulturu. Své životní pocity, zejména skepsi, ale i přesvědčení užít si prchavých okamžiků vezdejšího života ukládal do střídmých čtyřverší – *rubá'í*: dva verše rozvíjejí téma, třetí verš, který se s ostatními verši zpravidla nerýmuje, přináší zvrat, čtvrtý pointu. V antropologickém kontextu bývají citována zejména tato Chajjámova čtyřverší:

„Když s jednou plackou chleba vyjdeš na dva dny
a s jedním douškem z puklé nádoby,
nač podřízen být lidem menším než ty sám
nebo nač sloužit lidem stejným jako ty?“;
„V tom kruhu nebes, který spíná kolébku i hrob,
nepozná nikdo začátek či konec dob
a nepoví ti také žádný filozof,
odkud jsme přišli a kam zajdem beze stop.“

Chlodvík

Až po odstrašující adiktologické inventuře a následné drastické kúře přijal jsem křest, a i když jsem pak porazil Burgundy vínu jsem nadobro odvyk'.

Chlodvík

Chlodvík I. (465–511), franský král z rodu Merovejců z kmene sálských Franků. V roce 487 po vítězství u Soissonsu dobyl Siagriovo království a vytvořil franskou říši. Postupně dobyl Porýní, Akvitánii a v roce 500 porazil Burgundy. Po přijetí křtu v roce 498 získal podporu církve ke konsolidaci říše, kterou pak rozdělil mezi své čtyři syny.

Nox et amor vinumque nihil moderabile suadent.

Noc, láska a víno – to nejsou k střídmosti rádci.

(Publius Ovidius Naso, *Amores* [Lásky], 20–2 př. n. l.)

Zaječí, 2021

Zajíci v Zaječí, ti se mají! Na rozhraní mezi velkopavlovickou a mikulovskou vinařskou oblastí nožkama „preplétají" a čile přebíhají. Zajíc je podle rozšířených mýtů mimo jiné spojován s měsícem, který se objevuje a mizí, s přechodem mezi dvěma světy, s proměnlivostí ročních dob. V jihomoravském Zaječí ještě dodýchává babí léto, latinsky *Filamenta Divae Virginis*, tj. „vlákna božské panny", čímž se míní jemné pavučinky, předzvěst podzimu. Burčák se láme a přechází v řezák, zlato zralého vína se přestěhovalo do sklepů. Přibývá barev, ale i chladu, když sluníčko zmizí za Pálavou. Na noc zajíci upalují do vinic rozprostřených kolem kapliček a vyvýšeného kostela Jana Křtitele. Možná si pochutnávají na zapomenutých hroznech, což by odpovídalo vyobrazením zajíce okusujícího hrozen, která pocházejí z doby raného křesťanství a symbolizují přechod do života věčného. Nebo jsou prostě jen hnáni svými milostnými choutkami?

Chopin

Po láhvi *Pavillon Blanc du Chateau Margaux* byl jsem vždy u George Sandové „schopen"…

Fryderyk Chopin

Chopin [šopen], Fryderik (1810–1849), polský hudební skladatel epochy romantismu, klavírní virtuos; proslul jako „básník klavíru". Byl přítelem a milencem francouzské spisovatelky George Sandové (1804–1876).

Christie

V mých detektivkách byl pohár vína málokdy „čistý".

Agatha Christie

Christie, Agatha (1890–1976), anglická prozaička, dramatička a básnířka. Vynikla jako autorka detektivních her (*Past na myši*), povídek a románů s proslulými geniálními detektivy – Herculem Poirotem (*Vražda Rogera Ackroyda*, *Deset malých černoušků*) a slečnou Marplovou (*Vražda na faře*, *Zapomenutá vražda*) aj. Jejím druhým manželem byl archeolog Max Mallowan (1904 až 1978), tedy člověk s afinitou ke starým památkám; tento fakt komentovala s příznačným humorem: čím jsem starší, tím mě má raději.

Churchill

Kdepak whisky, portské jsem měl rád a denně pil.

Winston Churchill

Churchill, sir Winston Leonard Spencer (1874–1965), britský konzervativní politik a státník, historik a spisovatel. V roce 1953 obdržel Nobelovu cenu za celoživotní literární, historické a biografické dílo a řečnické výkony na obranu nejvyšších lidských hodnot.

Issigonis

V těsném Mini s lahví červeného vína vinu se k své Afrodítě... připadám si jako řecký bůh Adónis.

sir Alexander Issigonis

Issigonis, sir Alexander (1906–1988), britský automobilový designér a konstruktér řeckého původu. Proslul zejména jako autor automobilů *Morris Minor* (1948–1971) a *Austin Mini* (1959 až 2000). U *Mini* navrhl převratný způsob konstrukce podle ideje umístit „vše vepředu" (motor, náhon předních kol i převodovku) a objevné bylo i umístění motoru napříč, do té doby sériově nerealizované, které dávalo mnohem více prostoru pro posádku a umožňovalo co nejmenší rozměry vozu. Automobil byl uveden v roce 1959 a na počátku šedesátých let se stal jedním z nejoblíbenějších evropských vozů.

Parce mero, cenato parum; non sit tibi vanum surgere post epulas; somnum fuge meridianum.

Šetři s vínem a jez střídmě,
nelenuj vstát po hostině, neuléhej po obědě.

Růžová hora, Dolní Dunajovice, 2022

Solitérní topol černý na vrcholu Růžové hory (282 m n. m.) v Dunajovických kopcích kraluje krajině přetékající mořem vinic s ostrovy vzácné stepní krásy. Růžové koberečky mandloně nízké, katrán tatarský, takzvaný stepní běžec, a další rostliny nadchnou botaniky, básníky i obyčejné tuláky. Při pohledu na prosluněnou, jindy zadumanou krajinu každého zaujme kopec Velká Slunečná (283 m n. m.). Do tvaru mezopotamského zikkuratu či staroegyptské pyramidy ho terasovitě vymodeloval traktor S-100, přezdívaný „stalinec", protože ke scelování lánů se soudruhům nehodil, a tak se na jeho prudkém svahu, kde kdysi byly vinice, dnes prohánějí adrenalinoví jezdci. Dunajovické končiny, za války ještě obhospodařované německými a chorvatskými starousedlíky, po jejich vysídlení osiřely. Zůstaly opuštěné vinohrady, neobdělaná pole, odumřelé stromy, zarostly úvozové cesty, zmizely kříže. Dnes tento zdánlivě ztracený kout neleží ladem, vinaři dělají čest tradici zdejšího vinařství (od 13. století), nezahálejí, to byste si nepochutnali na jejich skvostných vínech.

Izumi Šikibu

Sake je božský nápoj, nemá chybu.

Izumi Šikibu

Izumi Šikibu (asi 978–po roce 1036), japonská spisovatelka, básnířka a hudebnice. Její *Deník Izumi Šikibu* (*Izumi Šikibu nikki*, počátek 11. století) patří k těm takzvaným poetickým (*uta nikki*), což jsou deníkové zápisky bohatě protkané básněmi.
sake, japonský tradiční alkoholický nápoj vyráběný z vody, rýže, kvasinek a za pomoci zvláštní plesniviny obsahující kulturní plíseň *Aspergillus oryzae*. Pití alkoholu bylo ve starém Japonsku zejména součástí náboženských obřadů a rituálů. Alkohol byl odpradávna považován za prostředek, s jehož pomocí bylo možno navazovat styk s božstvy (*kami*) a vyprosit si jejich přízeň.

Jan Křtitel

Křtít víno vodou, jak hanebné!, to nemůže dělat vína přítel,
toho se může dopustit snad jen ředitel.

Jan Křtitel

Jan Křtitel (Jan, hebrejsky *Jóchánan*, „Bůh je milostiv"), novozákonní prorok. V řece Jordánu křtil vodou kajícníky, které káral za jejich hříchy a připravoval je na příchod spasitele. Pokřtil i Ježíše Krista. Byl uvězněn Herodem Antipou, jemuž vytýkal manželství s Herodiadou, ženou jeho bratra Filippa. Na podnět královny Herodiady byl popraven.

Janáček

Spíš než impaktní kráter na planetě Merkur, jenž nese mé jméno,
potěšil by mě vína kratér nebo aspoň Luhačovické bylinné „panáček".

Leoš Janáček

Janáček, Leoš (1854–1928), český hudební skladatel a folklorista. Janáčkův život byl spjat zejména s Brnem, zde zapisoval nápěvky mluvy, pedagogicky působil, zkomponoval většinu svých děl a také se angažoval v národně-osvobozeneckém zápase (například zřízení české univerzity; v roce 1925 se stal nositelem prvního čestného doktorátu Masarykovy univerzity). Inspiraci mu poskytovaly také pobyty v Luhačovicích (Kamila Stösslová, Luhačovická bylinná). Vytvořil vlastní hudebně dramatickou koncepci, jejímž východiskem je řeč, její dramatický spád, emocionální a psychologický kontext a intonační charakteristiky. Tvůrčím způsobem využíval nápěvků mluvy. Základ Janáčkova díla tvoří opery, dále komponoval kantáty, díla symfonická, komorní nebo klavírní. Vydal též řadu muzikologických a folkloristických spisů. Mnohé ze způsobů a inovací tvorby řadí Janáčka mezi nejvýznamnější osobnosti hudby 20. století.
Luhačovická bylinná, bylinný likér, jehož základem je třináct druhů bylin a koření a čtrnáctým jsou mladé smrčkové letorosty z okolních lesů. Použití jednotlivých bylin a jejich poměry jsou výrobním tajemstvím, ale jedná se o typické středoevropské a zejména české byliny. Luhačovická bylinná se stala součástí lázeňského koloritu v Luhačovicích a má velmi příznivé účinky na zažívací ústrojí.

Jesenský

„Už víno po jazyku nepoválím," řekl posmutněle, když ho tohoto orgánu zbavil Mistr katovský.

Ján Jesenský

Jesenský, Ján (1556–1621), lékař, anatom, filozof a humanista slovenského původu. Medicínu studoval v Lipsku a Padově. V letech 1617–1620 zastával funkci rektora a kancléře Univerzity Karlovy. Byl vyslancem českých stavů a aktivním účastníkem protihabsburského povstání v letech 1618–1620. Proslavil se veřejnými pitvami v Praze (v letech 1600 a 1605). Spolu s dalšími šestadvaceti vůdci stavovského povstání byl popraven 21. 6. 1621 na Staroměstském náměstí v Praze.

Júdit

Babylonský vojevůdce Holofernes byl zřejmě abstinent, po dvou sklenkách lehkého vína do kolen kles, podřízla jsem ho jak sele, nestačil vzít meč ani štít.

Júdit

Júdit (Judita) (hebrejsky *Jehudit*, „Židovka"), mladá židovská vdova z města Betúlie, hlavní postava apokryfní knihy, která nese její jméno. Při obléhání Betúlie krásou a odvážnými intrikami a vínem získala lásku a důvěru vojevůdce nepřátelského vojska Holoferna; posléze mu uťala hlavu, což vedlo k rozvratu a nakonec k porážce obléhatelů. Událost a její hrdinka postrádá historické zakotvení, je možná personifikací izraelského lidu, který s vírou v Boha zvládne i největší protivenství. V uměleckém ztvárnění tohoto námětu je ukryt symbol vítězství krásné, nemilosrdné ženy nad milencem, oloupeným o mužnou sílu, přičemž demonstrativní zničení muže bývá zpodobeno ve vší surovosti (Allori, *Judita se služkou a hlavou Holofernovou*, Botticelli, *Judita*, Cranach starší, *Judita*, Donatello, *Judita a Holofernes*, Klimt, *Judita I*, *Judita II*, Rubens, *Judita s hlavou Holofernovou* aj.). Příběh Judity a Holoferna symbolizuje strach z kastrace asi nejjednodušší formou, neboť žena je zde přímým agresorem. Proto neudiví, když i hrdina Sacher-Masochova románu *Venus im Pelz* (Venuše v kožichu, 1870) si ve své fantazii představuje, že je sám Holofernem, obětí krásné a neúprosné Judity.

Kahlo

Mé zubožené tělo mě po pár sklenkách tequily či vína k malování, Diegovi i Trockému táhlo.

Frida Kahlo

Kahlo, Frida (1907–1954), mexická malířka levicové a feministické orientace; manželka mexického malíře Diega Rivery, milenka ruského revolucionáře Lva Trockého. Do malířčiny tvorby se výrazně promítl její dvojdomý původ ženy s evropskými a mexickými kořeny (byla dcerou maďarsko-židovského otce a matky španělsko-mexicko-indiánského původu), bouřlivé manželství se slavným malířem provázené nevěrami a bisexuálními vztahy a nemoc (překonala sice dětskou obrnu, ale v mládí utrpěla při havárii těžký úraz, jehož bolestivé následky ji provázely do konce života). Dílo Fridy Kahlo, založené formálně na syntéze původního mexického umění, evropského symbolismu a surrealismu, je vlastně výpovědí o její životní cestě: hledání vlastní identity, usilování o uplatnění ženy v „mužském světě" a nápravě nespravedlivého světa.

Kalvín

Ve smyslu zásad křesťanské morálky a víry třeba se zbavit alkoholu, včetně mešních vín.

Jan Kalvín

Kalvín, Jan (*Jean Calvin*, *Jean Cauvin*, 1509–1564), francouzský teolog a právník; církevní reformátor, zakladatel kalvinismu. Pod vlivem německého církevního reformátora Martina Luthera (1483–1546) se stal stoupencem reformace. Před pronásledováním odešel z Paříže do Basileje, kde vypracoval základy svého pojetí protestantismu. V letech 1536–1538 a od roku 1541 žil v Ženevě, zprvu jako profesor teologie, poté jako faktický vládce městské republiky; postupně zde nastolil tvrdý netolerantní režim řízený konzistoří. Ženeva se pod Kalvínovým vedením stala evropským centrem reformace. Z díla: *Christianae religionis institutio* (1536, Zásady křesťanské víry).

Kant

Je třeba lišiti krabicové víno od krabice s vínem; jedná se, jakože je hvězdné nebe nade mnou, o dvě různá jsoucna. V tom druhém může vězet až milionový gigant!

Immanuel Kant

Kant, Immanuel (1724–1804), německý filozof; první představitel německého idealismu a tvůrce transcendentální kritické filozofie. Kant opustil dosavadní převažující způsob filozofování, které bylo vztažené na poznání objektů či předmětů, ať už vnějšího světa v přírodní filozofii nebo předmětů přesahujících naši zkušenost v metafyzice. Zpracoval teorii nepodmíněné morální povinnosti, tedy teorii, která určuje podmínky, za kterých je mravní povinnost pojmově vymezitelná a rozumově uchopitelná: pak se také může stát kategorickou a získává formu tzv. kategorického imperativu („hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně"). Tento kantovský obrat od objektového k transcendentálnímu myšlení se nakonec stal směrodatným pro celou následující filozofii, nejen pro německý idealismus, ale pro téměř všechnu pokantovskou filozofii v 19. a 20. století. Z díla: *Kritik der reinen Vernunft* (Kritika čistého rozumu, 1781), *Kritik der praktischen Vernunft* (Kritika praktického rozumu, 1788), *Kritik der Urteilskraft* (Kritika soudnosti, 1790), *Die Metaphysik der Sitten* (Metafyzika mravů, 1797).

Kim Čong-un

Švýcarské sýry, skotská whisky a francouzská vína tvoří ráno, v poledne a večer mé collegium… na noční obloze nad pohořím Kchun-lun pak nefritově září trojice Lun.

Kim Čong-un

Kchun-lun, pohoří na západním pomezí Číny známé nalezišti nefritu. Žila zde nejvyšší bohyně taoistického panteonu, Královna Matka západu (*Si-wang-mu*) – Královna nesmrtelných. Taoisté ji považovali za prvopočáteční dech Nejvyššího Jin – za božskou milenku a učitelku lidských bytostí pátrajících po nesmrtelnosti. Byla zobrazována s levhartím ocasem a tygřími zuby, též s rozcuchanými vlasy a výraznou pokrývkou hlavy; sloužili jí nefritoví mládenci a dívky a doprovázely ji kouzelné bytosti jako devítiocasá liška, fénix, trojnohý pták a zajíc z Měsíce (Luny).
Kim Čong-un (narozen 1983 nebo 1984), severokorejský politik a státník; od 29. 12. 2011 Nejvyšší vůdce Korejské lidově demokratické republiky, třetí v diktátorské generaci (děd Kim Ir-sen [1912–1994] a otec Kim Čong-il [1941 nebo 1942–2011]).

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba.

Po víně klábosení, po dešti tráva se zazelení.

(Středověké pořekadlo.)

Derflanské otevřené sklepy, Sady, 2021

Derflanské otevřené sklepy mají všeho všudy osm stanovišť, tedy záležitost komorní a nanejvýš příjemná. Místní vinaři otevřou své zahrady a sklípky, aby prezentovali rozmanitá a hlavně pěkná vína, vyrobená s láskou. Tráva se zazelení, vybízí k pikniku, klidnému posezení a koštu pod širým nebem – jako zrovna v této zahradě s vinicí nad vinným sklepem. V Derfli, správně v Sadech, se nachází významná archeologická lokalita – Výšina svatého Metoděje. Předpokládá se, že v tomto centru křesťanské vzdělanosti působil a byl i pohřben biskup Metoděj. Jen si představte, že možná „piknikujete" na věrozvěstově hrobu! Derfle (z německého *Dörflein*, „vesnička") je od roku 1952 součástí Uherského Hradiště a byla přejmenována na Sady. Tehdy Derfli hrozilo přejmenování na Stalinov. Kdyby se ten název (včetně režimu) ujal, to by ledová vína prošla jiným mrazem, cukernatost by dosáhla záporných stupňů a přikusovala by se cibule (tzv. stalinské sádlo).

Klicpera

Až po třech deci šampaňského chápal jsem se pera.

Václav Kliment Klicpera

Klicpera, Václav Kliment (1792–1859), český dramatik, prozaik a básník. Vytvořil historická dramata s vlasteneckým obsahem (*Blaník*, *Soběslav, selský kníže* aj.), která se stala základem novodobé české dramatiky. Trvalou hodnotu mají především jeho frašky, navazující na tradici plautovské komedie (*Divotvorný klobouk*, *Hadrián z Římsů*, *Každý něco pro vlast*, *Rohovín čtverrohý* aj.).

Kokoschka

Poté co mi dala Alma vale, rituálně jsem ji zabil lahví červeného,
teprve pak se z ní pro mě stala nebožka.

Oskar Kokoschka

Kokoschka, Oskar (1886–1980), rakouský malíř, grafik, scénický výtvarník, básník a dramatik; přední představitel expresionismu. Dramatickou lásku Kokoschky a pro něj „osudové ženy" Almy Mahlerové (1879–1964), obletované múzy společenských salonů, dokládá řada jejích portrétů a zejména obraz *Větrná nevěsta*. Když Alma vztah ukončila, nedokázal se Kokoschka s její ztrátou dlouho vyrovnat. Nechal si vyrobit figurínu Almy v životní velikosti, která mu měla nahradit jeho milenku; figurína ho v kočáře doprovázela i do opery. „Konečně poté, co jsem Almu znovu a znovu kreslil a maloval, rozhodl jsem se jí zbavit. A tak jsem uspořádal velkou šampaňskou party s komorní hudbou, během které moje služka Hulda naposledy vystavila figurínu ve všech jejích krásných oděvech. Jakmile se ráno rozednělo – byl jsem docela opilý, stejně jako všichni ostatní – popravil jsem ji na zahradě a rozbil jsem o její hlavu láhev červeného vína." Kokoschka pak musel čelit policejnímu vyšetřování, protože postava zbrocená vínem připomínala kolemjdoucím zavražděnou se stopami krve.

Kráľ

Po propuštění z vězení jsem se v moravském Hulíně ve šlapání hroznů vyžíval.

Janko Kráľ

Kráľ, Janko (1822–1876), slovenský básník; představitel romantismu. V duchu lidové slovesnosti skládal písně, balady a pověsti, v nichž vyjadřoval pocity rozervanosti a zoufalství, ale i vzdor a revoluční patos. V revolučním roce 1848 podněcoval slovenský lid, aby povstal proti sociálnímu a národnostnímu útlaku, za což byl uvězněn až do ledna následujícího roku. Po propuštění znovu organizoval dobrovolnické oddíly a byl opět vězněn, po propuštění odjel do moravského Hulína a v listopadu 1849 se zde stal kapitánem dobrovolnického sboru.

Kraus

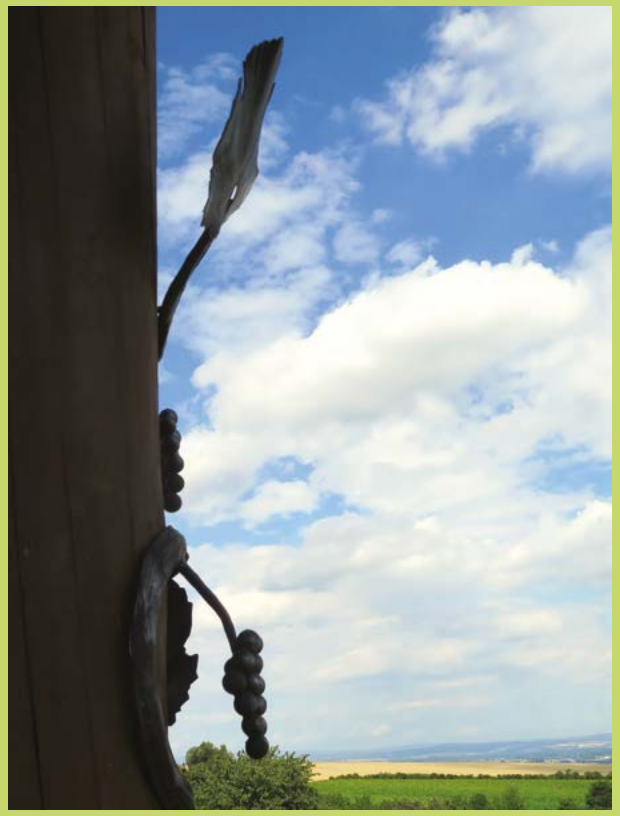
Nepodceňujme moldavská vína, jsou *kraus*, zaslouží si aplaus.

Vilém Kraus

kraus (z němčiny), kadeřavý, kučeravý, kudrnatý.
Kraus, Vilém (1924–2013), český enolog, jeden z nejuznávanějších tuzemských odborníků v oblasti vinařství a vinohradnictví; profesor Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. Věnoval se výzkumu a šlechtění nových odrůd vinné révy (Cerason, Laurot, Malverina aj.), zasloužil se o rozvoj českého, moravského a slovenského vinohradnictví. Jako první Čech v historii převzal Medaili za zásluhy o vinařství, kterou od roku 1954 uděluje *Organisation Internationale de la Vigne et du Vin* (Mezinárodní úřad pro révu vinnou a víno).

Si recte memini, sunt causae quinque bibendi: hospitis adventus, praesens sitis atque futura, et vini bonitas et… quaelibet altera causa.

Neklame-li mě paměť, je pět důvodů k pití:
příchod hosta, okamžitá či budoucí žízeň,
lahodnost vína a… jakýkoli jiný důvod.

Floriánka, Polešovice, 2016

Z Floriánky se otevírá pohled na pohoří Bílých Karpat, Chřibů, na údolí Moravy, na Stříbrnické paseky. Název této parádní rozhledny (2014) z modřínového dřeva s ocelovými prvky je odvozen od místní vyšlechtěné odrůdy vinné révy – Floriánka. O jakém místě je řeč? O Polešovicích, sídle Šlechtitelské stanice vinařské (1922, tehdy Státní révová školka). Přímo pod rozhlednou čechrá vinici vítr od Buchlova. Že by některou z vyšlechtěných odrůd, jako je Olšava, Mopr, Sevar, Amos či Madlen? Nebo „obyčejný" Sylván? Fotografka netuší. Polešovičtí vinaři a šlechtitelé umějí s vínem zacházet a jsou na ně patřičně hrdi. Víno nechybí při slavnostech (žehnání vína, hody s právem, košty, otevřené sklepy, křtiny, svatby…), ty však zdaleka nejsou jedinými důvody k jeho pití. Víno prý krotí cukr v krvi, obrňuje srdce a cévy, zahání Alzheimera atd., vždyť už Hippokratés doporučoval víno jako lék! A hlavně – přivodí vám sladké melancholické sny.

Kryl

Zámecké víno z kroměřížských Arcibiskupských sklepů jsem rád pil,
někdy jsem se v nich i před nepravostmi světa skryl.

Karel Kryl

Kryl, Karel (1944–1994), český písničkář a básník; narozen v Kroměříži. Jeho tvorba (alba *Bratříčku, zavírej vrátka, Rakovina* aj.; sbírky textů a básní *Pochyby, Tekuté písky* aj.) byla zaměřena proti totalitní ideologii.

Kubín

Za ranního světla se musí *Châteauneuf-du-Pape Les Cailloux Rouge André Brunel* třpytit jak ryzí rubín.

Otakar Kubín

Kubín, Otakar (francouzsky *Coubine Othon*, 1883–1969), český malíř, grafik a sochař; významný představitel pařížské školy (v letech 1913–1952 a 1964–1969 žil ve Francii). Jeho rané dílo se vyznačuje primitivizujícím tvaroslovím. V krátké kuboexpresionistické epizodě vytvořil řadu figurálních obrazů vyjadřujících vnitřní pocity. Poté směřoval k neoklasicistické malbě krajiny, žánru, zátiší a portrétů.

Kundera

Pil jsem čaj, ale taky vína, jako germanista převážně z Porýní, ale poslední
roky mě přesvědčila ta jihomoravská i kutnohorská, věřím, že přijde jejich éra.

Ludvík Kundera

Kundera, Ludvík (1920–2010), český básník, prozaik, dramatik, autor lyrických memoárových próz, literární a výtvarný kritik, výtvarník, kulturní a literární historik, zabývající se zejména dílem Františka Halase, expresionismem a dadaismem, překladatel (zvláště z německé literatury), editor. Zakládající člen surrealistické skupiny Ra a Sdružení Q. Autor sbírek experimentální poezie (*Tolik cejchů*, 1945, *Živly v nás*, 1946, *Hruden*, 1985, *Malé radosti*, 1990, *Sny též*, 1995 aj.), próz (například *Napospas aneb Přísloví pro kočku*), dramat (*Totální kuropění*, 1961–1962, *Labyrint světa a lusthauz srdce*, 1983, *Královna Dagmar*, 1988 aj.) a oduševnělého pojednání o svém milovaném nápoji *Piju čaj* (2003). Též víno miloval, žel, o něm knihu nenapsal. Kunderova tvorba vytvořila spojnici mezi avantgardními a postmoderními koncepty umění.

Lao-c'

Moudrý člověk jako víno zraje – čím starší je, tím lepší je, tak praví tajuplné *tao*.

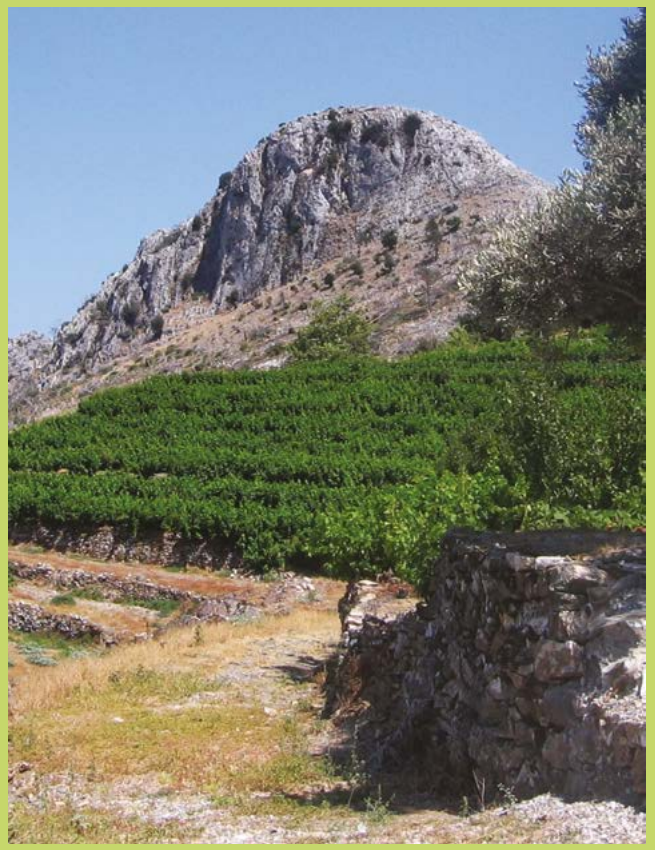
Mistr Lao

Lao-c' („Mistr Lao", též *Starý Mistr,* kolem 570–490 př. n. l.), čínský myslitel; pololegendární osobnost, jíž se připisuje autorství *Tao-te-ťingu* (Kniha o Cestě a ctnosti) a vytvoření taoismu, náboženstvo-filozofického učení, vyjadřujícího univerzalistický názor na svět na základě jeho přirozeného vývoje. Cestou (*tao*) se rozumí prapodstata i konečný cíl všech věcí; ctností či virtuální silou (*te*) pak individuální přirozenost věcí. Ideálem taoistického mudrce je splynutí s *taem*, k čemuž dochází oproštěním se od věcí tohoto světa, od všeho zvenčí nabytého. Filozofickým jádrem taoismu je zásada *wu-wej* („ne-činění"), tj. nezasahování do daného stavu věcí.

Si tibi serotina noceat potatio, vina hora matutina rebibas et erit medicina.

Nedělá-li tvému tělu dobře noční popíjení, kuropění sklenkou vína zapij – nad ně léku není.

(Středověké pijácké pořekadlo.)

Samos I, Řecko, 2006

Nesvědčí-li ti noční popíjení, dej se na modlení. V horách ostrova Samos je dost příležitostí zkombinovat pozdvihování duše s pozdvihováním poháru s božským nektarem, třeba v sousedství této nádherné vinice, kde se nachází klášter Moni Vronta, nejstarší na divokém zeleném ostrově. Sladké víno ze Samu zmiňuje mnich Theodorus již ve 12. století, avšak odrůda vína, z níž se vyrábí zdejší slavný Muškát, byla vysázena až na sklonku 16. století. Od doby prvních prestižních cen na výstavách v Londýně a Paříži (1862, 1869) toto výjimečné víno často vítězí v mezinárodních soutěžích, bez něho se neobejde voňavá medová Metaxa a za mešní víno si ho vybral samotný Vatikán. Ostrov Samos proslul uctíváním bohyně Héry, což dokládají ruiny chrámu z 8. století př. n. l. (Héraion). Prý se tady pod vrbičkou narodila a na Samu se též vdala za vládce bohů Dia; vše nasvědčuje tomu, že značku *Samos Nectar* zavedli a opatrují bohové.

Lenin

Soudruzi, navrhuji, aby v sovětském Rusku v rámci Nové ekonomické politiky (Новой экономической политики) bylo Moselské víno (Мозельское вино) vedeno jako jedna z cenin.

Vladimír Iljič Lenin

Lenin, Vladimir Iljič (1870–1924), ruský komunistický politik, státník a revolucionář; vůdce bolševické strany, teoretik leninismu jako adaptace marxismu v období imperialismu. Využil slabosti Kerenského vlády a 7. listopadu 1917 vydal povel k revoluci (tzv. Velké říjnové socialistické revoluci); do carského Ruska se vrátil z exilu díky německé finanční podpoře a v zapečetěném železničním vagoně. Byl zvolen prvním předsedou rady lidových komisařů (vlády). Začal organizovat teror jakobínského stylu; nechal zřídit Čeku (tajnou policii), prosadil popravy „nepřátel revoluce" bez soudů. Od května 1922 byl vážně nemocen, po další mrtvici v lednu 1924 zemřel. Leninovo tělo bylo nabalzamováno a dodnes je vystaveno v mauzoleu na Rudém náměstí v Moskvě.

Li Po

Ani za uměnímilovné dynastie Tchang neměl lyrik na růžích ustláno, mnohokrát jsem koncem měsíce neměl ani na víno, natož na SIPO.

Li Po

Li Po (vlastním jménem *Li Tchaj-po*, 701–762), čínský básník v období dynastie Tchang; lyrik zamýšlející se nad smyslem života a opěvující přírodu, víno, lásku a komentující důležité události v dějinách Číny. Z jeho díla byly česky publikovány parafráze Bohumila Mathesia ve výboru *Zpěvy staré Číny: Parafráze staré čínské poesie* (první vydání 1939, další výbory: *Nové zpěvy staré Číny*, 1940, *Třetí zpěvy staré Číny*, 1949; souhrnně 1950), samostatně výbory *Pavilon u zelených vod*, *Měsíc nad průsmykem* (1977).

Liszt

Víc než Beethoven či Paganini ovlivnilo moji tvorbu maďarské víno *Egri Bikavér*, tím jsem si jist.

Ferenc Liszt

Liszt, Ferenc (1811–1886), maďarský hudební skladatel, klavírní virtuóz, dirigent, pedagog, spisovatel a organizátor hudebního života; vrcholný představitel hudebního romantismu, charismatická osobnost (ženami zbožňován). V posledních letech svého života působil mimo jiné v Římě, kde v roce 1865 přijal nižší svěcení bez slibu celibátu, vstoupil do františkánského řádu a byl nazýván Abbé Liszt.

London

Když *Námořníka na koni* posedl *Démon alkohol*, od soudku vína by ho neodehnal ani vojáků kordon.

Jack London

London, Jack (1876–1916), americký spisovatel. Vyrůstal v chudém prostředí, v mládí vystřídal několik drsných povolání. Tyto zkušenosti spolu s dobrodružnými zážitky (tulák, zlatokop) se staly náměty jeho povídek a románů (*Bílý tesák*, *Démon alkohol*, *Martin Eden*, *Mořský vlk* aj.). Kvůli nemírnému pití především tvrdého alkoholu měl nemocná játra a ledviny. Proti bolestem užíval morfium, jež mu legálně předepsal lékař; na předávkování morfiem také zemřel. Jeho život zachytil americký spisovatel Irving Stone v díle *Sailor On Horseback: The Biography of Jack London* (1938, česky *Jack London – Námořník na koni*).

Loos

Ačkoliv jsem s Le Corbusierem vypil přemnohou číš, projektovat společně dům pro Josephine Bakerovou nebyl můj šťastný los.

Adolf Loos

Loos, Adolf (1870–1933), rakouský architekt a teoretik, narozený v Brně; jeden z nejvýznamnějších představitelů moderní architektury. V teoretickém i praktickém díle rozpracoval pojetí funkcionalistické architektury oproštěné od dekorace (esej *Ornament a zločin*). Počátkem 20. století byl jednou z výrazných postav vídeňské tvůrčí společnosti; ovlivňoval nejvýznamnější osobnosti té doby (Le Corbusier, Arnold Schoenberg, Ludwig Wittgenstein aj.). Jeho díla jsou trvalou součástí dějin architektury; patří k nim i návrh vily pro slavnou herečku, zpěvačku a tanečnici Josephine Bakerovou, který nebyl realizován kvůli rozporům mezi Loosem a Le Corbusierem.

Macron

S Brigitte jdeme v dnešní těžké době všem Francouzům příkladem – víno nakupujeme levně výhradně v obchodní síti pro podnikatele MAKRO.

Emmanuel Macron

Macron [makrõ], Emmanuel (narozen 1977), francouzský politik a státník; od roku 2017 francouzský prezident (v rámci prezidentské funkce se stal i spolukníže tem Andorry). Jeho chotí je elegantní Brigitte Macronová (narozena 1953).

Mahler

Vinul jsem se k vínu, soužití s ambiciózní a vášnivou Almou byl totiž samý malér.

Gustav Mahler

Mahler, Gustav (1860–1911), rakouský skladatel a dirigent. Ve skladbě byl představitelem období přechodu od pozdního romantismu k moderní hudbě. Psal rozsáhlá, filozoficky koncipovaná díla, v nichž ale uplatnil i lidové popěvky, nadhled, ironii a grotesku. Jeho manželství s Almou-Gropius-Werfel (rozenou *Alma Schindler*), *femme fatale* řady mužů, bylo velmi bouřlivé. Alma se musela vzdát své slibné kariéry hudební skladatelky, neboť Mahler z ní chtěl mít hospodyni, nikoli konkurenci. Ještě za života Mahlerova začal vášnivý poměr Almy s architektem Walterem Gropiem.

Marcus Aurelius

Jedině na hranicích impéria mohly se zkřížit *Neuburské* s *Ryzlinkem rýnským* a vytvořit tak chef-d'œuvre *Aurelius*.

Marcus Aurelius

Marcus Aurelius (121–180), římský císař (v letech 161 až 180), spisovatel a myslitel; známý jako „filozof na trůně". Byl stoupencem stoické filozofie a při vojenském tažení proti Kvádům a Markomanům napsal na území dnešního Slovenska řecký spis *Ta eis heauton* (česky *Hovory k sobě samému*). Jeho filozofická orientace mu byla rádcem při svědomitém a odpovědném zvládání vladařských povinností, jež mu ukládaly strávit valnou část života na vojenských taženích proti Parthům na Východě a v Podunají, kde římskou hranici ohrožovaly „barbarské" kmeny. Při svém posledním tažení na dunajský *limes Romanus* (hranice římského impéria) Marcus Aurelius zemřel (patrně při morové epidemii) ve Vindoboně (dnešní Vídeň).

Mariani

Moje medicinální víno má i papežovo požehnání.

Ange François Mariani

Mariani, Ange François (1838–1914), francouzský chemik a lékárník; autor medicinálního vína *Vin Mariany* (červené bordeauxské víno a koka). Byl inspirován spisem italského antropologa, neurologa a fyziologa Paola Mantegazzy (1831–1910) *Sulle virtù igieniche e medicinali della coca e sugli alimenti nervosi in generale* („O hygienických a léčebných přednostech koky a psychoaktivních látek obecně"). Záhy se dostavil komerční úspěch díky farmakologickým účinkům a zejména masivní reklamě, do které zasáhl i český malíř Alfons Mucha, který svůj plakát doplnil textem: „Po vypití Vin Mariany samotné mumie vstanou a chodí." Tímto vínem si prodlužoval život věhlasný autor vědecko-fantastických románů Jules Verne a papež Lev XIII. nazval Marianiho „dobrodincem lidstva".

Martialis

Hrozny se kdysi šlapávaly, nekulturně, jako v Bohemii zelí, až za našich osvícených časů přišel vinný lis.

Martialis

Martialis, Marcus Valerius Martialis (kolem 40–kolem 104), nejvýznamnější římský epigramatik, původem z Hispánie. Výborný znalec a glosátor společenských i soukromých poměrů své doby. Martialis složil sbírku epigramů *Liber spectaculorum* (Kniha o hrách), v nichž oslavoval velkolepé hry, které se konaly v Koloseu. Dále vydal dvě knihy drobných básní *Xenia* (Přátelské dary) a *Apophoreta* (Výslužky), to jest epigramy určené k tomu, aby doprovázely drobné dárky, které si přátelé posílali o Saturnáliích, případně které si host odnášel z hostiny. V dalších letech publikoval ještě 12 knih, v nichž je soustředěno množství epigramů, z nichž většina představuje posměvačné portréty, duchaplné průpovídky, výlevy radosti nebo špatné nálady, vtipné sentence apod. Martialis se vysmívá typům, jakými jsou mluvka, dotěra, člověk, který všechno ví a všemu rozumí.

Matyáš Korvín

Ač Maďar a vlastenec nejraději mám šobeskou triádu Ryzlink rýnský, Ryzlink vlašský a Rulandské bílé z vinařství Znovín.

Matyáš Korvín

Matyáš Korvín (1440–1490), uherský král (od roku 1458), český král (od roku 1469), původně z uherského šlechtického rodu. V roce 1468 zahájil válku proti Jiřímu z Poděbrad, jehož papež prohlásil za sesazeného z trůnu. Jako renesanční vládce podporoval vědy a umění; střediskem byl jeho dvůr v Budíně.

Maulaví

Je lépe nosit kamení s moudrým společníkem, nežli pít víno s podlým falešníkem, kdo ví?

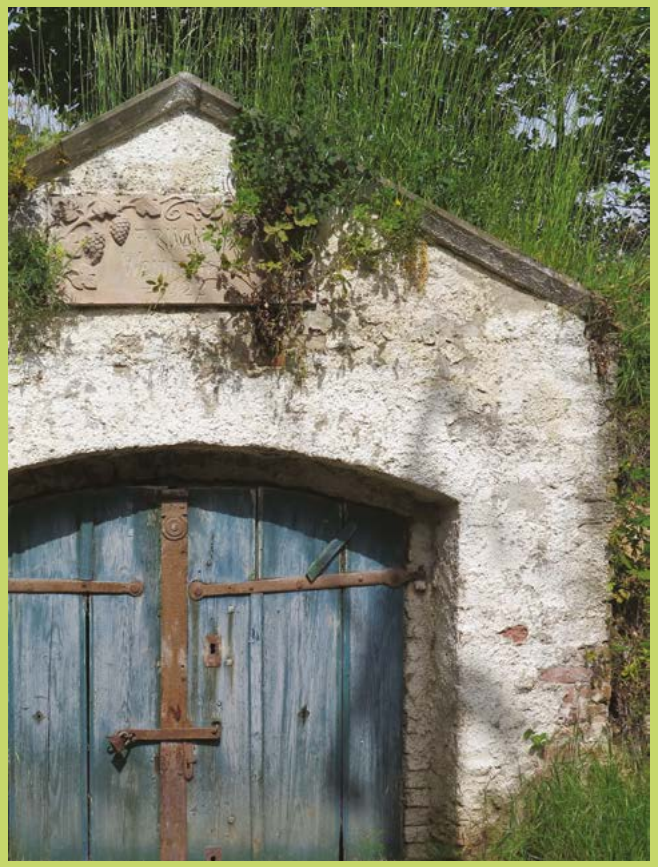
Maulaví

Maulaví, Abdurrahím (1806–1882), kurdský básník, píšící persky, arabsky a v dialektu *hauráni*. V jeho skladbách převládá milostná lyrika, některé verše mají výrazně filozofický ráz.

Vineta sua caedere.
Klučit vlastní vinici.

(Smysl: podřezávat pod sebou větev; dělat si do vlastního hnízda.)

(Quintus Horatius Flaccus [65–8 př. n. l.], *Epistulae* [Listy].)

Weinkeller, Šatov, 2016

Jihomoravský Šatov u rakouské hranice je proslulý vínem, vinné sklepy tu prorůstají celým městečkem. Stavby z kamene, hlíny, pálených cihel či dubového dřeva nesou v sobě dědictví minulé činorodosti, ale i stigmata z let 1938–1945, kdy etnicky převážně německý Šatov (Schattau) byl připojen k nacistické Třetí říši a jeho původní obyvatelé byli po druhé světové válce vysídleni. Prožitky jak radostné, tak strastiplné vryly se do paměti lidí i krajiny. V šatovských sklepech se vyrábí a skladuje víno, jeden z nich, v pískovci vyhloubený Malovaný sklep, však sloužil jen k zábavě. Lidový umělec ho vyzdobil malbami příhodnými k vínu, i poplatnými nechvalným režimům (například ramenem socialistického jeřábu přemalovaná „hajlující" ruka). Šatovský Weinkeller z fotografie není tak sdílný, svůj příběh v sobě nese mlčky, o to víc rozněcuje fantazii a klade otázky: Kdo, komu a proč vyklučil vinici?

Mereruka

Nejšťastnější okamžik prožívám, když po úspěšné audienci u božského faraona sevře pohár nilského vína moje ruka.

Mereruka

Mereruka (kolem roku 2300 př. n. l.), egyptský vezír v době 6. dynastie. Vezír byl nejvyšším úředníkem staroegyptského státu; měl nejvyšší výkonnou moc v zemi a byl zástupcem panovníka.

Michelangelo Buonarroti

Vyostřeným dialogům s papežem Juliem II. kvůli postupu mých prací v Sixtinské kapli jedině toskánské *Chianti* dokázalo otupit ty nejostřejší hroty.

Michelangelo Buonarroti

Michelangelo Buonarroti (1475–1564), italský sochař, malíř, architekt a básník – „uomo universale"; vedle Leonarda da Vinci a Raffaela nejvýznamnější tvůrce vrcholné renesance a jedna z největších uměleckých osobností této epochy, spoluvytvářel i prostor pro vznik manýrismu a baroka. Vynikal plastickým cítěním i znalostí anatomie, byl skvělý kreslíř, malíř, architekt a básník, ale považoval se především za sochaře. O sochařském umění napsal sonet:

„Nejlepší z mistrů nikdy nevymyslí tvar,
který by neměl mramor už sám v sobě,
úsilím svým k němu dojde v každé době
dlaní svou a jasnozřivou myslí."

Michlovský

S lupou se i v Čechách najde pěkný vinař, třeba kutnohorský Stanislav Rudolfský.

Miloš Michlovský

Michlovský, Miloš (narozen 1953), vinař, vinohradník, šlechtitel, enolog, vysokoškolský pedagog a podnikatel. V roce 1994 zprivatizoval Šlechtitelskou stanici vinařskou v Perné. Hlavními směry jeho šlechtitelské činnosti je tvorba nových odrůd révy vinné se zvýšenou rezistencí a udržovací šlechtění. Je autorem mnoha publikací o víně a vinohradnictví. Vzhledem k šíři zájmů a zásluhám o rozvoj vinohradnictví a vinařství bývá přezdíván „Guru moravského vinařství".

Mikulášek

S Janem Skácelem jsme sedávali, debatovali a jihomoravské víno popíjeli v brněnské Bellevue; vrchní zrudl jako růže a byl šokován, když jsem mu chtěl (tehdy!) místo korun krytých prací vystavit nekrytý šek.

Oldřich Mikulášek

Mikulášek, Oldřich (1910–1985), český básník. Představitel máchovské a halasovské reflexivní linie v moderní české poezii, který současně s dokumentaristickou názorností a přesvědčivostí dokázal vyjádřit dynamické protiklady lidského života – vztahy mezi mužem a ženou, sféru intimních zážitků a veřejného dění, každodennost a monumentalitu, autobiografickou autentičnost i básnickou stylizaci. Život chápe jako drama, jehož základním výrazovým prostředkem je dialog. Jeho doménou jsou milostné a erotické polohy. Dospívá k žánru malých, pronikavých civilních eposů. K nejvýznamnějším patří sbírky *Podle plotu* (1946), *Pulsy* (1947), *Ortely a milosti* (1958), *Svlékání hadů* (1963), *Šokovaná růže* (1969). V jeho pozdní tvorbě sílí baladičnost, zvýrazněná melodičností verše, skepse a sebeironie (*Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt*, 1981).

Vinum animi spekulum.

Víno je zrcadlem duše.

Kohoutí kříž, Nicov, 2021

Kohoutí kříž, pojmenovaný podle symbolu trojího Petrova zapření Krista, je zvláštní, vzácná forma krucifixu, dokládající lidovou zbožnost na Šumavě. V Nicově je kopie originálu přemístěného do Kašperských Hor ke zdi kostela svaté Markéty a další kříž tohoto typu je v nedaleké Úbislavi. Kříže s kohoutem na vrcholu a s hodinami, které ukazují čas Kristovy smrti, pocházejí z Bavorska, kde byly v 18. a 19. století běžné, stejně jako v 19. století na Šumavě. Kromě ukřižovaného těla jsou na nich umístěny nástroje Kristova umučení (*Arma Christi*) – kopí, žebřík, lopata, hřeby, kleště, kladivo, trnová koruna, houba, měšec, Pilátův džbán, … a také kalichy, připomínající Kristovo utrpení. Jeho krev stékala z ran na jeho rukou a nohou do kalichů, které drželi andělé. Krev, symbol života a duše, má stejnou barvu jako víno a víno dodnes symbolizuje v křesťanské liturgii krev obětovaného Krista.

Mišima

Sake miluje každý japonský vlastenec, který má za ušima.

Jukio Mišima

Mišima, Jukio (1925–1970), japonský spisovatel; výrazný autor japonské poválečné literatury. Byl vyznavačem tradičních ideálů Japonska, k nimž se svým životem (jako zatím jeden z posledních Japonců spáchal rituální sebevraždu *seppuku*) i dílem často vracel. Například v staromilsky pojatém manželství sluší lásce manželky poslušnost. Tak i v novele *Júkoku* (Láska k vlasti, 1961), v níž se císařský důstojník rozhodne vyřešit společenský konflikt smrtí, následuje milující žena manžela až do konce.

Mithridatés VI.

Jako správný helénistický *homo intelectualis* chápal jsem skrze pohár otráveného vína okolní svět *cum grano salis*, načež jsem se rád a často miloval.

Mithridatés VI., pontský král

cum grano salis (z latiny), se zrnkem soli, (přeneseně) ne tak docela, s malou výhradou, se skepsí (podle římského encyklopedisty Plinia Staršího [23–79], jak zaznamenal ve svém díle *Naturalis historia*, tkví původ tohoto úsloví v receptu krále Mithridata VI. na lék, který se měl užívat s přidáním zrnka soli, aby chránil před účinkem jedů).

Mithridatés VI., Eupatór Dionýsos, zvaný Veliký (správněji *Mithradátés*, „daný Mithrou" [z perštiny], 132–63 př. n. l.), nejvýznamnější pontský král, helénistický vzdělanec, vynikajícího nadání (znal mnoho jazyků svých poddaných kmenů a pamatoval si prý jména tisíců svých vojáků – jako později Napoleon) i tělesné zdatnosti (vystřídal šest manželek – jako později Jindřich VIII.). Byl však krutý a podezíravý despota a zejména zapřisáhlý nepřítel Říma, na jehož úkor rozšířil své panství v Malé Asii a Řecku. Porazil jej až římský vojevůdce Gnaeus Pompeius v roce 66 př. n. l. Když se proti Mithridatovi vzbouřil i vlastní syn Farnakés, vzal si život, všemi opuštěn, roku 63 př. n. l. Traduje se, že byl imunní vůči jedu, který ze strachu z úkladné vraždy po léta užíval v malých, ale rostoucích dávkách. Nejprve se pokusil otrávit, ale protože si od mládí navykl preventivně požívat protijedy, účinek jedu nebyl dostatečný, musel proto požádat svého sluhu, aby mu zasadil smrtící ránu mečem.

Muhammad

Zákaz požívání alkoholu, zejména vína, byl můj nejlepší nápad – věřící se zaradují, nevěřícím hrozí šach, vzápětí mat.

Muhammad

Muhammad (asi 570–632), arabský prorok (*rasúl Alláh*, „posel Boží"); zakladatel islámu – třetího monoteistického náboženství (vedle judaismu a křesťanství). Muhammadovy výroky obsahují leckdy protichůdná tvrzení, týká se to i jeho vztahu k pití vína – nejprve opilost odsuzoval, ale toleroval pití vína. Názor změnil po prohrané bitvě na úpatí hory Uhud v roce 625.

Mucha

Má *Slovanská epopej* k svornosti povzbuzuje slovanské národy a šampaňské s mojí etiketou povznáší epochálně všeho lidstva tělo i ducha.

Alfons Mucha

Mucha, Alfons (1860–1939), český malíř, grafik a návrhář; významný představitel evropské secese, tvůrce moderního plakátu. Zpočátku byl ovlivněn veristickou historickou malbou, v polovině 90. let dospěl k svébytnému projevu založenému na stylizaci, ornamentu a symbolu; vytvořil svá vrcholná díla, jimž často dominují ženské postavy, někdy typu *femme fatale*. Zabýval se též užitou, dekorační a knižní grafikou, ilustrací, užitým uměním, návrhy nábytku, šperků a etiket. Po roce 1900 se vrátil k historizující popisné malbě (například cyklus *Slovanská epopej*, 1912–1928), jeho někdejší zakladatelské přínosy znovu ožily v návrzích diplomů, známek a bankovek mladé Československé republiky.

Napoleon Bonaparte

Na Svaté Heleně bez francouzského koňaku a vína! Strašné!
Měls' mě u Waterloo raději nechat padnout, bože války, mocný Marte.

Napoleon Bonaparte

Napoleon Bonaparte (1769–1821), francouzský generál, politik, státník a císař (1804–1814, 1815); jeden z největších vojevůdců v historii lidstva. Po prohrané bitvě u Waterloo (18. června 1815) se vzdal Britům, kteří jej deportovali na ostrov Svaté Heleny, kde strávil zbytek svého života jako zajatec; na tomto ostrově také 5. května 1821 zemřel.

Nedbal

Při *Vinobraní* jsem na množství vypitých skleniček vína, zvlášť když jsem tančil chorvatské kolo, vůbec nedbal.

Oskar Nedbal

Nedbal, Oskar (1874–1930), český skladatel, dirigent a violista; člen Českého kvarteta (1891–1906) a dirigent České filharmonie (1896–1906). Proslul zejména jako autor operet (*Polská krev, Vinobraní* aj.) a baletů (*Pohádka o Honzovi, Z pohádky do pohádky* aj.).

Nefelé a Ixión

V podnapilosti vyvádí se v jednom kole hlouposti, opouští se dobré mravy a páchají i sexuální podlosti. Měli bychom to brát jako axiom.

Nefelé a Ixión

axiom (z řeckého *axíōma* od *axióō*, „oceňuji, uznávám“ od *áxios*, „oprávněný, platný“), základní věta, tvrzení, poučka, zásada, která se přijímá a bez důkazu považuje za pravdivou.
Ixión (-ona), mytický král Lapithů, kterého Zeus zval k hostinám bohů. Když opilý Ixión ve své zpupnosti, nestoudnosti a prostopášnosti zatoužil po samotné Héře, podstrčil mu Zeus mrak (Nefelé) v její podobě. S tímto přeludem Ixión zplodil Kentaury. Za trest byl zbičován a v podsvětí vpleten do ohnivého kola, neustále se otáčejícího. Dostalo se mu tak spravedlivé odplaty také za jeho jiný odporný čin: Ixión se měl oženit s dívkou Diou a pozval jejího otce, aby přišel na hodovní slavnost a pro bohaté dary. Místo toho ale nastražil jámu s hromadou žhavého dřevěného uhlí, budoucí tchán do ní spadl a uhořel.
Nefelé, v řecké mytologii dvojnice Diovy manželky Héry, která s Ixiónem zplodila Kentaury.

Nefertiti

Po boku božského Achnatona míti, nejkrásnější víno s ním píti a na věky věků s ním žíti.

Nefertiti

Nefertiti („Krásná přišla“; kolem roku 1350 př. n. l.), egyptská královna, manželka slavného faraona Amenhotepa IV. (Achnatona). V moderní době proslula díky portrétním zpodobením sochaře Thutmose jako nejpůsobivější ženská tvář starověku i dějin výtvarného umění. Již egyptské chrámové texty uvádějí, že Nefertiti byla za vlády svého manžela i významnou osobností v životě země; patrně totéž v básnické metafoře vyjádřil Achnaton v závěrečných verších svého *Chvalozpěvu na Slunce*.
Thutmose (14. století př. n. l.), egyptský sochař; jeden z mála vynikajících sochařů egyptské historie, jehož známe jménem. Thutmosova sochařská huť byla objevena v dnešní Tell el-Amarně, někdejším sídelním městě faraona Achnatona Achetatonu.

Nestarec

Požitek s mými víny je jako jízda v Lamborghini, zhrdl by jimi snad jen asketický žrec.

Milan Nestarec

Nestarec, Milan (narozen 1988), velkobílovický vína myslitel i pěstitel („nic do vína nepřidat, nic neodebrat“) a jeho šiřitel po celém světě.
žrec (z ruského *žrec*, téhož významu z praslovanského *žьrьcь* od *žerti*, „obětovat bohům; slavit“), pohanský kněz (zvláště u Slovanů), který přinášel oběti (žertvy) božstvům.

Nietzsche

Teprve v *Ryzlinku rýnském* nalezl jsem k svému Nadčlověku klíče.

Friedrich Nietzsche

Nietzsche, Friedrich (1844–1900), německý filozof; představitel iracionalismu, autor originálního filozofického konceptu založeného na vůli k moci. Pramenem poznání mu je intuice, postihující základní princip života – „vůli k moci“ (*Wille zur Macht*). Úkolem filozofie je přehodnocení všech hodnot, zejména křesťanských, které vůli k moci snižovaly, a přijetí nové morálky, která ospravedlňuje právo nespoutaného života a připravuje příchod „nadčlověka“ (*Übermensch*). Inspiroval filozofii života, existencialismus a další filozofické směry.

Ovidius

Ženy a Víno, Víno a Ženy – v životě největší plus.

Ovidius

Ovidius, Publius Ovidius Naso (43 př. n. l.–17 nebo 18 n. l.), nejslavnější římský básník. Ovidius se svými erotickými básněmi stal hlasatelem bezstarostného životního stylu. První sbírka *Amores* (Lásky) obsahuje elegie s mladistvým erotickým nábojem, místy ještě inspirované helénistickou poezií, ale také báseň o nesmrtelnosti básníků. Milostný obsah mají i *Heroides* (Listy heroin), smyšlené listy mytických hrdinek jejich protějškům. Ovidiova erotická poezie vrcholí těsně před změnou letopočtu, kdy jako čtyřicetiletý vydal přitažlivou, ale i kontroverzní básnickou sbírku *Ars amatoria* (Umění milovat) a poté i *Remedia amoris* (Léky proti lásce či Léky na mor Amora) – příručky, jak získat a pěstovat lásku a jak se z ní vyléčit.

Vinum bene bibitur.

Víno se dobře pije.

Baťův kanál, 2014

Trávit volné chvíle na vodě neznamená být o vodě. Víno se všude dobře pije, i na Baťově kanálu, když se o přísun postarají slovácké sklípky nebo vinařství od soutoku Moravy a Dyje. Krajinou Moravského Slovácka teče řeka Morava a podél ní, zčásti jejím korytem, vede takzvaný Baťák, zachráněná a obnovená historická, dnes turisticky využívaná vodní cesta. Vybudována byla díky iniciativě firmy Tomáše Bati v letech 1934–1938, v současné „mezinárodní" podobě má přibližně 60 kilometrů a více než dvacet přístavů/přístavišť. Plavbu lze prostřídat „pozemními" aktivitami, a když vystoupíte suchou nohou, neocitáte se nutně na suchu. Strážnice, Vnorovy, Veselí, Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, petrovské Plže jsou místa vínu, folkloru a tradicím zaslíbená. A připít si silně aromatickým červeným vínem na konečné ve slovenské Skalici, svobodném královském městě, to je pak vrcholný zážitek!

Pahlaví

Odmítám úsloví: „Kdo místo vína pije vodu – zrezaví!"

Mohammad Rezá Pahlaví

Pahlaví, Mohammad Rezá (1919–1980), íránský politik a státník, v letech 1941–1979 íránský šáh. Orientoval se na USA („ďábla" podle ší'tských duchovních), pokusil se o sekularizaci íránské společnosti a zároveň posiloval autokratickou vládu: v roce 1967 se nechal korunovat šáhinšáhem a přijal titul *Arjámehr* („Slunce Árijců"). Po íránské revoluci (1978–1979) opustil Írán. Mezitím vedl hédonistický život západního střihu a sbíral po světě desítky vyznamenání, například dánské „rytíř Řádu slona", u nás dokonce Řád Bílého lva s řetězem (tehdy ho někteří Češi, vzdor jeho výroku o víně, neslušně přezdívali „Rezaté Pohlaví").

Paris

Prohloupil jsem, vždyť Athéna mi nabízela vítězství v každé válce a doživotní přísun aromatického vína z ostrova Kóu, tu jsem měl zvolit za světovou Miss.

Paris

Paris, syn trójského krále Priama a jeho manželky Hekaby; v důsledku toho, že jeho narození bylo provázeno snem o zkáze Tróje, který se zdál jeho matce, byl pohozen na hoře Ídě. Tam Parida našel Hermés a pověřil ho rozhodnutím sporu o nejkrásnější bohyni. Jablko jako symbol vítězství přisoudil Paris Afrodítě, protože mu slíbila nejkrásnější z žen. Poté následoval únos Heleny a trójská válka. Paris byl jako její původce nenáviděn na obou stranách. Nebyl příliš statečný a vyhnul se souboji s Helenným manželem Meneláem. S Apollónovou pomocí se mu podařilo zasáhnout do paty jinak nezranitelného Achillea. Parida brzy nato zasáhl otrávený šíp lučištníka Filoktéta a smrtelně ho zranil.

Pasteur

Je více filozofie v láhvi vína než ve všech knihách; dobře to zařídil náš Créateur.

Louis Pasteur

créateur (z francouzštiny), tvůrce, stvořitel.
Pasteur, Louis (1822–1895), francouzský chemik, mikrobiolog a lékař; spoluzakladatel oborů imunologie, mikrobiologie a stereochemie; jeden z nejvýznamnějších vědců 19. století. V roce 1861 odhalil existenci anaerobních bakterií, určil některé mikroorganismy vyvolávající infekční onemocnění (například sněť, slepičí mor a vzteklinu) a vybudoval základy preventivního očkování proti těmto chorobám. Dále učinil objevy v oblasti krystalografie, stanovil principy závislosti mezi molekulární stavbou látky a její krystalickou mřížkou a objasnil jejich význam pro polarizaci světla. Zabýval se též fermentačními procesy, v roce 1857 objasnil podstatu mléčného a alkoholového kvašení a vyvrátil teorii o chemické podstatě kvašení bez účasti mikroorganismů a teorii o samoplození bakterií. Vynalezl tepelnou sterilizaci potravinářských produktů – pasteraci. Založil Pasteurův ústav v Paříži, který dodnes zůstává jednou z nejvýznamnějších výzkumných institucí v oblasti mikrobiologie a příbuzných disciplín.

Vinum bonum laetificat cor hominis.

Dáváš víno pro radost lidskému srdci.

(*Starý zákon*, Ž 103 [104],15.)

Horní Věstonice, 2008

Objev Věstonické venuše ve vrstvě popela centrálního ohniště na pravěkém nalezišti mezi Dolními Věstonicemi a Pavlovem (13. července 1925) vyvolal světovou senzaci. Tato hodnotná plastika patří mezi výtvory lovců starší doby kamenné – paleolitu. Je nejstarším (30 000 tisíc let př. n. l.) uměleckým předmětem z keramiky na světě. Horní Věstonice sousedním Dolním Věstonicím jejich hliněnou krasavici nezávidí. Stačí, že nad Dolními mají navrch. Když od krásné barokní sochy svatého Floriána pod památnou lípou člověk vystoupá vzhůru za chalupy, pocítí převahu. Pohled na uklidňující vodní hladinu Mušovských jezer, na líbezné vinohrady, okrasu vápenitých svahů Pálavských vrchů, nadnáší. Malý vinohrádek na záhumní nemůže a ani nechce soupeřit s velevinicemi ve Velkých Bílovicích, největší vinařské obci v České republice. Dává skvělé víno a je hrdý na svou jedinečnost.

Petrarca

Za mého pobytu v Čechách tamější víno za mnoho nestálo... Nechal jsem si dovážet mé oblíbené z Veneta, toť, arciť, jiná marka.

Francesco Petrarca

Petrarca, Francesco (1304–1374), italský básník a spisovatel; významná osobnost italské a evropské renesance. Ve službách kardinála Colonny prošel s diplomatickým posláním řadu tehdejších evropských velkoměst včetně Prahy. Stejně jako jeho předchůdci a současníci v italské poezii psal latinsky a italsky, přičemž svou latinskou tvorbu stavěl výš a pokládal za hlavní. Klíčovým momentem jeho básnické dráhy bylo seznámení s ženou, která v jeho básních vystupuje jako Laura (reálná Laura zemřela na mor roku 1348). Jeho básnický cyklus o vztahu k Lauře je brilantním příkladem milostné lyriky ve všech jejích projevech a peripetiích. Tyto niterné rozpory ztvárnil v přísné formě sonetu a v oxymóronových řetězcích. Sonety Lauře se staly modelem pro podobnou tvorbu dalších tvůrců evropské renesance a baroka, včetně Williama Shakespeara.

Z díla: *Canzoniere* (Zpěvník, 1370).

Pompadour

Příteli, Ludvíku můj milý, vytěsněte z mysli Rossbach i prázdnou kasu, láhev bordeauxského vás zbaví všech chmur.

Markýza de Pompadour

Pompadour [pompadur], Jeanne-Antoinette Poisson, marquise de (1721–1764), francouzská markýza; v letech 1745–1750 byla milenkou francouzského krále Ludvíka XV., ale i poté, co již s králem neudržovala milostný vztah, byla stále jeho důvěrnou přítelkyní a rádkyní i v politických záležitostech. Údajný cynický výrok *„Il ne faut point s'affliger: vous tomberiez malade. Après nous le déluge!"* („Nač se tím budete zatěžovat, ještě z toho onemocníte. Po nás potopa!") prý pronesla ke králi Ludvíku XV., a to za situace, kdy se dozvěděl o velkém státním dluhu a o porážce francouzsko-rakouských vojsk pruskými vojsky krále Fridricha II. Velikého v bitvě u Rossbachu v roce 1757 během sedmileté války.

Priessnitz

Ponoříš-li údy do ledové vody, pak si dáš kapku vína, dosáhneš nirvány a pak už není třeba vůbec nic.

Vincenz Priessnitz

Priessnitz, Vincenz (1799–1851), německý laický léčitel. Propagoval léčbu studenými lázněmi, zábaly (Priessnitzův zábal), dlouhými procházkami a střídmou životosprávou. Založil lázně Gräfenberg (dnes Lázně Jeseník), kde podle svých zásad vyléčil tisíce pacientů (dnes klientů). U příležitosti dvousetletého výročí Priessnitzova narození vyhlásilo UNESCO rok 1999 významným kulturním výročím. V roce 2014 byly tradiční léčebné procedury a odkaz Vincenze Priessnitze zapsány na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky.

Vinum et adulescentia duplex incendium voluptatis.

Víno a mládí jsou dvojím ohněm rozkoše.

Slavnosti vína a otevřených památek, Uherské Hradiště, 2017

Od rána do noci, od vína k vínu, tak plynou zářijové Slovácké slavnosti vína a otevřených památek v Uherském Hradišti. Ze slavnostního krojovaného průvodu, který korzuje městem celé hodiny, vybíhají bakchantky s osvěžujícím douškem, po řece Moravě křižují muzikantské lodě, ve spontánní atmosféře se tančí a zpívá, Vinohradská ulička v městské části Mařatice navečer zhoustne v jednu kaši, a kdo ještě vládne, vydá se odtud vzhůru kolem vinic a sadů ke kapli svatého Rocha. Ten zdejší svatý uzdravuje, že zrovna vínkem, to nikoho neudivuje. Uctívači Rocha a Dionýsa to rozparádí a neustávají v prosebném „Svatý Rochu, dej prosím vínka trochu“. Jak po té adoraci bude vypadat návrat k práci, na to zatím nikdo nemyslí. Kdo nevyplýtval svůj oheň a všechno mládí, tak se v Hradišti ještě loučí slováckou „táhlicí“, která se nad ránem z Prostřední ulice dobře rozléhá.

Prokrústés

Než přistoupil jsem k chirurgickému výkonu poskytl jsem klientovi vrcholnou anesteziologickou péči ve formě vína či tvrdšího alkoholu – u každého jsem pečlivě diagnostikoval jeho mez.

Prokrústés

Prokrústés (z řeckého *Prokrústés*, „Napínač“), zločinec (žijící v Attice v údolí řeky Kéfísu); číhal na pocestné, které zval do svého obydlí k odpočinku. Tam je přiměl k ulehnutí na své kovové lože, a jestliže dotyčnému nešťastníkovi nohy přečnívaly, usekl je, pokud nedosahovaly k okraji, násilím je natahoval. Více než dva tisíce let se mohl radovat ze svého díla, dokud mu Evropská komise normami lože neupravila. Uvedeným výrokem se prý snažil zvrátit rozhodnutí Evropské komise, která mu neschválila dotace na zbrusu nové matrace. Úslovím „Prokrústovo lože“ dnes označujeme buď doslovně nepohodlné lůžko nebo postup, při němž autoři z různých oborů násilně upravují („napínají“ nebo „osekávají“) fakta, aby je přizpůsobili svým záměrům.

První svrchovaný císař Čchinů

Za Velkou čínskou zeď, největší z mých velkých činů, vděčím nikoli žlutému (*chuang-ťiou*), nýbrž hroznovému vínu.

První svrchovaný císař Čchinů

První svrchovaný císař Čchinů (čínsky *Čchin Š' chuang-ti*, 260–210 př. n. l.), ve státě Čchin vládl od roku 246 př. n. l. V letech 230–221 př. n. l. dobyl státy Chan, Čao, Wej, Čchu, Jen a Čchi a dokončil sjednocovací proces v Číně. Uskutečnil reformy směřující k vytvoření centralizovaného státu. Zahájil obrovské stavební projekty (Dlouhá zeď, císařské paláce, záhrobní sídlo). Despotická vláda vyvolala řadu povstání, jež záhy po jeho smrti vedla k pádu dynastie.

Rabelais

Víno prospívá ženám, pakli je mužové pijí, a tolik je jisté, že k tomu čepce nepotřebují, ni parohů. Proto pijte z plných číší. Pijte volně, svobodně, směle.

François Rabelais

Rabelais, François (ca 1494–1553), francouzský prozaik, básník, překladatel z latiny a řečtiny, lékař. Uveřejnil odborné lékařské spisy a proslul především jako autor rozsáhlé románové epopeje *Gargantua et Pantagruel* (zkrácené názvy pěti knih, které jsou publikovány jako *Gargantua et Pantagruel: Pantagruel* [1532], *Gargantua* [1534], *Tiers livre* [1546], *Quart livre* [1552], *Le cinqueisme livre* [1564]; česky více vydání; souborné vydání všech 5 knih: 1953 [Praha: Melantrich], předtím *Život Gargantuův a Pantagruelův*. Praha: Družstevní práce, 1930). Rabelaisovo dílo ve světovém měřítku oživil ve druhé polovině 20. století ruský filozof, estetik a literární teoretik Michail Bachtin (1895–1975), který v něm objevil vrstvy lidové kultury renesance a středověku a takzvanou karnevalizaci, z níž mohutně čerpalo světové umění pozdější doby.

Rasputin

Kníže Jusupov mi ve vinném sklepě nabídl krémové zákusky, sklenku sherry a jedno z pěkných krymských vín dochucených cyankáli, zatímco já chtěl navštívit jeho krásné manželky klín...

Grigorij Jefimovič Rasputin

Rasputin, Grigorij Jefimovič (kolem roku 1870–1916), ruský (negramotný) mnich a jurodivý mystik pocházející ze sibiřské vesnice. Jako „svatý muž" si získal přízeň carského dvora, zejména carevny Alexandry Fjodorovny, která byla přesvědčena, že je schopen díky svým léčitelským schopnostem uzdravit těžce nemocného následníka trůnu Alexeje. Od roku 1911 zasahoval Rasputin prostřednictvím carevny i do státních záležitostí; tím a svou mimořádně výkonnou sexuální aktivitou proti sobě popudil řadu petrohradských aristokratů. Tři z nich se rozhodli usmrtit jej dávkou kyanidu draselného (cyankáli), která by měla „zabít i vola". Na Rasputina jed neúčinkoval, atentátníci jej sprovodili ze světa až opakovanou střelbou, bitím a vhozením do Něvy.

Ravel

Až po mnoha doušcích červené odrůdy *Tempranillo* získalo mé *Bolero* esprit nouvel.

Maurice Ravel

esprit nouvel [espri nuvel] (z francouzštiny), nový duch, nový důvtip, nový (pří)dech, nový smysl.
Ravel, Maurice (1875–1937), francouzský skladatel; představitel hudebního impresionismu. Je autorem oper (*Dítě a kouzla*, *Španělská hodinka*), baletů (*Dafnis a Chloé*, *Má matka husa*), skladeb klavírních (*Kašpar noci*, *Náhrobek Couperinův*, *Pavana za mrtvou infantku*, *Vodotrysky*, *Zrcadla*) a komorních i děl orchestrálních (*Bolero*, *Španělská rapsódie*). Jako mistr instrumentace se projevil zejména v *Boleru*.

Rettigová

Dobrá ženuška svého mužíčka hýčká, u večeře nesmí chybět sklínka dobrého vínka, dává mu stále najevo, jak ho v nejhlubší úctě chová.

Magdaléna Dobromila Rettigová

Rettigová, Magdaléna Dobromila (1785–1845), česká spisovatelka, představitelka obrozeneckého hnutí. Působila buditelsky mezi ženami a dívkami připravujícími se na vstup do manželství, byla zastánkyní konzervativních patriarchálních hodnot. I když zveřejňovala také své literární sentimentální a silně didaktické prozaické a básnické pokusy, jediným jejím dílem, které ji přežilo, se stala *Domácí kuchařka aneb Pojednání o masitých a postních pokrmech pro dcerky české a moravské* (1826). V obrozenecké společnosti byla vnímána jednak jako symbol obětavé české vlastenky a národní buditelky, jednak jako symbol vzorné a ctnostné manželky a rádkyně ve věcech domácnosti i mravnosti. Například v povídce *Arnošt a Bělinka* (1821) na milostném vztahu mezi šlechticem Arnoštem a chudou dívkou Bělinkou ukazuje, jak zhoubný je předmanželský sex.

Richelieu

Raison d'État et Vin de Bourgogne – Mon Dieu! Mon Dieu!!

Armand-Jean du Plesis Richelieu

Mon Dieu! (z francouzštiny), Bože můj!
Richelieu, Armand-Jean du Plesis (1585–1642), francouzský kardinál (od 1622), politik a státník (od 1629 první ministr krále Ludvíka XIII.). Propracoval teorii centralizace státní moci opřenou o merkantilismus (aktivní bilance zahraničního obchodu aj.) a jejím uskutečňováním zajistil Francii velmocenské postavení. V praxi ji prosazoval na základě doktríny „raison d'État": Snaha státu o sebeutvrzení je veřejným zájmem, takže zájmy i práva občanů se musí podřídit posílení státní moci. Podporoval též rozvoj vědy a umění; z jeho podnětu byla například založena Francouzská akademie. Jako výrazná osobnost vstoupil Richelieu nejen do historie, ale i do literatury (Alexandre Dumas starší, *Les Trois Mousquetaires* [1844, Tři mušketýři]), divadelních her, filmových a televizních adaptací a dokonce i do úsloví: *šedá eminence*.

Rodin

Bez Rose, Camille a vína nemohu být ani den!

Auguste Rodin

Rodin [roden], Auguste (1840–1917), francouzský sochař, malíř a grafik; přední představitel symbolismu, jeden z nejvýznamnějších zakladatelů moderního evropského sochařství. Poučil se a inspiroval ve svém díle tím nejlepším, co vytvořili pravěcí, egyptští, antičtí, románští, gotičtí, renesanční i barokní sochaři. Tradice ho však nesvazovala, naopak mu skýtala novou inspiraci i nové poznání a vedla ho k novému vyjádření skutečnosti. Snažil se postihnout život, který ho obklopoval ne v jeho dekorativnosti, nýbrž v jeho podstatě. Rodinův ateliér byl středem všeho nového, co se událo v evropském sochařství. Panoval tam činorodý a tvořivý duch, umocněný krásou jeho modelky, milenky a na konci životní dráhy v roce 1917 i jeho manželky Rose Beuret a jeho žačky, múzy a milenky Camille Claudel (1864–1943). Rodinovu muzeu v Paříži vévodí monumentální bronzová plastika *Myslitele* (*Le Penseur*, 1880).

Roxana

Pevnost na sogdijské skále jeho útoku neodolala, velkého AV však fyzicky neudolala, i po horském výstupu měl stále 120 na 80 mm rtuťového sloupce. Teprve, když jsem se objevila já a podala mu pohár silného baktrijského vína, křivka jeho krevního tlaku překonala okolní kopce. Hosana!

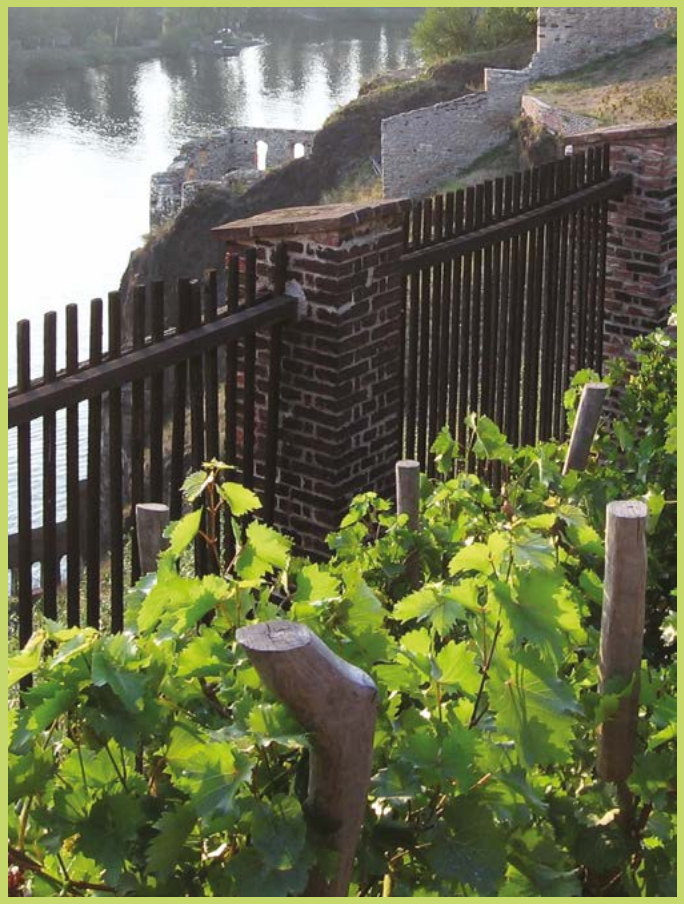
Roxana

Roxana (řecky *Róxané*, kolem 347–310 př. n. l.), dcera baktrijského satrapy Oxyarta, manželka Alexandra Makedonského a matka jeho pohrobka Alexandra IV. Stala se Alexandrovou zajatkyní poté, co dobyl skalní pevnost, ve které se ukrývala. Alexandr se do ní údajně zamiloval na první pohled a někdy kolem roku 327 př. n. l. se s ní oženil; dal tak příklad svým důstojníkům, aby si za manželky brali Peršanky. Nedočkal se od ní potomka za svého života. Po jeho smrti (323 př. n. l.) čekali ještě možní nástupci na narození jeho pohrobka. Roxaně se narodil syn, ale vojsko odmítalo krále z matky, která byla cizinkou. Proto se dohodli Alexandrovi vojevůdci dosadit zatím na trůn jeho slabomyslného bratra Arrhidaia pod jménem Filippos, dokud by mladistvý Alexander nedosáhl zletilosti. Nedočkavý pretendent vlády Kassandros dal však zabít i jeho i matku Roxanu, což sice vzbudilo nelibost v zemi, ale mocichtivým náměstkům (diadochům) se hodilo do plánů. Myšlenka jednoty říše byla „zapomenuta" a diadochové se stali neomezenými vládci ve svých državách.

Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.

Víno a ženy připraví moudrého o rozum.

(*Starý zákon*, Sír 19,2.)

Vinice u Starého purkrabství na Vyšehradě, Praha, 2004

Na Vyšehradě se rozprostíraly vinice na slunných místech už od 10. století a za Karla IV. přibyly další. Otec vlasti se zasadil o pěstování vinné révy v Praze, jeho nařízením se pražské vinice rozšířily hodně daleko za městské hradby. Láska k vínu ani láska k ženám ho nepřipravily o rozum, naopak. Strmý jižní vyšehradský svah, známý z bájí a pověstí, patřil mezi nejlepší viniční polohy ve městě. Tradovalo se (možná už od Libušina proroctví), že pokud se na Vyšehradě bude dařit vinicím, bude dobře celé české zemi. S pozdější přestavbou Vyšehradu na pevnost a s dalšími stavebními úpravami réva živořila, ale v posledních letech se daří zašlou slávu křísit. Mezi hradební zdí a Starým purkrabstvím byly vysázeny sazenice vinné révy a vedeny takzvaně „na hlavu“ na akátových kůlech. Rozumný počin. Jediný z Vyšehradských, kdo kdy přišel o rozum a následně o život, byl asi nebohý Šemík. To však nebylo kvůli vínu, nýbrž kvůli hazardnímu skoku, vpravdě „neumětelnému“.

Roxelana

Musela jsem se Süleymanem v popíjení držet krok a vyznávat volnější mravnost, abych se z harému vyšvihla až na sultánský post... Ale nejen v *ars amatoria*, také ve vědách a umění byla jsem vzdělána.

Roxelana

Roxelana (též *Roxolana*; oficiálním trůnním jménem *Haseki Hürrem Sultan*, 1505 nebo 1506 až 1558), manželka sultána Süleymana I. Kanuniho a matka jeho následníka Selima II. Roxelana, původem slovanská dívka, byla unesena, zotročena a prodána do sultánova harému. Roxelana okouzlila sultána krásou i důvtipem; sultán jí dokonce věnoval své verše (byl básníkem, psal pod pseudonymem Muhibbi). Osmanští sultáni se s konkubínami ženili jen zřídkakdy. Když si slavný Süleyman I. vzal Roxelanu za ženu, byla to první panovnická svatba za dobu delší než století. Roxelana byla nejen zkušenou milostnicí, ale i inteligentní společnicí, skvěle se orientující v umění i státních záležitostech. Ve dnech odloučení si manželé dopisovali vytříbenými verši v arabštině a perštině. Roxelana se stala jednou z nejvzdělanějších žen své doby, přijímala zahraniční posly a vyslance, odpovídala na dopisy zahraničních panovníků, vlivných velmožů a umělců, podporovala rozvoj umění. Její život se stal námětem řady odborných, ale i uměleckých děl, včetně filmových a televizních zpracování. V roce 1999, u příležitosti osmistého výročí založení Roxelanina rodného města Rohatynu, byl na centrálním náměstí instalován monumentální památník: bronzová plastika Roxelany v nadživotní velikosti je umístěna na mohutném kamenném podstavci.

Rubens

Jsa nemocen dnou, měl jsem zakázané červené víno a maso, což značně nahlodalo moje excelentní ens.

Peter Paul Rubens

Rubens, Peter Paul (1577–1640), vlámský (nizozemský) malíř, politik a diplomat; přední představitel baroka, jeden z nejvýznamnějších evropských malířů. Rubensovo dílo ovlivnilo celou Evropu prostřednictvím takzvaných rubensovských rytců, kteří jeho obrazy převáděli do grafické podoby. „Můj talent je takový, že žádný úkol, ať jakkoliv velký a složitý, neotřásl nikdy mou sebedůvěrou,“ napsal Rubens v době svých vrcholných uměleckých i životních úspěchů.

Rudolfský

Když jednou za uherský rok dám si sklenku moravského vína, pak jedině z Vinařství Michlovský.

Stanislav Rudolfský

Rudolfský, Stanislav (narozen 1958), vinař a podnikatel; předseda Cechu českých vinařů. V roce 2002 založil a dodnes spoluvlastní společnost Vinné sklepy Kutná Hora. Tato společnost má jako jediná v České republice mezinárodní certifikát biodynamického zemědělství Demeter. V roce 2005 obnovil vinohrad v Kuksu a v roce 2008 založil tradici Vinobraní na Kuksu.

Saint-Exupéry

Malý princi, věz, že pijan pije, aby zapomněl, že se stydí, že pije.
Připiju ti na zdraví, a pak vzlétnu až do stratosféry.

Antoine de Saint-Exupéry

Saint-Exupéry, Antoine de (1900–1944), francouzský spisovatel, filozof a letec. Jeho příběhy jsou prostoupeny hlubokými úvahami hledajícími morální a duchovní smysl lidského života v nadosobním cíli člověka, který překonává sebe sama. Představují poselství o nutnosti stálého hledání lásky, přátelství a moudrosti. Mezi jeho nejznámější díla patří *Citadela*, *Noční let*, *Země lidí* a zejména *Malý princ*. Zahynul při průzkumném letu za druhé světové války.

Santini

Na moje velkolepé dílo v Sedlci lakota mnichů a jejich pančované víno vrhá stíny.

Giovanni Santini

Santini, Giovanni (vlastním jménem *Jan Blažej Santini-Eichel*, též *Aüchel*, *Aychel*, *Euchel*, *Eychl*, 1677–1723), český architekt italského původu; jeden z nejoriginálnějších architektů středoevropského baroka, představitel jeho dynamického směru a tvůrce takzvané barokní gotiky (spojení dynamického baroka s tvaroslovím gotiky). Santiniho kreativita a nezdolná píle ještě více vynikne, uvědomíme-li si, že se od narození musel vyrovnávat s těžkým fyzickým handicapem (byl na část těla ochrnutý a chromý) a že se dožil pouhých šestačtyřiceti let.

Sapfó

Někdy je dobré skončit u zpěvu a vína a ženy nechat být, nehnětla by tě, Alkáie, odmítnutí Sapfiina, mohl jsi v klidu žít. Zůstanu pro tebe nedostupná fyzická osoba – FO.

Sapfó

Alkáios (-ia) z Mytilény na Lesbu (narozen kolem roku 630/620 př. n. l.), řecký lyrický básník. Ve svých skladbách opěvuje přírodu, víno a svou krajanku Sapfu. Pověst, že Alkáios Sapfu miloval a byl jí odmítnut, je pozdější výmysl.

Sapfó (-fy) (kolem roku 630 př. n. l. až začátek 6. století př. n. l.), řecká básnířka; hlavní představitelka řecké lyrické poezie. V Mytiléně na ostrově Lesbu založila *Múseion*, jakési výchovné zařízení a společenství, kde se pěstoval kult Afrodíty a Múz. Dívkám aristokratického původu poskytovala tato škola múzické vzdělání (hudba, tanec, zpěv, poezie). V moderní době převládl názor, že Sapfó byla ženou lesbické, popřípadě bisexuální orientace. Pro představu, že se v Sapfině družině pěstovaly homosexuální vztahy, však neexistují dobové doklady ani tomu výslovně neodpovídá charakter její poezie. Něha a niternost, jimiž je prostoupena, jsou ženskou specifikou, která se v řecké poezii reprezentované muži jinde nevyskytuje. Její básničtí vrstevníci a následovníci ji naopak popisovali jako cudnou, moudrou a krásnou ženu. Za smyšlenku je obecně pokládán také Ovidiův básnický dopis (List Sapfy Faónovi) ve sbírce *Listy heroin* (20–2 př. n. l.), podle kterého se Sapfó zamilovala do sličného mladíka Faóna a z nešťastné, nenaplněné lásky k němu spáchala sebevraždu skokem z Leukadské skály.

Sedláček

Vinařství je zároveň umění a věda, kdo to nerespektuje, nebude Dionýsův miláček.

Milan Sedláček

Sedláček, Milan (narozen 1957), enolog, pedagog a podnikatel. Působí jako poradce pro společnosti hodlající podnikat v oblasti vinohradnictví a vinařství. Je autorem *Encyklopedie vína, vinařství a vinohradnictví* – http://www.znalecvin.cz/.

Selim I. Hrozný

Jen člověk, hluchý nebo slepý může minout a do dna nevypít mikulovské vinné sklepy a neochutnat pálavské hrozny.

Selim I. Hrozný

Selim I. Hrozný (kolem roku 1470–1520), osmanský sultán v letech 1512–1520; zakladatel Osmanského chalífátu. Za jeho vlády došlo k obrovské expanzi osmanské říše. Svoji přezdívku „Hrozný“ si získal zejména kvůli bojům o získání a udržení svého sultánského trůnu, kdy byl schopen povraždit spoustu svých příbuzných včetně svých vlastních bratrů a synů. Nakonec zbyl v podstatě pouze jeho nástupce Sulejman I., zvaný „Nádherný“.

Sinatra

Navzdory svému songu *I Will Drink the Wine* mám raději bourbon, na víno pohlížím spatra.

Frank Sinatra

Sinatra, Frank (1915–1996), americký zpěvák a herec, jedna z největších hvězd populární hudby (jazz, swing) 20. století. Údajně se v jisté fázi života zapletl s mafií v obchodu s alkoholem a drogami.

Skácel

Červené z Moravy jsem pil hojně, „ovíněný“ jsem se z posezení s kamarády „V hodině mezi psem a vlkem“ často domů na Kotlářskou podle plotu vracel.

Jan Skácel

Skácel, Jan (1922–1989), český básník a esejista; meditativní lyrik archetypálních poloh střetávající se s tragikou života. Do poezie vstoupil opožděně zralou sbírkou *Kolik příležitostí má růže* (1957). V jeho básnické tvorbě (*Co zbylo z anděla*, 1960, *Hodina mezi psem a vlkem*, 1962, *Smuténka*, 1966, *Metličky*, 1968, *Dávné proso*, 1981), v níž se ozývá melodika, baladičnost i sentiment moravské lidové písně, jsou obhajovány tradiční životní hodnoty jako věrnost, pokora, láska, něha, střetávající se s nepřízní osudu a s vědomím konečnosti lidského života. Skácelova analytická, cudná, zpěvná, melancholická poezie náznaků a zámlk zachycuje svár mezi dobrem a zlem, odehrávající se na jevišti světa i v lidské duši. Jeho tvorba vrcholí ve dvojsbírce gnómických čtyřverší-přísloví *Naděje s bukovými křídly* (1983). Autor se uplatnil také jako vyhraněný fejetonista, který vytvořil vlastní žánr tzv. „malých recenzí“ (*Jedenáctý bílý kůň*, 1964), a jako tvůrce poezie pro děti. „Pili jsme, ale zároveň jsme také věděli, / že něco jiného je střemhlav opít se / a něco jiného je poslouchati víno, / na slovo vzaté víno. / Ba, s uchem na pohárku, / uslyšel jsem v kaštanovém sudě / své vlastní srdce sčítat obruče (…)“ (Na slovo vzaté víno, ze sbírky *Hodina mezi psem a vlkem*, 1962).

Vinum et musica laetificant cor: et super utraque dilectio sapientiae.

Víno a hudba obveselují srdce, ale nad to obojí je láska k moudrosti.

(*Starý zákon*, Sír 40,20.)

Vinice u Velké zdi (Château Les Grandes Murailles), Saint-Émilion, Francie, 2006

Ve sladké Akvitánii, zemi přetékající plody a vínem chutným jako nektar, se vyjímá Saint-Émilion, starobylé městečko, nasáklé historií a moudrostí. Vinice zde založili Římané již ve 2. století našeho letopočtu. Zdejší víno velebil a popsal římský básník Decimus Magnus Ausonius (310–395), rodák z nedaleké Burdigaly (dnešní Bordeaux). Byl nejen vychovatelem pozdějšího císaře Gratiana, ale také majitelem vinařství v lokalitě Lucaniacus, dnes Saint-Émilion. Toto bohulibé místo bylo pojmenováno po mnichovi Émilionovi, který se zde usadil v 8. století v poustevně vytesané do skály a nepochybně konal zázraky. Staré vinice byly ve středověku obnoveny a rodí vynikající vína, jako třeba Merlot z vinice u Velké zdi, pozůstatku středověkého dominikánského kláštera.

Smil Flaška z Pardubic

Než jsem 13. 8. 1403 na bitevním poli mezi Čáslaví a Kutnou Horou naposledy vzdech, nasál jsem blahověstnou vůni sedleckého klášterního vína z plných plic.

Smil Flaška z Pardubic

Smil Flaška z Pardubic (asi 1350–1403), český aristokrat, básník, spisovatel a sběratel lidové slovesnosti. Od roku 1396 byl nejvyšším písařem zemských desk a od roku 1403 působil jako hejtman čáslavského kraje. Padl v řadách panské jednoty v boji proti kutnohorským stoupencům krále Václava IV. Proslul zejména svým dílem *Nová rada* (alegorickou básní o 2 116 osmislabičných verších), které prostřednictvím sněmu zvířat vyjadřuje představu šlechty o roli panovníka.

Sókratés

Místo, byť otráveného vína, dali mi vypít číši bolehlavu, v tom moji spoluobčané, u Dia, na rozdíl od milované Xantippy, překročili k barbarství mez.

Sókratés

Sókratés (asi 469–399 př. n. l.), řecký filozof a sochař; byl pokládán za nejmoudřejšího z Řeků. Ve svých úvahách se zabýval jednáním člověka, jehož chtěl vést poznáním k dobru – užíval k tomu svou metodu induktivního myšlení: odvozování výroků z jedinečných premis, rozšiřování okruhu platnosti a postupného zobecňování. Pěstoval kritičnost ve zkoumání názorů druhých i svých; ironicky prý tvrdil: „Vím, že nic nevím.“ Cíl svého učení spatřoval v odhalování podstaty ctností. Když byl odsouzen k smrti za to, že prý kazí mládež a zavádí nová božstva, nepoužil, jako činil obvykle při vysvětlování filozofických problémů, své postupně rozvíjené logické argumentace, ale ukázněně se podrobil trestu. Německý filozof Karl Jaspers (1883–1969) řadí Sókrata (vedle Buddhy, Konfucia a Ježíše Krista) mezi čtyři směrodatné postavy světových dějin.

Xanthippé, jméno manželky řeckého filozofa Sókrata. Některé starověké prameny mluví o její hádavostí a nesnášenlivostí (slovo „xantipa“ se v přeneseném smyslu stalo „synonymem“ označujícím zlé, hašteřivé, nesnášenlivé ženy). Úsudek současníků o hašteřivosti Xanthippy však není jednoznačný, neboť Sókratés se věnoval nikoli svému původnímu řemeslu (sochařství), nýbrž nepraktickému filozofování, a tak veškerá starost o domácnost ležela na jejích bedrech (viz Xenofón, *Vzpomínky na Sókrata* 2,2, Hostina 2,10).

Svatopluk

Synové, budete-li ve svornosti naše pěkné Velkomoravské pít, pak vás nepřemůže ani Franků pluk.

Svatopluk

Svatopluk I. (? – 894), velkomoravský kníže (od roku 871) z dynastie Mojmírovců; synovec knížete Rastislava; nejvýznamnější velkomoravský panovník. Svatopluk výrazně zvětšil rozsah říše (připojil Čechy, Vislansko, část Lužice, Panonie a Potisí). Ve sporech franského a slovanského duchovenstva se přikláněl k latinskému bohoslovi a po roce 885 na žádost arcibiskupa Wichinga nechal zapudit Metodějovy žáky.

Svatý Lukáš

Při ochraně Maxe Švabinského byla má abstinence vystavena těžké zkoušce – od rána do večera mi vnucoval pohár vína se slovy „Lukáši, tu máš, co tak nevěřícně koukáš!“.

Svatý Lukáš

Svatý Lukáš (1. století), křesťanský evangelista, původním povoláním lékař a údajně i malíř. Je mu připisováno *Evangelium podle Lukáše* (třetí kniha Nového zákona) a *Skutky apoštolů* (pátá kniha Nového zákona). Stal se patronem lékařů a umělců (především malířů a malířek – malířský cech se označoval „cech sv. Lukáše“). Jeho patronát byl vystaven nejtěžší zkoušce při ochraně geniálního českého malíře Maxe Švabinského (1873–1962), který denně vypil i několik litrů vína. Lukáš zemřel ve čtyřiaosmdesáti letech, o čtyři roky dříve než Max Švabinský.

Šamší-Adad

Ovládl jsem půl světa, ale hrdý jsem víc na to, že jsem v sídelním městě založil prosperující vinohrad.

Šamší-Adad

Šamší-Adad, akkadsky „mým sluncem je (bůh) Adad“, jméno pěti asyrských panovníků, z nichž vynikl zejména Šamší-Adad I. (1813–1781 př. n. l.), nejvýznamnější král staroasyrského období. Vybudoval kolem Aššuru silný a centralizovaný stát. Své královské sídlo přenesl více na sever do Šubat-Enlil (dnešní Tell Lejlán). Šamší-Adad se projevil jako energický panovník, který měl přehled o všem dění ve státě.

Šalomoun

Své manželky i ženy v harému jsem hostil vínem, z *Písně písní* recitoval a na šofar hrál.

Šalomoun, izraelský král

Šalomoun (hebrejsky *Šelómó*), izraelský král, vládnoucí kolem let 961–922 př. n. l. Šalomounova vláda spadala do období slabosti Egypta i Asýrie, z čehož těžily tehdejší státní útvary syropalestinské oblasti. Hlavním pramenem k dějinám Šalomounovy vlády jsou starozákonní texty, l Kr 1–11 a v menší míře 2 Pa 1–11, kde je Šalomoun vylíčen jako vzorný mudrc. Z těchto důvodů mu tradice judaismu a křesťanství druhotně přiřkla autorství starozákonních knih *Přísloví, Kazatel* a *Píseň písní*.

Šostakovič

Antiformalističeskij rajok, prý můj nejodvážnější čin; naštěstí pil vodku a ne víno náš nejvyšší soudruh Vissarionovič.

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič

Šostakovič, Dmitrij Dmitrijevič (1906–1975), ruský skladatel, pedagog a klavírní virtuos; jeden z nejvýznamnějších představitelů hudební moderny 20. století. Nejodvážnějším Šostakovičovým dílem je satirická komorní opera *Antiformalističeskij rajok*, psaná tajně do šuplíku. Skladba, parodující Josefa Vissarionoviče Stalina a Andreje Alexandroviče Ždanova, se dočkala uvedení až zadlouho po skladatelově smrti (1989 v USA, česká premiéra na Masarykově univerzitě v Brně v roce 1999).

Šárka

Václav Hájek z Libočan sice velebí moje luzné vnady, ale s medovinou se mýlí, byl to *Děvín*, jedno z našich nejlepších ekologicky pěstěných vín. Ani Vlasta nebyla *„šelma, kteráž sedm let českú zemi trápila“*, ale uvážlivá žena vůdcovského typu prosazující šetrné biodynamické hospodaření, žádná divoká Avarka nebo zběsilá Tatarka.

Šárka

Šárka, mytická postava v příběhu z českého dávnověku, v němž se ženy pomocí zbraní a lsti snažily uchovat své nezávislé, popřípadě vůdčí (matriarchální) postavení. Šárka se po domluvě se svými družkami nechala připoutat ke stromu v místech, kudy měl projíždět Ctirad a jeho družina. Lživým vyprávěním a svým luzným zjevem oklamala Ctirada i jeho průvodce. Muži sestoupili z koní, odložili zbraně a jali se ve stínu stromu popíjet nabídnutou medovinu. Přivolané dívky zajali Ctirada a pobili jeho průvodce. Ctirad byl popraven na Děvíně, před zraky Přemyslových bojovníků, kteří se shromáždili v podhradí. Šárka v české kulturní oblasti začala působit jako zosobnění ženské krásy, lstivosti a proradnosti.

Špork

Prý se pochybuje, zda jsem pěstoval v Kuksu révu vinnou. *O sancta simplicitas!* Jak by ne, vždyť moje víno chutnalo i Braunovi, inspirovalo ho a občas také zahánělo můj i jeho splín. A hektolitry kvalitního vína protekly hrdly architektů a řemeslníků, než mně udělali z Kuksu anglický York.

František Antonín Špork

Špork, František Antonín (1662–1738), česko-německý šlechtic, mecenáš umění. Vystudoval jezuitské gymnázium v Kutné hoře, kde byl pro své vzpurné a svobodomyslné chování často trestán; k jezuitům měl pak celoživotní averzi. Jako zastánce náboženské tolerance stal se kritikem poměrů habsburské monarchie, což podpořil vydáváním knih ve své tajné tiskárně. Ta byla vyzrazena a Špork byl obžalován z kacířství (vyšetřování vedl i Antonín Koniáš); jen díky vlivným přátelům vyvázl pouze s vysokou pokutou. Do historie se významně zapsal jako podporovatel vzniku děl architektonických (komplex v Kuksu) a sochařských (zejména dílo Matyáše Bernarda Brauna).

Šrámek

Už jako písecký gymnazista nalezl jsem k pěknému vínu správný zámek.

Fráňa Šrámek

Šrámek, Fráňa (1877–1952), český básník, prozaik a dramatik; příslušník generace buřičů, představitel vitalismu v české literatuře, hájící právo na individuální svobodu před předsudky a společenskými konvencemi. Šrámkova tvorba, reflektující romantický rozpor mezi ideálem a skutečností, touhou a jejím uskutečněním, revoltujícím mládím a rezignující dospělostí, láskou a milostným zklamáním, se stala pro řadu generací manifestem mládí, touhy a lásky.

Vinum in iucunditatem creatum est, et non ebrietatem, ab initio.

Víno jest od počátku stvořeno k obveselení, a ne k opilství.

Lacerta viridis, Šobes, Podmolí, 2016

Lacerta viridis, ještěrka zelená, nejspíš vínem obveselená, si počíná poněkud roztodivně. Jak by ne? Posnídala Rulandské bílé, výběr z hroznů, a namířila si to nejspíš na námluvy – vyparáděná, osluněná, milováníchtivá. Kdepak je její domovina, která rodí tak podnětná vína? Na jižním svahu skalnatého ostrohu v meandru řeky Dyje, kde se nachází unikátní vinice Šobes, jedna z nejstarších a nejlepších v Evropě. Na rulovém podkladu, který ve dne akumuluje a v noci vyzařuje teplo, tu prospívá vinná réva, ovlažovaná mlhami od řeky Dyje, a dává víno s vyzrálými medovými tóny ve vůni i chuti…, víno, které odsud putovalo na stoly českých králů a knížat, ale také na císařské stoly ve Vídni, dnes bohudík přístupné nejen panovníkům. Na kamenech a v meziprostorách na sucho kladených zídek šobeské vinice se vyhřívají mrštné užovky i naše neposedná ještěrka; ta má příbuzné i v několika jiných viničních tratích, které mají právo použít značku *Lacerta viridis* pro svá skvělá obveselující vína.

Švabinský

Opravdu, denně jsem vypil i pět litrů červeného, ale po řeckém způsobu vodou ředěného, vždyť jsem rodák z Kroměříže, moravských Athén. V osmaosmdesáti dal jsem si sem tam i chorvatský koňak Zrinsky.

Max Švabinský

Švabinský, Max (1873–1962), český malíř a grafik; spolutvůrce české secese. V pozdější tvorbě se vracel ke klasickému odkazu českého umění 19. století i k jeho historizujícím tendencím. Zasáhl do všech oblastí malířského umění, volné i užité grafiky, vrcholem jeho monumentální tvorby jsou návrhy oken chrámu sv. Víta v Praze. Působivě zachytil i některé způsoby lidského sexuálního a erotického chování: například jeho *Splynutí duší* patří v českém výtvarném umění k nejpodmanivějším zobrazením něžné lásky dívky k mladému muži. Vynalézavě obohatil zobrazení erotické tematiky v dalších dílech (například cyklus leptů *Erotický motiv*) a řadí se v tomto žánru k nejpřednějším českým a evropským autorům.

Švejk

Miloval jsem víno! Pivo? Haškův fejk!

Josef Švejk

Švejk, Josef, hlavní postava světově proslulého humoristicko-satirického protiválečného románu Jaroslava Haška (1883–1923) *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (1. díl 1921, 2. a 3. díl 1922, rozepsaný 4. díl dokončil a vydal Karel Vaněk v roce 1923).

Támar

Era i Ónan si se mnou jen bezstarostně užívali, zdálo se, že mému mateřství hrozí zmar... Ale vzchopila jsem se a vzala iniciativu do svých rukou... Po láhvi košer vína *Šelómó* (Šalomoun) můj už nemladý tchán Juda najednou ožil a ukázalo se, že není vůbec stár.

Támar

Támar, snacha starozákonního Judy. Nejprve byla provdána za Judova prvorozeného syna Era; ten „však byl v očích Hospodinových zlý, a proto jej Hospodin usmrtil“. Poté byla Támar na základě levirátu znovu provdána za Erova bratra Ónana. I toho však Hospodin usmrtil. Důvodem bylo to, že místo, aby dal svému bratru potomstvo, vypouštěl sperma na zem. Hřích obou bratrů spočíval v tom, že odpírali Támar otěhotnět. Támar totiž měla krásnou postavu a těhotenstvím by o tuto svou přitažlivost mohla přijít – oba bratři v ní zřejmě spatřovali pouhý sexuální objekt svého chtíče. Po smrti Era a Ónana se Támar vrátila do svého otcovského domu, kde měla čekat až dospěje Judův třetí syn Šela. Když Támar viděla, že Šela již dospěl, a přesto ji Juda za tohoto svého syna neprovdal, chopila se iniciativy. Převlékla se za nevěstku, svedla Judu, otěhotněla s ním a porodila dvojčata, Perese a Zeracha. Skrze Perese se Támar stala pramatkou krále Davida. Jako kmen Juda jsou podle *Starého zákona* označováni potomci praotce Judy, obyvatelé Judska. Ze jména Jude vznikl „Žid“.

Tartini

Obtížné trylkové pasáže mého *Ďáblova trylku* zvládne i průměrný houslista po pár sklenkách Martini.

Giuseppe Tartini

Tartini, Giuseppe (1692–1770), italský skladatel, houslový virtuos, muzikolog a pedagog doby baroka. Tartini komponoval zejména houslové koncerty a houslové i triové sonáty, které byly někdy doprovázeny cembalem. Mezi jeho nejslavnější díla patří *Houslová sonáta g-moll*. Tato skladba je pro svou mimořádnou technickou obtížnost a použití trylkových pasáží známa pod názvem *Il Trillo del Diavolo* (Ďáblův trylek). Podobně jako byla hra Niccola Paganiniho (1782 až 1840) na housle spojována s temnými mocnostmi, vychází i tato přezdívka z představy, že vznikla díky spojení autora s nadpřirozenou mocí.

Tobiáš z Bechyně

V tvém blahověstném klíně zalíbilo se mi skoro jako v mešním víně.

Tobiáš z Bechyně

Tobiáš z Bechyně (zemřel 1296), český šlechtic z rodu Benešoviců; pražský biskup v letech 1278–1296.

Tolstoj

Byla by ze mě zcela jistě *Živá mrtvola*, kdybych neměl celý život k alkoholu negativní postoj.

Lev Nikolajevič Tolstoj

Tolstoj, Lev Nikolajevič (1828–1910), ruský spisovatel, dramatik, publicista a filozof. Ve svých slavných románech *Vojna i mir* (Vojna a mír, 1865–1869) a *Anna Karenina* (Anna Kareninová, 1875–1878) vytváří pojetí lásky jako šťastného splynutí těla a duše: charakteristické jsou v tomto smyslu epizody lásky Andreje Bolkonského a Nataši Rostovové ve *Vojně a míru* a Ljovina a Kitty v *Anně Kareninové*. Později u něho převažuje asketismus a sebezpytování (*Voskresenije* [Vzkříšení], 1899) a vše ústí až v razantní odmítnutí pohlavní lásky vůbec jako zla a vražedné zbraně – i za cenu vymření lidstva (*Krejcerova sonata* [Kreutzerova sonáta], 1891). V dramatu *Živoj trup* (Živá mrtvola, napsáno 1900, publikováno posmrtně) líčí postupný úpadek alkoholika, který svůj „zbytečný život" ukončí sebevraždou.

Trenck

Bez červeného bych už jako robě býval skončil v temném v hrobě.
Přežil jsem, sloužil jsem... Proč mi nevděčná panovnice nedala aspoň šenk?

Franz von der Trenck

Trenck, Franz von der (1711–1749), pruský šlechtic, voják a dobrodruh, syn podplukovníka Johanna Trencka. Po porodu se prý jevil jako mrtvé novorozeně, ožil poté, co jej porodní bába vykoupala v červeném víně. Ovládal několik jazyků, byl milovníkem anglické literatury, psal básně a hrál výborně na housle. Do historie však vstoupil jako velitel chorvatských pandurů, s nimiž podnikl řadu vítězných bitev, ale i drancování a vražd civilního obyvatelstva. Pro své bezuzdné chování byl odsouzen k trestu smrti, které Marie Terezie změnila na doživotí v brněnském Špilberku.

Umar ibn Abí Rabí'a

Jestliže s nikdy nebyl horoucí láskou a jiskřivým vínem zmámen, jsi jen jako studený kámen... Pak je s tebou, brachu, navždy amen, nepomůže ti už ani víno typu „bia".

Umar ibn Abí Rabí'a

Umar ibn Abí Rabí'a (přezdíván kvůli svým „donchuánským aktivitám" *Don Juan z Mekky*, 644–712), arabský básník; největší milostný básník umajjovské doby. Narodil se v Medíně, ale většinu života strávil v Mekce. Pocházel z bohatého a vlivného rodu mekského kmene Kurajš. Byl typickým představitelem horních společenských vrstev Medíny a Mekky a jejich epikurejského vztahu k životu. Tradice jej líčí jako duchaplného básníka vybraného vkusu a okouzlujícího společenského vystupování, který miloval víno, humor, jiskřivou konverzaci a v prvé řadě krásné ženy: „S posledním pomazáním / ať jde ještě ke mně / tvá krev a tvoje tělo, – / ať má věčná družka / nesleze v ráji ani v pekle / z mého lůžka..."

Václav

Libuše praví, že můj pozdní sběr bude ve 20. století zván *Pražský výběr* a stane se předmětem velkých oslav.

svatý Václav

Václav I. (sv. Václav) (asi 907–935), český kníže a světec; pocházel z panovnického rodu Přemyslovců; syn Vratislava I. a Drahomíry; starší bratr Boleslava I. Rozšířil pražské knížectví východním směrem, v zahraniční politice se orientoval na Sasko; založil kostel sv. Víta na Pražském hradě. Bývá s ním spojován rozkvět českého vinohradnictví a vinařství. Od druhé poloviny 10. století byl uctíván jako svatý, od 11. století se stal patronem českých zemí a symbolem české státnosti.

Václav II.

Už v patnácti s ženami jsem spal a vína si hojně zavdával.

Václav II., český král

Václav II. (1271–1305), český král od roku 1283, polský král od roku 1300; syn Přemysla II. Otakara a Kunhuty, manžel dědičky polského trůnu Elišky Rejčky, otec Václava III. Dbal o všestranný rozvoj českých zemí a o rozšíření politického vlivu v zahraničí. O Václavu II. je díky *Zbraslavské kronice* (*Chronicon Aulae Regie*, počátek 14. století) například známo, že se po svém návratu z braniborského zajetí již jako patnáctiletý vášnivě oddával fyzické lásce. Za necelých čtyřiatřicet let svého života vystřídal dvě manželky a četné další ženy, které mu porodily řadu dětí.

Vajčner

Nejpěknější jsou vína ze Znovína; v tamějším bílém na slupkách ponechaném může být blahodárného resveratrolu jako v červeném – zatajit to či nepřiznat, nebylo by vůči veřejnosti fér.

Pavel Vajčner

Vajčner, Pavel (narozen 1956), enolog a manažer; od roku 1991 ředitel a posléze předseda představenstva a generální ředitel společnosti Znovín Znojmo, a.s., se sídlem v Šatově. Absolvoval Střední zemědělskou školu ve Znojmě (1972–1976) a Vysokou školu zemědělskou v Brně (dnes Mendelova univerzita v Brně), obor vinařství v Lednici (1976–1981).

Vinum lac senum, iuvenis venenum.

Víno je mléko starců a jed mladíků.

Samos II, Řecko, 2006

Řecký děda, který tu v odlehlé chýšce, obklíčené vinnou révou, v drsném terénu rozeklaných samoských hor přebývá, miluje život, víno a svobodu. Otužil se prací v terasovitých svazích, kde se vinice drží díky kamenným zídkám („pezulám"), kde kořeny révy pronikají kamenným podkladem až 20 metrů hluboko k vodě a živinám. Aby si uchoval jasnou mysl, pije děda víno zásadně z Pýthagorova hrnku. Slavný matematik a filozof Pýthagorás, rodák ze Samu (570–510 př. n. l.), ho vymyslel tak chytře, že při překročení vyznačené míry vzácný mok jednoduše vyteče. A vycabrat zdejší tekuté zlato, vonící po pomerančových květech a omamných bylinách, to by bylo věru nemoudré. Podle Epikúra (341–270 př. n. l.), dalšího slavného rodáka, děda pečuje o to, „co působí blaženost". Své nezávislosti se nevzdává a světské kratochvíle přenechal mladým, kteří si epikurejský styl představují poněkud jinak.

Vančura

To tam je popíjení vína v *Rozmarném létě*, v době kovidové i *Kapitoly z dějin národa českého* předvídají konec starých dobrých časů, že *Markéto Lazarová*? Budoucnost je zkrátka ponurá.

Vladislav Vančura

Vančura, Vladislav (1891–1942), český prozaik, dramatik, publicista, filmový režisér, původním povoláním lékař; představitel české levicově orientované umělecké avantgardy. Vypravěč s darem jazykového novátorství, originální fantazií a rabelaisovskou renesanční životní filozofií. Jeho tvorba prošla bohatým tvůrčím vývojem, který byl násilně ukončen popravou v době heydrichiády. Prvním významným Vančurovým prozaickým dílem je sociálně kritický román *Pekař Jan Marhoul* (1924). Jeho protiválečný román *Pole orná a válečná* (1925) představuje vrcholný projev českého literárního expresionismu, humoristická novela *Rozmarné léto* (1926) projev poetismu. Baladická historická novela *Markéta Lazarová* (1931) se stala manifestem pohansky pozemského, vášnivého života. Nedokončené *Kapitoly z dějin národa českého* opět oživily myšlenku národní hrdosti a pospolitosti.

Váruní

Víno z hroznů jako koloniální výdobytek našincům nelahodí; zato vůči domácímu vínu z fermentovaných květů žádný z indických nebešťanů ani pozemšťanů není imunní.

Váruní

Váruní, indická bohyně vína. Bohyně zde naráží na fakt, že pěstování vinné révy zavedli na indickém subkontinentu až Britové.

Vesalius

Do Svaté země jsem se vydal pro pokání kvůli jedné pitvě nehumánní vykonané v ovínění; musel jsem projít pěkný světa kus.

Andreas Vesalius

Vesalius, Andreas (1514–1564), vlámský lékař, anatom, antropolog a spisovatel. Prováděl veřejné pitvy pro studenty i širší veřejnost. Při těchto výzkumech dospěl k závěru, že poznatky řeckého lékaře Galéna staré v jeho době již více než 1300 let, byly založeny na pitvách zvířat a jsou nepřesné. Proto vycházel ze svých vlastních pozorování a získané poznatky uveřejnil v sedmisvazkovém spise foliového formátu *De humanis corporis fabrica libri septem* (Sedm knih o stavbě lidského těla, 1543) s 300 scénickými anatomickými obrazy, které podle jeho náčrtů provedl Tizianův žák Jan Steven van Calcar [Giovanni Stephen van Calcar] (1499–mezi 1546 a 1550). Toto kompendium bylo základním pramenem humánní anatomie téměř celých příštích 200 let. V březnu 1564 se vydal na cestu do Svaté země, podle pověsti to byl způsob pokání, k němuž se Vesalius zavázal poté, co byl usvědčen z pitvy ještě žijícího člověka. Během své poutě navštívil Benátky a Padovu, kde mu bylo nabídnuto uvolněné místo profesora anatomie. Vesalius skutečně dorazil do Jeruzaléma, ale při zpáteční cestě jeho loď ztroskotala a slavný anatom zemřel zcela bez prostředků na ostrově Zakynthos, kde je rovněž na neznámém místě pohřben.

Vinum novum, amicus novus: veterascet, et cum suavitate bibes illud.

Víno nové je přítel nový, teprve až zestárne,
budeš je s požitkem pít.

(*Starý zákon*, Sír 9,13[10].)

Vino Novello, Piazza del Popolo, Řím, 17. 11. 2019

Spousta mladých vín nestihne zestárnout, protože je jejich nedočkaví milovníci vypijí. Mezi první vína nového ročníku, která se tradičně otvírají většinou v první polovině listopadu, patří kupříkladu naše *Svatomartinské* (11. 11.), francouzské *Beaujolais nouveau*, rakouské *Heuriger*, italské *Vino Novello*. Ani toto mladé víno na terasách Pincijských zahrad parku Villa Borghese nečekalo do konce ledna na takzvané „Giorni della Merla" (dny kosa – 29., 30., 31. 1.), nejchladnější dny v roce a podle legendy poslední dny, kdy se ještě může mladé víno pít. Na sklonku 17. listopadu bylo s výhledem na římské náměstí Piazza del Popolo, přezdívané „předsíň do srdce Říma", s požitkem nesmírné svěžesti vychutnáno do dna. Že by se po něm mládlo?

Veselý

Permanentní důvod k veselí: Stejně jako kvalitní stavby, jen *vinum bonum*, žádný hrozen kyselý!

Přemysl Veselý

Veselý, Přemysl (narozen 1947), stavitel, stavební podnikatel, znalec vína; jeho životními vzory jsou architekt a mecenáš Josef Hlávka a filozof a státník T. G. Masaryk. V roce 1991 založil soukromou stavební firmu „PŘEMYSL VESELÝ stavební a inženýrská činnost s.r.o." Její projekty a realizace vynikají vysokou kvalitou a získaly řadu prestižních ocenění. Společnost setrvale podporuje sportovní a kulturní aktivity.

Višakanja

Jedy a protijedy rozpuštěné ve víně, čaji, kávě či jiném nápoji byly od dětství součástí mojí stravy, ovládala jsem umění *kámašáster* i vybrané dvorské mravy, ale na pohled jsem stále působila jako nevinná panna...

Višakanja alias Jedupanna

kámašástra (ze sanskrtského *káma*, „žádost, touha, rozkoš, potěšení" a *šástra*, „nauka, učebnice"), staroindická nauka o tělesné lásce, sexu, umění milovat, erotice. Jako vědní disciplína se rozvíjela souběžně a v úzké souvislosti s naukou o světském prospěchu (*artha*), jehož dosahování spolu s uspokojováním tělesných žádostí (*káma*) tvořilo dva ze tří (později čtyř) základních životních cílů hinduisty (*tri-, čaturvarga*). Nejstarší dochovanou památkou poměrně rozsáhlé kámašástrové literatury je *Kámasútra*, z pozdějších učených pojednání (*šástra*) zasluhují pozornost zejména *Ratirahasja* (Tajnosti lásky), kterou sepsal někdy v 12.–13. století mudrc Kókkóka, Džajadévova stručná veršovaná příručka *Ratimaňdžarí* (Kytka veršů o lásce) zhruba ze stejné doby anebo *Anangaranga* (Herna boha lásky) dvorského básníka Kaljánamally z 16. století.
višakanja (ze sanskrtského *viša*, „jed" a *kanja*, „panna"), ve staré Indii vražednice využívaná bezskrupulózními politiky k likvidaci soupeřů, jedupanna, jedůvka, nověji jedubaba. Vyváženým dávkováním toxických látek a antidot si vypěstovala odolnost proti běžným jedům, ale kontakt s jejími tělními tekutinami měl fatální účinky.

Vránek junior

La mia prevalente passione è l'amore per il vino, il vino italiano, naturalmente, che per la vinicoltura rappresenta un modello antico aneb Mojí převládající vášní je zaujetí víny, pochopitelně italskými představujícími pro vinařství prastarý vzor.

Miloš Vránek junior

Vránek junior, Miloš (narozen 1968), podnikatel a enolog, původním povoláním lékař (MUDr.). Od roku 2020 zastává funkci předsedy představenstva společnosti Renocar (prodej a servis vozů BMW a Mini). V roce 2019 založil vinotéku *Wine Passion* specializovanou na vína z nejvýznamnějších italských regionů (od Friuli a Veneta přes Toskánsko po Puglii).

Werich

Kdo víno má a nepije, kdo hrozny má a nejí je, kdo ženu má a nelíbá,
kdo zábavě se vyhýbá, na toho vemte bič a hůl, to není člověk, to je vůl.
Toto a jiné moudrosti jsem vymyslel se sklenkou u krbu za večerů sirých.

Jan Werich

Werich, Jan (1905–1980), český herec, dramatik, spisovatel a režisér; jedna z největších osobností české kultury 20. století, spolu s Jiřím Voskovcem tvůrce avantgardního Osvobozeného divadla. V roce 1927 napsal s Voskovcem *Vest pocket revue*, ovlivněnou dadaistickou poetikou. S touto inscenací vstoupili do Osvobozeného divadla a společně napsali několik satirických revuí: *Balada z hadrů*, *Osel a stín* aj. Svoje herectví Werich uplatnil v řadě filmů: *Pudr a benzin*, *Peníze nebo život*, *Svět patří nám* aj. Před německou okupací emigroval s Jiřím Voskovcem a Jaroslavem Ježkem do Spojených států amerických, kde se angažoval v zápase proti nacismu. Po druhé světové válce se pokusili s Jiřím Voskovcem obnovit Osvobozené divadlo, ale nastupující komunistická diktatura to neumožnila. Werich pak působil v řadě pražských divadel a hrál v několika filmech a v rozhlasových a televizních inscenacích, ale společenské poměry a politická situace mu neumožňovaly plně realizovat své herectví. Soustředil se na literární činnost a napsal znamenité eseje, povídky a pohádky (*Fimfárum*, *Italské prázdniny* aj.).

Wu Ce-tchien

Tchaj-cung, Kao-cung, Čung-cung, Žuej-cung... Už dost bylo cungů. Třeba jim nalít čistého vína a vlít čerstvou krev do žil degenerující dynastie v Luo-jangu. Nebesa byla mým záměrům nakloněna – Tchien.

Wu Ce-tchien.

cung (z čínštiny), doslova „předek"; jako součást posmrtné titulatury jej dostávali všichni císařové dynastie, počínaje druhým císařem; zakladatel dynastie měl v titulu *cu*, „velký předek; zakladatel". Například Liou Pang, čínský vojevůdce a státník, jeden z vůdců vítězného protičchinského povstání a protagonistů následné občanské války o hegemonii nad Čínou – v roce 202 př. n. l. porazil posledního soupeře Siang Jüho – stal se zakladatelem a prvním císařem dynastie Chan v letech 206–195 př. n. l., do historie vstoupil čestným posmrtným jménem *Kao-cu* („Vznešený zakladatel").

Tchien (z čínštiny), „Nebesa"; pro obyvatele Číny, Koreje a dalších starověkých států na Dálném východě zosobnění všech pozemských i mimozemských sil a veškerého osudu světa, vesmíru i člověka, zdroj všezahrnující moci.

Wu Ce-tchien (624–705), čínská císařovna v období slavné dynastie Tchang, patřila k nejvýznamnějším tchangským vládcům; je také jedinou čínskou císařovnou s oficiálním císařským titulem. Do paláce císaře Tchaj-cunga (vládl v letech 626–649) byla uvedena patnáctiletá (v roce 638) jako císařská konkubína. Do roku 655 eliminovala vliv ostatních žen v harému včetně císařovny a sama zaujala její místo. Postupně potlačila opozici vůči své osobě. Následně využila politické i fyzické slabosti císaře a uchvátila moc v říši. I přes politickou persekuci si naklonila dvůr a říše pod její vládou vzkvétala. K jejím významným úspěchům tak bezpochyby patří i ovládnutí Koreje mezi lety 655 a 675. V roce 690 vyhlásila vlastní dynastii Wu-čou (684–705) a vládla jako první žena v čínské historii pod titulem císařovny. Po patnácti letech, v roce 705, byla dvorskou intrikou přinucena k odchodu do ústraní, zemřela ještě v témže roce. Wu Ce-tchien je považována za jednoho z nejvýznamnějších panovníků staré Číny. Její vláda předznamenala významnou transformaci v dějinách říše, kdy byla rodová aristokracie nahrazena byrokracií, když výkonem řízení státu pověřovala dvořany nikoliv podle jejich původu, ale podle schopností. Tento systém se pak v Číně udržel až do pádu císařství v roce 1911, tj. bezmála třináct století.
Za její vlády se začal formovat tchangský styl.

Wunderlich

Díky moselskému jsou moje malířská erotika *wunderlich*.

Paul Wunderlich

wunderlich (z němčiny), neobyčejný, (po)divný, zvláštní; podivínský.
Wunderlich, Paul (1927–2010), německý malíř, grafik a sochař. Inspirován prvky neomanýrismu, surrealismu, fantastického realismu a díly starých mistrů, vytvořil neobyčejně osobitý styl, vyznačující se vytříbeným estetismem a formální precizností. Programově se věnoval zachycení lidského sexuálního chování, v němž se snoubí polohy erotické přejemnělosti a rafinovanosti s morbidností a perzifláží proslulých uměleckých děl minulosti v surrealistické transformaci. Invenčně obohatil zobrazení erotické tematiky ve výtvarném umění a řadí se v této oblasti k nejpřednějším autorům.

Zeus

Rozhodl jsem se rozseknout ty neustálé vědecké spory, zda božský nektar je pivo, víno, tvrdý alkohol nebo snad sladká šťáva z květů pampelišek či jiných rostlin (směšné!). Jde o nejpěknější víno z egejského ostrova Thasu.
Ze smrtelníků je okusil pouze můj oblíbený hrdina Odysseus.

Zeus

Zeus (genitiv *Dia*, z indoevropského *diéios*, „jasné denní světlo"), nejvyšší řecký bůh, přemožitel Titánů a Gigantů. Uspořádal běh světa a nastolil řád (*kosmos*). Zeus je otcem bohů i lidí. Zplodil potomky se svou ženou Hérou, sám (Athénu) i s četnými bohyněmi a pozemšťankami. Pokud naplnění jeho touhy vyvstaly překážky či případná odmítnutí, zdolával je vynalézavě: Európu oslnil a unesl jako sličný býk, s Lédou se spojil v podobě labutě, Danau „navštívil" jako zlatý déšť, Alkménu získal v podobě jejího manžela Amfitryóna.

Zoubek

Nejraději jsem ve svém pražském ateliéru vítal přátele z Moravy, nikdy nezapomněli na víno a slivovici, já zas připravil cos chutného na zoubek.

Olbram Zoubek

Zoubek, Olbram (1926–2017), sochař; účastník Malinova projektu *Kruh prstenu*. Dával sochám promlouvat bezprostředním projevem psychické situace: v gestech, pohybech, naklonění, schýlení, vychýlení, pádu. Jeho dílo je nejen početné, ale má i velké rozpětí, od komorních plastik, volných i reliéfních, k monumentálním, včetně realizací v interiéru i exteriéru. (Jaroslav Malina, *Socha pro Masarykovu univerzitu: Pokus o analýzu jedné sochy*, 1994; Jaroslav Malina, ed., *Olbram Zoubek*, 1996.)

Zuzana

Václav IV. se někdy už večer ploužil po čtyřech a z opice se často probíral až zrána.

Lazebnice Zuzana

Václav IV. (1361–1419), český a římský král; proslul hédonistickým stylem života, často svůj čas trávil s lazebnicemi.

Žaloudík

Žaluji, jako kdysi Zola,
s Villonem v *Testamentu* pliju na život,
na jazyk derou se jen trpká slova,
však trocha vína na patře a svět je znova –
v cajku.
Bohudík!

Jan Žaloudík

Žaloudík, Jan (narozen 1954) lékař (chirurg onkolog), politik, vysokoškolský pedagog a znalec vína:
„Zda víno prospívá, či škodí?
Chyba lávky...
Prospěch i škoda jsou věcí dávky."

Žerotín

Trpěl jsem podagrou jako zvíře, přesto bych se nikdy nevzdal červeného vína.

Karel starší ze Žerotína

ze Žerotína, Karel starší (1564–1636), moravský šlechtic, politik a literát; vůdce moravských nekatolických stavů. V roce 1618 se nepřipojil ke stavovskému povstání a zůstal věrný císaři. Po porážce povstání poskytoval na svých panstvích útočiště členům Jednoty bratrské. Svou nadstranickou politiku obhajoval s vlasteneckým patosem a vybroušeným literárním stylem ve spisu *Apologie*; podobně koncipoval korespondenci, kterou vedl s mnoha evropskými osobnostmi, nebo své memoáry. Karel starší ze Žerotína trpěl podagrou (dna postihující palec u nohy), jak dosvědčují dobové písemné prameny a moderní antropologické analýzy jeho kosterních pozůstatků.

Žofie Bavorská

Manžel Václav IV. nehorázně pil; pivo, víno, jakýkoli alkohol, marná byla moje snaha učinit z něho abstinenta... Skončil jako lidská troska.

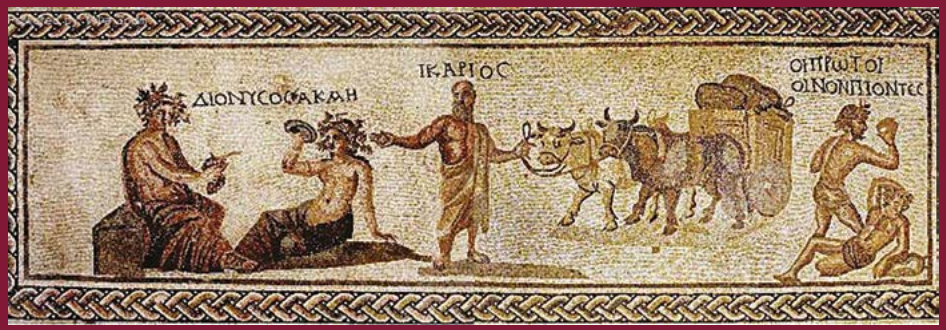
Žofie Bavorská

Žofie Bavorská (1376–1425), česká královna (v roce 1389 se provdala za Václava IV.); dcera bavorského vévody Jana II. Wittelbašského a Kateřiny z Gorice. Žofie byla horlivou přívrženkyní Jana Husa, účastnila se jeho kázání v Betlémské kapli a stejně jako král Václav IV. ho dlouho chránila. V září roku 1410 v královských listech papeži společně s Václavem žádala zrušení klatby nad Husem. Vztah Jana Husa ke královně byl zřejmě blízký, jak vyplývá ze srdečných zmínek o ní v jeho kostnických listech. Nekompromisní Žofie se nakonec katolické církvi zdála větší hrozbou než váhavý král, který byl navíc kvůli alkoholu často „mimo sebe". Oba se však nakonec museli stáhnout v obraně Husova učení do pozadí. Žofie ovšem správně předvídala nepokoje po upálení Mistra Jana Husa v Kostnici. Po smrti Václava IV. (1419) pobývala u dvora svého švagra – Zikmunda Lucemburského.

IV. Dionýsos – akmé semper

S Dionýsem (či římským Bakcchem), ve starověku *floruit*,
i dnes můžeme naštěstí u pěkného vína promluvit,
neboť Dionýsos, *akmé semper*, radostnou energií srší
a vinný či břečťanový věnec mu stále sluší.

Víno stvořil jako elixír družnosti,
nejen bohové se jím vzájemně uhostí,
urovná i sváry a nerovnosti v hodnosti
a proměňuje pijáky v dobráky od kosti.

Řecký anonym, *Dionýsos, Akmé, Íkarios, volci a opilci*, konec 3. století,
podlahová mozaika, Dionýsův dům, Pafos, Kypr.

Sedící Dionýsos má hlavu ověnčenou vinnou révou, v obou rukou drží hrozny, které nabízí nymfě Akmé; ta popíjí víno z nízkého kyliku. Íkarios, starý muž s pleší a plnovousem, hledí směrem k Dionýsovi, v levé ruce drží uzdu volského spřežení s vozem naloženým pytli s hrozny vinné révy. Napravo jsou dva muži, nad nimiž je nápis „PRVNÍ PIJÁCI VÍNA". Jeden z nich leží opilý na zemi, druhý ještě vrávorá a chystá se dopít víno z číše, načež se zřejmě ocitne v podobném rozpoložení jako jeho druh. Možná jde o pastýře, o kterých báje vypráví, že neznali účinky vína, mylně se domnívali, že je Íkarios otrávil, a proto ho zabili. Symbolizují neblahé následky pití „přes míru", zatímco Akmé představuje vrcholný stav duchovního prozření a vzepětí, k němuž dochází, když se víno pije zvolna a s mírou. Mozaika plnila zřejmě výchovný účel, protože byla umístěna v prostoře, kterou se procházelo do hodovní místnosti.

akmé (řecky „vrchol, vrcholný rozkvět"), období největšího rozkvětu sil člověka (podle antických autorů kolem 40. roku života), někdy též vrcholná doba filozofického učení nebo uměleckého směru. Často se tak, zvláště v starších dobách, určovala doba působení starověkého autora, státníka či umělce. V latině se užívalo v podobném smyslu slovesného tvaru *floruit*, „byl v rozkvětu".

Peithó

Sám Dionýsos při mně stál,
když jsem VINAŘSTVÍ PEITHÓ zakládal
a v potu tváře révu vinnou vzdělával:

Podivuji se vinařskému světu,
že Peithó dosud neumístil na vinětu!

Vždyť láhev takového vína
ke vzbuzení lásky skvělá medicína!

Že nectí etiketu?, vlastně jsem docela rád,
budu z vína *Peithó* zlato rýžovat.

Římský anonym (podle řeckého originálu), *Potrestaný Erós*, první pompejský styl (ca 25 př. n. l.), freska, výška 174 cm, Dům potrestané lásky, Pompeje, Museo Archeologico Nazionale di Napoli, Neapol, Itálie.
Peithó přivádí plačícího Eróta k jeho matce Afrodítě, která ho potrestala, protože v jejím milenci Aréovi zažehl touhu po jiné ženě; za Afrodítou je zobrazen Antéros, který se staršímu bratrovi škodolibě posmívá.

Peithó má francouzský šarm, esprit a pouvoir,
chuť je neobyčejně osobitá, zvláštní – goût de terroir,
Peithó masculinum / femininum / rosé vhodné je pro milenecký budoár,
vždyť kvality jeho vinice převyšují i Rothschildův Château Mouton terroir.

Jiří Eliška, *Viněty vína Peithó*, 2022, kresba, 15 × 7,5 cm.

Červená vinéta označuje „ženskou Peithu“ (užívanou k získání mužského protějšku), bílá vinéta označuje „mužskou Peithu“ (užívanou k získání ženského protějšku), růžová vinéta působí podobně jako „růžové brýle mámení“ rovnomocně na ženské i mužské pohlaví a všechna další pohlaví včetně subjektů nebinárních.

Žena bude vnímat i bázlivce jako mocného boha války Marta,
zatímco ona, nepřitažlivá, omámí ho svojí krásou co Venuše,
tak obrátí se díky *Peithó* její i jeho nepříznivá životní karta,
jak na Botticelliho obraze v jedno splynou jejich těla i duše.

Sandro Botticelli, *Venuše a Mars*, kolem 1483,
tempera, dřevěná deska, 69 × 173,5 cm, National Gallery, Londýn, Anglie.

Venuše (latinsky *Venus*; v řecké mytologii *Afrodité*), bohyně krásy a smyslné lásky, je zobrazena jako symbol krásy a štěstí, Mars (v řecké mytologii *Arés*), bůh násilí, jako alegorie přerušené, spící války. V Římě se stala Venuše i ochránkyní zahradníků, snad proto, že den zasvěcení (*dies natalis*) jejího nejstaršího chrámu (19. srpen) připadl na starou vesnickou slavnost vinobraní (*Vinalia rustica*). Martovi byl zasvěcen měsíc březen (*Martius*), kdy se zahajovaly nejen polní práce, ale také vojenská tažení. Do poloviny 2. století př. n. l. tímto měsícem začínal římský rok. Mars byl uctíván mimo hranice města (*extra pomerium*). Severně od centra Říma mu byl zasvě-

cen velký oltář na Martově poli, kde se také každých pět let konala očistná oběť (*lustrum*) při cenzu římských občanů. Mars byl jedním z řady Venušiných milenců. Sofistikovaná scéna mimo jiné ukazuje, že láska může zvítězit nad válkou. Válčení, nechť se děje ve všední dny i v neděli, / nikoli však na Martově poli, nýbrž jen a pouze v manželské (milenecké) posteli; obraz byl totiž svatebním darem Guiliana de' Medici, vyhlášeného sukničkáře, a sloužil pak jako čelo manželské postele. Obě božstva propůjčila pojmenování planetám a dvěma základním rodovým symbolům vycházejícím z astronomických symbolů (poprvé je užil švédský přírodovědec Carl Linné v roce 1751): symbol Marsu ♂ pro muže; symbol Venuše ♀ pro ženu.

Po pár sklenkách *Peithó* ♂udeš se mu jevit jak Simonetta Vespucciová,
Venuše na Botticelliho plátně či La Sans Pareille na Giulliově štítě,
prostě kráska snová, neskutečně opravdová...

Sandro Botticelli, *Zrození Venuše*, 1484–1486, tempera, plátno, 172,5 × 278,5 cm, Galleria degli Uffizi, Florencie, Itálie.

Botticelliho Venuše je znázorněna nahá a za svou nahotu se očividně nestydí (tento dojem nestírá ani zahalující gesto).

Na Baldungově malbě i sedmá v žádoucí krásku se promění,
taková je síla Peithina vinařského umění…

Hans Baldung Grien, *Sedm věků ženy*, 1544, olej, dubová deska, 96,5 × 74 cm, Museum der bildenden Künste, Lipsko, Německo.

Za kuropění, po vášnivé noci, upadl do znehybnění,
po číši *Peithó* však ožije a znovu v nenasytného lva se promění.

Jiřina Strýčková, *Už se to neséé*, 2022, pastelka, papír, 29 × 22 cm.

Smrtelníkův toužebný sen:
s *Peithó* začínat i končit den...

Anterós („Protimílek", „protiláska"), v řecké mytologii syn bohyně smyslné lásky a krásy Afrodíty a boha války Aréa, mladší bratr a protiklad Erótův. Představa boha ztělesňujícího protilásku se vytvořila v mladších řeckých bájích v době, kdy se fenomén lásky začal analyzovat z filozofického hlediska. Ve výtvarném umění je doložen záhy poté; k nejstarším dokladům patří dvě Dúridovy číše ze začátku 5. století př. n. l.
erós (z řeckého *erós*, „touha, láska, vášeň, náklonnost"), láska, touha po vyšším a lepším, po tom, co člověku chybí; perzonifikována bohem Erótem. U Platóna přitažlivá síla Dobra, jež probouzí člověka k poznávání a uvádí svět do pohybu.
Erós (-óta; latinsky *Amor*, *Cupido*), řecký bůh lásky, syn Afrodíty a Aréa. U Hésioda podle starších představ Erós představoval počáteční a všeoživující sílu pocházející z Chaosu, čímž se poukazovalo na všemocnou sílu lásky. V otevřeném systému řeckých náboženských představ s původem a podstatou Eróta manipulují filozofové, jak se to odráží například v názorech účastníků Platónova *Symposia*. Erós byl pokládán za mocné božstvo, které podle nevyzpytatelné vůle svými šípy zasahuje smrtelníky i bohy a přináší jim buď potěšení, nebo utrpení. I Erós byl bezmocný vůči lásce, tak se stalo, že se proti vůli své matky Afrodíty zamiloval do krásné dívky Psýché, což přivodilo četné komplikace. Metafyzické spojení Eróta a Psýché (Lásky a Duše) se však odrazilo ve filozoficko-náboženských systémech pohanské antiky i v křesťanství.
etiketa (z francouzského *étiquette*, „etiketa, pravidla společenského chování; nálepka, vinětа"), 1. pravidla společenského chování, zejména ve vyšší společnosti; 2. soubor společenských zvyklostí, zejména v diplomatických stycích; 3. nálepka s nápisem, vinětа.
goût de terroir (z francouzštiny), osobitá, zvláštní chuť (vína).

Château Mouton Rothschild, jediná z dnešních pěti vinařských usedlostí kategorie *premier grand cru classé* z oblasti Bordeaux, které nebyla při legendární Bordeauxské klasifikaci vín v roce 1855 tato kategorie přiznána. Díky nezměrnému úsilí Philippa Rothschilda (1902–1988), vedeného mottem „Prvním nejsem, druhým být nechci“, se tato usedlost stala jedinou vinařskou usedlostí v rámci prvních čtyř kategorií *grand cru classé*, jíž se podařilo změnit rozhodnutí bordeauxské obchodní komory. (Láhev zdejšího vína se prodává za desetitisíce či statisíce korun.) Toto rozhodnutí mělo značné následky nejen pro Château Mouton, ale i pro celý vinařský průmysl.

La Sans Pareille (z francouzštiny), „Nesrovnatelná“; nápis na štítě Giuliana de’ Medici, který na rytířských turnajích vystupoval pod zobrazením Simonetty Vespucciové jako bohyně Minervy.

Peithó (-thy), v řecké mytologii bohyně Přemlouvání, dcera Títána Ókeana a jeho manželky a sestry Téthys. Byla služebnicí bohyně Afrodíty a jejího syna Eróta a družkou Mús. Pomáhala svým oblíbencům, aby získávali lásku a úspěchy. Ctili ji zejména řečníci a milenci; v Afrodítině chrámu v Athénách měla Peithó oltář. Peithino působení v oblasti erotických vztahů je neobyčejně blahověstné a hodné velkého ocenění, ale ani bozi nejsou dokonalí. Také Peithó se dopustila několika málo přešlapů. K nejkontroverznějším z nich patří její angažmá při únosu nejkrásnější ženy světa. Trójský princ Paris s její pomocí přemluvil Helenu, aby opustila svého manžela, spartského krále Menelána, a odplula s ním do Tróje, což se pak stalo příčinou vleklé a krvavé trójské války mezi Řeky a Trójany.

Peithó (podle řecké bohyně Přemlouvání *Peithó*), název „erotického vína“, živého nefiltrovaného, které má ve vínku podobné schopnosti jako bohyně *Peithó*, totiž získávat jeho pijákům úspěch v lásce. Víno produkuje společnost Peithó na malé chráněné vinici na katastru Dolních Věstonic, nedaleko od místa, kde před více než 30 000 lety mladopaleolitický lovec/umělec vymodeloval Věstonickou venuši jsa možná, k tomuto světově proslulému erotiku inspirován plody tohoto vinorodého kraje.

Peithó cule masculinum (♂), víno určené mužům, kteří mají rádi dámskou společnost a chtějí si večera v jejich společnosti užít naplno. Lehké kořenité, bylinkové a primární ovocné vůně, se suchou ale plnou a dlouhou chutí. Spolu s dráždivou a nastupující touhou po dobrodružství dělají z tohoto vína neodmyslitelnou součást večera. Správnou míru elixíru poznáme na spokojenosti partnerky. Technologicky jde o *cuvée* dvou odrůd vyrobené odlišnými technologiemi. Skládá se z odrůdy Ryzlink vlašský vyležený v sudu na hlubokém kalu 1 rok bez síry a Rulandského šedého fermentovaného na slupkách, dále rok na jemném kalu metodou surlie. Víno vyrobené prakticky s minimem síry nebo s žádnou sírou. Oko: vyšší zlatožlutá barva s oranžovými odlesky a okraji na skleničce. Nos: černý čaj, sušená hruška až fíky, zelené jablko, jemné medové tóny. Jazyk: Velmi suché víno s vyšším alkoholem, který budí dojem medovosti, mohutný nástup vína v ústech přechází v příjemnou dlouhou dochuť. Při ponechání v ústech vrstevnaté tóny sušeného ovoce a bylinkového čaje. Pak už záleží pouze na správné dávce. Malá dávka ještě touhu naplno nevzbudí, velká jakoukoli akci znemožní. Po experimentálně ověřených zkušenostech lze doporučit mužům správnou dávku, která se pohybuje cca kolem jedné láhve vína, trénovaní si mohou troufnout i na dvě láhve. Parametry: alkohol 13,5–14 %, cukr do 1 gr/l, kyselina 6,5–7 gr/l.

Peithó noir cuvée femininum (♀), víno určené ženám, které hledají ve víně potěšení a rády objevují nové obzory. Ač červené, přesto splňuje všechny požadavky na nevšední a dlouhý zážitek rezonující s ženskou podstatou universa. Peithó noir probouzí skryté touhy a již po první skleničce uvolňuje energii, čekající v nitru každé ženy na správný okamžik vzplanutí. Technologicky jde o *cuvée* dvou až tří odrůd dle charakteru ročníku. Nosnou částí je klasicky fermentovaný Sevar s podílem 60 %, Svatovavřinecké 40 % s cukernatostí hroznů minimálně 23°NM. Případně v horším ročníku Svatovavřinecké 20 % a Dunaj 20 %, které po fermentaci prodělalo ještě minimálně tříměsíční maceraci na rmutu. U všech složek cuvée je nutné před kupáží provést jablečno-mléčnou fermentaci. Po kupáži nechat vyležet v zavíněném nebarikovém sudu minimálně tři měsíce. Oko: rubínově až nachově temné tóny. Nos: překvapivě aromatické víno s tóny ostružiny, švestkových povidel, přecházející ve višni v čokoládě. Jazyk: suché, dlouhé

vyzrálé víno, nekomplikované žádnými maskulinními kyselinami či tříslovinami. Parametry: alkohol maximálně 12,5 %, cukr do 4 gr/l., kyselina do 5,5 gr/l.

Peithó rosé (⚥), víno určené všem, kdož seifertovsky milují „Všecky krásy světa“. Technologicky jde o *cuvée* klasicky vyrobené ze dvou rosé odrůd Svatovavřinecké a Modrý Portugal, třetí složkou je klaret z odrůdy Rulandské modré. Univerzální lehce růžové víno s mohutným nástupem vůní i chutí. Vhodné ke všem příležitostem v dámské, pánské i nebinární společnosti. Mít doma v chladničce láhev Peithó rosé patří k základnímu vybavení vínomilců. Oko: lehké až střední růžové tóny s šedými okraji ve skleničce. Nos: maliny se šlehačkou. Jazyk: smetanovo malinové tóny s jahodovou dochutí. Parametry: alkohol do 12 %, cukr 6–8 gr/l., kyselina 6–6,5 gr/l.

pouvoir [puvua:r] (z francouzštiny), mohutnost, schopnost, síla.

terroir [terua:r] (z francouzského *terroir*, „půda, země [zemědělská]“), (enologie) souhrn podmínek a vlastností (geografických, geologických, pedologických, klimatických, historických aj.), tradic nebo vinařského umu, které charakterizují *genia loci* dané vinice.

Venuše (latinsky *Venus*, řecky *Afrodíté*), antická bohyně krásy a smyslné lásky. V řecké mytologii byla pokládána za dceru Dia a bohyně deště Diony, podle Hésioda se zrodila u ostrova Kypru z mořské pěny oplodněné séměm z genitálií vykleštěného Úrana. Homér ji líčí jako nevěrnou manželku boha Héfaista, kterého klamala s Aréem a také s dalšími smrtelníky.

Vespucciová, Simonetta (nepřechýleně *Vespucci*, rozená *Cattaneo*, asi 1453–1476), italská šlechtična. Její vyhlášená krása inspirovala k tvorbě řadu renesančních malířů a básníků. Je pravděpodobné, že je ztvárněna na obrazech Sandra Botticelliho (1445–1510) *Venuše a Mars, Zrození Venuše* a *Portrét mladé ženy.* Zemřela ve věku pouhých třiadvaceti let; Botticelli se později nechal pohřbít v její blízkosti.

vinéta (z francouzského *vignette*, původně „ozdoba v podobě listů či větviček vinné révy“, od *vigne*, „vinná réva“ z latinského *vīnea*, jež souvisí s *vīnum*, „víno“), 1. nálepka, štítek s údaji, etiketa, zvláště na lahvích (původně s vínem); 2. drobná knižní ornamentální kresba na začátku nebo na konci kapitol (původně v podobě úponků vinné révy).

Víno *Peithó* je distribuováno v dárkové krabici; autorem sálavě žhnoucího návrhu je malíř Michal Halva, realizaci obalu profesionálně zvládla brněnská tiskárna LITERA. Na reklamních fotografiích byly užity soklíky z vápence z Pavlovských vrchů; mají evokovat dolnověstonický vinohrad dávající hrozny révy vinné pro tvorbu *Peithó*.

Podnítit k návratu lásky čas
tam, kde zeje propast osamění,
to pro okřídlená slova snadné není,
ani pro máchovsky laděný hrdliččin hlas.
Však *Peithó* tomu všemu láskyplně zlomí vaz.

Pouhý doušek *Peithó* zapůsobí mocněji a líp
než Afrodítiným Erótem vystřelený→šíp.

Porodnost klesá, rodina je v krizi, váha manželství chátrá,
rozšíří-li se *Peithó* v populaci, staré občanské ctnosti rozhoří se jak vatra.

Vesaliovy popisky u obrazu vyprávějí,
co ideální mužské a ženské postavy obnášejí.

Jan Steven van Calcar, *Ideální postava muže a ideální postava ženy*, 1543; kresby představují dva ze tří set obrazů v monumentálním sedmisvazkovém anatomickém kompendiu Andrease Vesalia *De humanit corporis fabrica libri septem*.

Calcarova vyobrazení však něco jiného ukazují.
Žena přece pohlíží na muže s trpitelským úsměškem,
když ten řečí těla posmutněle naznačuje, proč už spolu neobcují.
Stačilo by málo – vyměnit lebku za číši *Peithó* – a vzápětí se vášnivě pomilují.

Zlatá edice

Peithó dnes převzala jedinečnou Zlatou edici,
neuzavřela ji na petlici...

Mistr Vinologie, *Zlatá edice Peithó* ♂&♀&♀♂– ∞, 1. 1. 2023, instalace. Uzávěry lahví jsou potaženy plechem ze čtyřiadvacetikarátového zlata, podobně jako *Opěradlo Tutanchamonova zlatého lvího trůnu*. Uživatelé Peithina vína mohou očekávat, že se k nim budou jejich vyvolení (mužského, ženského, nebinárního i jiného „pohlaví“) chovat stejně láskyplně jako Anchesenamon k Tutanchamonovi. Budou kdykoli schopni něžnosti svým milým opakovaně oplácet, což symbolizuje sokl z tvrdé mrákotínské žuly (z níž je obelisk na III. nádvoří Pražského hradu k nebi se navěky tyčící), na němž lahve trůní.

Egyptský anonym, *Opěradlo Tutanchamonova zlatého lvího trůnu*, kolem roku 1325 př. n. l., 18. dynastie, reliéf na opěradle dřevěného trůnu potaženého zlatým plechem a vykládaného stříbrem, sklem, fajánsí, lapisem lazuli, tyrkysem a karneolem, výška trůnu 102 cm, naleziště: Tutanchamonova hrobka v Údolí králů, na západním břehu Nilu proti dnešnímu Luxoru, Egypt, uloženo: Egyptské muzeum, Káhira, Egypt. Něžná scéna představuje Tutanchamonovu manželku Anchesenamonu, Achnatonovu dceru, jak natírá ramena svému královskému manželovi vonnou mastí, chránící před sálajícími slunečními paprsky.

Autor

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Dolní Bučice), antropolog, archeolog, spisovatel, básník, editor; spoluzakladatel, profesor a první ředitel Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel a předseda správní rady Nadace Universitas. Vedle úctyhodné řádky vědeckých a vědecko-naučných prací má v jeho tvůrčích aktivitách významné místo tvorba beletristická. Ve svém díle uplatňuje bohaté životní zkušenosti, aniž pozbývá mladého zaujetí pro hledání pravdy o člověku. Jeho texty, zdařile dotvářející poetický komentář k naší realitě, propojují tvorbu vědeckou a básnickou. Výsledný celek snoubí funkci didaktickou, společenskou i estetickou, a tím autora právem pasuje na zakladatele originální „kognitivní poezie“ (viz zejména *Anti-Encyklopedie Anti-Antropologie*, 2013, *Světoví géniové v chajjámovských čtyřverších*, 2014, *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*, 2016, *Hlava v makarónské poezii*, 2017, *Hlava XXXI: Hlava v originálních úslovích a obrazech od A do Ž*, 2017, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*, 2019, *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*, 2019, *Fíkové listy „cudnosti“ z doby křížových výprav, 2021*, *Portréty Dvanáctera tenisových hvězd*, 2021, *Poslední výroky známých (ne)smrtelných*, 2021, *Nekorektní epigramy korektní doby, 1*, 2022, *Tenis v Mikulkově State Louis*, 2022, *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích*, 2022). Inspirativní je také jeho činnost encyklopedická (viz studenty i širší veřejností vydatně užívané elektronické encyklopedie: *Encyklopedie antropologie: První interaktivní mezinárodní encyklopedie antropologie*, 2011 – https://is.muni.cz/ do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html; *Člověk-Auto-Encyklopedie*, 2011 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html; *Encyklopedie sexuality, erotiky a lásky všech kultur svět*a, 2012 – https://is.muni.cz/do/sci/ UAntrBiol/el/encykl-sexuality/index.html; *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost*, 2018 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html). Vydal také vědecko-naučné a umělecko-naučné

knihy obracející se k záhadám dávné minulosti a lidské tvořivosti: *Vzpomínky na minulost aneb Experimenty odhalují tajemství pravěku*, 1982, 2., přepracované a doplněné vydání 1992, *Zasáhli mimozemšťané a katastrofy do vývoje lidstva?*, 1988, *Obdivuhodný člověk: Úvahy o lidské tvořivosti*, 1991, *Dvacet nejvýznamnějších archeologických objevů dvacátého století*, 1991, *Jak vznikly největší monumenty dávnověk*u, 1994, *První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*, 1994, 2., přepracované a doplněné vydání 2004 aj. Zasahuje i za hranice vědecké a vědecko-naučné činnosti a projevuje se na poli beletrie: *Amor: Počítačový systém k automatickému generování milostných scén*, 1993, 2010, *První pozemšťan: Zpráva o archeologickém podvrhu století*, 1995, *Světová katastrofa a jiné povídky s neblahým koncem*, 1996, *Smrt profesora a jiné příběhy z univerzitního prostředí*, 1997, *Smrt profesora je Světová katastrofa a jiné příběhy s neblahým koncem*, 2010, *Mluvící prahrnec a jiné prapříběhy*, 2012, *Vraždy v tiebreaku*, 2020 aj. Dlouhodobě spolupracuje s významnými výtvarníky, jejichž díla reprodukuje ve svých knihách a na výstavách a publikuje jejich životopisné monografie *(Adolf Born*, 1995, *Olbram Zoubek*, 1996, *Zdena Höhmová*, 2001, *Alois Mikulka*, 2001, 2022, *Vincenc Makovský*, 2002, *Vladimír Preclík*, 2002, *Miroslav Netík*, 2004, *Zdeněk Macháček*, 2005, 2021, *Bohumír Matal*, 2006, *Vladimír Svoboda*, 2008, *Vladimír Drápal*, 2010, *Alice Kopečková*, 2019, *Miroslav Štěpánek*, 2020 aj.). Významné jsou též jeho aktivity editorské a organizační v oblasti vědy a umění. V rámci Nadace Universitas, jejímž je předsedou, založil knižnice *Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia* a *Scintilla*, kde bylo pod jeho editorským vedením publikováno na sto padesát svazků. V letech 1993 až 2005 vydával časopis *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace Universitas*. V roce 2010 založil oborový časopis *Anthropologia Integra – Časopis pro obecnou antropologii a příbuzné obory* a v návaznosti na zmíněné periodikum edici *Anthropologia Integra – Series Monographica*; oba tituly vycházejí dodnes. Malinovy vědecké, vědecko-naučné a beletristické knihy vyšly u nás i v zahraničí v počtu přesahujícím dva miliony výtisků a získaly řadu ocenění.

Výtvarníci

Anderle, Jiří (14. 9. 1936, Pavlíkov u Rakovníka), malíř, grafik, ilustrátor; účastník projektu *Kruh prstenu*. V letech 1955–1961 absolvoval Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru Antonína Pelce a Vladimíra Silovského, v letech 1969–1973 působil na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze jako asistent u Jiřího Trnky a Zdeňka Sklenáře. Důležité podněty k tvorbě čerpal v letech 1961–1968, v době spolupráce s Černým divadlem Jiřího Srnce, kdy se při zahraničních cestách seznámil s různými kulturami světa a v muzeích a galeriích poznal dílo představitelů moderního umění. V prvém období tvořil v duchu realismu: 1962–1964 vtiskl prožitky bubeníka dechovky do groteskně pointovaného obrazového grafického i kreslířského cyklu *Vesnické tancovačky*. Další cykly ovlivnilo poznání významů gest a mimiky herce černého divadla; autor nazývá toto období metaforizující figurací. V letech 1964–1965 vzniká cyklus *Hlavy* a v letech 1965–1967 cyklus *Bez kůže*; grafické provedení obou cyklů v suché jehle a mezzotintě pak jako výrazový prostředek dominuje v Anderlově tvorbě v dalším desetiletí. V následujících cyklech *Komedie* (1967–1969), *Perspektivy* (1969–1973), *Hry* (1973–1975), *Interiéry* (1979) jako by rozmlouval s obrazy starých mistrů v dichotomii zrození a smrti, dobra a zla, mládí a stáří, krásy a ošklivosti… a vytváří naléhavé podobenství lidského údělu. V letech 1969–1973 inspiroval jeden z nejpůvodnějších proudů české imaginativní grafiky 70. let 20. století. Promítl jej do figurální podoby *Comedia dell'Arte* jako vlastní interpretaci otázek o rozporuplnosti jednání a postavení člověka v přírodě a ve společnosti – a v tomto smyslu zůstává jeho celoživotním tématem. Všelidské téma a jeho brilantní provedení, jako by rentgenově prosvětlené kresbou, otevřelo autorovi cestu na mezinárodní scénu, kde se stal jedním z nejuznávanějších a nejcitovanějších grafiků.

Bím, Tomáš (12. 11. 1946, Praha), malíř, grafik, ilustrátor; účastník projektu *Kruh prstenu*. V roce 1965 absolvoval Odborné polygrafické učiliště v Praze; je členem Grafické asociace a Sdružení českých umělců grafiků Hollar. Bímův výtvarný projev bývá řazen k precizionismu, původně americkému výtvarnému směru, který se inspiruje poezií civilizací změněného světa. Námětově však často čerpá i z atmosféry sportovního (často tenisového) nebo milostného zápolení, zpravidla pojednaného s humorným nadhledem. Bím je též autorem oceňovaných ex libris a plakátů, jeho malířská a grafická tvorba je zastoupena v řadě uměleckých sbírek po celém světě.

Bucholcerová, Zuzana (20. 9. 1964, Dačice), manažerka stravovacího zařízení Academic Restaurant Masarykovy univerzity v Brně. Mezi její zájmy patří gastronomie, sommeliérství, turismus, fotografování, výtvarné umění a hudba. Největší pozornost věnuje fotografování objektů a subjektů „živé a neživé" přírody.

Eliška, Jiří (19. 11. 1948, Bratislava), grafický designer, pedagog (Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně); habilitace 1991. Věnuje se grafickému designu, kresbě, figurální kresbě a malbě, portrétům, ilustraci, počítačové grafice, kaligrafii a typografii (např. tato kniha, *Alois Mikulka, Poslední výroky známých (ne)smrtelných*, *Státoprávní dějiny ČR v datech*, *Rodinné podniky ve světovém vinařství*…). Pro studenty psal odborné texty a metodické příručky pouze v PDF (*Grafický design v kulturních souvislostech*, *Obrazový slovník vizuální komunikace*, *Grafický design – historie*, *Grafický design – písmo*, *Grafický design – osobnosti*, *Grafický design – barva*). Po skončení pedagogické činnosti je všechny z fakultních webů, moodle a svého webu smazal. Ilustroval publikace *Historia populi* (700 kreseb) 2018, *Dějiny v datech I a II* (1 500 kreseb) 2019, 2020. *Epigramy 1*, *Fíkové listy „cudnosti" z doby křížových výprav*, *Zoja Mikotová*, *režisérka*… Ve volné tvorbě nikdy neopustil téma žen, jen se časem měnila výtvarná forma. Kresba ve své proměnlivosti poskytuje autorovi (už od 70. let) možnost vytvářet snad až artistní podoby ženského těla. V 80. letech používal radikální formu obrazového sdělení. Vrstvením lineárních rastrů a prefabrikátů spolu s agresivní barevností lesklých laků dosáhl intenzity streetartu. V dalších dvou dekádách stačila autorovi jen tužka a karton. Kresebně transformoval technologické danosti fotografie (rastr, zrno fotopapírů, vytvrzení polotónů, zastavený čas, gesto zachycené setinou vteřiny, difúzní proces Sabatiérova efektu atd.). Jeho současná portrétní tvorba kombinuje charakteristiku fotografického obrazu, transformovanou do klasické kresby se stylizací typickou pro grafický design, s rastry a řádkováním monitorů, displejů, obrazovek. V poslední dekádě vytváří portrétní cyklus osobností, které považuje za výjimečné (cca 100 portrétů). Ale motivy žen se poněkud změnily… překvapivé je to, co vlastně na jeho obrazech vidíme. Ženy, dívky, slečny, madony, modelky, nevěsty, studentky – se pozvolna mění v kyborgy. (Všichni jsme tak trochu kyborgové… máme kardiostimulátory, endoprotézy, umělé zuby, prsní a jiné implantáty, tetování, piercing, kontaktní čočky, jsme napojení na smartphony…). Třebaže si tváře žen vymýšlí, stává se, že některé z nich potká. Kolektivní a individuální výstavy jsou zdokumentovány na webu www.jirieliska.cz a současná tvorba na instagramu.

Halva, Michal (20. 4. 1964, Brno), malíř, grafik a ilustrátor. Vyučil se strojním zámečníkem. Absolvoval kurz kresby u profesorky Marie Helgy Heindlové; jinak autodidakt. Od kresby a grafiky přešel ke složité kombinované technice, pomocí níž při využití podkladových materiálů vytváří výrazné struktury a kompozice. Halvovy obrazy jsou prostoupeny stylizovanými figurami, šiframi a archetypálními symboly. Originalita jeho tvorby zaujala i v Japonsku, kde realizoval několik samostatných autorských výstav. Proslulé jsou jeho promluvy při svých vernisážích, které vynikají humorem i filozofickým ponorem. Halvovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Hiršl, Jiří (10. 8. 1954, Ostrava-Vítkovice), karikaturista, malíř a grafik; člen České unie karikaturistů. Absolvoval propagační výtvarnictví na Střední průmyslové škole stavební v Ostravě-Přívoze, následně pracoval jako výtvarník v propagaci podniku Nová huť v Ostravě-Kunčicích (spolu s přítelem Jiřím Neuwirtem). Poté co se přestěhoval do Hodonína, pokračoval ve stejné profesi v Agrochemickém podniku Břeclav. V letech 1993–2009 se výtvarné a propagační práci věnoval na volné noze. Po tříletém působení ve strážnickém Kulturním domě zakotvil v prosinci 2011 v Domě kultury Hodonín, kde působí dosud. Jiřímu Hiršlovi je vlastní především humorná a satirická tvorba, ať už obrazem nebo slovem. Úspěšně absolvoval řadu celostátních i mezinárodních soutěží a přehlídek kresleného humoru a ex libris a získal řadu ocenění.

Hlušičková, Helena (31. 12. 1968, Olomouc), sochařka, keramička, grafička. Studovala na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti (1983–1987), na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze (1987–1993), absolvovala stáž na Duncan of Jordanstone College of Arts, Dundee, Skotsko (1991–1992). Její keramické i grafické dílo tíhne jednak k velkorysému tvaru, jednak k epickému pojetí, což bývá založeno buď na inspiraci antickým bájeslovím či biblickými ději, nebo vychází z autorčiny vlastní fabulace. Opírá se při tom o příběhy z každodenního dění nebo si sama vytváří bajky ze zvířecího života. Sochařčin projev se spoléhá na citlivou, vesměs stylizovanou modelaci, stejně jako na vtipnou nadsázku, která těží z její schopnosti humorného pohledu na okolní svět.

Höhmová, Zdena (4. 10. 1955, Brno), malířka, grafička, ilustrátorka a pedagožka. Vystudovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně (1971–1975) a Akademii výtvarných umění v Praze (1975–1981), po studiích pedagogicky působila na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, později na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně. Rozhodla se však pro svobodné povolání, ve kterém působí dodnes. Tvorbu Zdeny Höhmové charakterizuje osobitá volba témat a výtvarných prostředků. Pro její výtvarný projev je typická kombinace různých výtvarných technik, propojení olejomalby s kresbou uhlem nebo frotáží v hladké i strukturální malbě nebo práce s otisky barevných pigmentů, písků a grafitu, které tak spojují dva důležité a konstantní rysy její malířské tvorby – smysl pro experiment a cit pro zachování vnitřní kontinuity. Umělecký projev Zdeny Höhmové není jednostranný, tíhne k lyrické intonaci i k expresivně vyhrocenému, symbolickými významy obtíženému tvaru. Barevně vypjaté obrazy a kresby i monochromy jsou potvrzením autorčina neustálého hledání smyslu života, jsou výpovědí, hledáním a otevíráním nových cest a možností vyjádření, jsou reflexí a sebereflexí prožitého. Od roku 1981 uspořádala přes devadesát autorských výstav a zúčastnila se kolem sto šedesáti společných výstav a dalších prezentací u nás a v zahraničí. Devět let vedla Výtvarnou sekci Sdružení Q v Brně. Je členkou Sdružení pražských malířů, Volného spolku výtvarníků FF16 a Jednoty umělců výtvarných v Praze. V roce 2001 vyšla monografie *Zdena Höhmová* (14. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas Masarykiana v Brně) autorů Jiřího Hlušičky a Jaroslava Maliny. Za svoji tvorbu obdržela ocenění u nás a v zahraničí, byla jí udělena Cena města Brna v oboru výtvarné umění pro rok 2012.

Její díla jsou zastoupena ve veřejných a soukromých sbírkách v České republice (výběr): Národní galerie Praha, Moravská galerie Brno, Muzeum města Brna, Galerie výtvarného umění Hodonín a v zahraničí (Belgie, Francie, Rakousko, USA).

Jirků, Boris (10. 4. 1955, Zlín), malíř, sochař, grafik, ilustrátor a vysokoškolský pedagog. V letech 1970–1974 absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a v letech 1974–1980 Akademii výtvarných umění v Praze, v ateliéru Arnošta Paderlíka. Věnuje se volné kresbě, malbě, grafice, ilustraci, dřevěné a kovové plastice, vitráži, výtvarným realizacím v architektuře. Ve všech těchto výtvarných disciplínách uplatňuje osobité prvky, originální myšlenky a experimentální postupy. Intenzivně se věnuje knižní ilustraci – podle svého kréda „špatná kniha se nedá dobře ilustrovat“; všechny jeho ilustrace jsou „dobré“, zvláště vysoce je hodnocen jeho přínos pro ilustraci ruské literatury a literatury latinskoamerické, zejména z okruhu magického realismu: G. García Márquez, *Sto roků samoty*, 1987, *Kronika ohlášené smrti* (Nejkrásnější kniha ČSSR roku 1984), M. M. Bulgakov, *Mistr a Markétka* (Nejkrásnější kniha ČSFR roku 1990), M. Gorkij, *Hořké povídky*, 1986 (Čestné uznání, 1986), I. Charms, *Dobytku smíchu netřeba*, 1994, A. N. Afanasjev, *Zakázané pohádky*, 1998 aj. Sám autor vtipně vábí zájemce o své dílo, i když mu, úspěšnému Mistru, toho netřeba: „Vážení a milí, už to, že jste si mé stránky našli, svědčí o Vašem vybraném vkusu. Přesto bych Vás chtěl požádat – nespěchejte s prohlížením. Obrazy, ilustrace, kresby, grafiky a plastiky nejsou jen informací. Nechte ve svém vědomí a těle proudit i emoce. Mně trvalo přes třicet let, než jsem tuto sumu vytvořil. Otevřete si pěkné *moravské víno* (kurzívou zvýraznil JM), pusťte si dobrou hudbu a prožívejte. To je moje odměna. Nechci zas tak moc.“ http://www.borisjirku.cz/ Dílo Borise Jirků je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Kopečková, Alice (8. 10. 1969, Plzeň), malířka, grafička a pedagožka. Vystudovala Střední průmyslovou školu grafickou v Praze a Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni, obor český jazyk – výtvarná výchova. Je členkou Unie výtvarných umělců Plzeň. Její tvorba se vyznačuje smyslem pro rytmizaci plochy a citem pro volbu specifických grafických prostředků. Charakterizuje ji neiluzivní pojetí obrazového prostoru. Její moderní malířská řeč osciluje mezi figurativním a abstraktním výtvarným názorem. Jakkoliv převládajícím tématem malířčiny tvorby je ženské tělo, nelze přehlédnout, že i její figurální kompozice v sobě zahrnují obsáhlejší pohled. Křivky a objemy ženského korpusu mohou díky její metaforické optice navodit představu krajiny, stejně tak jako v různých tělesných zákoutích odhalit jakási svérázná, veskrze intimní zátiší. O sklonu k integraci různých malířských žánrů vypovídají též díla vysloveně krajinářská nebo ta, která se inspirovala motivy přírodními, popřípadě i architektonickými. Fascinují zvláštním tajemstvím, vztahem skladebných dominant vnuknou dialog lidských bytostí. Malířčino vidění světa se vymyká zmatení hodnot, jež charakterizuje dnešní dosti chaotickou výtvarnou produkci; její antropomorfní sklon projevující se v prolínání žánrů představuje přínos současné výtvarné kultuře. V roce 2019 byla vydána monografie *Alice Kopečková* (Jaroslav Malina – Jiří Hlušička – Václav Malina). Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Kovárník, Jaromír (23. 9. 1955, Třebíč), archeolog, historik a vysokoškolský pedagog. Vystudoval archeologii a historii na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, dnes Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2007 vyučuje na Katedře archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Pracoval jako archeolog a také ředitel Jihomoravského muzea ve Znojmě (1977–1998, 2003 až 2008) a jako vědecký pracovník Archeologického ústavu AV ČR v Brně (1994–1997). Vyučoval archeologii na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (od roku 1996 externě, 1998–2003 interně), externě přednáší na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Vedl řadu výzkumů archeologických lokalit na jižní Moravě a rondelu u Plotišť nad Labem na Královéhradecku. Byl také vedoucím badatelského archeologického výzkumu Masarykovy univerzity v Těšeticích-Kyjovicích (1998–2002). Zaměřuje se na studium neolitu (především kultury s malovanou keramikou aj.) a eneolitu zahrnujícího rovněž proces vzniku elit, rondelovou archeologii (rozšířil poznatky o významu rondelů mladého neolitu), technologii staré keramiky a leteckou archeologii (objevil první tábory římských legií na Moravě, severně od limitu na Dunaji, rondely, rondeloidy, dlouhé příkopy, tzv. Landgräben, příkopová ohrazení, pohřebiště, bohaté hrobky etc.). Leteckou archeologii systematicky uplatnil jako první od roku 1982 v zemích východní části střední Evropy. Je autorem nebo spoluautorem na 200 prací, řady výstav a byl pořadatelem a spolupořadatelem archeologických konferencí včetně mezinárodních.

Macháček, Zdeněk (16. 8. 1925, Brno – 8. 11. 2020, Brno), sochař. Po absolvování reálného gymnázia studoval v letech 1945–1947 obory zoologie a antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po třech letech musel školu z „kádrových důvodů" opustit (rodina vlastnila grafický závod) a z týchž důvodů nebyl přijat na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. V roce 1952 absolvoval Vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně. V počátcích tvorby v padesátých letech zobrazoval v tvarosloví moderního sochařství antropomorfní a zoomorfní motivy redukované do archetypálních znaků a emblémů, ženský i mužský prvek a vztahy mezi nimi. I později tato témata uchovává, avšak mění sochařský rukopis (souznění vydutých a vypouklých tvarů jeho plastik vyvolává dojem letu či vznášení). V posledních letech se věnoval zejména ztvárnění krajiny a příběhů z milostného života („láska nebeská"). Závěrečné období tvorby zdobí zejména velké cykly *Kruh prstenu, Automobilismus, Makarónské hlavy, Caputologie, Zvěrokruh, Tenisologie, Paměť stromu, Duše stromu* nebo *Lepidoptera*. Jeho dílo bylo zevrubně zhodnoceno ve dvou svazcích Edice Osobnosti Nadace Universitas: Nina Dvořáková – Jaroslav Malina, *Zdeněk Macháček* (2005) a Jaroslav Malina, *Zdeněk Macháček (1925 – potenciální ∞)* (2021). Knihy ukazují, že umělec se může stát světovým, aniž by žil a tvořil v Paříži, Londýně nebo v Praze.

Makovský, Zdeněk (23. 5. 1946, Brno), architekt, výtvarník a pedagog. Vystudoval Fakultu architektury Vysokého učení technického v Brně, kde pak působil ve funkci vedoucího Ústavu zobrazování. Umělec se léta uplatňoval na naší výtvarné scéně nejen jako pedagog, nýbrž především jako uznávaný architekt, který má za sebou řadu osobitých realizací. Syn našeho předního sochaře se sochařské tvorbě začal věnovat teprve v letech zralosti. Jeho tvorbu určuje polarita mezi smyslem pro řád a sklonem k intuici. Racionální složka se promítla do abstraktních prostorových kompozic, intuitivní přístup se ztělesnil v portrétech význačných postav české i světové kultury, vědy, politiky a historie, zvláště architektů (Karel Engliš, Bohuslav Fuchs, Frank Gehry, Václav Havel, Le Corbusier, Adolf Loos, Ludwig Miese van der Rohe, Ivan Ruller aj.). Ve snaze o výstižnou portrétní parafrázi zvolené lidské bytosti spoléhá na tvarovou nadsázku a na napětí mezi konstrukcí a dynamickou modelací, navozující místy až dramatickou hru světla a stínu. Důraz na výrazové hodnoty mu umožnil dobrat se nejen portrétní věrohodnosti, ale též niterných vlastností zpodobované osobnosti. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

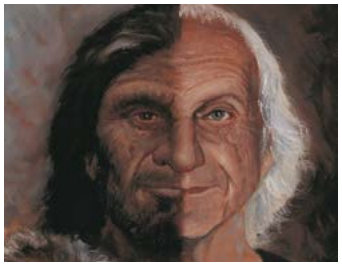

Marková, Dana (3. 11. 1947, Brno), sochařka, restaurátorka a malířka. V letech 1963–1967 absolvovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně. V počátcích tvorby v 70. a na počátku 80. let vytvořila v keramice řadu prací jak komorních, tak určených pro architekturu nebo volná prostranství dětských hřišť. Typické pro ně byly zoomorfní motivy. V pracích pro architekturu uplatnila své sochařské pojetí i v dalších materiálech (dřevo, kámen). Nová etapa začala před polovinou 80. let a přinesla proměnu sochařských technik a materiálů i změnu námětu (mateřství a rodina). V poslední době hledá a experimentuje sama i v dialogu s kolegy-sochaři v prostředí mezinárodních sympozií. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Mikulka, Alois (13. 8. 1933, Brno), malíř, sochař, ilustrátor a spisovatel. V letech 1948 až 1952 absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně, v letech 1952 až 1958 vystudoval obor monumentální malby v ateliéru profesora Jána Želibského na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě. Žije a působí v Brně. Mikulkova tvorba malířská, grafická, sochařská i literární je osobitá… Nepodléhala a nepodlehla módním ani ideologickým tlakům, vymyká se i proudům a tvůrčím programům našeho umění, má svou vlastní logiku a autenticitu, pramenící z „duše" autora. Formálně se pohybuje mezi dětským, naivním a lidovým výtvarným výrazem, originálně umocněným poetickou imaginací a svérázným humorem. Námětově těží zejména ze starověkých i novodobých mýtů, bible, dějinných událostí, westernu i současného života a science fiction. Vyznačuje se srozumitelností a technickou dokonalostí, je plná fantazie, poezie, hravosti, půvabu, zároveň laskavosti a humoru – za zdánlivou nezávazností lze však vytušit hluboký filozofický základ a etické poslání. Kromě volné malířské, grafické a sochařské tvorby (včetně realizace řady dřevěných a kamenných soch pro veřejná prostranství i v sepětí s architekturou, zejména v objektech mateřských škol) Mikulka napsal a ilustroval

více než třicet knih, převážně pro děti a mládež, a ilustroval několik desítek knih jiných autorů. Pohádky, povídky, básně a eseje uveřejňoval také v časopisech a denním tisku. Jeho nápaditě příběhy, originální pohledy na lidskou zkušenost a osobitý jazyk si našly mnoho příznivců mezi dětmi i dospělými. Napsal i divadelní hry a výtvarně se podílel na výpravách divadelních a televizních inscenací. Obrazy, kresby a sochy prezentoval na desítkách samostatných a kolektivních výstav výtvarného umění a knižní ilustrace v České republice i v zahraničí (Bělehrad, Bologna, Frankfurt nad Mohanem, Londýn, Ciudad de México, Plovdiv, Stockholm aj.). Mikulkovy práce jsou zastoupeny v Muzeu města Brna a v soukromých sbírkách v České republice a v zahraničí. Ačkoli každý z jeho oborů by stačil naplnit celý jeden život, díky své invenci, tvůrčí energii i sebekázni se Alois Mikulka ukázal práv této šíře a ze své enklávy – State Louis (vnitřního suverénního území groteskní fantazie a plusového surrealismu; tímto termínem někdy signuje své obrazy) vytrvale již více než šest desetiletí ve všech zmíněných oblastech významně obohacuje českou kulturu. Jeho dílo je zastoupeno v galeriích a soukromých sbírkách u nás a v zahraničí; bylo zhodnoceno ve dvou monografiích Jaroslava Maliny – *Alois Mikulka* (2001) a *Alois Mikulka (1933 – potenciální ∞)* (2022). Souborná výstava jeho díla se uskutečnila v roce 2022 v prestižní brněnské výstavní síni Kalina Gallery.

Mistr Vinologie, pojmenování neznámého autora odborně, výtvarně a literárně rozvíjejícího vinologii, činného v raných dvacátých letech jedenadvacátého století. V jeho pojetí je vinologie (z latinského *vīnum*, „víno“ a řeckého *logos*, „nauka, věda; slovo“) obor začínající tam, kde enologie končí, neboť se zabývá vlivem vína na utváření bio-socio-kulturního ustrojení člověka v rovině ontogenetické (individuální vývoj jedince od oplození po smrt) a fylogenetické (historický vývoj organismů od výchozích jednobuněčných forem života).

Neuwirt, Jiří (27. 2. 1948, Ostrava), grafik, malíř, ilustrátor, pedagog. V letech 1963–1967 vystudoval Střední školu uměleckých řemesel v Brně. Po absolvování školy se zabýval uměleckým kovářstvím a medailérstvím. Postupně se jeho zájem zaměřoval stále více na grafiku (užitou i volnou). Aktivní zájem o literaturu ho přivedl k ilustracím a úpravám knih. Souběžně rozvíjel i tvorbu ex libris, za kterou obdržel několik mezinárodních ocenění. Je členem ostravské Skupiny 4 a členem výtvarného spolku Nová věc, který je součástí Unie výtvarných umělců; rovněž je členem Združenia výtvarných umelcov západného Slovenska. Sedmnáct let působil jako pedagog na oddělení grafiky Střední umělecké školy v Ostravě a posléze učil na soukromé škole AVE Art v Ostravě grafické techniky a knižní tvorbu. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

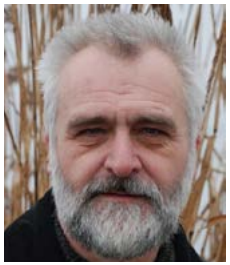
Nováková, Lucie (19. 12. 1977, Hustopeče), učitelka, hudebnice a výtvarnice. Absolvovala obor učitelství pro 1. stupeň ZŠ a výtvarnou výchovu pro 2. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Vyučuje na Základní škole ve Velkých Pavlovicích. Mezi její zájmy patří cestování, fotografování, výtvarné umění a hudba (hraje na flétny v kapele V hnízdě rej). Největší vášní poslední doby je fotografování, kterému se věnuje asi deset let. Pro záběry vyhledává zajímavé objekty, textury, krajiny; zachycuje lidi a dění kolem nich jako dokument. Vede fotografický kroužek dětí při základní škole v Kobylí. S přáteli uspořádala několik kolektivních výstav.

Olšanová, Ivana (13. 1. 1963, Kyjov), malířka a ilustrátorka. Absolvovala ekonomické vzdělání v Brně a výtvarné školení v ateliéru Studánka u Tomáše Vrány při výtvarném sdružení Pátečníci a obor Arteterapie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Aktivně se výtvarné tvorbě věnuje od roku 2000. Námětem jsou jí ženské a mužské postavy zasazené do sofistikované kompozice a reflektující vztah mezi mužem a ženou, ten věčný protiklad, věčný svár. Její obrazový svět zahrnuje i krajiny, přírodní fenomény nebo sny. Věří, že „vše podléhá stejnému univerzálnímu rytmu, univerzálnímu dechu, jako je příliv a odliv, pohyb hvězd, živí a mrtví se spojují v energii, která ovládá pozemské i vesmírné dění“. Ilustrovala knížku Hany Průšové *Kejsy, mořský koník z Waikiki* (2009) a ilustračně přispěla do řady dalších knižních publikací: *Ctnosti a Neřesti, Radosti a strasti* (2016), *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi* (2019), *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné nekonečno* (2019), *Fíkové listy „cudnosti“ z doby křížových výprav* (2021), *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích* (2022) aj. Uspořádala několik desítek samostatných a kolektivních výstav, její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních sbírkách.

Opletalová, Alena (17. 11. 1941, Kunčice pod Ondřejníkem), absolventka jazykových oborů na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně; germanistka, bohemistka, překladatelka, tlumočnice a pedagožka. Z němčiny překládá kromě beletrie (13 titulů v nakladatelství MOBA) i literaturu faktu (Reinhold Messner: *Už nikdy*, Mladá fronta, 1997) a odborné publikace (Detlef Brandes: *Exil v Londýně* 1939–1943, s Markem Nekulou, Karolinum, 2003). Překladatelskou činnost rozšířila o spolupráci se Slováckým muzeem v Uherském Hradišti (resumé k příspěvkům pro každoroční Sborníky, k dílu Ludmily Tarcalové *Hody s právem na Uherskohradišťsku* aj.). V období 1998–2018 se aktivně věnovala programům německé ekumenické organizace ÖJD s mezinárodní účastí. Podílela se na řadě publikačních projektů realizovaných v rámci Nadace Universitas a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Náruživá cestovatelka se v poslední době věnuje též fotografii a tvorbě koláží.

Pejchal, Bořivoj (28. 12. 1953, Velké Meziříčí), malíř a fotograf; vystudoval Stavební fakultu Vysokého učení technického v Brně a Školu výtvarného myšlení u prof. Igora Zhoře (1986–1989, 1994). Je členem Unie výtvarných umělců České republiky a Klubu výtvarných umělců Horácka. Ve svém díle se inspiruje rodnou Vysočinou a vinorodou krajinou jižní Moravy.

Sedláčková, Gabriela (12. 12. 1969, Kolín), malířka, grafička a designérka. Vystudovala Střední průmyslovou školu grafickou, obor polygrafie, Lidovou konzervatoř, obory kresba, malba, grafika a sociální a kulturní antropologii na Fakultě filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Svoje vzdělání celoživotně prohlubuje absolvováním kursů v oblasti psychologie, komunikace, sociální práce nebo ekonomiky řízení a podnikání. Profesním zázemím je jí rodinný grafický a výtvarný ateliér Avalon, v němž se věnuje především propagační a užité grafice, návrhům výstavních expozic nebo bytových paravánů („španělských stěn“). Ve vlastní výtvarné tvorbě její dosavadní umělecký vývoj, založený na volné a digitální malbě, osciloval od zaujetí přírodou až po zájem o soudobé existenciální problémy, což vyústilo nejen v imaginárních krajinomalbách, ale i ve figurálních kompozicích prolnutých meditací o lidském údělu. Nezřídka též zdůrazňuje ženskou aktivitu, až animálnost, což je výrazná změna proti časté pasivitě při tradičním zobrazování ženy. Náměty a inspirace čerpá často také ze své intenzivní dobročinné práce (Centrum integrace cizinců, Domov sv. Josefa v Žirči; organizování společenských, kulturních a benefičních počinů apod.). Gabriela Sedláčková uspořádala řadu samostatných a kolektivních výstav.

Strýčková, Jiřina (8. 12. 1946, Brno), textilní výtvarnice, malířka, pedagožka. Absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (ateliér textilní tvorby). Mezi léty 1973 a 2015 vyučovala kresbu figury a oděvní návrhářství na současné Vyšší odborné škole oděvního designu a managementu a Střední uměleckoprůmyslové škole textilní v Brně. V rámci volné tvorby v sedmdesátých a osmdesátých letech tkala rozměrné autorské gobelíny, poté navrhovala oděvní modely z ručně tkaných látek. Celoživotně se věnuje figurální kresbě, která je charakteristická minimalismem a laskavou nadsázkou. Její práce jsou zastoupeny ve státních muzeích a galeriích i v soukromých sbírkách.

Svoboda, Jan (7. 6. 1957, Nové Město na Moravě), malíř, ilustrátor, sochař, designér. Vystudoval Fakultu stavební Vysokého učení technického v Brně (1976–1981), zároveň se věnoval amatérskému divadlu a studiu malby. Od 90. let působí jako výtvarník „na volné noze“. Vedle malířské a sochařské tvorby inspirované zpočátku zejména prehistorickými artefakty se zabývá i vytvářením originálního nábytku. V posledních letech se jeho tvorba vyznačuje geometrickou abstrakcí oproštěnou od jakékoli předmětnosti, jeho základními prvky jsou elipsy, čtverce, kruhy, trojúhelníky, úsečky, skvrny… Vytvořil několik desítek realizací ve veřejných i soukromých prostorách. Jeho dílo je zastoupeno v našich i zahraničních galeriích a soukromých sbírkách.

Svoboda, Jaroslav (9. 2. 1938, Sokoleč u Poděbrad), sklářský výtvarník a pedagog. V letech 1953–1957 absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě, v letech 1966–1970 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1990 založil vlastní sklárnu v Karlově u Žďáru nad Sázavou. Svobodova tvorba koresponduje s vývojem skleněné plastiky posledních desetiletí. Jeho dílo je výtvarně a technologicky vyvážené, plastiky jsou na pomezí mezi racionálním a lyrickým vnímáním a zpracováním materiálu. Zkoumá vztah hmoty, tektoniky tvaru, prostoru a světla. Výrazným znakem jeho tvorby je důraz na světlo, průsvitnost, průhlednost, barevnost, kontrast broušených a nebroušených částí povrchu. Jeho dílo je zhodnoceno v monografii Antonína Langhamera *Jaroslav Svoboda – Sklo* (2008, druhé, doplněné vydání 2021).

Štěpánek, Miroslav (7. 1. 1953, Velké Meziříčí), pasíř, šperkař, sochař a pedagog. Věnuje se skulptuře, šperku, sochařským objektům, realizacím v architektuře a vytváření reprezentačních předmětů. Materiály formuje Štěpánek svébytným způsobem odvozeným z úsporného a minimalistického tvarosloví kubismu a funkcionalismu; někdy se však inspiruje archetypálními tvary a technikami z období pravěku a středověku, ale i tvaroslovím starověkých kultur nebo moderny či postmoderny. Tento přístup uplatňuje ve všech zmíněných oborech své tvorby, nejvýrazněji ve šperkařství a v sochařství – při vytváření prstenů, náramků, náhrdelníků, závěsů nebo skulpturních objektů. Štěpánkovo dílo osciluje mezi vyzrálou řemeslnou zručností a nespoutanou uměleckou kreativitou. Charakteristickým rysem jeho prací je „umění“ překračovat hranice mezi tradičními výtvarnými obory – technickou dokonalostí i užitím širokého spektra materiálů. Dokázal spojit syrovou krásu kamene s chladem kovu, průzračností skla i „duchem místa“ své rodné a milované Českomoravské vrchoviny. Ve druhé dekádě našeho století se v šesti sochařských cyklech *Kruh prstenu*, *Automobily, Ctnosti a neřesti*, *Hlavy, Zvěrokruh a Tenis*, inspirovaných projekty vzniklými na Masarykově univerzitě, objevuje v Štěpánkově tvorbě vedle dosavadních znaků – formální vytříbenosti, noblesy, espritu, zároveň však laskavosti a hřejivosti – jemný humor. Autor přitom vtipně a neotřele užívá *ready-mades*, předměty vytržené z denního užívání, tak jako na počátku minulého století Marcel Duchamp: zlomenou raketu (*Hlava poraženého tenisty*), razítka (*Hlava šedého úředníka*), kosterní pozůstatky a archeologické nálezy (*Antropolog*) nebo modely autíček (*Hlava automobilového závodníka*). Miroslav Štěpánek se svým životem a dílem hlásí k personalismu, filozofickému směru,

který zdůrazňuje význam neopakovatelné, jedinečné lidské osoby (bytosti) jako nositele lidských vztahů, hodnot svědomí, viny atd., často ve spojení s křesťanským a židovským viděním člověka, ale i orientálními učeními taoismu a buddhismu. V roce 2020 byla publikována monografie Jaroslava Maliny *Miroslav Štěpánek*, věnovaná životu a dílu umělce.

Tabery, Marta (22. 3. 1957, Praha), malířka a módní návrhářka. V letech 1977–1983 absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze v oděvním ateliéru Zdeny Bauerové. V centru její volné tvorby jsou obrazy a kresby s tematikou odívání a módy; její kompozice však nejsou jen schematickým návodem pro realizaci oděvů, ale díky suverénnímu zvládnutí lidských proporcí a užitím kontrastních artefaktů představují autonomní umělecká díla. Často se také inspiruje mytologií, historií a kulturou zemí Dálného východu (zejména Číny, Koreje a Japonska; řada těchto obrazů ilustruje publikace vzniklé na půdě Masarykovy univerzity). Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Tasovský, Pavel (22. 11. 1960, Brno), sochař, umělecký kovář a kreslíř. Absolvoval Školu uměleckých řemesel v Praze (1978), odborný kurz muzejních konzervátorů (specializace kov, dřevo) v Moravském zemském muzeu v Brně (1981–1982) a Mistrovskou školu uměleckých řemesel v Praze. Do roku 1989 byl zaměstnán v kovářské dílně Uměleckých řemesel v Brně, kde se podílel na řadě významných realizací. V roce 1989 založil uměleckou kovářskou dílnu a ateliér v Náměšti nad Oslavou, kde vznikají díla do historických objektů i současné architektury, zpravidla podle vlastních návrhů. Ateliér se stal také školicím pracovištěm pro adepty uměleckého kovářství a sochařství. Od konce osmdesátých let se věnuje volné tvorbě. Tu charakterizuje invence při volbě témat (mytologických, antropomorfních, zoomorfních…), originalita jejich ztvárnění a dokonalé zpracování užitých materiálů (ocel, corten, nerez a další tvárné kovy, kámen). Tvorbě v konečném materiálu předchází brilantní přípravná kresba, obvykle v tužkové skice. Od roku 2003 pořádá společně s kastelánem náměšťského zámku Markem Bušem kolektivní sochařské a kovářské výstavy *Setkání* v zámeckém areálu a v Galerii 12. Díky své organizační a umělecké kreativitě je oceňován také na mezinárodním poli, kde vede workshopy, hodnotí díla kolegů apod. (Brusel, Richmond aj.). Jeho originální komorní a monumentální plastiky zdobí naše i zahraniční veřejné prostory a soukromé sbírky a galerie.

Urban, Vladislav (14. 3. 1937, Plzeň – 11. 11. 2022), sklářský výtvarník a designér, šperkař. Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu šperkařskou v Turnově a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. Věnoval se designu užitkového lisovaného, broušeného i hutně tvarovaného skla, ale také volné plastice. Experimentoval rovněž se šperkem a glyptikou, byl znalcem a sběratelem drahých kamenů. Účastnil se soutěží, spolkových výstav, přehlídek, veletrhů, Světových výstav EXPO (se samostatným oceněním) i mezinárodních sympozií. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních uměleckých sbírkách (Moravská galerie v Brně, Muzeum skla a bižuterie Jablonec nad Nisou, Severočeské muzeum Liberec, Design centre, Londýn, Museum of Arts and Design, New York aj.).

Vojtek, Antonín (10. 1. 1934, Horní Bojanovice), malíř, básník a spisovatel; „malíř jižní Moravy“. Vystudoval Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Vojtek je v podstatě „krajinář“, jeho tvorba však osciluje od poetické reality až ke geometrické abstrakci. V poslední době se rozšířila o další dimenze filozofické, literární a obecně kulturní: každoroční vernisáže jeho nových knih (*Ohlédnutí*, 2008, *Odjinud*, 2015, *Jaké tajemství znáš, že se usmíváš?*, 2016, 2017, *Horním Bojanovicím s láskou*, 2018 aj.) a obrazů, provázené křtem kalendáře. Tyto akce jsou spjaty s komponovanými hudebními a literárními pořady vysoké umělecké úrovně, které významně obohacují českou kulturu.

Vojtková, Jitka (4. 7. 1967, Kyjov), galeristka, editorka, fotografka a hudebnice; manželka a múza malíře Antonína Vojtka. Vystudovala speciální pedagogiku na Masarykově univerzitě v Brně. V roce 1999 stála u zrodu Galerie 99 v Břeclavi. Dále spoluzakládala Galerii A.V., Galerii v Živogošći (Chorvatsko), Galerii Antonína Vojtka v Horních Bojanovicích. Věnuje se výstavním činnostem Galerie 99, zajišťuje výstavní program malíře Antonína Vojtka, věnuje se propagaci a kulturní osvětě. Podporuje charitativní projekty a projekty spojené s ochranou životního prostředí. Soustavně se zajímá o umění všeho druhu, navštěvuje výstavy a rozšiřuje si obzory. Ve volném čase ráda fotografuje a zachycuje nejrůznější okamžiky ze svého osobního a pracovního života.

Vosyková, Monika (8. 8. 1966, Jihlava), sklářská výtvarnice a pedagožka; členka Unie výtvarných umělců České republiky, Klubu výtvarných umělců Horácka ve Žďáru nad Sázavou a Sdružení Q Brno. Absolvovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně v sochařském ateliéru profesora Ladislava Martínka (1981–1985) a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze v ateliéru skla u profesorů Vladimíra Kopeckého a Jaroslava Svobody (1988–1994). Sklářskou tvorbu rozvíjí v oblasti foukaného skla, tavených skleněných plastik a objektů. Upřednostňuje modelování (lehání) plochého skla v elektrické peci. Tvoří expresivně tvarované plastické kompozice z tabulového skla i minimalistické geometrizující tvary. Geometrické formy používá také k variabilnímu skládání objektů z mnoha částí. V dílech sloupovitého charakteru z 90. let, vytvořených v rámci mezinárodních sochařských sympozií „Dřevěná plastika ve Žďáru nad Sázavou“, uplatnila s výrazným účinkem prvek barevného skla; na sympoziích působila ve funkci komisařky. Věnuje se rovněž sochařství ve dřevě a dalších sochařských materiálech. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Poděkování

Děkuji všem výtvarníkům a výtvarnicím; originální díla,
která vytvořili pro tuto knihu, jsou její ozdobou.